

การศึกษาเครือข่ายพนันไก่ชน ในสถานการณ์การระบาดของ โรคไวรัสโคโรนา-19

วิเศษ สุจินพรัหม

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์
2565

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

เรื่อง

การศึกษาเครือข่ายพนักงานในสถานการณ์การระบาดโรคไวรัสโควิด-19

รหัสโครงการ 63-00053

โดย

นายวิเศษ สุจินพรัหม

เสนอ

ศูนย์ศึกษาปัญหาการพนัน

คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

เรื่อง

การศึกษาเครือข่ายพนักงาในสถานการณการระบาดของโรคไวรัสโควิด-19

รหัสโครงการ 63-00053

โดย

นายวิเศษ สุจินพรัหม

เสนอ

ศูนย์ศึกษาปัญหาการพนัน

คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทคัดย่อ

การพนันชนไก่จัดเป็นประเภทหนึ่งของการพนันพื้นบ้าน เป็นสิ่งต้องห้ามตามพระราชบัญญัติควบคุมการพนัน ต่อมาการพนันชนไก่มีการเปลี่ยนแปลงไปตามการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม ได้รับความนิยมแพร่หลาย ทำให้การละเล่นพนันชนไก่กลายเป็นส่วนหนึ่งของธุรกิจการพนันที่มีโครงข่ายกว้างขวาง ครอบคลุมทั่วประเทศ

บ่อนการพนันกลายเป็นปัจจัยเสี่ยงต่อสุขภาพอย่างชัดเจนเมื่อเกิดเหตุการณ์การแพร่ระบาดอย่างหนัก (super spreading) ของเชื้อไวรัสโควิด-19 ที่สนามมวยลุมพินี กรุงเทพฯ เมื่อกลางเดือนมีนาคมปี 2563 บรรดาเซียนพนันมวยในวันนั้น บางส่วนได้เดินทางกลับที่อยู่ต่างจังหวัดจนทำให้เชื้อโควิด-19 แพร่ระบาดยังต่างจังหวัดเกือบครึ่งก่อนประเทศ

ประกาศกระทรวงมหาดไทย ออกมาตรการปิดสถานที่ ไม่ให้มีการเล่นการพนันชนไก่ กัดปลา ชกมวย แข่งม้า ชนโค ตั้งแต่วันที่ 18 มีนาคม 2563 ไปจนกว่าสถานการณ์การแพร่ระบาดโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ในประเทศไทยจะคลี่คลายลง การประกาศปิดบ่อนพนันชนไก่ครั้งนี้จะอิงอยู่กับความรู้ทางระบาดวิทยา นำแนวทางการจัดการปิดเมืองต้นแบบอยู่ขึ้นมาปรับใช้ ควบคู่กับประกาศภาวะฉุกเฉินและตั้งอำนาจการบริหารภาวะฉุกเฉินไปยังนายกรัฐมนตรีแต่เพียงผู้เดียว

มาตรการปิดเมืองรวมเวลาได้ 5 เดือนเริ่มมีการผ่อนคลาย แต่บ่อนพนันชนไก่ ก็ยังไม่ได้รับการพิจารณาให้เปิดชนไก่ได้ตามปกติ เพราะมีการระบาดของเชื้อโควิด-19 ขึ้นอีกทั้ง ๆ ที่บ่อนชนไก่ไม่ได้เป็นต้นเหตุเป็นแหล่งแพร่เชื้อโควิด-19 ดังนั้นทางบ่อนพนันชนไก่และเครือข่ายมีความต้องการจะรวบรวมผลกระทบจากการปิดบ่อน เครือข่ายพนันชนไก่จะปรับตัวอย่างไรให้อยู่รอด และทำข้อเสนอในการอนุญาตให้มีการชนไก่ หากมีการชนไก่จริงจะจัดการการชนไก่อย่างไร

1 ผลกระทบต่อเครือข่ายการพนันชนไก่

จากการที่รัฐสมัยใหม่มีมุมมองว่า ปัญหาการแพร่ระบาดเชื้อโควิด-19 ก่อให้เกิดไข้เจ็บได้ป่วยและความอ่อนแอของประชากร และเป็นภัยคุกคามความมั่นคงทางการเมืองและการเติบโตทางเศรษฐกิจภายใต้ระบบทุนนิยม ดังนั้นด้วยเจตจำนงทางการเมือง รัฐจึงมีมุมมองต่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจและการเมืองแยกไม่ออกจากการที่ประชากรที่มีสุขภาพอนามัยที่แข็งแรง รัฐจึงมีความชอบธรรมและมีความจำเป็นที่จะต้องสอดส่องดูแล โดยการสำรวจประชากรที่มีพฤติกรรมเสี่ยงต่อการแพร่เชื้อของโรคระบาด มีแนวโน้มจะก่อปัญหาทางสังคม รัฐก็จะเข้ามาจัดการกับประชากรกลุ่มเสี่ยงเหล่านี้ โดยการประกาศปิดเมืองตั้งแต่ 18 มีนาคม 2563 ซึ่งส่งผลกระทบดังนี้

- *กระทบกับห่วงโซ่เศรษฐกิจ* หัวใจของธุรกิจการแลกเปลี่ยนซื้อ-ขายไก่ชนคือ การ“เพิ่มมูลค่าไก่ชน (Value Add)” เป็นกระบวนการสร้างไก่เก่งให้มีราคาสูงขึ้น เริ่มจากการซื้อไก่ในสนามประมูลในชุมชนจนถึงสนามชนไก่มาตรฐานระดับจังหวัด เงินที่ได้จากการซื้อ-ขายจะหมุนเวียนและกระจายอยู่ในท้องถิ่น และกระจายไปยังชาวบ้านที่เกี่ยวข้อง เช่น ชุมชนชาวบ้าน ผู้สูงอายุที่เลี้ยงไก่อาชีพทำผลิตภัณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับไก่ชน สนามชนไก่ในฐานะตลาดกลางสำหรับซื้อ-ขายไก่ชน ดังนั้น การประกาศปิดเมืองจึงเท่ากับไปตัดห่วงโซ่ทางเศรษฐกิจขาดออกจากกัน

- *ส่วนผลกระทบทางด้านสังคม* ผลกระทบต่อเครือข่ายชนไก่ประการหนึ่งคือ ไม่มีการติดต่อไป-มาหาสู่กันเช่นแต่ก่อนหน้านี้ รวมทั้งการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร เป็นที่มาพบปะพูดคุยกันของผู้สูงอายุ ในวิถีชีวิตชนบทมักจะเป็นการสื่อสารต่อหน้ากัน มากกว่าจะใช้เครื่องมือสื่อสาร ในความสัมพันธ์ของเครือข่ายฯ

- *ความขัดแย้งรัฐกับชุมชน* สนามซุ่มไก่ที่ตั้งอยู่ในชุมชนต้องอยู่ภายใต้อำนาจหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน การประกาศปิดเมืองโดยไม่มีการปรึกษาหารือกันมาก่อนจึงเกิดความขัดแย้งกับพ่อหลวง/กำนันซึ่งเป็นตัวแทนรัฐในชุมชน

ดังนั้นการที่รัฐจัดการปิดบ่อนพนันชนไก่ติดต่อกันเป็นเวลานาน เป็นการสร้างความขัดแย้งเกิดความอึดอัดคับข้องใจและสะสมความไม่พอใจต่อผู้นำรัฐบาลโดยตรง คำสั่งจากส่วนกลางที่ออกมาประกาศผ่านเสียงตามสายในชุมชนเป็นตัวอย่างของการใช้อำนาจนิยม “ทั้งนี้พ่อหลวง (ผู้ใหญ่บ้าน) ก็บอกว่าทุกคนมีความกลัว (ติดเชื้อโควิด) ถ้าเกิดเป็นขึ้นมาใครจะรับผิดชอบ จึงสั่งปิดเสียแต่ตั้งง่ายกว่าดีกว่าจะถูกลสอบสวน แต่คนเดือดร้อนคือชาวบ้านที่ไม่มีเงินเดือนหรือมีรายได้ประจำ แต่ประกาศปิดมันมีผลต่อสนามซุ่มโดยตรงจ้องเหมือนพวกเราเป็นตัวเชื้อระบาด”

2 การปรับตัว/Negotiation ของเครือข่ายพนันชนไก่

การปรับขึ้นอยู่กับทุนทางสังคม ซึ่งก็คือความสามารถของเครือข่ายที่มีความสัมพันธ์กับความยืดหยุ่นทำให้ผลกระทบที่ได้รับบรรเทาเบาบางลง ซึ่งแสดงออกเป็นรูปธรรมดังนี้

สนามพนันชนไก่บ้านม้า “สนามปลอดภัย”

การทำสนามปลอดภัยของสนามชนไก่บ้านม้าตามแนวทางการปรับตัวของเครือข่ายฯ ทั้งนี้เป็นไปตามคำแนะนำของเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์ และสำนักงานควบคุมโรคติดต่อ ซึ่งได้รับมอบหมายหน้าที่ในการควบคุมและตรวจสอบ เสนอมาตรการในการป้องกันการแพร่ระบาดไข้หวัดนกแต่เดิม ลักษณะสังเวียนชนไก่มีเนื้อที่ที่เหมาะสม สร้างด้วยอุปกรณ์ที่ล้างทำความสะอาดง่าย บริเวณพื้นสังเวียนทำความสะดวกและกำจัดเชื้อโรคได้

ในสถานการณ์การระบาดเชื้อโควิด-19 ต้องเพิ่มมาตรการเว้นระยะห่างทางสังคม เช่น แمس ปิดปากปิดจมูก เจลแอลกอฮอล์ล้างมือ จัดที่นั่งบนสิ่งเวียนให้มีระยะห่างประมาณ 2 เมตร จำกัดจำนวนคนไม่เกิน 50 คน และอาจต้องฟื้นฟูระบบการ์ดคิวอาร์โค้ดประจำตัวคนที่เข้าไปเล่นพนันชนไก่ที่เคยทำมาก่อน ล่าสุดอาจต้องเพิ่มการตรวจดูใบแสดงการผ่านการฉีดวัคซีนประกอบ ซึ่งการทำสนามชนไก่ปลอดโรคให้ได้นั้น ต้องเชื่อมโยงไปถึงเครือข่ายสนามชนไก่ด้วยนั่นคือ การทำซุ้มไก่เป็น “ซุ้มไก่มาตรฐานปลอดโรค” ซุ้มไก่ชนดังกล่าวหมายถึง ซุ้มที่อยู่ในเครือข่ายสนามชนไก่บ้านม้า รวมทั้งซุ้มทั่วไปและกลุ่มสมัครพรรคพวก

สนามซุ้มไก่แนวใหม่บ้านหนองยางฟ้า “สนามเพื่อสุขภาพ”

สนามซุ้มไก่ส่วนใหญ่เป็นของคนในชุมชน คนในชุมชนจะรู้จักกันและกัน ตรวจสอบกันเองว่าใครเดินทางไปไหนบ้าง จึงเป็นไปได้ยากที่เชื้อโควิดจะแพร่ระบาดมายังสนาม เจ้าของไก่ส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุจะมีกิจกรรมจำกัดอยู่ในชุมชนไม่ได้เดินทางไปสัมพันธ์กับภายนอก ในช่วงเวลาคำสั่งปิดเมือง (lockdown) ก็จำกัดการติดต่อไปมาหาสู่กันธรรมดา จะต่างกันก็ไม่ได้มีโอกาสได้ซุ้มไก่เท่านั้น และข้อมูลการระบาดของเชื้อโควิดในเขตอำเภอแม่ทามีน้อยมากเมื่อเปรียบเทียบกับอำเภอเมืองซึ่งมีอาณาเขตติดกัน

ในการทำซุ้มไก่ปลอดเชื่อนั้น เป็นการจัดการความเสี่ยงทางสภาพแวดล้อมได้อีกทางหนึ่ง เริ่มจากการซื้อหาไก่จะไปตามแหล่งที่อยู่ห่างจากชุมชน สายพันธุ์ที่ได้ มั่นใจว่ามาจากแหล่งปลอดเชื้อโรค ซึ่งจะมีการติดต่อสื่อสารหาข้อมูลในเครือข่ายไก่ชนที่รู้จักกัน คำว่าปลอดเชื่อนี้ในแวดวงไก่ชนเขาจะประเมินจากการจัดการ เช่น มีอาหารสะอาด น้ำสะอาด อากาศปลอดโปร่ง ไม่เลี้ยงไก่แบบแออัด ส่วนมากไก่ที่เลี้ยงตามสวนลำไยจะเป็นการเลี้ยงแบบปล่อยให้คุ้ยเขี่ยหาอาหารกินตามธรรมชาติ กรณีอาหารเลี้ยงไก่จะเน้นอาหารธัญพืชจำพวก ข้าวเปลือก ข้าวโพด ผักที่สะอาด หญ้า รวมถึงจำพวกยาสมุนไพรไก่ เช่น บอระเพ็ด ฟ้าทะลายโจร หญ้าแห้วหมู นำมาคลุกกับอาหารเป็นยาไปในตัว ถ้าเป็นลูกไก่ให้กินปลวกด้วยจะโตเร็ว ดังนั้นในอนาคต มีแผนจะพัฒนาอาหาร/ยาไก่ ทำให้ไก่มีภูมิคุ้มกันต้านทานแข็งแรง มองว่ามันเป็นภูมิปัญญาชาวบ้าน มีมาตั้งแต่ดั้งเดิมแล้วมีการนำมาแลกเปลี่ยนพัฒนาเป็นความรู้ชาวบ้านใช้ประโยชน์ร่วมกัน เคยใช้เมื่อคราวเกิดโรคระบาดไข้หวัดนก และมีการขายข้าวเปลือกสำหรับไก่ชน เป็นข้าวเม็ดป้อมสั้น ไก่กินแล้วไม่ติดคอ

สนามเพื่อสุขภาพ นอกจากจะให้ความสำคัญต่อความสะอาดปลอดเชื้อโรค ยังให้ความสำคัญต่อการจัดความสัมพันธ์ภายในเครือข่ายๆ กับความสัมพันธ์กับคนภายนอกชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่มาจากพื้นที่เสี่ยงที่เกิดการระบาดของเชื้อโควิด-19 ซึ่งต้องอาศัยโครงข่ายการติดต่อสื่อสารคอยเฝ้าระวัง สำหรับพื้นที่ที่ไม่มีผู้ติดเชื้อโควิด ควรมุ่งเน้นไปที่การเฝ้าระวังบุคคลภายนอกมากกว่า มี

มาตรการหนักเบาไม่เท่ากันขึ้นอยู่กับการประเมินความเสี่ยงต่อการแพร่ระบาดของเชื้อโควิด-19 มาตรการที่รัฐออกมาบังคับใช้แบบปูพรม จะมีผลกระทบกับชุมชนที่ปลอดภัยโควิดเท่ากับชุมชนเสี่ยง ติดเชื้อ ชาวบ้านรู้สึก “ถูกกดดัน” จนเกิดความขัดแย้งระหว่างรัฐกับชุมชนในเวลาต่อมา

การฟื้นฟูชมรมอนุรักษ์ไก่อชน

การนำเสนอของเครือข่ายสนามซ้อมไก่ คือสร้างชุมชนใหม่ เป็นที่รวมของ คนที่ได้รับผลกระทบจากมาตรการปิดสนามซ้อมไก่ ชุมชนที่เกิดขึ้นจากปฏิบัติการต่อรองของสมาชิกส่วนใหญ่ เป็นผู้สูงอายุ มีเวทีการพบปะพูดคุยให้สอดคล้องกับสถานการณ์ รวมทั้งการร่วมแลกเปลี่ยนกลุ่มย่อย (Focus Group) จากการสนับสนุนโดยโครงการวิจัยการพนันชนไก่ในสถานการณ์โควิด-19 จากความรู้ความเข้าใจของสมาชิกเครือข่ายฯ ผ่านประสบการณ์อันเลวร้ายจากการปิดสนามซ้อมไก่ 2 ครั้ง มาสู่การมองถึงเครือข่ายในอนาคต จะมีการฟื้นฟูเครือข่ายความสัมพันธ์แนวราบ (ไก่อชนแนวใหม่) กันอย่างไร

การทบทวนจุดเริ่มของการรวมตัวกันของเครือข่ายไก่อชนบ้านหนองยางฟ้าประมาณ 20 ปีที่ผ่านมา ภายใต้ยุทธศาสตร์ “เศรษฐกิจบนฐานความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น” ซึ่งได้แบบจากการไปศึกษาดูงานโครงการหนึ่งหมู่บ้านหนึ่งผลิตภัณฑ์ (One Village One Product : OVOP) ของนายกรัฐมนตรีทักษิณ ชินวัตร ที่ผลิตภัณฑ์ไก่อชนเป็นหนึ่งในผลิตภัณฑ์โอท็อป ภายใต้นโยบายจังหวัดลำพูน “หนึ่งตำบล หนึ่งสนามไก่อชน” ในที่สุดสามารถตั้งกลุ่มไก่อชนสำเร็จเป็นโอท็อป โดยทางการอำเภอให้การรับรองในชื่อ ชมรมอนุรักษ์ไก่อชนบ้านหนองยางฟ้า มีสมาชิกแรกเริ่มจำนวน 60 คน กิจกรรมการชนไก่เกิดความคึกคัก ได้รับการสนับสนุนจากทางราชการ นักการเมืองทั้งระดับชาติและระดับท้องถิ่น

เวทีกลุ่มย่อยมีความเห็นร่วมกัน ให้ฟื้นฟูชมรมขึ้นมาใหม่ ทบทวนสมาชิกเก่า (หลายคนถึงแก่กรรม) หาสมาชิกเพิ่ม รวมทั้งปรับตัวอุปสรรคให้สอดคล้องกับสถานการณ์โควิดไก่อชนแนวใหม่ ซึ่งการฟื้นฟูชมรมไก่อชนหมายถึง การเลี้ยงไก่อพื้นบ้านด้วยภูมิปัญญา มียามีอาหารมีสนามซ้อมรวมทั้งส่งเสริมการเลี้ยงไก่อพื้นเมืองประเภทอื่นนอกเหนือจากไก่อชน การพัฒนาพันธุ์ไก่อชนที่มีมาแต่เดิม เช่น ไก่อ๊ยะ เนื่องจากบ้านท้องผายตั้งอยู่ริมแม่น้ำทามีพุ่มไม้ขึ้นหนาแน่น ทำให้มีไก่อปาบินเข้ามาผสมพันธุ์กับไก่อ๊ยะ ประกอบกับเจ้าของที่นำข้าวเปลือกมาหว่านไว้ ทำให้ไก่อมาจิกกินรวมทั้งไก่อปา ทำให้ไก่อปามาอยู่เป็นไก่อประจำถิ่นไม่ย้ายไปไหน

ส่วนการปรับตัวอุปสรรค ไม่มุ่งเน้นการพนันแต่จะเน้นไปที่เศรษฐกิจฐานรากของครอบครัว/ชุมชน ทำให้ไก่อพื้นบ้านเป็นสัตว์เศรษฐกิจ เช่น เพิ่มส่งเสริมผู้สูงอายุให้มาสมาคมกัน มีการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ มีตัวชี้วัดความสำเร็จของการเล่นชนไก่ของผู้สูงอายุ เช่น อัตราการฆ่าตัวตาย

โรคอัลไซเมอร์ โรคซึมเศร้าในหมู่ผู้สูงอายุ ครอบครัวอบอุ่นไม่มีปัญหาทั้งนี้ต้องนำผลการวิจัยทำเอกสารเสนอต่อเทศบาล รวมทั้งการทำฐานข้อมูลการเลี้ยงไก่ของชมรมฯ หมู่บ้านด้วย

ข้อเสนอเชิงนโยบาย

ประการแรก เสนอแนวคิดเศรษฐกิจ 2 ระบบ โดยที่เศรษฐกิจนอกระบบซึ่งเป็นเศรษฐกิจชายขอบ (Marginalized Economy) ของเศรษฐกิจในระบบ จะคอยช่วยให้คนจน (เครือข่ายสนามซอมนไก่) มีรายได้ และถักทอเป็นเครือข่ายคุ้มกันความปลอดภัยในยามฉุกเฉิน (Emergency Safety Nets) ทั้งนี้ท่ามกลางวิกฤติทาง เศรษฐกิจในระบบ ต้องใช้เวลานานกว่าจะฟื้นกลับมาดังเดิม ขณะที่เศรษฐกิจนอกระบบในชุมชนได้รับผลกระทบน้อยกว่า มีส่วนช่วยพยุงฐานะทางครอบครัวชุมชน ผู้สูงอายุ บรรเทาความเดือดร้อนได้ ส่วนเครือข่ายสนามซอมนไก่ซึ่งประกอบด้วย เจ้าของสนาม นักพนันที่เป็นเจ้าของซุ้ม นักพนันไก่กระต๊าก ส่วนใหญ่มีฐานะอาชีพที่มั่นคง เป็นเจ้าของกิจการ นักธุรกิจ ข้าราชการ แม้ว่าจะอยู่ในส่วนเศรษฐกิจนอกระบบเหมือนกัน แต่ไม่ถูกจัดเป็นพวกเศรษฐกิจชายขอบเพราะบุคคลเหล่านี้อยู่ในภาคเศรษฐกิจทั้งในและนอกระบบอยู่แล้ว

ทั้งนี้ ในการส่งเสริมระบบเศรษฐกิจชายขอบกับเครือข่ายสนามซอมนไก่ในแต่ละชุมชน ยังต้องเพิ่มเงื่อนไขหรือมาตรการป้องกัน ไม่ให้เศรษฐกิจชายขอบกลายเป็นเครื่องมือส่งเสริมการพนัน หรือทำให้การพนันขยายตัวจนยากต่อการควบคุม

ประการที่สอง

การทำให้เครือข่ายพนันไก่ชนได้รับรองทางกฎหมาย (Legalization)

ทั้งนี้เป็นข้อเสนอของ ผู้ประกอบการทำสนามซอมนไก่ที่จดทะเบียนและอยากลดต้นทุนที่สูงเกินไป เช่น การส่งส่วยประเภทต่าง ๆ และพยายามขึ้นทะเบียนได้สิทธิ์ตามกฎหมาย เสียภาษีในระบบแทน แพลงสิทธิประโยชน์ให้ได้รับกรรมสิทธิ์ที่ถูกต้อง ซึ่งมีความแตกต่างในข้อเสนออยู่บ้าง ระหว่างเครือข่ายสนามซอมนไก่ ต้องการผลักดันกฎหมายให้รองรับไก่พื้นเมืองของไทยรวมทั้งไก่ชน กับเครือข่ายสนามซอมนไก่ต้องการผลักดันให้ออกเทศบัญญัติในระดับท้องถิ่น ตามที่มีการระดมรายชื่อ 10,000 รายชื่อเสนอ พระราชบัญญัติส่งเสริมไก่พื้นเมือง(รวมทั้งไก่ชน)ต่อรัฐสภา

ประการที่สาม

การกระจายอำนาจในการจัดการโควิด-19

ข้อมูลระบาดวิทยา ในการระบาดเชื้อโควิด-19 ของจังหวัดลำพูน เป็นการจัดการแบบรัฐรวมศูนย์/และเหมารวมทั้งจังหวัด รวมทั้งชุมชน/เครือข่ายที่เข้มงวดมีมาตรการอย่างเคร่งครัดแต่ไม่ได้รับการผ่อนปรน เสนอออกมาตรการตามความชุกของโรคและเข้มงวดในพื้นที่/ตำบล/อำเภอที่มีความเสี่ยง รวมทั้งมาตรการการปิดสนามพนันซอมนไก่เสี่ยงด้วย

บทสรุปผู้บริหาร

วัตถุประสงค์การวิจัย

เมื่อต้นปี 2563 บ่อนการพนันรวมทั้งบ่อนพนันชนไก่ ถูกกล่าวหาแบบเหมารวมว่าเป็นพื้นที่เสี่ยงต่อการแพร่เชื้อโควิด-19 เพราะเข้าอยู่ในเกณฑ์ลักษณะของ “พฤติกรรมเสี่ยงต่อสุขภาพ” ตามหลักคิดระบอบประชาธิปไตย ตามด้วยมาตรการของรัฐแบบเข้มงวดโดยประกาศภาวะฉุกเฉิน ควบคุมและปิดเมือง (lockdown) ทั่วประเทศ รวมถึงประกาศปิดบ่อนพนันชนไก่ทุกประเภทส่งผลกระทบต่อเครือข่ายการพนันในวงกว้าง ดังนั้นทางเครือข่ายพนันชนไก่ต้องการเข้ามามีส่วนร่วมในการศึกษาวิเคราะห์ และทำข้อเสนอการจัดการตนเองโดยมีวัตถุประสงค์ดังนี้

1. เพื่อศึกษาผลกระทบจากการใช้มาตรการปิดเมืองต่อเครือข่ายพนันชนไก่
2. เพื่อศึกษาการปรับตัวของเครือข่ายพนันชนไก่ในระยะการระบาดเชื้อโควิด-19
3. เพื่อเสนอวิธีปฏิบัติใหม่ของเครือข่ายพนันชนไก่ในการจัดการและควบคุมพนันชนไก่ให้เกิดผลกระทบน้อยที่สุด

แนวคิดทฤษฎี

- 1.แนวคิดการพนันพื้นบ้านกับไก่
- 2.แนวคิดระบอบประชาธิปไตย
- 3.แนวคิดระบอบประชาธิปไตยวัฒนธรรม
- 4.แนวคิดความเสี่ยงกับการพนัน
- 5.แนวคิดเครือข่ายการพนัน

ระเบียบวิธีวิจัย

พื้นที่การศึกษาในจังหวัดลำพูน เจาะจงที่อำเภอเมืองติดกับอำเภอแม่ทา เพราะอยู่ในรัศมีเขตนิคมอุตสาหกรรมภาคเหนือ มีสภาพกลายเป็นเมือง (Urbanization) และมีบ่อนพนันชนไก่อยู่หนาแน่นชุกชุมจึงกลายเป็นพื้นที่เสี่ยงต่อการแพร่ระบาดของเชื้อโควิด-19 ในเวลาต่อมา

โดยใช้กระบวนการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning Process) จัดเวทีแลกเปลี่ยนตั้งประสบการณ์ ความทรงจำในอดีต การจัดสนทนากลุ่มย่อย การสัมภาษณ์เชิงลึกทั้งเจ้าของบ่อน เจ้าของชู้มไก่ชน รวมทั้งนักพนันชนไก่ ทั้งนี้ให้ความสำคัญกับผู้รู้ในชุมชน (หมอพื้นบ้าน) ผู้สูงอายุ และแรงงานข้ามชาติ

หน่วยวิเคราะห์ : เครือข่ายพนักชนไก่ สามารถแยกแยะเครือข่ายออกได้คือ เครือข่ายแนวตั้งกับ เครือข่ายแนวราบ ทั้งสองเครือข่ายมีความสัมพันธ์ทับซ้อนกันอยู่ การแยกแยะเครือข่ายพนักชนไก่ ออกมา เพื่อที่จะค้นหา “ความต่าง” ของวัตถุประสงค์ตั้งบ่อนพนักชนไก่ การประเมินพื้นที่เสี่ยง การ ถูกป้ายสี ผลกระทบจากการปิดบ่อน การปรับตัวต่อรองของเครือข่ายพนักชนไก่

ผลการศึกษา

จากการศึกษาเครือข่ายการพนันในสถานการณ์โควิด-19 พบว่า

1. ผลกระทบจากมาตรการปิดสนามพนักชนไก่

เมื่อนำความหมายความเสี่ยงทางสังคมมาใช้วิเคราะห์ผลกระทบจากการระบาดเชื้อโควิด-19 3 ระลอกในจังหวัดลำพูน ทำให้รัฐส่วนกลางประกาศสนามพนักชนไก่ 2 ครั้งทั้งสนามชนไก่ที่จดทะเบียนถูกต้องตามกฎหมายและสนามซ้อมไก่ที่กระจายอยู่ตามชุมชนหมู่บ้าน ส่งผลกระทบต่อ เครือข่ายพนักชนไก่ ตลอดจนนักพนักชนไก่ ด้านหนึ่งอาจส่งผลดีทำให้การพนันพื้นบ้านทุกประเภท หยุดดำเนินการ แต่อีกด้านหนึ่งได้ส่งผลทางลบต่อวงการพนักชนไก่เป็นอย่างมาก เพราะไม่มีมาตรการ รองรับไว้ล่วงหน้าในการเผชิญกับสภาวะปิดเมืองในครั้งนี้ อันก่อให้เกิดผลกระทบทั้งด้าน “ทุนทาง เศรษฐกิจ” อาทิเช่น ขาดรายได้จากการพนัน ธุรกิจการซื้อ-ขายไก่ชนหยุดชะงัก และ “ทุนทางสังคม” อาทิเช่น ปิดสนามซ้อมไก่ในฐานะเป็นที่พบปะของกลุ่มผู้สูงอายุ ขาดการติดต่อสื่อสาร และเกิดความ ขัดแย้ง มีการปะป้ายใส่ร้ายป้ายสีกันในชุมชน

2. การปรับตัว/ปฏิบัติการต่อรอง ลดการใส่ร้ายป้ายสี

กระบวนการเรียนรู้ทางสังคมในการปรับตัวต่อรองของเครือข่ายนักพนักชนไก่ 2 ประเภท รวมทั้งนักพนักชนไก่ที่เป็นแรงงานข้ามชาติ ภายใต้บริบทการเปลี่ยนแปลงไปสู่อุตสาหกรรมและการ กลายเป็นเมืองของจังหวัดลำพูน ได้เห็นรูปธรรมของชุมชนปฏิบัติหลายข้อหลายประการที่น่าสนใจ ที่สำคัญในนี้คือกระบวนการเรียนรู้ทางสังคมในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการวิจัยแบบมี ส่วนร่วมในการเสริมสร้างศักยภาพในการจัดการตนเอง เช่น การออกแบบสนามชนไก่แนวใหม่มี มาตรการป้องกันการระบาดเชื้อโควิดอย่างเป็นรูปธรรม “สนามปลอดภัย” “สนามเพื่อสุขภาพ” การ ฟื้นฟูชมรมอนุรักษ์ไก่พื้นบ้าน กล้าเสนอปัญหาจากพนักชนไก่ การควบคุมการพนักชนไก่ที่ก่อปัญหา

ผ่านภาษาท้องถิ่น “ชี้ไก่ตื่นเช้า ชี้เหล่าตื่นสาย” เป็นการลดการใส่ร้ายป้ายสี และประสบการณ์การแลกเปลี่ยนแต่ละครั้งเป็นสร้างสะสมทุนทางสังคม นำมาใช้แก้ไขปัญหาในสถานการณ์โควิดได้ แม้ว่าที่ผ่านมาจะประสบกับวิกฤติเศรษฐกิจในระบบ แต่สังคมไทยยังยืนอยู่ได้ด้วยเศรษฐกิจนอกระบบ (Informal Economy) ซึ่งเป็นต้นทุนในการดำเนินชีวิตของคนระดับล่างทั้งในเมืองและชนบท การศึกษาการพนันไก่ชนจึงเป็นกรณีศึกษาหนึ่งที่ชี้ให้เห็นถึงการดำรงอยู่ของเศรษฐกิจ 2 ระบบในพื้นที่จังหวัดลำพูน ภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อโควิด เศรษฐกิจนอกระบบจึงกลายเป็นภูมิคุ้มกันทางสังคม (Social Safety Net) ช่วยฟื้นฟู บรรเทาความเดือดร้อนของผู้คนเฉพาะหน้าได้

3. วิถีใหม่ของเครือข่ายพนันชนไก่

เป็นแนวทางปฏิบัติของเครือข่ายพนันไก่ชนมีความพยายามที่จะเสนอให้มีการเปิดสนามชนไก่ขึ้นอีก โดยทำการทบทวนมาตรการทางด้านสุขภาพที่ทำมาเมื่อครั้งเกิดโรคระบาดไข้หวัดนกปี พ.ศ. 2547-48 ในสมัยนางสุดารัตน์ เกยุราพันธ์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ การออกแบบสนามชนไก่แนวใหม่มีมาตรการป้องกันการระบาดเชื้อโควิดอย่างเป็นรูปธรรม “สนามปลอดเชื้อ” “สนามเพื่อสุขภาพ”

สนามปลอดเชื้อ และสนามเพื่อสุขภาพ เป็นการออกแบบสร้างชุมชนใหม่ของเครือข่ายสนามชนไก่ เป็นที่รวมของคนที่ได้รับผลกระทบจากมาตรการปิดสนามชนไก่ ชุมชนที่เกิดขึ้นจากปฏิบัติการต่อรองของสมาชิกส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ

ส่วนแนวทางการฟื้นฟูชมรมอนุรักษ์ไก่ชน ทบทวนสมาชิกเก่า ทำฐานข้อมูลการเลี้ยงไก่ของชมรมฯ ปรับวัตถุประสงค์ให้สอดคล้องกับสถานการณ์โควิดไก่ชนแนวใหม่ เช่น เพิ่มส่งเสริมผู้สูงอายุให้มาสมาคมกัน มีการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ มีตัวชี้วัดความสำเร็จของการเล่นชนไก่ของผู้สูงอายุเช่น อัตราการฆ่าตัวตาย โรคอัลไซเมอร์ โรคซึมเศร้าในหมู่ผู้สูงอายุ ครอบครัวอบอุ่นไม่มีปัญหา

การเลี้ยงไก่พื้นบ้านด้วยภูมิปัญญา มียามีอาหารมีสนามซ้อมรวมทั้งส่งเสริมการเลี้ยงไก่พื้นเมืองประเภทอื่นนอกเหนือจากไก่ชน การพัฒนาพันธุ์ไก่ชนที่มีมาแต่เดิม เช่น ไก่เหยียบ ในการฟื้นฟูชนจะไม่มุ่งเน้นการพนันเป็นวัตถุประสงค์เพื่อสร้างภาพพจน์ใหม่ให้กับชมรม แต่จะเน้นไปที่เศรษฐกิจฐานรากของครอบครัว/ชุมชน ทำให้ไก่พื้นบ้านเป็นสัตว์เศรษฐกิจ ซึ่งจำเป็นต้องได้รับการสนับสนุนจากองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นคือเทศบาลตำบล

นัยยะทางทฤษฎี

ข้อถกเถียงเชิงแนวคิด/ทฤษฎี ในบริบท การแพร่ระบาดของเชื้อโควิด-19

1. การพนันชนไก่ เป็นประเภทหนึ่งของเศรษฐกิจนอกระบบ (Informal Economy)

กิจการภาคส่วนนอกระบบมีความสำคัญมากในประเทศกำลังพัฒนาส่วนใหญ่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศไทย กิจกรรมเหล่านี้ มีส่วนในการช่วยลดความยากจนและถ่วงช่องว่างความไม่เท่าเทียมกันในสังคม สินค้าจากการประกอบอาชญากรรม ยาเสพติดและการพนัน (และพนันไก่ชน) ถูกจัดอยู่ในประเภทเศรษฐกิจนอกระบบและผิดกฎหมาย ทางออกของการพนันชนไก่ในขณะนี้ มีความพยายามให้ไก่ชนเข้าสู่ภาคเศรษฐกิจในระบบได้รับการรับรองทางกฎหมาย โดยเสนอร่างพระราชบัญญัติอนุรักษ์และพัฒนาไก่พื้นเมืองของนายเลิศชาย หอบอันลือกิจ นายกสมาคมอนุรักษ์และพัฒนาไก่ไทย จากการแถลงข่าวภายหลังการเข้าพบนายสมศักดิ์ เทพสุทิน รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม เมื่อเดือน ตุลาคม 2563 ที่ผ่านมา

2. ประเด็นทุนทางสังคมในสภาวะสังคมเสี่ยงต่อการแพร่เชื้อโควิด-19 จะช่วยให้เครือข่ายพนันชนไก่แนวราบหรือเครือข่ายรูปแบบไยแมงมุมมีความยืดหยุ่นได้มากกว่าเครือข่ายพนันชนไก่แนวตั้งหรือรูปแบบปลาดาวซึ่งจดทะเบียนถูกต้องตามกฎหมายเช่น การเลี้ยงไปชนไก่ยังบ่อนดาวอังคาร ซึ่งสอดคล้องกับงานเขียนของ John Field (2003) เกี่ยวกับเครือข่าย/องค์กรที่เป็นทางการเต็มไปด้วยกฎระเบียบที่เข้มงวดมากมาย มีสายบังคับบัญชาตามลำดับชั้นสูง-ต่ำ จะไม่สามารถปรับตัวเข้าการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมอย่างรวดเร็ว ต่างจากเครือข่ายที่ไม่เป็นทางการที่มีความยืดหยุ่นและมีความสัมพันธ์ฉันทันเพื่อน

3. กระบวนการสร้างทุนทางสังคมของเครือข่ายสนามซ้อมไก่ สอดคล้องกับแนวคิดของ **คริสท็อฟ ฟิลด์ เกียร์ซ (ชื่อภาษาอังกฤษกับพ.ศ.)** ในแง่การกระชับความสัมพันธ์ทางสังคม ให้ความรู้สึกความ “เป็นพวกเดียวกัน” ดังจะเห็นได้จาก การประลองไก่กันเพื่อคัดเลือกไก่เก่งไปเป็นตัวแทน เข้าบ่อนพนันชนไก่จะเป็นหมู่คณะ ดังนั้นการเล่นพนันชนไก่ข้างเดียวกันเป็นการแสดงออกถึงความเป็น “พวกเดียวกัน” มากกว่าหวังผลในแพ้-ชนะเพื่อให้ได้เงินพนัน

ตรงกันข้ามในการศึกษาของวิทยากร ถึงการมีการพนันในชุมชนส่งผลกระทบทางสังคมมากมาย เช่น กรณีการเปิดสถานคาสีโนในชุมชน มาเก๊าทำให้ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวของคนในสังคม (Social Cohesion) และความมั่งคั่งทางสังคม (Social Capitals) หายไป อาทิเช่นความเข้มแข็ง ความมีวินัย ความสามัคคีเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ของผู้คนในสังคมที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมโดยรวม

ความเสียหายที่เกี่ยวกับการพนัน ไม่ใช่มีผลกระทบต่อเฉพาะคนติดการพนันเท่านั้นหากรวมถึงคนในชุมชนด้วย

ดังนั้นในข้อถกเถียงการพนันมีผลกระทบต่อทุนทางสังคมทั้งในแง่บวกและลบ อาจต้องคำนึงถึงเงื่อนไขทางสังคม วัฒนธรรม ชนิด/ประเภทของธุรกิจการพนัน ความสัมพันธ์เชิงอำนาจของชุมชนในการควบคุมการพนัน และนโยบายรัฐต่อการสนับสนุนการพนันให้ถูกกฎหมาย การเน้นเป้าหมายในการหารายได้จากทุนธุรกิจการพนันขณะทุนทางสังคมชุมชนมาเก๊าหายไป ต่างจากที่ชุมชนในบาหลี และชุมชนบ้านหนองย่างฟ้าที่ถ้าพุนมีทุนทางสังคม สามารถควบคุมการพนันชนไก่ในชุมชนเป็นส่วนใหญ่ และมีการเสริมด้วยกระบวนการเรียนรู้ทางสังคม

4. ระบาดวิทยาความรู้ท้องถิ่นในทฤษฎีระบาดวิทยาวัฒนธรรม เป็นแนวคิดที่สอดคล้องกับข้อมูลในพื้นที่ และมองว่าปรากฏการณ์โรคภัยไข้เจ็บล้วนมีความหมายทางสังคมและอิทธิพลทางสังคม (social forces) กำกับอยู่ เช่น ความสัมพันธ์เชิงอำนาจ ความไม่เท่าเทียมทางสังคม ดังนั้น “ความหมายทางสังคม” ของความเสี่ยงสุขภาพ เป็นสิ่งที่คนในชุมชนท้องถิ่นสามารถอธิบายได้ จากประสบการณ์ในชีวิตประจำวัน แม้ว่าข้อมูลบางอย่างอาจไม่สอดคล้องกับข้อมูลทางระบาดวิทยาก็ตาม และที่สำคัญก็คือ แนวคิดระบาดวิทยาวัฒนธรรมไปสนับสนุน ชุมชนปฏิบัติการในการลดการแปะป้ายใส่ร้ายป้ายสีให้ตึงเข้า (inclusion) เครือข่ายพนันชนไก่ทั้งแนวตั้ง/แนวราบเข้ามามีส่วนร่วมในการลดการพนันที่ก่อปัญหา และลดปัจจัยเสี่ยงต่อการระบาดเชื้อโควิด-19

5. วิธีคิดการจัดความสัมพันธ์ระหว่างสองด้านคู่ตรงข้าม (Binary Opposition) อาจนำไปสู่ปัญหาที่ติดทางความคิดได้ ไม่ว่าจะเป็น ระบาดวิทยา-ระบาดวิทยาวัฒนธรรม ทุนทางเศรษฐกิจ-ทุนทางสังคม เศรษฐกิจในระบบ-เศรษฐกิจนอกระบบ และเครือข่ายแนวตั้ง-เครือข่ายแนวราบ จากข้อมูลที่ได้มาชี้ชัดถึงการดำรงอยู่ของความสัมพันธ์ทั้งสองด้านมีความ “ทับซ้อน” กันไปมา

นัยยะทางนโยบาย

ประการแรก เสนอแนวคิดเศรษฐกิจ 2 ระบบ โดยที่เศรษฐกิจนอกระบบซึ่งเป็นเศรษฐกิจชายขอบ (Marginalized Economy) ของเศรษฐกิจในระบบจะคอยช่วยให้คนจน (เครือข่ายสนามซ้อมไก) มีรายได้และถักทอเป็นเครือข่ายคุ้มกันความปลอดภัยในยามฉุกเฉิน (Emergency Safety Nets) ส่วนเครือข่ายสนามชนไก่ซึ่งประกอบด้วย เจ้าของสนาม เจ้าของซุ้ม นักพนันไก่กระดาศ ส่วนใหญ่มีฐานอาชีพที่มั่นคง จึงไม่ถูกจัดเป็นพวกเศรษฐกิจชายขอบแม้ว่าจะอยู่ในส่วนเศรษฐกิจนอกระบบ

เหมือนกัน ทั้งนี้ ในการส่งเสริมระบบเศรษฐกิจชายขอบกับเครือข่ายสนามซ้อมไ้ในแต่ละชุมชน ยังต้องเพิ่มเงื่อนไขหรือมาตรการป้องกัน **ไม่ให้เศรษฐกิจชายขอบกลายเป็นเครื่องมือส่งเสริมการพนันหรือทำให้การพนันขยายตัวจนยากต่อการควบคุม**

ประการที่สอง การประกาศมาตรการการจัดการความเสี่ยงตามความชุกของการระบาดของแต่ละพื้นที่ตำบล ไม่ควรจัดการความเสี่ยงแบบเหมารวมทั้งจังหวัด เช่น ตัวเลขระบาดวิทยาในแต่ละตำบล/อำเภอในจังหวัดลำพูนมีความแตกต่างเป็นอย่างมาก แต่ผู้ว่าใช้อำนาจ กลับออกมาตรการแบบปูพรมเหมือนกันทั้งจังหวัด ก่อผลกระทบในวงกว้างรวมทั้งกลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่ในเขตป่าห่างไกล ซึ่งหลายหมู่บ้านไม่มีผู้ติดเชื้อโควิด-19 ไม่สามารถนำคนป่วยเข้าโรงพยาบาลในเมืองได้

ประการที่สาม การทำให้เครือข่ายพนันไ้ชนได้รับรองทางกฎหมาย (Legalization)

เป็นข้อเสนอของผู้ประกอบการทำสนามชนไ้ที่จดทะเบียน ต้องการผลักดันกฎหมายให้รองรับไ้พื้นเมืองของไทยรวมทั้งไ้ชน กับเครือข่ายสนามซ้อมไ้ต้องการผลักดันให้ออกเทศบัญญัติในระดับท้องถิ่น ตามที่มีการระดมรายชื่อ 10,000 รายชื่อเสนอพระราชบัญญัติส่งเสริมไ้พื้นเมือง (รวมทั้งไ้ชน) ต่อรัฐสภา ทั้งนี้ การเสนอพรบ.ส่งเสริมไ้พื้นบ้านดังกล่าวเป็นการเสนอของผู้ประกอบการรายใหญ่ระดับประเทศซึ่งมีความสัมพันธ์กับนักการเมืองที่มีตำแหน่งรัฐมนตรีในฝ่ายรัฐบาล ส่วนประโยชน์ที่จะตกถึงมือคนเลี้ยงไ้ในชุมชนหรือไม่ั้น ผู้วิจัยเสนอให้มีการศึกษาผลเสียให้รอบคอบก่อนตัดสินใจเข้าร่วมลงชื่อเสนอกฎหมาย

ประการที่สี่ การกระจายอำนาจในการจัดการโควิด-19

จากกระบวนการเรียนรู้ทางสังคมของเครือข่ายพนันชนไ้ แสดงให้เห็นศักยภาพในการจัดการตนเอง ทั้งการประเมินความเสี่ยงของสนามชนไ้ด้วยตนเอง การระบุผลเสียจากการพนันชนไ้สามารถออกแบบและนิยามสนามชนไ้แนวใหม่ มีมาตรการป้องกันการแพร่ระบาดเชื้อโรคจากประสบการณ์การแก้ไขปัญหาในอดีต รวมถึงการควบคุมการพนันชนไ้ที่ไม่ก่อให้เกิดปัญหา เพื่อที่จะลดผลกระทบจากการออกมาตรการจากส่วนกลาง เสนอให้มีการกระจายอำนาจการจัดการกับเชื้อโควิด-19 ไปสู่ท้องถิ่น เช่น อบจ. เทศบาล และ อบต. ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับศักยภาพ ความพร้อมมีต้นทุนทางสังคมที่เข้มแข็งของเครือข่าย องค์กรนั้น ๆ

รายละเอียดข้อค้นพบตามวัตถุประสงค์

1. รายละเอียดผลกระทบจากมาตรการปิดสนามพนันชนไก่

เมื่อนำความหมายความเสี่ยงทางสังคมมาใช้วิเคราะห์ผลกระทบจากมาตรการปิดสนามชนไก่ สามารถแบ่งผลกระทบได้ 2 ข้อคือผลกระทบทางเศรษฐกิจ กับผลกระทบทางสังคม

1.1 ผลกระทบต่อทุนทางเศรษฐกิจในชุมชน

จากวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งสนามชนไก่บ้านเพื่อหวังผลตอบแทนด้านธุรกิจ การประกาศปิดสถานประกอบการโดยรัฐ 2 ระลอกทำให้สนามชนไก่ที่ได้รับอนุญาตได้รับผลกระทบมากที่สุด เชื่อมโยงไปถึงกิจการต่างๆรอบสนามชนไก่ ทั้งขาดรายได้จากจัดการชนไก่และระบบเศรษฐกิจหมุนเวียนในชุมชนหยุดชะงัก กล่าวคือ ไม่มีชาวบ้านเจ้าของซุ้มไก่นำไก่มาระลองกันเป็นการ “เพิ่มมูลค่าไก่ไปในตัว” และบริเวณสนามชนไก่ คล้ายกับตลาดกลางในการซื้อ-ขายไก่ชน ราคาซื้อ-ขายขึ้นอยู่กับความพอใจของทั้งสองฝ่าย รวมถึงก่อให้เกิดอาชีพต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับไก่ชนตามมา เช่น อาหาร อุปกรณ์ สุ่มไก่ เป็นต้น

1.2 ผลกระทบต่อทุนทางสังคม

เครือข่ายสนามซ้อมไก่ซึ่งเป็นเครือข่ายแนวราบ ยังมีความสัมพันธ์กับชุมชนหมู่บ้านอย่างใกล้ชิด ก็ได้รับผลกระทบการประกาศปิดสนามซ้อมไก่ นอกจากนั้นยังสูญเสียสถานที่พบปะ พูดคุยของผู้สูงอายุ เป็นการพักผ่อนคลายเหงา และสนุกสนานกับการเชียร์ไก่ชนกัน

การที่รัฐจัดการปิดบ่อนพนันชนไก่ติดต่อกันเป็นเวลานาน เป็นการสร้างความขัดแย้งเกิดความอึดอัดคับข้องใจและสะสมความไม่พอใจต่อผู้นำรัฐบาลโดยตรง คำสั่งที่ออกมาประกาศผ่านเสียงตามสายในชุมชนเป็นตัวอย่างของการใช้อำนาจนิยมกระทำต่อชาวบ้าน กล่าวโดยสรุปผลกระทบที่เกิดขึ้น เป็นความขัดแย้งที่จะพัฒนากลายเป็นอคติต่อกัน ซึ่งเป็นความขัดแย้งที่มีบรรยากาศคล้าย ๆ กับความขัดแย้งทางการเมือง มีคำศัพท์ที่ใช้ร่วมกันหรือใกล้เคียงกันเช่น “เหมารวม” “ใส่ร้ายป้ายสี (Stereotype)” หรือว่า “ด้อยค่ากัน” ซึ่งชาวบ้านทั่วไปได้ติดตามข่าวถึงการระบาดของเชื้อโควิดระลอก 2 ซึ่งมาจากคลัสเตอร์ตลาดอาหารทะเล และลามเข้าไปในบ่อนพนันไก่ชนจังหวัดอ่างทอง และเป็นไปได้ว่าจะมีการระบาดของเชื้อโควิด-19 ไปยังบ่อนพนันชนไก่แห่งอื่น ๆ คล้ายกับบ่อนพนันชนไก่อ่างทอง

และการระบาตรระลอกล่าสุด มีการเข้าตรวจเช็คแรงงานข้ามชาติอย่างเข้มข้น เชื่อว่าจะมีแรงงานเถื่อนหลบหนีเข้าเมืองพร้อมกับนำเชื้อโควิด-19 จากพม่ามาแพร่ที่ลำพูน มาตรการยกการ์ดสูง และหวาดระแวงต่อแรงงานข้ามชาติจึงสร้างความตึงเครียดต่อชาวบ้านในชุมชนต่อมา

2. รายละเอียดของการปรับตัว/ต่อรอง

2.1 ปฏิบัติการต่อรองของเครือข่ายสนามชนไก่

เศรษฐกิจนอกระบบ (Informal Economy) : ตลาดกลางซื้อ-ขายไก่ชน จากการลงสนาม เก็บข้อมูลเครือข่ายพนันไก่ชน ทั้งสนามชนไก่บ้านม้าและสนามข้อมไก่บ้านหนองยางฟ้า ต่างมีความคิดเห็นตรงกันและให้ความสำคัญกับ “การเพิ่มมูลค่าไก่บนฐานเศรษฐกิจชุมชน” ทำให้สนามชนไก่แทบทุกแห่งทั้งจดทะเบียนและไม่จดทะเบียนกลายเป็นสถานที่พบปะแลกเปลี่ยนข้อมูล สื่อสารกันเป็นโครงข่ายโยงใยดุจใยแมงมุม ไม่สามารถคำนวณได้ว่ามีการซื้อขายไก่ชนเป็นจำนวนเงินเท่าไร การชนไก่ก่อเกิดการต่อยอดออกมาเป็นอาชีพในการผลิตอาหาร ยา และอุปกรณ์ต่าง ๆ กิจกรรมต่างๆที่เกี่ยวข้องกับไก่ชนทั้งทางด้านเศรษฐกิจ ความสัมพันธ์แบบเครือข่ายระดับต่าง ๆ ที่เชื่อมโยงระหว่างครอบครัว ชุมชน จนถึงชุมชนออนไลน์ ถูกจัดอยู่ในเศรษฐกิจนอกระบบ (Informal Economy)

ถ้าพิจารณาที่นโยบายส่งเสริมการเลี้ยงไก่เป็นสัตว์เศรษฐกิจเพื่อการบริโภคและส่งออกผลิตภัณฑ์ไก่แปรรูป รัฐมุ่งส่งเสริมการเลี้ยงไก่ระบบฟาร์มแบบครบวงจร (Contact Farming) ซึ่งตกอยู่ในการควบคุมของบริษัทธุรกิจการเกษตรรายใหญ่ สัตว์เศรษฐกิจที่เรียกว่าไก่ถูกจัดอยู่ในเศรษฐกิจในระบบ (Formal Economy)

การเพิ่มมูลค่าไก่ชนผ่านระบบฟาร์ม ซึ่งรับรู้กันอยู่ทั่วไปว่าไก่ชนจะมีมูลค่าสูงกว่าไก่กิโล (ไก่ที่ถูกนำไปเป็นอาหารโดยคิดมูลค่าไก่เป็นน้ำหนักกิโลกรัม) ดังนั้นการเพิ่มมูลค่าไก่จึงเป็นแนวทางในการส่งเสริมให้ชาวบ้านในชุมชนได้มีไก่ชนไว้ไม่มากก็น้อย ไม่ใช่มุ่งส่งเสริมให้เล่นการพนัน หรือหารายได้จากการเล่นการพนันเท่านั้น

2.2 การสร้างตัวตนในชุมชนของผู้สูงอายุ

สนามข้อมไก่ปรับภาพลักษณ์ใหม่ หลังจากถูกแปะป้ายว่าเป็นแหล่งมั่วสุมของนักพนัน “ซีไก่” มาเป็นแหล่งเรียนรู้ สันทนาการของผู้สูงอายุซีให้เห็นถึงควมมีสุขภาวะดี (Well Being) และตอบโต้ (counter attack) ต่อปัญหาปรากฏการณ์การฆ่าตัวตาย (suicide) ที่ลำพูนมีอัตราการฆ่าตัว

ตายสูงจังหวัดหนึ่งของประเทศไทย การให้ความหมายใหม่ต่อการชนไก่เป็นกระบวนการสร้างสรรค์ สามารถบำบัดโรคที่เกิดกับผู้สูงอายุได้ อาทิเช่น โรคซึมเศร้า โรคอันไซเมอร์ (อาการหลงลืม)

“กรณีโรคซึมเศร้าในหมู่ผู้สูงอายุ ไก่ชนจะช่วยป้องกันปัญหาโรคซึมเศร้าได้ดี เริ่มจากการเลี้ยง ดูแลเอาใจใส่ของผู้สูงอายุเขาจะคิดวนอยู่ในหัวสมอง คิดอยู่กับไก่ตลอดเวลา เข้าขึ้นมาหัวเขาจะเล่น (สมองทำงานทันที) เอาไก่มาออกกำลัง หรือซ้อมล่อไก่เป็นการออกกำลังกายในตัว และเป็นการบริหารสมอง สองเรื่องของความเพลิดเพลิน มีใจอีกเหิมไก่ช่วยขจัดโรคซึมเศร้า ช่วยปรับอารมณ์ ความกังวลบางอย่างได้ผ่อนคลาย อาจมีปัญหาทางครอบครัว ลูกหลานไม่ดูแล เขาจะไม่แค้นเพราะมีไก่ช่วยอยู่แล้ว ”

“ความผูกพันคนกับไก่จะช่วยบริหารด้านอารมณ์ สมองไปในตัว ไม่หมกมุ่นอยู่กับปัญหาใด ปัญหาหนึ่งมากเกินไป เช่นปัญหาหนี้สินแต่ทำไมคนเล่นไก่ถึงอยู่กับหนี้สินได้ ไม่ไปคิดสั้นฆ่าตัวตาย เหมือนคนอื่น เพราะมีการพูดกันเร็ว ๆ นี้ว่า ปัญหาหนี้สินทำให้คนอำเภอแม่ทาฆ่าตัวตายสูง (1 เดือน 4 คน) อาทิตย์ที่แล้ว 3-4 คนมาจากเรื่องนี้ เรื่องครอบครัว หรือเห็นว่าตนเองเป็นคนไร้ค่าไม่มี ความหมาย”

“พวกที่เล่นไก่ชนไม่มีใครฆ่าตัวตาย เพราะคนเล่นไก่จะมีนิสัยเป็นคนร่าเริงใจนักเลง เป็นพวกสวนเสเฮฮา ไม่จริงจังเคร่งเครียด สนุกสนาน คนพวกนี้จะไม่เป็นโรคซึมเศร้าแม้ว่าจะเป็นหนี้ มองชีวิตว่า “ปัญหามีทางออก” บางคืนก็ถูกเมียด่า ยังพูดแซวกันในบ่อนกันครึกครื้น เพราะกลับบ้านตอนเช้าก็เห็นคนลูกหนึ่งข้าว

“แต่ที่ไม่ทำให้เมียบ่นก็คือ ผมไม่เอาเงินครอบครัวไปเล่นไก่ ผมเล่นไม่เยอะได้บ้างเสียบ้าง เล่นไก่อันไม่มีรอย ผมก็ว่ามันแลกกับความสนุกตื่นเต้นยิ่งของเราชนะก็ยิ่งคึกครื้น แต่ถ้ากลับบ้านหมาไม่เห่า แสดงว่าไก่แพ้เสียเติมพันเลยพากันมาเจียบ ๆ พอไก่ชนชนะจะมาส่งเสียงโหวกเหวกไปทั่วจนหมาเห่า สังคมชนไก่ไม่ใช่สังคมอุดมคติอย่างน้อยมันเป็นสังคมย่อยในสังคมใหญ่ ถ้าสังคมใหญ่ ยอมรับคุณค่าบางอย่างของสังคมย่อย จะทำให้สังคมย่อยมันอยู่ได้ แต่ต้องระวังผลกระทบที่จะเกิดขึ้นถ้ามีการปล่อยปะ

2.3 ปัญหาและการให้ความหมายทางสังคมต่อนักพนัน “พวกซี้ไก่”

ในการเลี้ยงไก่ชนในชุมชน แม้ว่าจะเป็นที่ยอมรับกันได้ตราบไต่ที่คนเลี้ยงไก่ไม่ได้ก่อให้เกิดผลกระทบต่อครอบครัวและชุมชน สมาชิกเครือข่ายฯก็ต้องอยู่ภายใต้ “กฎเกณฑ์ทางสังคม” เช่นกัน ในชุมชนเขาจะเรียกคนที่ลุ่มหลงกับไก่ชนจนเกินไปว่า “ไอ้ซี้ไก่” อันแสดงออกถึงการวางตัวมีพฤติกรรมมีปัญหาครอบครัวเช่น เกียจคร้านไม่ทำงาน รักไก่มากกว่ารักลูกรักเมีย คนที่เมียบ่น “ไอ้ซี้ไก่ลูกเข้า” “ไอ้ซี้ให้ลูลูกผาย” คือคนซี้ไก่จะตื่นแต่เข้ามาดูไก่ เช็ดไก่ ล้างหน้าไก่แทนที่จะไปทำงานตามหน้าที่ เป็นคนไม่คิดจะสนใจอย่างอื่นนอกจากไก่ที่ตนเองชอบลุ่มหลงจนลืมเมียตัวเอง ส่วนคนซี้เหล่ามักจะตื่นสายจนไม่ได้กินข้าวเช้า คำเหล่านี้มันสะท้อนถึงการให้คุณค่าคนในสังคมผ่านคำว่า “ซี้” ซึ่งเป็นพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ของชุมชน รวมถึงการให้ความเคารพนับถือ

ดังนั้นคำที่ชุมชนใช้เรียกว่าคนเลี้ยงไก่ชน จึงเป็นการให้ความหมายให้คุณค่าที่พึงประสงค์และนำมาใช้ควบคุมกำกับดูแลปัจเจกบุคคลที่อยู่ในชุมชน เป็นรูปแบบ “กระบวนการควบคุมทางสังคม” เครือข่ายสนามชนไก่ก็เช่นกัน จะมีการควบคุมทางสังคมเข้าไปกำกับไม่ให้มีผลกระทบต่อชุมชน เช่น การตั้งสนามซ้อมไก่ไปอยู่ท้ายบ้านแทนที่จะสั่งห้ามไม่ให้มี (Community Distancing) ซึ่งสอดคล้องกับสถานการณ์การแพร่ระบาดเชื้อโควิด-19 พอดี พฤติกรรมการตะโกนเชียร์ไก่ชนกันเสียงต่อการทำให้เชื้อกระจายไปในอากาศได้ไกลแม้ว่าจะวางระยะห่างทางสังคมแล้วก็ตาม

ชุมชนแบบจารีตในสมัยก่อน ก็จะมีไอ้ซี้ไก่ เกาะกลุ่มกันตลอดมา แม้ว่าจะไม่มีการบันทึกออกมาเป็นลายลักษณ์อักษร คำว่า “ไอ้ซี้ไก่” จึงเป็นมาตรการของชุมชนในการควบคุมตรวจสอบพฤติกรรมที่นอกกลุ่มออกไปจากคุณค่าที่ชุมชนยึดถืออยู่ ซึ่งเปรียบเทียบกับ “พฤติกรรมเสี่ยง” ในสถานการณ์การแพร่ระบาดเชื้อโควิด-19

3. รายละเอียดของวิถีใหม่ของเครือข่ายพนันชนไก่

3.1 สนามพนันชนไก่ “สนามปลอดภัย”

การทำสนามปลอดภัยของสนามชนไก่เป็นการปรับตัวของเครือข่ายฯ ตามคำแนะนำของเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์ และสาธารณสุขซึ่งได้รับมอบหมายหน้าที่ในการควบคุมและตรวจสอบ เสนอมาตรการในการป้องกันการแพร่ระบาดใช้หวัดนกแต่เดิม

ในสถานการณ์การระบาดเชื้อโควิด-19 ต้องเพิ่มมาตรการเว้นระยะห่างทางสังคมเช่น แมสปิดปากปิดจมูก เจลแอลกอฮอล์ล้างมือ จัดที่นั่งบนสังเวียนให้มีระยะห่างประมาณ 2 เมตร จำกัด

จำนวนคนไม่เกิน 50 คน และอาจต้องฟื้นฟูระบบการคัดควอาร์โค้ดประจำตัวคนที่เข้าไปเล่นพนันชนไก่ที่เคยทำมาก่อน ล่าสุดอาจต้องเพิ่มการตรวจใบแสดงการผ่านการฉีดวัคซีน และจะทำเอกสารขออนุญาตเปิดสนามชนไก่แนวใหม่ที่ “ปลอดภัย” ซึ่งการทำสนามชนไก่ปลอดโรคให้ได้นั้น ต้องเชื่อมโยงไปถึงเครือข่ายสนามชนไก่ด้วยนั่นคือ การทำซุ้มไก่เป็น “ซุ้มไก่มาตรฐานปลอดโรค ”

3.2 สนามซุ้มไก่แนวใหม่ “สนามเพื่อสุขภาพ”

สนามซุ้มไก่ส่วนใหญ่เป็นของคนที่อาศัยในชุมชน คนในชุมชนจะรู้จักกันและกัน ตรวจสอบกันเองว่าใครเดินทางไปไหนบ้าง จึงเป็นไปได้ยากที่เชื้อโควิดจะแพร่ระบาดมายังสนาม เจ้าของไก่ส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุจะมีกิจกรรมจำกัดอยู่ในชุมชนไม่ได้เดินทางไปสัมพันธ์กับภายนอก จึงสามารถควบคุมการแพร่เชื้อโควิด-19 ได้ และข้อมูลการระบาดของเชื้อโควิดในเขตอำเภอแม่ทามีน้อยมากเมื่อเปรียบเทียบกับอำเภอเมืองซึ่งมีอาณาเขตติดกัน ดังนั้นในอนาคต มีแผนจะนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาตั้งแต่ดั้งเดิมมา พัฒนาอาหาร/ยาสมุนไพร ใช้ประโยชน์ร่วมกัน ทำให้ไก่มีภูมิคุ้มกันแข็งแรง เคยใช้เมื่อคราวเกิดโรคระบาดไข้หวัดนก

สนามเพื่อสุขภาพ จึงเป็น **“สนามชนไก่แนวใหม่”** หลังสถานการณ์โควิด-19 ซึ่งออกแบบโดยเครือข่ายสนามซุ้มไก่ นอกจากจะให้ความสำคัญต่อความปลอดภัยปลอดเชื้อโรค ยังให้ความสำคัญต่อการจัดการความสัมพันธ์ภายในเครือข่ายกับความสัมพันธ์กับคนภายนอกชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่มาจากพื้นที่เสี่ยงที่เกิดการระบาดของเชื้อโควิด-19 ซึ่งต้องอาศัยโครงการติดต่อดูแลคอยเฝ้าระวัง สำหรับพื้นที่ที่ไม่มีผู้ติดเชื้อโควิด ควรมุ่งเน้นไปที่การเฝ้าระวังบุคคลภายนอกมากกว่า จะมาสร้างความหวาดระแวงคนภายในชุมชนกันเอง มีมาตรการหนักเบาไม่เท่ากันขึ้นอยู่กับประเมินความเสี่ยงต่อการแพร่ระบาดของเชื้อโควิด-19 มาตรการที่รัฐออกมาบังคับใช้แบบปูพรม จึงไปมีผลกระทบกับชุมชนที่ปลอดเชื้อโควิดเท่ากับชุมชนเสี่ยงติดเชื้อ ชาวบ้านรู้สึก “ถูกกด” จนเกิดความขัดแย้งระหว่างรัฐกับชุมชนในเวลาต่อมา

3.3 “ท่า” ความทรงจำทางสังคม (social memory) เกี่ยวกับโรคระบาดในอดีต

ในการอธิบายทำความเข้าใจกับสถานการณ์การระบาดของเชื้อโควิด-19 ในฐานะเป็นปรากฏการณ์ทางสังคม จึงมีความจำเป็นที่จะนำความทรงจำทางสังคมในอดีต ที่สัมพันธ์กับสถานที่เพื่อเตือนความจำบางอย่าง ไม่ว่าจะเป็นสถานที่ที่ตั้ง ชื่อสถานที่ รวมทั้งวัตถุสิ่งของสิ่งของที่นำมา

ประกอบทำให้ความทรงจำนั้นฟื้นขึ้นมา โดยเฉพาะอย่างยิ่งความทรงจำที่สัมพันธ์กับชีวิตประจำวันของผู้คนเช่น บ้านเกิด เหตุการณ์สำคัญที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงชีวิตของผู้คนในชุมชน ในที่นี้หมายถึงการเกิดโรคระบาดต่าง ๆ ในอดีต ดังนั้นการดึงความทรงจำทางสังคมเป็นความพยายาม ที่ให้ความสำคัญกับประสบการณ์ของคนในชุมชนที่อยู่รอดจากโรคระบาดเชื่อมโยงกับโรคระบาดโควิด-19 ในปัจจุบัน

โรคระบาดสมัยก่อนเรียกว่า “โรคห่ากิน” ซึ่งมีอยู่ 2 ประเภทคือ โรคห่ากินคน กับโรคห่ากินสัตว์ ดังนั้นคำว่า “โรคห่า” จึงหมายถึงโรคระบาด และคำว่าทำไม่ได้เป็นคนเดียวหากแต่เป็นกันทั้งหมู่บ้านหรือหลาย ๆ หมู่บ้าน จึงเปรียบคล้ายกับฝนตกหนักกระจายไปทั่วที่มักเรียกกันว่า ฝนตกห่าใหญ่ เรื่องเล่าของหมอพื้นบ้านข้างต้น เป็นปฏิบัติการของชาวบ้านในชุมชนท้องถิ่นที่เผชิญกับภาวะความเสี่ยงจากการระบาดของโรคอุบัติใหม่ การสร้างความหมายใหม่จากชุดประสบการณ์ความเจ็บป่วยที่ผ่านมาและอยู่รอดปลอดภัยจนถึงปัจจุบัน ซึ่งชุดความหมายใหม่จากการระบาดเชื้อโควิด-19 เทียบได้กับการเกิดโรคระบาดในอดีตที่เรียกว่า “โรคห่า”

ดังนั้นในการจัดการโรคระบาดอุบัติใหม่อย่างเช่นโรคโควิด-19 ควรมีการผสมผสานชุดความรู้ระดับวิทยาของทางการแพทย์กับชุดความรู้ระดับวิทยาชาวบ้าน ทั้งนี้ระดับวิทยาชาวบ้าน มาจากประสบการณ์ ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็น “ต้นทุนทางสังคม” ที่สำคัญของชุมชนและเครือข่ายพหุพันธ์บ้าน นำมาใช้จัดการตนเอง สนามชนไก่แนวใหม่ในสถานการณ์การแพร่ระบาดเชื้อโควิด-19

3.4 ชุมชนปฏิบัติ กรณี การฟื้นฟูชมรมอนุรักษ์ไก่ชน

เป็นการออกแบบสร้างชุมชนใหม่ของเครือข่ายสนามซ้อมไก่ คือหมายถึง เป็นที่รวมของคนที่ได้รับผลกระทบจากมาตรการปิดสนามซ้อมไก่ ชุมชนที่เกิดขึ้นจากปฏิบัติการต่อรองของสมาชิกส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ

- มีสนามซ้อมไก่ที่สวนลำไยจะทำให้คนในชุมชนไปง่าย มาสะดวก
- สนามซ้อมไก่มีความเหมาะสมกับคนเฒ่าคนแก่คือ ไม่เดินทางไกล สามารถเข้าถึงได้ง่าย
- จุดประสงค์หลักของสนามซ้อมไก่คือการคัดไก่ และซื้อ-ขายไก่เก่ง ทำให้กระแสเงินหมุนเวียนอยู่ในชุมชน ขณะที่สนามชนไก่มุ่งไปในการเล่นพนันซึ่งเอื้อให้เกิดพนันขึ้นต่อเป็นหลัก
- อายุคนเข้าสนามซ้อมไก่มีตั้งแต่ 50 จนถึง 80 ปีมีคชนุ่มเข้าน้อยมากจึงกำหนดเวลาการชนไก่เฉพาะวันจันทร์ซึ่งเป็นวันทำงานของคนหนุ่ม

- ความเป็นพื้นที่เสี่ยงกับการควบคุมความเสี่ยงต่างกัน หมายถึงพื้นที่สนามซ้อมโกไม่มีความเสี่ยงและเน้นไปที่คนในชุมชนจึงสามารถควบคุมความเสี่ยงต่อการแพร่ระบาดเชื้อโรคได้

แนวทางการฟื้นฟูชุมชนอนุรักษ์โกชน ทบทวนสมาชิกเก่า ปรับวัตถุประสงค์ให้สอดคล้องกับสถานการณ์โควิดโกชนแนวใหม่ เช่น เพิ่มส่งเสริมผู้สูงอายุให้มาสมาคมกัน มีการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ มีตัวชี้วัดความสำเร็จของการเล่นชนโกของผู้สูงอายุเช่น อัตราการฆ่าตัวตาย โรคอัลไซเมอร์ โรคซึมเศร้าในหมู่ผู้สูงอายุ ครอบครัวอบอุ่นไม่มีปัญหา

สรุป กระบวนการเรียนรู้ทางสังคมในการปรับตัวต่อรองของเครือข่ายนักพนันชนโก 2 ประเภทรวมทั้งนักพนันชนโกที่เป็นแรงงานข้ามชาติ ภายใต้บริบทการเปลี่ยนแปลงไปสู่อุตสาหกรรมและการกลายเป็นเมืองของจังหวัดลำพูน ได้เห็นรูปธรรมของชุมชนปฏิบัติหลายข้อหลายประการที่น่าสนใจที่สำคัญในที่นี้คือ กระบวนการเรียนรู้ทางสังคม (รวมทั้งกระบวนการวิจัย) มีส่วนในการเสริมสร้างศักยภาพในการจัดการตนเอง เช่น การออกแบบสนามชนโกแนวใหม่มีมาตรการป้องกันการระบาดเชื้อโควิดอย่างเป็นรูปธรรม การฟื้นฟูชุมชนอนุรักษ์โกพื้นบ้าน กล้าเสนอปัญหาจากพนันชนโกเป็นการลดการใส่ร้ายป้ายสี และประสบการณ์การแลกเปลี่ยนแต่ละครั้งเป็นสร้างสะสมทุนทางสังคมนำมาใช้แก้ไขปัญหาในสถานการณ์โควิดได้

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ.....	ก
บทสรุปผู้บริหาร	ฉ
สารบัญ.....	ค
สารบัญตาราง.....	น
สารบัญภาพ	บ
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ความสำคัญของประเด็นปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์.....	6
1.3 กรอบคิดในการศึกษา	7
1.4 ขอบเขตและวิธีการศึกษา	8
1.5 คำอธิบายศัพท์	10
บทที่ 2 ทบทวนวรรณกรรม.....	12
2.1 แนวความคิดการพนันที่บ้านกับไก่ชน	12
2.2 แนวคิดระดับอาชีวศึกษา	15
2.3 แนวคิดระดับอาชีวศึกษาวัฒนธรรม	17
2.4 ความเสี่ยงกับการพนัน	19
2.5 แนวคิดเครือข่ายการพนัน.....	22
บทที่ 3 เครือข่ายการพนันชนไก่.....	29
3.1 องค์ประกอบเครือข่ายพนันชนไก่	29
3.2 สภาพพื้นที่เครือข่ายพนันชนไก่	32
3.3 สนามชนไก่ที่จดทะเบียน	34

3.4	เครือข่ายสนามซ้อมไ้บ้านหนองยางฟ้า	48
3.5	รูปแบบความสัมพันธ์เครือข่ายพนันชนไ้	56
3.6	การประเมินความเสี่ยงของสนามชนไ้.....	63
3.6.1	สนามชนไ้บ้านม้า.....	64
3.6.2	สนามซ้อมไ้บ้านหนองยางฟ้า.....	65
บทที่ 4	ผลกระทบจากมาตรการปิดบ่อนพนันชนไ้	67
4.1	พัฒนาการการระบาดของเชื้อโควิด-19 (3 ระลอก).....	67
4.2	การเปรียบเทียบประกาศปิดเมือง 2 ครั้ง.....	74
4.3	ผลกระทบจากมาตรการปิดสนามพนันชนไ้	76
4.3.1	ผลกระทบต่อทุนทางเศรษฐกิจในชุมชน กรณีเครือข่ายสนามชนไ้บ้านม้า.....	76
4.3.2	ผลกระทบต่อทุนทางสังคม เครือข่ายสนามซ้อมไ้บ้านหนองยางฟ้า.....	80
4.4	ทางออกในการลดปัจจัยเสี่ยงของเครือข่ายพนันชนไ้	85
บทที่ 5	การปรับตัวและปฏิบัติการต่อรองในการสร้างเครือข่ายไ้ชน.....	89
5.1	“ท่า” ความทรงจำทางสังคม (social memory) เกี่ยวกับโรคระบาดในอดีต	90
5.2	ปฏิบัติการต่อรองของเครือข่ายสนามชนไ้บ้านม้า	92
5.2.1	สนามพนันชนไ้บ้านม้า “สนามปลอดภัย”	93
5.2.2	“สวย” การใช้ความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ในการจัดการความเสี่ยง	94
5.2.3	เศรษฐกิจนอกระบบ (Informal Economy) : ตลาดกลางซื้อ-ขายไ้ชน	95
5.3	ชุมชนปฏิบัติการ เครือข่ายสนามซ้อมไ้บ้านหนองยางฟ้า	97
5.3.1	สนามซ้อมไ้แนวใหม่บ้านหนองยางฟ้า “สนามเพื่อสุขภาพ”	97
5.3.2	การสร้างตัวตนในชุมชนของผู้สูงอายุ.....	98
5.3.3	การให้ความหมายทางสังคมต่อนักพนัน “พวกขี้ไ้”	100
5.3.4	ชุมชนปฏิบัติ กรณี การฟื้นฟูชมรมอนุรักษ์ไ้ชนบ้านหนองยางฟ้า.....	102

5.3.5 ไกชน ในฐานะเศรษฐกิจนอกระบบ.....	105
บทที่ 6 สรุป.....	107
6.1 ข้อค้นพบจากการวิจัย	107
6.1.1 ผลกระทบต่อเครือข่ายการพนันชนไก่.....	108
6.1.2 การปรับตัวและปฏิบัติการต่อรองของเครือข่ายพนันชนไก่	109
6.1.3 ข้อเสนอเชิงนโยบาย.....	112
6.2 ข้อถกเถียงเชิงแนวคิด/ทฤษฎี ในบริบท การแพร่ระบาดเชื้อโควิด-19	114
6.2.1 เครือข่ายพนันชนไก่ในฐานะเป็นต้นทุนทางสังคม	114
6.2.2 การพนันชนไก่ เป็นประเภทหนึ่งของเศรษฐกิจนอกระบบ (Informal Economy).....	114
6.2.3 กระบวนการสร้างทุนทางสังคมของเครือข่ายสนามซ้อมไก่	115
6.2.4 ระบาดวิทยา ความรู้ท้องถิ่นในทฤษฎีระบาดวิทยาวัฒนธรรม.....	116
6.2.5 วิธีคิดการจัดความสัมพันธ์ระหว่างสองด้านคู่ตรงข้าม (Binary Opposition).....	116
บรรณานุกรม	117
ภาคผนวก	120

สารบัญตาราง

หน้า

ตารางที่ 1 กรอบคิดในการศึกษาการพนันชนไก่.....	7
ตารางที่ 2 การวิเคราะห์เครือข่ายพนันชนไก่.....	32
ตารางที่ 3 แสดงความสัมพันธ์ประเด็น/เนื้อหาเกี่ยวกับวิธีการในการศึกษาเครือข่ายพนันชนไก่.....	34
ตารางที่ 4 แสดงจำนวนสนามชนไก่ที่จดทะเบียนกับทางจังหวัดลำพูน.....	36
ตารางที่ 5 เปรียบเทียบความเสี่ยงของ 2 บ่อนชนไก่.....	64
ตารางที่ 6 แสดงผลการระบาดเชื้อโควิด-19 3 ระลอก.....	68
ตารางที่ 7 แสดงรายรับ-รายจ่ายสนามชนไก่บ้านม้า ก่อนการประกาศปิดสถานประกอบการเสี่ยง.....	78
ตารางที่ 8 แสดงรายจ่ายของฟาร์มเพาะพันธุ์ไก่ชนต่อเดือน.....	79
ตารางที่ 9 ค่าใช้จ่ายรายเดือน ประจำชุม ส.สราวุธ บ้านหนองยางฟ้า.....	81

สารบัญภาพ

หน้า

ภาพที่ 1 เครื่องช่วยการพ่นขนไก่.....	9
ภาพที่ 2 รูปแบบเครื่องช่วยสนามขนไก่.....	57

บทที่ 1 บทนำ

1.1 ความสำคัญของประเด็นปัญหา

1) ไก่ชน : จากการละเล่นตามวิถีวัฒนธรรมสู่ธุรกิจการพนัน

การชนไก่เกิดขึ้นมีพัฒนาการจากการละเล่นพื้นบ้านหลังฤดูเก็บเกี่ยวข้าว มาถึงการควบคุมการเล่นการพนันของรัฐโดยการออกพระราชบัญญัติ ควบคุมการพนันปี พ.ศ. 2478 ทำให้การละเล่นชนไก่กลายเป็น บ่อนการพนันชนไก่ จนกระทั่งปัจจุบันบ่อนชนไก่มีการพัฒนาเป็นธุรกิจการพนันชนไก่อย่างเป็นระบบ เชื่อมโยง ไปถึงการพัฒนาปรับปรุงพันธุ์ไก่ชน กระบวนการทำไก่ให้เป็นไก่ชน การบริหารจัดการบ่อนชนไก่และอื่นๆ นอกจากนั้นบ่อนชนไก่อังเป็นโครงข่ายเชื่อมความสัมพันธ์กับคนในชุมชนไม่ว่าจะเป็นเจ้าของไก่ชน นักเล่นการพนัน กลุ่มคนผู้มีอำนาจในท้องถิ่น หน่วยงานราชการ นักการเมืองที่เกี่ยวข้อง โครงข่ายความสัมพันธ์ดังกล่าวอยู่ในระบบอุปถัมภ์ ซึ่งแฝงอยู่ในระบบความสัมพันธ์ ที่เป็นทางการผ่านกฎหมาย ระเบียบต่าง ๆ ตลอดจนถึงนโยบายของรัฐกฎระเบียบต่างๆที่ส่งผลกระทบต่อการเล่นไก่ชนทั้งการเลี้ยงเพื่อการอนุรักษ์สายพันธุ์และเลี้ยงเพื่อการเล่นพนันชนไก่

การพนันชนไก่จัดเป็นประเภทหนึ่งของการพนันพื้นบ้าน หมายถึงการเล่นการพนันในหมู่ชาวบ้าน โดยการอาศัยการละเล่นบางอย่างที่มีอยู่เดิมเป็นช่องทาง พร้อมกับการดัดแปลงการละเล่นนั้น โดยนำเอากฎเกณฑ์การพนันมาประยุกต์เข้ากับกฎเกณฑ์การละเล่น ต่อมาการพนันพื้นบ้านมีการเปลี่ยนแปลงไปตามการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม เมื่อผนวกกับนโยบายการควบคุมการพนันรัฐ ทำให้การละเล่นพื้นบ้านกลายเป็นส่วนหนึ่งของธุรกิจการพนันในที่สุด (วิเศษ, 2557: 12)

ข้อสรุปของการชนไก่เป็นส่วนหนึ่งของธุรกิจการพนันนั้น อาจถูกมองว่าเป็นข้อสรุปที่เกินเลยจนมองไม่เห็นถึงการชนไก่ในมิติอื่น ๆ ที่มีการอ้างอิงถึง เพราะการชนไก่นั้นมีความเป็นมาตั้งแต่โบราณกาลจนกระทั่งยุคปัจจุบัน และมีอยู่ในทุกประเทศทั่วโลกซึ่งแตกต่างกันไปตามวิถีวัฒนธรรมสังคมนั้นๆ สำหรับประเทศไทยมีการจัดประเภทวัตถุประสงค์การชนไก่ไว้ 4 ประเภท ดังนี้

(1) การชนไก่เพื่อคัดเลือกสายพันธุ์ เจ้าของไก่จะสังเกตดูลักษณะเด่นของไก่ที่จะนำมาเป็นพ่อพันธุ์คือ ดูที่ความสามารถ ไหวพริบ ชั้นเชิงของไก่ขณะชน ไก่ตัวไหนดีก็จะคัดเลือกไว้เลี้ยงเป็นพ่อพันธุ์ต่อไป

(2) การชนไก่เพื่อการฝึกซ้อม เป็นการเตรียมความพร้อมก่อนที่จะนำไก่ชนลงสนามจริง เรียกว่า ปล้ำไก่หรือจามไก่ เพื่อสังเกตดูความอดทน ความสามารถ ไหวพริบในการต่อสู้กับคู่ต่อสู้

(3) การชนไก่ที่มีวัตถุประสงค์เพื่อเชื่อมความสัมพันธ์ทางสังคม ระหว่างเจ้าของไก่ด้วยกัน มักจัดขึ้นในงานฉลอง เทศกาล/งานประเพณีในหมู่บ้าน งานประกวดแข่งขัน เป็นการเปิดตัวแนะนำไก่ชนพันธุ์ดี สวยงามและอาจมีการแลกเปลี่ยนข้อมูล การซื้อ-ขายไก่อะหว่างกัน

(4) การชนไก่เพื่อการพนันขั้นต่อ เป็นการนำไก่ชนไปชนที่สนามชนไก่หรือบ่อนชนไก่ มีการวางเดิมพันของเจ้าของไก่ทั้งสองฝ่าย และต่อรองกันไป-มาระหว่างการชนไก่อันกว่าจะรู้ผลแพ้ชนะ

ซึ่งวัตถุประสงค์การชนไก่ทั้ง 4 ประเภท ไม่สามารถแยกขาดจากกันอย่างเด็ดขาด อาจเชื่อมโยงกันไปมาอย่างแยกไม่ออก ทำให้การพนันชนไก่อาจไปสร้างแรงจูงใจ ในการพัฒนาสายพันธุ์ไก่ชน การฝึกไก่เก่ง รวมทั้งการพัฒนาอาชีพให้มีมูลค่าสูงขึ้น (value added) (ปิยอร, 2552: 42)

ในธุรกิจการพนันชนไก่ หลีกไม่พ้นที่จะต้องเกี่ยวพันกับเครือข่ายพนันชนไก่ โดยมีบ่อนพนันชนไก่เป็นตัวเชื่อมประสานให้เป็นระบบที่ชัดเจน สังคมไทยเข้าสู่ระยะการเปลี่ยนผ่านเป็นสังคมทุนนิยมเต็มตัว บ่อนไก่ชนที่เกิดขึ้นจะอยู่ตามรอยตะเข็บชายแดนระหว่างชนบทซึ่งยังรักษาวิถีการเกษตรกับเมืองซึ่งอยู่กับวิถีทางธุรกิจ-อุตสาหกรรมและการบริการ ทำให้บ่อนไก่ชนที่เกิดขึ้นมีความแตกต่างหลากหลาย สอดคล้องกับสภาพแต่ละท้องถิ่น จากวิถีการชนไก่ จะมีการชนไก่อายหลังฤดูการเก็บเกี่ยวข้าวหรือตลอดฤดูร้อน แต่เมื่อการละเล่นชนไก่เข้าสู่ธุรกิจการพนัน การชนไก่อึงเกิดขึ้นตลอดปี จากเปิดบ่อนชนไก่เฉพาะวันเสาร์วันอาทิตย์ เปลี่ยนมาเปิดชนวันธรรมดาสลับกัน

2) บ่อนการพนันกลายเป็นแหล่งแพร่เชื้อ (super spread) เสี่ยงต่อสุขภาพในสถานการณ์ระบาดโควิด

ปลายปี 2562 เกิดสถานการณ์หรือเหตุการณ์แพร่ระบาดเชื้อไวรัสโคโรนาหรือที่รู้จักกันในชื่อ “โควิด-19” ซึ่งเป็นเชื้อไวรัส ที่สามารถติดต่อกันได้จากคนสู่คน ดังนั้นเมื่อมีเชื้อไวรัสโรคระบาดที่ทำให้เกิดการเจ็บป่วยเกิดขึ้น ก่อให้เกิดความสับสนวุ่นวายบ้านเมืองไม่สงบ นอกจากนั้นยังแพร่กระจายไปทั่วโลก จากเหตุการณ์ระบาดไวรัสโควิด-19 จีนพบผู้ป่วยโควิด-19 รายแรกที่เมืองอู่ฮั่นเมื่อช่วงเดือนธันวาคม 2562 และลุกลามอย่างรวดเร็ว ทำให้รัฐบาลจีนตัดสินใจปิดเมืองหรือที่เรียกว่า ล็อกดาวน์เมืองอู่ฮั่นและเมืองต่างๆในมณฑลหูเป่ย์ที่เป็นศูนย์กลางการระบาดเป็นเวลากว่า 2 เดือน (72

วัน) ในส่วนของประเทศไทยซึ่งเป็นประเทศแรกที่พบผู้ป่วยโควิด-19 นอกประเทศจีน เป็นนักท่องเที่ยวจีนที่ติดเชื้อมาจากเมืองอู่ฮั่นมาเกิดอาการที่เมืองไทย ทำให้เกิดมีกระแสรังเกียจคนจีนขึ้น จนต้องมีการรณรงค์ให้กำลังใจคนจีนที่ถูกปิดเมืองทางโซเซียลมีเดียกัน แต่อีกด้านหนึ่งก็ก่อให้เกิดการตื่นตัวในทางสาธารณสุข และตระหนักถึงภัยโรคระบาดมาถึงตัวโดยเฉพาะอย่างยิ่งคนจีนที่เป็นนักท่องเที่ยว และทำมาหากินตามตะเข็บชายแดนซึ่งรวมถึงการพนันเช่นบ่อนคาสิโน ทำให้ “การพนันกลายเป็นปัจจัยเสี่ยงต่อสุขภาพ” โดยปริยายจากสภาวะการระบาดของโรคไวรัสโควิด-19 ดังกล่าว

บ่อนการพนันกลายเป็นปัจจัยเสี่ยงต่อสุขภาพอย่างชัดเจนเมื่อเกิดเหตุการณ์การแพร่ระบาดอย่างหนัก (super spreading) ของเชื้อไวรัสโควิด-19 ที่สนามมวยลุมพินี กรุงเทพฯ เมื่อกลางเดือนมีนาคม ซึ่งมีการระบุงสาเหตุจากการเปิดเผยตัวเองของดาราดาย และแฟนมวยก่อนที่จะนำเชื้อเข้ามาแพร่ที่สนามมวยในเวลาต่อมา และบรรดาเซียนพนันมวยในวันนั้น บางส่วนได้เดินทางกลับที่อยู่ต่างจังหวัดจนทำให้เชื้อโควิด-19 แพร่ระบาดยังต่างจังหวัดเกือบครึ่งก่อนประเทศ

ดังนั้นกลุ่มพนันหรือเครือข่ายการพนันจึงเป็นกลุ่มเสี่ยงต่อการแพร่เชื้อกลุ่มใหญ่สุด นับแต่นั้นมาสถานที่การจัดการพนันทั้งทางตรงและทางอ้อม (แอบแฝง) ก็ถูกเพ่งเล็งว่า เป็นแหล่งมั่วสุมแพร่เชื้อไวรัสโควิด-19 แหล่งใหญ่ ทั้งนี้รวมถึง บ่อนพนันชนไก่ด้วย นอกจากนี้ การพนันสนามมวยยังเชื่อมโยงไปยังบ่อนพนันชนไก่ เมื่อเซียนพนันมวยได้เข้าไปพนันยังบ่อนชนไก่ บ่อนพนันชนไก่จึงกลายเป็น “พื้นที่เสี่ยงต่อสุขภาพ”

จากสถานการณ์การแพร่กระจายของเชื้อไวรัสโควิด-19 ซึ่งมีแนวโน้มที่ควบคุมไม่ได้หรือ “เอาไม่อยู่” ที่สุดได้นำแนวทางการปิดเมืองแบบอู่ฮั่น (Wuhan Model) มาใช้ในการควบคุมการแพร่กระจายของเชื้อไวรัสโควิด-19 ในเมืองไทย ซึ่งมีผลกระทบต่อ การปิดบ่อนพนันชนไก่แน่นอน หากเปรียบเทียบสถานการณ์การระบาดของไข้หวัดนกกับการระบาดของเชื้อโควิด-19 ตามหลักระบาดวิทยามีความคล้ายคลึงกันคือ “การควบคุมปัจจัยเสี่ยง” โดยการปิดบ่อนชนไก่ งดการเดินทางเข้าบ่อนซึ่งเป็นศูนย์รวมของบรรดาไก่ชนและเครือข่ายจากที่ต่าง ๆ ทำให้เกิดการสัมผัสใกล้ชิดกัน แต่จะต่างกันที่ชนิดของการระบาด ตรงที่ไข้หวัดนกเป็นเชื้อไวรัสที่ระบาดในหมู่มสัตว์ปีกเท่านั้น ส่วนเชื้อโควิด-19 เป็นการระบาดจากคนสู่คน ดังนั้นในการวิจัยครั้งนี้ จะนำประสบการณ์การแก้ไขปัญหาการปิดบ่อนชนไก่จากการระบาดของไข้หวัดนกปี 2547 มาทบทวน และปรับใช้ในการแก้ไขปัญหาการปิดบ่อนชนไก่จากการระบาดของเชื้อโควิด-19

3) การควบคุมบ่อนพนันชนไก่โดยมาตรการปิดเมือง

จากเหตุการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อโควิด-19 ที่สนามมวยลุมพินี บ่อนพนันชนไก่ก็โดนทางเลขตามประกาศกระทรวงมหาดไทยลงวันที่ 18 มีนาคม 2563 ที่อ้างถึงผลการประชุมคณะรัฐมนตรี ถึงมาตรการปิดสถานที่ชั่วคราว เป็นสถานที่ทำกิจกรรมที่มีการเบียดเสียดใกล้ชิดและเสี่ยงต่อการแพร่เชื้อทางปาก (ตะโกน เซียร์) สัมผัสลูกเนื้อตัว หรือใช้สิ่งของร่วมกันง่าย โดยมีมติให้ส่วนราชการที่เกี่ยวข้องรับไปดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ เป็นการป้องกันโรค/สุขภาพของประชาชนที่อาจมีการรวมตัวของประชาชนจำนวนมาก จึงขอให้จังหวัดและอำเภอพิจารณาขออนุญาตการจัดให้มีการเล่นการพนันชนไก่ กัดปลา ชกมวย แข่งม้า ชนโคตั้งแต่วันที่ 18 มีนาคม 2563 ไปจนกว่าสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 หรือโรคโควิด-19 (COVID-19) ในประเทศไทยจะคลี่คลาย ซึ่งกระทรวงมหาดไทยจะแจ้งให้ทราบ

การประกาศปิดบ่อนพนันของกระทรวงมหาดไทยดังกล่าว เป็นมาตรการป้องปรามเอาไว้ เพราะลักษณะบ่อนพนันเข้าข่ายเสี่ยงต่อการแพร่เชื้อโรคไม่ว่าจะเป็น การมีผู้คนมารวมตัวเป็นจำนวนมาก และเบียดเสียดไม่มีระยะห่าง การตะโกนเซียร์ทำให้ละอองฟุ้งกระจายไปไกล และมีการเดินทางนำเชื้อไปแพร่/ติดต่อ ดังนั้นการประกาศปิดบ่อนจึงเป็นไปตามหลักการระบาดวิทยา ว่าด้วยป้องกันการระบาดของเชื้อโควิดเรียกว่า การเว้นระยะห่างทางสังคม (Social Distancing) คือการสร้างระยะห่างระหว่างตัวเราเองกับคนอื่นๆ ในสังคม รวมถึงการออกนอกบ้านโดยไม่จำเป็น หลีกเลี่ยงการใช้ขนส่งสาธารณะ การไม่เข้าร่วมกิจกรรมร่วมกับผู้อื่นและการทำงานอยู่ที่บ้าน ทั้งนี้การเว้นระยะห่างทางสังคมจะช่วยลดอัตราการแพร่ระบาดของไวรัสจากคนสู่คน

การใช้มาตรการ Social Distancing นั้น ไม่ได้เกิดขึ้นครั้งแรก แต่ถูกนำมาใช้ในเหตุการณ์ระบาดทั่วโลก เช่น ไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ปี 2552 ที่ระบาดจากประเทศเม็กซิโกไปยังทั่วโลก ซึ่งการทำ Social Distancing นั้นได้พิสูจน์ว่ามาตรการป้องกันการระบาดแบบเว้นระยะห่างนั้นมีประสิทธิภาพ และสามารถช่วยทุเลาระดับความรุนแรงของการระบาดได้จริง

จากมาตรการระยะห่างทางสังคมซึ่งเป็นมาตรการเชิงขอร้อง และตามประกาศกระทรวงมหาดไทยเป็นการกระจายอำนาจการตัดสินใจให้กับผู้ว่าราชการแต่ละจังหวัดใช้ดุลยพินิจออกระเบียบของจังหวัดควบคุมได้รวดเร็วไม่ต้องรอคำสั่งจากส่วนกลาง ต่อมาสถานการณ์ได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วซึ่งมีแนวโน้มจะไม่สามารถยับยั้งการแพร่ระบาดของเชื้อโควิดได้ จากการ

เดินทางกลับจากปฏิบัติศาสนกิจของชาวไทยมุสลิม ตามด้วยการแพร่ระบาดเชื้อโควิดจากเกาะภูเก็ต ทำให้ต้องใช้มาตรการปิดเมือง โดยอาศัยอำนาจ พระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548

เมื่อวันที่ 1 พ.ค. เว็บไซต์ราชกิจจานุเบกษา ได้เผยแพร่ข้อกำหนดออกตามความในมาตรา 9 ของ พ.ร.ก.การบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ.2548 (ฉบับที่ 5) ว่า ตามที่ได้มีประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินในทุกเขตท้องที่ทั่วประเทศตั้งแต่วันที่ 26 มี.ค. และได้ขยายเวลาการบังคับใช้จนถึงวันที่ 31 พ.ค.2563 แล้วนั้น เพื่อให้การบังคับใช้มาตรการต่างๆ ยังคงอยู่ต่อไป เพื่อยับยั้งการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 พล.อ.ประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรีจึงได้ออกข้อกำหนด ดังต่อไปนี้

1. ให้การห้ามบุคคลทั่วประเทศออกนอกเคหสถาน ระหว่างเวลา 22.00 น.-04.00 น.ของวันรุ่งขึ้นตามข้อกำหนด (ฉบับที่ 2) และข้อยกเว้นการห้ามออกนอกเคหสถานตามข้อกำหนด (ฉบับที่ 3)

2. ห้ามหรือจำกัดการดำเนินการหรือการทำกิจกรรมบางอย่างตาม พ.ร.ก. และกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ห้ามผู้ใดจัดให้มีกิจกรรมซึ่งมีผู้เข้าร่วมเป็นจำนวนมากในลักษณะมั่วสุมประชุมกันหรือมีโอกาสติดต่อสัมผัสกันได้ง่าย สนามชนไก่อ

3. ให้ประชาชนงดหรือชะลอการเดินทางข้ามเขตพื้นที่จังหวัด - ปิดกั้นเส้นทางเชื่อมต่อกับเมืองอื่นๆบริเวณรอบทุกเส้นทาง - ปิดสนามบินเข้า - ออก - ปิดระบบขนส่งสาธารณะและขนส่งมวลชน - ปิดกิจการธุรกิจ

จากลำดับสถานการณ์การระบาดของเชื้อโควิด-19 บ่อนชนไก่อเป็นหนึ่งในสถานที่ที่มีคนเข้ามาอยู่อย่างใกล้ชิดหนาแน่นจนกลายเป็นพื้นที่เสี่ยงต่อสุขภาพ จนต้องมีการควบคุมด้วยการออกมาตรการต่าง ๆ ตามสถานการณ์การระบาดที่เกิดขึ้น จากเขาไปหาหนักและนำไปสู่การออกมาตรการปิดเมืองอย่างเข้มงวด ที่น่าสนใจก็คือการประกาศปิดบ่อนชนไก่อแต่เดิมจะอิงอยู่กับกฎหมายควบคุมการพนันหรือพระราชบัญญัติควบคุมโรคติดต่อ แต่การปิดบ่อนชนไก่อครั้งนี้จะอิงอยู่กับความรู้ทางระบาดวิทยา นำแนวทางการจัดการปิดเมืองแบบอู่ฮั่นมาปรับใช้ ควบคู่กับประกาศภาวะฉุกเฉินและดึงอำนาจการบริหารภาวะฉุกเฉินไปยังนายกรัฐมนตรีแต่เพียงผู้เดียว ผลคือในทางนิตินัยดูเหมือนประเทศไทยได้กลายเป็นพื้นที่ “ปลอดการพนันทุกชนิด” โดยปริยายรวมถึงการพนันชนไก่อด้วย

แต่ยังไม่มีการศึกษาผลกระทบจากมาตรการปิดบ่อนชนไก่ต่อเครือข่ายการพนันชนไก่ว่าได้รับผลกระทบต่อใคร ด้านไหน เป็นอย่างไร อาจไปกระทบต่อเศรษฐกิจชุมชน ฐานอาชีพของคนเลี้ยงไก่ซึ่งจำเป็นต้องนำข้อมูลออกมาประกอบการวิเคราะห์ในการศึกษาครั้งนี้

ท่ามกลางความเข้มงวดมาตรการล็อกดาวน์ตั้งแต่วันที่ 23 มกราคม 2563 รวมเวลาได้ 5 เดือนมีการผ่อนคลายแต่บ่อนชนไก่ ก็ยังไม่ได้รับการพิจารณาให้เปิดชนไก่ได้ตามปกติต่างๆ ที่บ่อนชนไก่ไม่ได้เป็นต้นเหตุเป็นแหล่งแพร่เชื้อโควิด-19 ดังนั้นทางบ่อนชนไก่และเครือข่ายมีความต้องการ จะรวบรวมผลกระทบจากการปิดบ่อน ท่ามกลางสถานการณ์โควิด-19 เครือข่ายพนันชนไก่จะปรับตัวอย่างไรให้อยู่รอด และทำข้อเสนอในการอนุญาตให้มีการชนไก่ การให้มีการชนไก่อย่างถูกต้องจำต้องทำให้เครือข่ายพนันชนไก่ การชนไก่ขยับขับเคลื่อนทันที หากมีการชนไก่จริงจะจัดการการชนไก่อย่างไรไม่ทำให้เป็นปัจจัยเสี่ยงต่อการต่อการแพร่เชื้อโควิด

1.2 วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาผลกระทบจากการใช้มาตรการปิดเมืองต่อเครือข่ายพนันชนไก่
2. เพื่อศึกษาการปรับตัวของเครือข่ายพนันชนไก่ในระยะการระบาดเชื้อโควิด-19
3. เพื่อเสนอวิถึปฏิบัติใหม่ของเครือข่ายพนันชนไก่ในการจัดการและควบคุมพนันชนไก่ให้เกิดผลกระทบน้อยที่สุด

ตารางที่ 1 กรอบคิดในการศึกษาการพนันชนไก่

โครงข่ายพนันชนไก่	ประเด็น/เนื้อหา	กระบวนการ/วิธีการ
<ul style="list-style-type: none"> - สนามชนไก่จดทะเบียน ถูกต้อง - ผู้จัดการ, ชุมไก่มาตรฐาน, ชุมไก่คนงานโรงงาน, ชุมไก่ไทใหญ่(ท่าเฟอร์นิเจอร์), ฟาร์มเพาะพันธุ์ไก่, คนดู/เล่น(กองเชียร์), ผู้ใหญ่บ้าน, นายกเทศมนตรี, ชมรม/สมาคมไก่ชน 	<ul style="list-style-type: none"> - บริบท/การเปลี่ยนแปลงเศรษฐกิจ-สังคมในพื้นที่รอบนิคมอุตสาหกรรมกับการพนันไก่ชน และความเสี่ยง - ผลกระทบจากโควิด-19และทางออกในการปรับตัวแก้ไขปัญหา - ข้อเสนอ การชนไก่วิถีใหม่ 	<ul style="list-style-type: none"> - สัมภาษณ์ - แบบสำรวจ (รายรับ-รายจ่าย ชุม/สนาม) - สัมภาษณ์เชิงลึก (กรณีศึกษา) - โฟกัสกรุ๊ป - สังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม
<ul style="list-style-type: none"> - สนามซ้อมไก่ - ผู้ดูแล, ชุมไก่ชาวบ้าน, ชุมไก่ไทใหญ่(ทำงานฟาร์มหมู)คนดูผู้สูงอายุ คนพิการ - อื่นๆ เช่น ฟาร์มเพาะเลี้ยงไก่ชน, หมอพื้นบ้าน, เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง, ผู้ใหญ่บ้าน, สมาชิกสภาเทศบาล 	<ul style="list-style-type: none"> - การเปลี่ยนแปลงวิถีเกษตรกรรมในกลุ่มน้ำกวางและแม่ทากับการพนันไก่ชน และความเสี่ยง - ผลกระทบจากโควิด-19 และทางออกในการแก้ไขปัญหา - ข้อเสนอ การชนไก่วิถีใหม่ 	<ul style="list-style-type: none"> - สัมภาษณ์ - แบบสำรวจ (รายรับ-รายจ่าย ชุม/สนาม) - สัมภาษณ์เชิงลึก (กรณีศึกษา) - โฟกัสกรุ๊ป - สังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม

1.3 กรอบคิดในการศึกษา

จากกรอบคิดระบาดวิทยาวัฒนธรรม (Cultural Epidemiology) ที่ให้ความสำคัญกับปฏิบัติการทางวัฒนธรรมท้องถิ่นที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้ ทศนคติ ต่อความเสี่ยงให้เกิดปัญหาสุขภาพความเจ็บป่วย เช่น การเล่นการพนัน รวมทั้งการประยุกต์เงื่อนไขทางสังคมและสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมเช่น พิธีกรรม เทศกาลท้องถิ่น และการเฉลิมฉลองเวลาสำคัญเพื่อช่วยลด ละ เลิกพฤติกรรมเสี่ยงต่อสุขภาพ ตลอดจนจรรยาบรรณและปฏิบัติการทางสังคมของชาวบ้าน เช่น การต่อต้าน

ขัดขืน (resistances) การต่อรอง (negotiation) และการให้ความหมายใหม่ (redefine) ซึ่งการให้ความหมายใหม่เป็นการอธิบายปัจจัยเสี่ยงทางสุขภาพบนพื้นฐานของวัฒนธรรมของคนท้องถิ่น ซึ่งอาจไม่สอดคล้องกับคำอธิบายของชุดวิทยาศาสตร์สุขภาพ (ระบาดวิทยา) เหล่านี้เป็นปฏิบัติการทางสังคมไปมีผลต่อการรณรงค์ นโยบายสาธารณะ และมาตรการทางสังคมบนฐานคิดการลดอันตรายและการควบคุมต่าง ๆ ของหน่วยงานรัฐ(สำนักวิจัยสังคมและสุขภาพ (สวสส.: 8-9)

ดังนั้นในการศึกษาเครือข่ายการพนันชนไก่ภายใต้สถานการณ์โควิด จึงให้ความสำคัญกับ

1) กระบวนการทำให้บ่อนพนันชนไก่กลายเป็นพื้นที่เสี่ยงต่อการแพร่ระบาดเชื้อไวรัสโควิด ติดตามมาด้วยการที่รัฐออกมาตรการล็อกดาวน์และหรือออกคำสั่งปิดบ่อนพนันชนไก่ ปิดเมืองปิดเส้นทางการเดินทาง การคมนาคมขนส่ง ทั้งทางบก ทางน้ำและทางอากาศเป็นการสกัดกั้นความสัมพันธ์ใกล้ชิดของผู้คนทั้งในเมืองและชนบท เพื่อป้องกันการแพร่ระบาดเชื่อดังกล่าว ทั้งนี้ใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของเครือข่ายพนันชนไก่ จัดเวทีทำความเข้าใจกระบวนการทำให้บ่อนชนไก่กลายเป็นพื้นที่เสี่ยงจากการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ขั้นตอนและพฤติกรรมการณ์การชนไก่ในบ่อน ซึ่งเป็นไปตามแนวทางระบาดวิทยาแบบมีส่วนร่วมของชุมชน

2) ผลกระทบจากมาตรการล็อกดาวน์ของรัฐโดยการสั่งปิดบ่อนพนันชนไก่ ต่อเครือข่ายพนันชนไก่ ในด้านการดำเนินชีวิต (live hood) ทั้งในด้านทุนทางสังคม/ทุนวัฒนธรรมความสัมพันธ์ช่วยเหลือกัน ภูมิปัญญากับการพัฒนาสายพันธุ์ไก่ชน ทุนทางเศรษฐกิจรายรับ-รายจ่ายของกิจการฟาร์มไก่ กิจการบ่อนชนไก่ และกระบวนการออกมาตรการล็อกดาวน์แบบรวมศูนย์ขาดการมีส่วนร่วมของชุมชน

3) การเสนอแนวทางการชนไก่วิถีใหม่ เพื่อลดผลกระทบจากการแพร่เชื้อโควิดและลดผลกระทบจากการพนันชนไก่ หมายถึงการให้ความหมายใหม่การเล่นการพนันชนไก่ แปลงทุนทางวัฒนธรรมชุมชนมาใช้ในสถานการณ์การระบาดของเชื้อโควิดเช่น แนวทางการบริหารจัดการบ่อนชนไก่วิถีใหม่ การตั้งชมรมอนุรักษ์ไก่ชนและเครือข่าย การเจรจาต่อรองกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้มีแผนงานสนับสนุน มีกิจกรรมตามเทศกาลในจังหวัด รวมถึงการเข้าร่วมชมรม/เครือข่ายไก่ชนระดับภาคเหนือและระดับประเทศ

1.4 ขอบเขตและวิธีการศึกษา

หน่วยวิเคราะห์ความสัมพันธ์เครือข่ายการพนันชนไก่

หน่วยการวิเคราะห์ กรณีการศึกษาการพนันชนไก่ จะใช้บ่อนชนไก่เป็นหน่วยการ วิเคราะห์ เพราะบ่อนชนไก่เป็นเครือข่ายความสัมพันธ์ของกลุ่มคนที่เข้ามาเกี่ยวข้องทั้งในบ่อนและนอกบ่อนถึงองค์ประกอบ บทบาทหน้าที่ของแต่ละส่วน ไม่ว่าจะเป็นตัวบ่อนชนไก่ ชู้มไก่ ฟาร์มไก่ เซียนพนันชนไก่ และเห็นถึงความแตกต่างระดับความสัมพันธ์ระหว่างบ่อนกับ คน ชุมชน หน่วยงาน ราชการ

ภาพที่ 1 เครือข่ายการพนันชนไก่

เครือข่ายพนันชนไก่ในฐานะเป็นกลุ่มเป้าหมาย เพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัญหาและอุปสรรคในพื้นที่ จึงทำการปรับกลุ่มเป้าหมายในการศึกษาเก็บข้อมูลสนาม โดยจะลดจำนวนบ่อนพนันชนไก่จาก 4 แห่งเหลือ 2 แห่งคือ บ่อนพนันชนไก่ที่ขึ้นทะเบียนกับมหาดไทย 1 แห่งและบ่อนหรือสนามชื้อมไก่ 1 แห่ง ส่วนชู้มไก่จากการเก็บข้อมูลและร่วมสังเกตการณ์ สามารถปรับเป็นประเภทชู้มไก่ออกได้ดังนี้ (1) ชู้มชาวบ้านคือเลี้ยงไก่ชนแบบพื้นบ้าน (2) ชู้มมาตรฐานคือมีการเลี้ยงไก่ชนเป็นระบบมีชื่อชู้มเหมือนการทำค้ายมวย (3) ชู้มแรงงานในโรงงาน (4) ชู้มหอพัก (5) ชู้มแรงงานข้ามชาติ (ไทใหญ่) และ (6) ฟาร์มเพาะพันธุ์ไก่ชน ประเภทของชู้มที่กล่าวมาจะเข้าไปร่วมในเครือข่ายพนันชนไก่ 2 เครือข่าย ส่วนนักพนันที่ไม่มีไก่ชนเป็นของตนเองที่เรียกว่า “พวกเล่นพนันไก่กระดาศ” จะไม่ถูกรวมในกลุ่มเป้าหมายที่ศึกษา เนื่องจากมีพฤติกรรมการเล่นพนันชนต่อที่ไม่ประจำกับบ่อนใดบ่อนหนึ่ง

จากการเก็บข้อมูลกับผู้จัดการสนามชนไก่ขนาดใหญ่พบว่า พวกพนันไก่กระตาคมมีภูมิลำเนาต่างจังหวัด ไม่ค่อยอยู่กับที่หาตัวยากและปฏิเสธจะให้สัมภาษณ์ จึงมุ่งไปที่นักพนันที่เป็นคนงานโรงงานและแรงงานข้ามชาติซึ่งเป็นกองเชียร์ไก่ซุ่มพวกเดียวกัน นอกจากนั้นยังเพิ่มกลุ่มเป้าหมายที่เป็นหมอพื้นบ้าน (ช่วยเหลือประสบการณโรคระบาดในอดีต) และเจ้าหน้าที่ตำรวจในพื้นที่เพื่อติดตามการจัดการปิดบ่อนชนไก่ภาครัฐ

การแบ่งประเภทบ่อนพนันชนไก่ออกเป็น 2 ประเภทนี้ เพื่อแยกแยะถึงความแตกต่างของบ่อนหลายประการแม้ว่าจะเป็นบ่อนพนันชนไก่เหมือนกันก็ตาม อาทิเช่น การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างบ่อนพนันชนไก่สองประเภทว่าสัมพันธ์ส่วนไหนไม่สัมพันธ์ส่วนไหน วัตถุประสงค์ในการตั้งบ่อนพนันชนไก่ ผลกระทบจากมาตรการปิดบ่อนพนันอันเนื่องมาจากการแพร่ระบาดเชื้อโควิด-19 การปรับตัวของบ่อนพนันชนไก่แต่ละประเภทเพื่อความอยู่รอด รวมทั้งความสัมพันธ์กับรัฐในมาตรการ/การควบคุมดูแลระหว่างการปิดบ่อน ในกระบวนการเข้าถึงข้อมูลของซุ่มแต่ละซุ่มได้ประสานงานกับผู้จัดการบ่อนพนันชนไก่บ้านม้า (ภาคสนามชาย) ซึ่งเป็นบ่อนขนาดใหญ่ตั้งอยู่ในเขตนิคมอุตสาหกรรมภาคเหนือ ให้ช่วยประสานกับซุ่มต่างๆเพื่อทำการสัมภาษณ์ ภายใต้สถานการณ์การระบาดเชื้อโควิด-19 รอบใหม่ มีการลงไปสัมภาษณ์เก็บข้อมูลเพิ่มหรือสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายคนเดิมซ้ำ จึงยังคงไว้จำนวนงบประมาณคงเดิม รวมถึงการทำโป๊สกรูฟกลุ่ม 3 ครั้ง จากการประเมินสถานการณ์การระบาดเชื้อโควิดในพื้นที่ดีขึ้น เนื่องจากในเดือนมีนาคม 2564 อยู่ในช่วงการเลือกตั้งท้องถิ่น (เทศบาล) ทั่วประเทศ วันที่ 28 มีนาคม 2564 ทำให้ไม่สะดวกในการทำกิจกรรมโป๊สกรูฟ จึงเลื่อนไปต้นเดือนเมษายนแทน

1.5 คำอธิบายศัพท์

การพนันพื้นบ้าน หมายถึง การพนันที่แฝงอยู่ในการละเล่น เป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตมนุษย์ อันแสดงออกซึ่งความคิด ความเชื่อ พิธีกรรม การละเล่น การพนันนี้นอกจากจะเป็นไปเพื่อความสนุกสนานบันเทิงแล้ว ยังได้ความตื่นตัวเร้าใจและการเติมพัน ขันต่ออีกด้วย ลักษณะร่วมประการหนึ่งของการพนันพื้นบ้านคือ การอธิบายหรือการตีความการละเล่นเชื่อมโยงกับวัฒนธรรมความเชื่อ รวมถึงศาสนา ประเพณี พิธีกรรมตามความแตกต่างของแต่ละท้องถิ่น

สนามชนไก่ หมายถึง บ่อนพนันชนไก่ที่ได้รับอนุญาตจัดให้มีการชนไก่ได้ ตามระเบียบกระทรวงมหาดไทยปี 2553 เน้นไปที่การทำธุรกิจพนันชนไก่ ในสถานการณ์การระบาดเชื้อโควิด-19 สนามชนไก่กลายเป็นสถานที่เสี่ยงต่อการแพร่ระบาดเชื้อโรคนี

สนามซ้อมไก่ หมายถึง บ่อนพนันชนไก่ที่ไม่ได้ขออนุญาตให้ถูกต้อง เป็นสถานที่ที่ชาวบ้านนัดกันนำไก่มาซ้อมเพื่อคัดเลือกไก่เก่ง นำไปชนที่สนามชนไก่ต่อไปหรือทำการการซื้อ-ขายไก่ชน นอกจากนั้นสนามซ้อมไก่อังกลายเป็นสถานที่พบปะพูดคุยของชาวบ้านโดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มผู้สูงอายุ

เครือข่ายพนันชนไก่ หมายถึง ระบบความสัมพันธ์ในการจัดการชนไก่ มีองค์ประกอบจากเจ้าของขุมไก่ชน สนามหรือสังเวียน นักพนัน มีรูปแบบความสัมพันธ์ 2 แบบคือ รูปแบบความสัมพันธ์แบบปลาตาว เป็นรูปแบบที่ใช้เจ้าของสนามชนไก่เป็นศูนย์กลางหรือแม่ข่ายในการประสาน กับรูปแบบความสัมพันธ์แบบใยแมงมุม ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ของชาวบ้านในชุมชนทั่วไป เครือข่ายความสัมพันธ์ทั้ง 2 รูปแบบ มีความเป็นอิสระ ไม่ขึ้นตรงต่อกัน ต่างจากความสัมพันธ์แบบองค์กร (Organization) แต่ต้องมีระเบียบหรือข้อตกลงในการทำกิจกรรมร่วมกันของแต่ละเครือข่าย

บทที่ 2

ทบทวนวรรณกรรม

ในการศึกษาการพนันชนไก่ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 นั้น จำเป็นต้องทำความเข้าใจเกี่ยวกับแนวความคิด ประเด็นต่าง ๆ เริ่มจากแนวคิดการพนันพื้นบ้านกับไก่ชน แนวคิดระบาวิชยา แนวคิดการพนันกับความเสี่ยง และประเด็นสุดท้าย ก็คือแนวคิดโครงข่ายหรือเครือข่ายการพนันซึ่งจะเป็นแนวทางในการศึกษาความสัมพันธ์ทางสังคมการพนันในมิติต่างๆ ในพื้นที่จังหวัดลำพูน

2.1 แนวความคิดการพนันพื้นบ้านกับไก่ชน

การพนันพื้นบ้านมีความหมายแตกต่างไปตามเงื่อนไข บริบททางสังคมเพราะมีการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมอยู่ตลอดเวลาทั้งการเผยแพร่และเลือกรับเข้ามา ทำให้แต่ละสังคมไม่ได้มีเฉพาะแต่การพนันของท้องถิ่นตนเอง หากยังได้รับอิทธิพลการพนันจากสังคมอื่น ชนชาติอื่นอยู่เสมอ ในอดีตนิยมนำสัตว์มาเป็นอุปกรณ์ในการเล่นพนันไม่ว่าจะเป็นสัตว์เล็กจำพวก จิ้งหรีด กวาง ไก่ ไปจนถึงสัตว์ใหญ่ เช่น วัว ควาย กระทั่งปัจจุบันก็ยังเป็นที่นิยมกันอยู่อาทิเช่น การชนไก่ ชนวัว เป็นต้น ดังนั้นการพนันพื้นบ้านอาจหมายถึงการนำประเพณีการเล่นต่างๆ ที่มีอยู่มาใช้ในการเสี่ยงทาย เพื่อให้ได้มาซึ่งผลตอบแทนที่เป็นเงิน รูปแบบการเล่นพนันพื้นบ้านอาจนำมาหรือรับมาจากสังคมวัฒนธรรมอื่น ซึ่งการพนันก็เป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตมนุษย์ อันแสดงออกซึ่งความคิด ความเชื่อ พิธีกรรม การละเล่น โดยทั่วไปการเล่นจะเน้นไปที่ความสนุกสนานบันเทิง ส่วนการพนันนั้น นอกจากจะเป็นไปเพื่อความสนุกสนานบันเทิงแล้ว ยังได้ความตื่นเต้นเร้าใจและการเดิมพัน ขึ้นต่ออีกด้วย ลักษณะร่วมประการหนึ่งของการพนันพื้นบ้าน คือการอธิบายหรือการตีความการเล่นเชื่อมโยงกับ วัฒนธรรมความเชื่อ รวมถึงศาสนา ประเพณี พิธีกรรมตามที่อาจารย์สังคิตได้อ้างถึงอิทธิพลการพนันที่ได้รับจากอินเดียและจีน (สังคิต, 2547:78-86) และสามารถพบได้ในบทความต่างๆ อาทิเช่น

ในงานเทศกาล Diwali เป็นเทศกาลในศาสนาฮินดูที่รื่นเริงที่สุดเทศกาลหนึ่งในอินเดีย คำว่า “Diwali” มาจากภาษาสันสกฤต หมายถึง เส้นแนวแห่งแสงสว่าง อันเป็นสัญลักษณ์แห่งชัยชนะของ ความสว่างเหนือความมืดมิด เทศกาล Diwali จะมีความแตกต่างหลากหลาย ตามภูมิภาคต่างๆ ของ

อินเดียทั้งตำนานเรื่องเล่าตามความเชื่อ สำหรับอินเดียตอนเหนือ เทศกาลนี้หมายถึงการต้อนรับการกลับมาสู่กรุงอโยธยาของพระราม หลังจากได้ชัยชนะต่อท้าวทศกัณฐ์ได้นำสีดาลกลับคืนมา ตามเส้นทางไปโบสถ์ ตามบ้าน แม่น้ำจะเรียงรายด้วยตะเกียงน้ำมัน ประดับประดาด้วยแสงสี เปิดประตูหน้าต่างเพื่อรับพรจากนางลักษมี (ดวงจันทร์) ซึ่งจะนำความสำเร็จ มั่งคั่งโชคดีมาสู่ครอบครัว

นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมต่าง ๆ ทั้ง ทำความสะอาดบ้าน ทาสีบ้านให้ดูใหม่ สวมชุดใหม่ มีการเย็บเย็บแลกเปลี่ยนของขวัญในหมู่ครอบครัวญาติพี่น้อง และให้ทานแก่คนยากจน แต่ที่นิยมกันมากที่สุดคือ การเล่นไฟ ประเพณีการเล่นไฟนั้นมีมานาน เป็นการระลึกถึงเกี่ยวกับองค์เทวี Parvati ซึ่งเป็นเมียพระศิวะ สามารถเอาชนะสามีได้ด้วยการเล่นไฟที่เขากลาส ดังนั้นพระศิวะจึงประกาศให้การเล่นไฟในเทศกาลเป็นเสมือนการนำความสุขเจริญรุ่งเรือง ความสำเร็จมาสู่ครอบครัว หรืออีกนัยหนึ่ง การเล่นไฟเป็นสัญลักษณ์ของการยกย่องสดุดีถึงชัยชนะของผู้หญิงมีต่อผู้ชาย (Duingnan, Encyclopaedia Britannica)

บทความของปฐมได้ชี้ให้เห็นตำนานความเชื่อพญาคันคาก (คางคก) ในประเพณีบุญบั้งไฟของทางภาคอีสาน และการพนันบั้งไฟได้แฝงเข้ามาในประเพณีการจุดบั้งไฟตั้งแต่ปี 2537 จากเดิมจะเล่นพนันเฉพาะตามจารีตประเพณีที่ชาวอีสานยึดถือตามระบบฮีด 12 คอง 14 ซึ่งในเดือน 6 ตามจันทรคติอยู่ระหว่างเดือนพฤษภาคม-มิถุนายน อันเป็นช่วงเริ่มฤดูทำนามีบุญประจำเดือน 6 คือ “บุญบั้งไฟ” ทั้งนี้ ประเพณีบุญบั้งไฟเป็นการจุดบั้งไฟเพื่อบูชาพญาแถน ขอให้ฝนตกต้องตามฤดูกาล อันเป็นความเชื่อมาแต่ครั้งบรรพบุรุษ นั่นคือความเชื่อเกี่ยวกับตำนานพญาคันคาก นิยมนำมาใช้เทศน์ในพิธีกรรมที่เกี่ยวกับการขอฝน ปัจจุบันการเล่นพนันบั้งไฟกระทำกันตลอดปี

ตามตำนาน เมื่อท้าวคันคากขึ้นครองเมืองแล้ว พญาแถนแสดงความไม่พอใจเพราะว่าท้าวคันคากมีอิทธิฤทธิ์มากกว่า เกรงจะเป็นภัยต่อตน จึงหาทางกลั่นแกล้ง ไม่ให้ฝนตกบนพื้นโลก เกิดความเดือนร้อนไปทั่วพื้นพิภพ ท้าวคันคากจึงเข้าต่อสู้กับพญาแถน โดยพาบริวาร อันมีกบ เขียด งู ผีง ต่อ แตน และหมู่สัตว์ อื่น ๆ ที่มีพิษไปสู้กับพญาแถนจนได้ชัยชนะในที่สุด พญาแถนผู้แพ้ จึงยอมส่งฝนให้ ตกต้องตามฤดูกาลต่อมา การจุดบั้งไฟขึ้นไปบนเมืองฟ้า เมืองแถนเพื่อเป็นสัญญาณบอกให้พญาแถนได้ส่งฝนให้ตกลงมายังโลกมนุษย์ได้ การจุดบั้งไฟจึงเป็นพิธีกรรมเพื่อขอความอุดมสมบูรณ์ในเรื่องน้ำฟ้า น้ำฝนให้ตกลงมาในชุมชนของชาวไร่ชาวนานั่นเอง (ปฐม ,2556:51-53)

ในงานวิจัยของคริฟฟอร์ด เกียร์ซ ได้พรรณาประเพณีการชนไก่ที่บาหลิ ประเทศอินโดนีเซีย ถึงความสัมพันธ์ระหว่างไก่อกับคนในบาหลินั้นมีความลึกซึ้งยิ่งนัก คำว่า ซาบุง (Sabung) ที่แปลว่าไก่ ในภาษาถิ่นนั้น เป็นคำเดียวกับที่หมายถึงวีรบุรุษหรือผู้กล้าหรือนักรักผู้ยิ่งใหญ่ ผู้ชายที่ฝึกกระทำการ ในสิ่งที่เกินตัวจนตัวตายนั้นได้รับการยกย่องและเปรียบเทียบกับไก่อที่กระโดดเข้าสู่ศึกจนวาระ สูดท้าย ส่วนหนุ่มที่ไม่ประสีประสาในความรักก็จะถูกเปรียบเทียบกับเป็น “ไก่อ่อน” แทบทุก เหตุการณ์สำคัญในประวัติศาสตร์สังคมบาหลิจะถูกเปรียบเทียบกับไก่อชน ชาวบาหลิแทบจะใช้เวลา ทั้งหมดไปกับการเลี้ยงดูฟักไก่อของเขาจนแทบจะกินนอนกับมัน เกียร์ซบอกว่าถ้าเห็นผู้ชายบาหลิ นั่งล้อมวงกันตามถนนละก็ เราจะเห็นไก่ออยู่ในอ้อมแขนของพวกเขาด้วย หากไม่นั่งลูบขน ผู้เป็นเจ้าของก็จะนวดขามัน หรือไม่ก็ปลุกสัญญาณนักรักผู้กล้าของมันด้วยการยั่วไก่อของคนอื่น พวกเขาไม่ได้ ปฏิบัติต่อไก่อเหมือนสัตว์ทั่ว ๆ ไป แต่ปฏิบัติต่อมันเหมือนเป็นดั่งอวัยวะส่วนหนึ่งเลยทีเดียว

ไก่อชนจะถูกเลี้ยงไว้ในสถานที่มืดซิดและมีกรให้อาหารเฉพาะตามสูตรของผู้เลี้ยง อย่างไรก็ตามก็ตามอาหารมักเป็นข้าวโพดที่ต้องทำความสะอาดมากกว่าที่คนกินเสียอีก ฟริกจะถูกเสียบไว้ที่ปาก และกันเป็นระยะเพื่อกระตุ้นอารมณ์ต่อสู้ของมัน น้ำที่ใช้อาบให้ไก่อเป็นน้ำสมุนไพร มีทั้งกลิ่นดอกไม้ กลิ่นหัวหอมที่เชื่อว่าเพิ่มความแข็งแรงและกำลังวังชา เดียวของไก่อที่ชนะและเป็นไก่อ้วส่งเวียนจะถูก เหลาแต่งไม่ต่างจากการเจียรระโนเพชรโดยช่างผู้ชำนาญ ผู้เลี้ยงไก่อจะเดินวนเวียนอยู่รอบไก่อตลอดวัน เพื่อพามันไปพบกับแดดและลมที่เหมาะสม เจ้าของบ้านเช่าของเกียร์ซให้คำอธิบายว่าเขาเป็นคนที่บ้า ไก่อ ชาวบาหลิทุกคนเป็นคนบ้าไก่อ

การละเล่นพนันชนไก่อก่อนเทศกาลในบาหลิเป็นการสื่อความหมายถึงการปลดปล่อยความ รุนแรงชั่วร้ายไปสู่ความบริสุทธิ์ซึ่งตรงกับ วันเทศกาลเข้าเจียบในบาหลิที่มีชื่อเรียกว่า เทศกาลเยปี (Nyepi) ก่อนที่ทุกคนจะนั่งเจียบ ๆ โดยไม่เคยเลื่อนกายเพื่อไม่ให้สัมผัสกับวิญญาณร้ายนั้น จะมีการชน ไก่ออย่างครึกครื้นในทุกหมู่บ้าน อันเป็นสัญญาณของการปลดปล่อยความรุนแรงและก้าวร้าวยกออกไปให้ หมดเพื่อเข้าสู่ความบริสุทธิ์ ด้วยความเชื่อว่าการชนไก่อนั้น เป็นการรวมพลังสร้างสรรค์ของมนุษย์กับ พลังทำลายล้างของสัตว์ป่า ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดว่าการชนไก่อนั้นข้องเกี่ยวกับพิธีกรรมคือ หลังรู้ผลแพ้ ชนะแล้ว เจ้าของไก่อที่ชนะมีสิทธิ์จะนำซากของไก่อผู้แพ้ไปกินเพื่อเสริมพลังและกำจัดสิ่งชั่วร้ายใน บ้านเรือนด้วย การชนไก่อในเกาะบาหลิจะทำในลานเวทิงกลมที่มีเส้นผ่านศูนย์กลางราว 15 ฟุต การ ตีไก่อจะเริ่มในเวลาบ่ายหรือก่อนพระอาทิตย์ตกดินราว 3-4 ชั่วโมง ไก่อที่ประกบคู่กันจะมีราว 9-10 คู่

เมื่อการเปรียบเทียบเรียบร้อยแล้วจะมีการติดคมมีดที่เดียว วิธีการติดคมมีดอันคมกริบนั้นต้องอาศัยผู้ชำนาญการที่ไม่เชื่อว่าใครจะทำได้ และถ้าไก่อตัวนั้นชนะ เจ้าของจะมอบใบมีดของไก่อที่แพ้ให้แก่ผู้ที่ติดใบมีดให้ นอกจากนั้นใบมีดนี้ยังเป็นของศักดิ์สิทธิ์ที่จะลับคมได้ก็แต่ในคืนวันพระจันทร์ดับหรือคืนที่มีจันทร์คราสเท่านั้น

ดังนั้นการพนันพื้นบ้านเป็นได้ทั้งการละเล่นในเทศกาลประเพณีที่มีอยู่เดิม และถูกนำมาใช้เป็นอุปกรณ์ในการพนันขั้นต่อ บางอย่างการพนันกลายเป็นพิธีกรรมความเชื่อในทางศาสนา นิทานปรัมปราทำให้การพนันเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิต วัฒนธรรมของสังคมนั้นโดยปริยาย เมื่อสังคมเปลี่ยนแปลงไปสู่ความทันสมัย การละเล่นพื้นบ้านได้ถูกแยกออกจากวิถีวัฒนธรรมแบบเดิม ทั้งประเพณีความเชื่อมาแต่โบราณทำให้การละเล่นบางประเภทถูกพัฒนากลายเป็นธุรกิจการพนันได้ในที่สุด เช่น การพนันบั้งไฟ การพนันชนไก่ ฯลฯ

2.2 แนวคิดระบาดวิทยา

สมัยก่อนในหมู่นักสาธารณสุขยังไม่รู้จักคำว่า “ระบาดวิทยา” จนกระทั่งต้นศตวรรษที่ 19 มีการพัฒนาความรู้ทางคณิตศาสตร์ว่าด้วย ทฤษฎีกฎความน่าจะเป็น ความรู้ทางคณิตศาสตร์นี้ได้พัฒนาอย่างต่อเนื่อง จนกลายเป็นเครื่องมือวิเคราะห์ทางสถิติหาความสัมพันธ์ของแบบแผนการเกิดโรค ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของสาขาวิชาระบาดวิทยา

จุดกำเนิดระบาดวิทยา เกิดขึ้นเมื่อปี ค.ศ.1836 Louis ได้เผยแพร่งานวิจัยซึ่งต่อมา กลายเป็นต้นแบบของการศึกษาวิจัยทางระบาดวิทยา งานวิจัยชิ้นนี้ได้วิเคราะห์ถึงอัตราความชุกของวัณโรคในกองทหารเครื่องจักรภาพ สหราชอาณาจักรที่ประจำการอยู่ในประเทศอาณานิคม โดยมีความเชื่อทั่วไปว่าสาเหตุของวัณโรคเกิดจากสภาพอากาศที่หนาวเย็นและมีสภาพอากาศแปรปรวนสูง ในงานวิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลพื้นที่เกิดวัณโรคหลายแห่ง เพื่อเปรียบเทียบอัตราความชุกของวัณโรคพบว่า พื้นที่โพ้นทะเลแถบเบอร์มิวด้า แม้ว่าจะมีสภาพภูมิอากาศที่อบอุ่นและอากาศไม่แปรปรวนง่าย แต่กลับมีอัตราความชุกของการเกิดวัณโรคสูงเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศแคนาดาที่มีความชุกของการเกิดวัณโรคต่ำ ทั้ง ๆ ที่มีภูมิอากาศหนาวเย็นและมีอากาศแปรปรวนมากกว่า งานวิจัยชิ้นนี้ทำให้วิธีการศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบด้วยสถิติคณิตศาสตร์เป็นที่รู้จักในวงกว้าง เกิดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับระบาดวิทยาการเกิดวัณโรคในขณะนั้นว่า ไม่ได้เกิดจากตัวแปรสภาพอากาศเท่านั้น

การเกิดไวรัสที่ยังสัมพันธ์กับปัจจัยหรือตัวแปรอื่นที่หลากหลาย ต่อมาฝรั่งเศสกลายเป็นแหล่งการศึกษาเรียนรู้ของการใช้การวิเคราะห์ทางสถิติในการค้นหาความสัมพันธ์ระหว่างอัตราความชุกของโรคกับปัจจัยต่างๆ ที่เชื่อว่าเป็นสาเหตุการเกิดโรค แนวทางการศึกษาของ Louis และลูกศิษย์ได้รับการพัฒนาต่อมาจนกลายเป็นพื้นฐานของการศึกษาระบาดวิทยา การสอบสวนโรค ซึ่งระบาดวิทยาในฝรั่งเศสเกิดขึ้นพร้อมกับการเคลื่อนไหวสังคมการเมือง ในการพัฒนางานสาธารณสุขและสุขภาพในเมือง ฝรั่งเศสจึงกลายเป็นต้นแบบให้ประเทศต่างๆ นำแนวทางและเทคนิควิธีการระบาดวิทยาไปพัฒนาต่อยอด ทั้งในทางสาธารณสุขและสาขาอื่นๆ เช่น อาชีววิทยา อุบัติเหตุ ยาเสพติด วัฒนธรรมเลียนแบบ

ระบาดวิทยาในฐานะเป็นเครื่องมือในการควบคุมประชากร

มิทเชล พูโกต์ เสนอว่า รัฐสมัยใหม่มีมุมมองว่าปัญหาโรคภัยไข้เจ็บและสุขภาพอนามัยของประชากรเป็นภัยคุกคามความมั่นคงทางการเมืองและการเติบโตทางเศรษฐกิจภายใต้ระบบทุนนิยม จึงเป็นภารกิจที่รัฐและสังคมต้องร่วมมือกันค้นหาสาเหตุ กำหนดนโยบายสังคมเพื่อแก้ไขปัญหาสุขภาพของประชากร ดังนั้นเจตจำนงทางการเมือง ทำให้รัฐมีมุมมองต่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจและการเมืองจึงแยกไม่ออกจากการที่รัฐมีประชากรที่มีสุขภาพอนามัยที่แข็งแรง รัฐจึงมีความชอบธรรมและมีความจำเป็นที่จะต้องสอดส่องดูแล โดยการสำรวจประชากร ประชากรที่มีพฤติกรรมที่เบี่ยงเบนจากบรรทัดฐานทางสังคม และมีพฤติกรรมที่สื่อแสดงออกถึงความยากลำบากในการควบคุมจนมีแนวโน้มจะก่อปัญหาทางสังคม รัฐก็จะอ้างความชอบธรรมทางการเมืองเข้ามาจัดการกับประชากรกลุ่มเสี่ยงเหล่านี้ ทำให้รัฐสมัยใหม่สนใจเก็บรวบรวมข้อมูลประชากรกลุ่มเสี่ยงต่าง ๆ

ระบาดวิทยาทำให้ประชากรกลายเป็นกลุ่มเสี่ยง (ที่จะแพร่เชื้อ) เน้นที่ประชากรที่เบี่ยงเบน

แนวคิดระบาดวิทยาท้องถิ่น ในระบบวัฒนธรรมสุขภาพท้องถิ่น ผู้คนที่นั่นจะมีแนวคิดที่ใช้อธิบายประสบการณ์ความเจ็บปวดไม่จำกัดอยู่เฉพาะกรอบแนวคิดของความรู้การแพทย์สมัยใหม่ ซึ่งเป็นความรู้ที่อิงอยู่กับการประเมินจากความผิดปกติของระบบกลไกอวัยวะร่างกาย สำหรับคนท้องถิ่นสาเหตุความเจ็บป่วยครอบคลุมปัจจัยที่หลากหลายได้แก่ ลักษณะส่วนบุคคล การสูญเสียความสัมพันธ์ทางสังคม การเปลี่ยนแปลงของสภาพอากาศ อำนาจเหนือธรรมชาติ เช่น เคราะห์กรรม อำนาจสิ่งชั่วร้ายที่จู่โจมทำอันตรายต่อมนุษย์ รวมทั้งเชื่อว่าสาเหตุทำให้เกิดความเจ็บป่วย ไม่เพียงทำ

อันตรายเฉพาะผู้ป่วยเท่านั้น หากสามารถขยายอำนาจทำร้ายผู้อื่นในครอบครัวและชุมชนได้ คำอธิบายสาเหตุการเจ็บป่วยของคนในท้องถิ่นที่เกิดจากการละเมิดข้อห้ามทางสังคม ไม่ได้จำกัดเฉพาะปัญหาสุขภาพเท่านั้น หากยังอธิบายครอบคลุมเคราะห์ร้ายต่าง ๆ ของชีวิตด้วยเช่น นาแล้ง เกิดจากอำนาจของผีตาแฮก ผีนาทำ เป็นต้น (ประชาธิปไตยและสิทธิโชค, 2560: 69)

2.3 แนวคิดระบาวัดวิชาวัดวัฒนธรรม

ระบาวัดวิชาวัดวัฒนธรรม ให้ความสนใจต่อความหลากหลายของสังคมวัฒนธรรมที่กำกับแบบแผนพฤติกรรมเสี่ยงทางสุขภาพของผู้คนและกลุ่มทางสังคม โดยมองว่าการแสดงออกของพฤติกรรมทางสังคมเป็นยอดภูเขาน้ำแข็งที่มีปัจจัยทางสังคมวัฒนธรรมเป็นฐาน ระบาวัดวิชาวัดวัฒนธรรมยังให้ความสนใจต่ออิทธิพลทาง วัฒนธรรม อารมณ์สุนทรีย์ จริยศาสตร์ ศิลธรรม และกฎเกณฑ์ทางสังคมที่ควบคุมกำกับพฤติกรรมทางสังคม เนื่องจากสิ่งเหล่านี้เป็นความจริงทางสังคมที่สามารถนำมาอธิบายได้ แม้ว่าจะไม่สามารถวัดได้ก็ตาม บุคคล สถานที่ และ เวลา ที่สัมพันธ์กับอุบัติการณ์ การกระจายตัว และแบบแผนของโรคมัยไข้เจ็บ ล้วนมีความหมายทางสังคมที่ดำรงอยู่ภายใต้เงื่อนไขบริบททางสังคม วัฒนธรรมและสถานการณ์ในชีวิตประจำวัน และสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับอิทธิพลทางสังคม (social forces) เช่น ความสัมพันธ์เชิงอำนาจ ความไม่เท่าเทียม ทางสังคม เศรษฐศาสตร์การเมือง และ อิทธิพลของกระแสโลกาภิวัตน์ ปัจจัยเสี่ยงต่อสุขภาพแยกไม่ออกจาก “พฤติกรรมทางสังคม” (social behavior) ที่มีแบบแผนทางสังคมวัฒนธรรมกำกับอยู่ ดังนั้น “ความหมายทางสังคม” ของความเสี่ยงสุขภาพ อาจไม่สามารถตรวจสอบ และวิเคราะห์ด้วยตัวเลขทางสถิติได้อย่างเป็นวัตถุวิสัย (Objectivism) แต่เป็นสิ่งที่คนในชุมชนท้องถิ่นสามารถ อธิบายความหมายได้

ระบาวัดวิชาวัดวัฒนธรรม จึงให้ความสนใจต่ออิทธิพลของ “วัฒนธรรม” 2 ลักษณะ คือ วัฒนธรรมท้องถิ่น หรือวัฒนธรรมชาวบ้าน กับวัฒนธรรมองค์กรหรือวัฒนธรรมของผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งวัฒนธรรมในสองลักษณะ มีอิทธิพลและแสดงปฏิบัติการที่คล้ายคลึงกัน คือ ก่อรูปวิถีปฏิบัติ ความเชื่อ บรรทัดฐาน ในชุมชนทั้งชุมชน ท้องถิ่นของชาวบ้านและชุมชนนักวิชาการผู้เชี่ยวชาญ

1) วัฒนธรรมท้องถิ่นหรือวัฒนธรรมชาวบ้าน ในการศึกษาวัฒนธรรมท้องถิ่นหรือวัฒนธรรมชาวบ้าน เช่น วัฒนธรรมชาติพันธุ์ (ethnic culture) มิติเพศสภาพความเป็นชาย-หญิง และ การศึกษาวัฒนธรรมกลุ่มย่อย (Sub-culture) เช่น วัฒนธรรมวัยรุ่น วัฒนธรรมคนขับรถบรรทุก เป็นต้น มีอิทธิพลต่อการรับรู้ ทศนคติ การให้นิยามความหมาย และปฏิบัติการทางสังคมต่อความเสี่ยงสุขภาพ ปัญหาสุขภาพ และโรคมัยไข้เจ็บ รวมทั้งให้ความสำคัญต่อการประยุกต์เงื่อนไขทางสังคม และสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรม เช่น พิธีกรรม เทศกาล ท้องถิ่น และการเฉลิมฉลองช่วงเวลาสำคัญของ

ชีวิต เพื่อควบคุมป้องกันและช่วยลด ละ เลิก พฤติกรรมเสี่ยง สุขภาพและแก้ไขปัญหาสุขภาพ ตลอดจนศึกษาปฏิบัติการทางสังคมที่แสดงออกในลักษณะต่างๆ ของชาวบ้าน เช่น การต่อต้านขัดขืน (resistances) การต่อรอง (negotiations) และการให้ความหมายใหม่ (redefine) ต่อการรณรงค์ สุขศึกษา นโยบายสาธารณะ และมาตรการทางกฎหมาย ทั้งที่ตั้งอยู่บนฐานคิดการลดอันตราย (harmreduction) และ การควบคุมการบริโภค (consumption control) ของหน่วยงานรัฐและ องค์กรพัฒนาเอกชน ระบาดวิทยาวัฒนธรรมบนมุมมองที่ละเอียดอ่อนต่อวัฒนธรรมท้องถิ่นที่ แตกต่างหลากหลาย ยังสนใจ ค้นหาปัจจัยเสี่ยงสุขภาพและแสวงหารูปแบบการแก้ไขปัญหาสุขภาพ ผ่านการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น (bottom-up approach) มากกว่าแค่อาศัยความรู้ของ ผู้เชี่ยวชาญ (top-down perspective) เท่านั้น และให้ ความสนใจต่อการออกแบบแผนงาน โครงการพัฒนาสุขภาพที่สอดคล้องกับโลกทัศน์วัฒนธรรมท้องถิ่น

การศึกษาระบาดวิทยาวัฒนธรรม ที่ให้ความสำคัญต่ออิทธิพลวัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่น อาจแบ่งได้ 2 สาขาย่อย ได้แก่ ระบาดวิทยาชุมชน (Popular epidemiology) หรือระบาดวิทยาที่ ชุมชนมีส่วนร่วม (community controlled epidemiology) หมายถึง การที่คนในชุมชนท้องถิ่น ตระหนักถึงปัญหาสุขภาพบางอย่างในชุมชน และสนใจที่จะดำเนินการศึกษาระบาดวิทยาการเกิดโรค จนนำไปสู่การดำเนินการแก้ไขปัญหาสุขภาพร่วมกัน ของคนในชุมชน โดยไม่รอให้เจ้าหน้าที่เป็น ผู้ดำเนินการและชาวบ้านมีบทบาทเพียงแค่ผู้ให้ข้อมูลเท่านั้น ระบาดวิทยาความรู้ท้องถิ่น (Lay epidemiology) หมายถึง การให้ความสำคัญกับคำอธิบายหรือ การตีความหมายปัจจัยเสี่ยงสุขภาพ และปัญหาสุขภาพบนพื้นฐานโลกทัศน์วัฒนธรรมของคนท้องถิ่น ซึ่งอาจไม่ สอดคล้องต้องกันกับ คำอธิบายความรู้วิทยาศาสตร์สุขภาพของเจ้าหน้าที่ผู้เชี่ยวชาญ

2) วัฒนธรรมองค์กรและวัฒนธรรมของผู้เชี่ยวชาญ ศึกษาการประกอบสร้างความรู้ (The social construction of knowledge) ทางระบาดวิทยาในฐานะเป็นปฏิบัติการทางวัฒนธรรมในชุมชน วิชาการของ ผู้เชี่ยวชาญ และศึกษาแบบแผนความเชื่อ ธรรมเนียมปฏิบัติในชุมชนผู้เชี่ยวชาญ ที่มี อิทธิพลต่อการออกแบบ งานวิจัย การวัด การประเมินผล การคาดการณ์ การคิดเชิงสาเหตุ-ผลลัพธ์ และการออกแบบแผนงานโครงการ พัฒนาสุขภาพ รวมทั้งให้ความสำคัญกับวัฒนธรรมองค์กรแบบ ราชการที่มีอิทธิพลต่อการก่อรูปลักษณะความสัมพันธ์ เชิงอำนาจและปฏิสัมพันธ์ทางสังคมระหว่าง เจ้าหน้าที่กับผู้ป่วยหรือเหยื่อผู้ได้รับผลกระทบจากความเสี่ยง สุขภาพ ตลอดจนการปะทะ

ประสานกันระหว่างชุดความรู้ของผู้เชี่ยวชาญสุขภาพกับมุมมองต่อความเสี่ยง ของชาวบ้าน และ ศึกษากระบวนการสถาปนาความรู้ชุดใดชุดหนึ่งให้มีอำนาจเหนือกรอบความคิดอื่นในการ ตีความ และอธิบายความหมายของปัจจัยเสี่ยงสุขภาพและความรู้ทางระบาดวิทยา(ประชาธิปไตยและสิทธิโชค ,2561)

2.4 ความเสี่ยงกับการพนัน

ในการศึกษาการพนันที่ผ่านมา มีการถกเถียงในประเด็นความเสี่ยงในการเล่น ใน ภาษาอังกฤษคือ “chance” ซึ่งหมายถึง โอกาส การเสี่ยงโชค มีการนำเอาคำเสี่ยงโชคนี้มาอธิบายถึง โอกาสที่จะได้ชัยชนะจากการเล่นการพนันอยู่เสมอ

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง หวย : ความรู้และความหมายในมุมมองของผู้หญิงพบว่า การเล่นหวย มีความเชื่อมโยงกับความเชื่อเรื่อง “โชคชะตา” มากกว่าความถูก-ผิดของกฎหมาย ชาวบ้านเชื่อว่า ทุกคนเกิดมามีโชคต่างกันมากบ้างน้อยบ้าง การมีโชคกลางหมายถึง สิ่งที่ได้มาโดยไม่คิดคาดหวังมา ก่อนหรือสิ่งของที่ได้มาโดยไม่ต้องใช้ความสามารถด้วยตนเอง ไม่ต้องออกแรงทำงาน ทั้งนี้ความเชื่อ เรื่องโชคกลางยังผูกโยงไปถึงบุญกรรมที่สะสมมาจากชาติปางก่อน ถ้าซื้อหวยไม่ถูกก็ถือว่าโชคยังไม่ ถึง แต่อีกด้านหนึ่งความเชื่อเรื่องโชคก็ถูกวิจารณ์ว่าเป็นเรื่องมงาย ไม่เป็นวิทยาศาสตร์ หรือเป็นการ กระทำที่ไม่มีเหตุผลเพราะไม่สามารถพิสูจน์ได้ในเชิงประจักษ์ ความเชื่อเรื่องโชคจึงถูกผูกโยงอยู่กับ จารีตประเพณีที่ล้าหลัง ต่างจากมุมมองทางวิทยาศาสตร์ที่เชื่อในเรื่อง “สถิติ” ตัวเลขทาง คณิตศาสตร์ความน่าจะเป็น สามารถคำนวณโอกาสหรือความเป็นไปได้ของ “ความน่าจะเป็น” ที่จะ แพ้หรือชนะออกมาเป็นเปอร์เซ็นต์ได้อย่างชัดเจน (อริยาและคณะ,2557: 28)

แต่ในการศึกษาครั้งนี้จะไม่ได้มุ่งไปที่ความเสี่ยงในการเล่นการพนัน จะมุ่งศึกษาไปที่การ พนันในฐานะที่เป็นความเสี่ยง (Risk) ในการแพร่เชื้อโรค ในบทความของวสันต์เกี่ยวกับการพนันในโลก ยุคสังคมเสี่ยง มองการพนันในความหมายเป็นภาพแทนของสำนึกร่วมที่เราสามารถสืบสวนตรวจสอบ ความเป็นไปในสังคม อันเป็นสังคมที่ Ulrich Beck นักสังคมวิทยาชาวเยอรมันเรียกว่า สังคมเสี่ยง (Risk Society) สังคมเสี่ยงคือ ตัวแบบสังคมยุคทุนนิยมที่ได้เคลื่อนตัวสู่ สถานะสมัยใหม่ระดับที่สอง เป็นยุคสมัยของบริโภคนิยมที่ชีวิตเต็มไปด้วยความเสี่ยง ที่อาจกลายเป็นหายนะได้ทุกเมื่อ อันสืบ เนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ไม่ว่าจะเป็นสภาพแวดล้อมธรรมชาติและ การคุกคามทาง เทคโนโลยีการสื่อสารที่เข้าไปเปลี่ยนแปลงวิถีการดำเนินชีวิตของผู้คน ตลอดจนการรับรู้ถึงปัญหาภัย

พิบัติต่างๆที่เป็นผลมาจากน้ำมือของมนุษย์ การเปลี่ยนแปลงในชีวิตประจำวันของผู้คนในโลกทุนนิยมหรือบริโภคนิยม ได้เคลื่อนตัวเข้าสู่ยุคสมัยแห่งความไม่แน่นอน เป็นสังคมที่เผชิญกับความเสี่ยงทั้งด้านเศรษฐกิจ ความแปรปรวนทางสภาพแวดล้อมธรรมชาติ

ภาวะสังคมเสี่ยง เราจะพบกิจกรรมหลายประเภทที่เกี่ยวข้องกับความเสี่ยง โดยเฉพาะอย่างยิ่งเกมการแข่งขัน การพนัน การทำนาย การเดินทางผจญภัย การบริโภค ความบันเทิงแปลกใหม่ที่ตื่นตาตื่นใจทั้งที่ปรากฏอยู่บนโลกของความเป็นจริงกับโลกที่สร้างขึ้นเสมือนจริงแบบออนไลน์ เมื่อเป็นเช่นนี้ความเสี่ยงที่แทรกเข้าไปในการดำเนินชีวิตของผู้คนจึงถูกทำให้เป็นธรรมชาติของมนุษย์หรือกลายเป็นเรื่องธรรมดาที่ไม่ควรสงสัยหรือตั้งคำถามกับมัน และบางอย่างก็เอาค่านิยมมาใช้จนเป็นเรื่องปกติ เช่น การพนันเสี่ยงโชค เสี่ยงทาย

Antony Giddens นักสังคมวิทยาชาวอังกฤษ เสนอว่าในโลกสมัยใหม่ การจัดการความเสี่ยงของผู้คน มักแสดงตนออกมาผ่านสิ่งที่เรียกว่า การมุ่งแสวงหาและการลดทอนความเสี่ยง เช่น การซื้อประกันชีวิต ประกันอุบัติเหตุ อุบัติภัยไปจนถึงการประกันความเสี่ยงจากการเดินทาง และการวางแผนทางการเงินในวัยเกษียณ ในสายตาของ Giddens ผู้คนในสังคมสมัยใหม่อาจจะมีชีวิตที่เป็นอิสระจากพันธนาการเชิงสถาบัน แต่ทว่าพวกเขาจะถูกกระตุ้นรุมเร้าให้แสวงหาสิ่งที่เรียกว่า “ความเสี่ยงเชิงปลุกฝัง” ซึ่งถือว่าความเสี่ยงที่เป็นสิ่งประกอบสร้างขึ้นและโยกย้ายถ่ายเทเข้าหากัน ที่ผู้คนในสังคมสมัยใหม่เอาชีวิตของตนเองเข้าไปพัวพันกับความเสี่ยงเช่นการซื้อประกันประเภทต่างๆ การเล่นหุ้นรวมทั้งการพนันทุกชนิด

โดยสรุป ในสายตาของ Beck และ Giddens ปรากฏการณ์ในสังคมตะวันตกปัจจุบันก็คือการที่สังคมตะวันตกอาศัย ความทันสมัย ต่างๆเช่นการผลิตอุตสาหกรรม ความรู้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเพื่อสร้างความก้าวหน้าให้สังคม จนพาสังคมไปสู่การเผชิญกับความเสี่ยง ทำให้ผู้คนต้องมาทบทวนความรู้สถาบันทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับความทันสมัยเหล่านี้ เพื่อหาทางออกในการรับมือกับภัยอันตรายแบบใหม่ซึ่งทั้ง Beck และ Giddens เรียกว่า การหันกลับไปทบทวนความทันสมัย “Reflexive Modernity”

ดังนั้นแนวทางการศึกษาความเสี่ยง แบบสังคมเสี่ยงภัย คือการทำความเข้าใจว่า ความเสี่ยงในปัจจุบันที่สังคมเผชิญอยู่ ได้ก่อให้เกิดผลกระทบต่อกระบวนการเปลี่ยนแปลงความหมายของความเสี่ยง วิธี

ชีวิตผู้คนที่สัมพันธ์กับความเสียง และอำนาจรัฐที่เข้ามาจัดการกับความเสียงในชีวิตประจำวันของผู้คนในสังคม

Kingma (อ้างโดยปีนวดี) ได้นำแนวคิดของ Beck มาวิเคราะห์การพนันในประเทศเนเธอร์แลนด์พบว่า การเปิดให้มีการพนันแบบเสรีมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการติดการพนัน และตลาดเสรีการพนันถูกนำมาใช้อธิบายภายใต้แนวคิดสังคมเสียง ก่อให้เกิดวิกฤตขึ้นในเนเธอร์แลนด์จากนโยบายการพนันเสรีดังกล่าว แม้ว่าในระบบการตลาดจะมีกลไกควบคุมความเสียง แต่ทว่าสิ่งที่ทำให้เกิดความเสียงนั้นยังเป็นการถกเถียงที่ยังไม่มีข้อสรุป ซึ่งถ้าหากมองการพนันในฐานะเป็นธุรกิจสถาบันเชิง กิจจะพบว่าขณะที่ต้องการขจัดความเสียงในรูปแบบหนึ่ง ความเสียงอีกรูปแบบหนึ่งจะเกิดขึ้นแทน ตัวอย่างเช่น การทำให้การเล่นพนันถูกต้องตามกฎหมายเพื่อขจัดความเสียงจากการถูกโกงจากการพนันนอกระบบ แต่มีโอกาสเสียงที่จะมีพฤติกรรมติดการพนันตามมา ดังนั้นตัวแบบความเสียงดังกล่าวโดยทำให้การเล่นการพนันเป็นสิ่งที่ถูกกฎหมายภายใต้รูปแบบสถาบันเชิง กิจ การให้การยอมรับและให้ความสำคัญการพนันในเชิงธุรกิจ ความต้องการควบคุมตลาดการพนัน ซึ่งต้องเผชิญกับความเสียงในการเสพติดการพนันและอาชญากรรม ดังนั้นการพนันที่อยู่ภายใต้การควบคุมของกฎหมายและตลาดพนันเสรีดังกล่าวต้องรับภาระความเสียงที่จะเกิดขึ้น Kingma เห็นว่าแนวคิดเรื่องความเสียงของ Beck เป็นแนวคิดในการจัดการเชิงบวกซึ่งในการใช้กฎหมายแก้ไขปัญหามิใช่เป็นเรื่องปลายเหตุ แต่ต้องพิจารณาไตร่ตรองให้รอบคอบ ถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นจากการจัดการกับความเสียงอันเนื่องมาจากการทำการพนันให้เป็นที่ถูกกฎหมายด้วย (ปีนวดี, 2556)

บ่อนการพนันในฐานะความเสียงทางสังคม

ในงานของประชาธิปไตยและสิทธิโชคได้กล่าวถึง ความเสียงทางสังคม (Social Risk) ซึ่งหมายถึง ความเสียงจากการต้องสูญเสียความสัมพันธ์ทางสังคมกับคนรอบข้าง ส่งผลกระทบต่อรายได้และความมั่นคงต่อชีวิตด้านต่างๆ หากพวกเขาต้องปรับพฤติกรรมเสียงต่อสุขภาพ ดังนั้นการรณรงค์ให้ความรู้ด้านสุขภาพที่เน้นผลกระทบด้านลบของความเสียงจากการสัมพันธ์กับสิ่งต้องห้าม ในหลายกรณีมักได้ผลลัพธ์ที่ไม่ดีหรือตรงข้าม เพราะกลุ่มเสียงจะใคร่ครวญถึงผลกระทบของความเสียงทางสังคมไปพร้อมกัน ดังนั้นในการศึกษาเครือข่ายบ่อนพนันชนไก่สามารถนำความหมายของความเสียง

ทางสังคม เป็นแนวทางในการวิเคราะห์ผลกระทบจากมาตรการระยะห่างทางสังคม (Social Distancing) ในบ่อนพนันชนไก่ได้

2.5 แนวคิดเครือข่ายการพนัน

นิยามความหมายเครือข่ายมีอยู่หลายแนวคิด แต่ในที่นี้จะให้ความสำคัญกับเครือข่ายทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับการพนันในสังคมไทย พัทธน์เห็นว่า เครือข่ายมีได้ทั้งที่เป็นแนวตั้ง (Vertical) และแนวนอน (Horizontal) ซึ่งในโลกแห่งความเป็นจริงเครือข่ายเป็นได้ทั้งแบบใดแบบหนึ่งและแบบผสม แต่เครือข่ายแบบแนวนอนเท่านั้น ซึ่งรักษาความไว้นื้อเชื่อใจเชิงสังคมและความร่วมมือกันให้ต่อเนื่องได้ ทำให้เห็นความสำคัญที่จะดึงความสัมพันธ์ถึงความร่วมมือช่วยเหลือกันเปรียบเสมือนเป็นต้นทุนทางสังคมในการแก้ไขปัญหาการปิดบ่อนพนันชนไก่ได้

เครือข่ายแนวนอนกับทุนทางสังคม ในงานวิจัยของเดวิด พัทธน์พบว่า ท้องถิ่นของอิตาลีมีจารีตของการร่วมมือกันโดยเครือข่ายแนวนอนมีความสามารถมากกว่า ในการแก้ปัญหาการที่ปัจเจกเข้าไปร่วมทำกิจกรรมรวมหมู่ ทำให้เห็นว่าเครือข่ายมีความไว้นื้อเชื่อใจ ซึ่งความร่วมมือในการทำกิจกรรมร่วมกันเกิดขึ้นไม่เฉพาะชุมชนเล็กๆ ที่ทุกคนรู้จักกัน แต่เกิดขึ้นได้ในสังคมที่ซับซ้อนได้ด้วย โดยการขยายไปตามเครือข่ายทางสังคม (Social Network) ที่มีอยู่แล้ว เป็นการไว้นื้อเชื่อใจบุคคลซึ่งบุคคลที่ตนไว้นื้อเชื่อใจต่อเนื่องไปเป็นลูกโซ่ ตัวอย่างเช่นเครือข่ายสัจจะออมทรัพย์

พัธน์เชื่อมโยงให้เห็นต่อไปว่าการร่วมมือกันในลักษณะนี้ เป็นการสร้างและใช้สิ่งที่เรียกว่า “ทุนทางสังคม” ซึ่งทำหน้าที่คล้ายการนำทรัพย์สินมาค้ำประกัน (collateral) แต่ดีกว่าตรงที่ผู้ไม่มีทรัพย์สินที่เป็นวัตถุสามารถนำมาใช้ในการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เท่ากับเป็นการลงทุนทางสังคมอีกทางหนึ่ง อีกทั้งทุนทางสังคมนี้สามารถสะสมหรือพอกพูนได้อีกด้วย อันนำไปสู่ความสามารถของเครือข่ายในการแก้ปัญหาที่ใหญ่และซับซ้อนขึ้นได้ พัทธน์ยังเชื่อมโยงไปถึงการเข้าร่วมเครือข่ายความร่วมมือในแนวนอนจะยังผลเชิงบวกในด้านการปกครอง และกิจกรรมสาธารณะประโยชน์ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น (พลทธิฐาน, 2546: 220-221)

Cary Wu ได้ศึกษาผลการใช้ทุนทางสังคมในการยับยั้งการแพร่ระบาดของเชื้อโควิดพบว่า ในอดีตทุนทางสังคม สามารถป้องกันและควบคุมการแพร่ระบาดในหลายโรคเช่น โรคซาร์ อีโบล่า รวมถึงในงานศึกษาของ Chuang และคณะพบว่า ทุนทางสังคมช่วยคลายกังวล ลดความตึงเครียด

ให้กับประชาชนในการฉีดวัคซีน การล้างมือบ่อยๆและใส่หน้ากากระหว่างการระบาดของโรคอินฟลูเอนซ่าที่ไต้หวัน และการมีทุนทางสังคมต่ำส่งผลได้จากพฤติกรรมการปฏิเสธ ไม่ยอมป้องกันตนเอง

เมื่อเร็ว ๆ นี้ WHO ได้ประกาศเชื้อโรค COVID-19 ระบาดไปทั่วโลกอย่างเป็นทางการ มีงานศึกษาอยู่หลายชิ้นแสดงให้เห็นว่า ทุนทางสังคมช่วยระบุดีว่าทำไมสถานที่บางแห่งมีข้อมูล COVID-19 ระบาดมากกว่าที่อื่นกล่าวคือ สถานที่ที่มีทุนทางสังคมมาก จะมีการตอบสนองในการเข้าร่วมกิจกรรมต่อสู้กับ COVID-19 มาก และเชื้อ COVID-19จะแพร่ออกไปได้ช้าและน้อยกว่าที่อื่น ทุนทางสังคม สามารถเปลี่ยนแปลงตามนโยบายรัฐ ในการควบคุมการแพร่ระบาด COVID-19 ทำให้นโยบายการควบคุมเข้มข้นขึ้น รวมทั้งทุนทางสังคมมีความสำคัญอย่างยิ่ง ในสังคมประชาธิปไตย

สุดท้ายพบว่า เครือข่ายทางสังคมส่วนใหญ่ สามารถระดมทรัพยากรช่วยเหลือชุมชนได้ดีในยามวิกฤติ อย่างไรก็ตาม ยังมีหลักฐานบางอย่างแสดงว่า การขับเคลื่อนทางสังคมและการมีส่วนร่วมของฝ่ายการเมือง อาจจะนำไปสู่ความเสี่ยงให้ COVID-19 แพร่กระจายไปได้ (Wu, 2020)

อคิน ระพีพัฒน์ (อ้างถึงในศรัณย์ เจริญศิริ,2556) กล่าวว่า สังคมที่มีลักษณะเป็นเครือข่ายจะคล้ายใยแมงมุม บุคคลคือจุดที่เส้นใยของเครือข่ายมาพบกัน กล่าวง่าย ๆ คือ บุคคลหนึ่งย่อมมีความสัมพันธ์กับคนอื่น เป็นจำนวนมากในหลายรูปลักษณะและสถานการณ์ โดยมีข้อสันนิษฐานเบื้องต้นในการศึกษาประการ หนึ่งว่า บุคคลที่มีเส้นใยความสัมพันธ์ที่กว้างขวางทั้งในหมู่บ้านและนอกหมู่บ้าน ย่อมมีความสำคัญ ในสังคมและการเปลี่ยนแปลงในหมู่บ้านมากกว่าคนอื่น ๆ ที่มีเส้นสายความสัมพันธ์ที่เชื่อมโยงกับคน อื่นจำนวนน้อย บุคคลที่เป็นจุดรวมของสายสัมพันธ์จำนวนมากนี้อาจกล่าวได้ว่าเป็นจุดรวม (Node) ของความสัมพันธ์ในท้องถิ่นหรือชุมชนนั้น ๆ (ศรัณย์, 2556:58-59)

งานศึกษาวิจัยเครือข่ายการพนันแนวราบที่น่าสนใจตามความหลายหลายของพื้นที่ ชนิด/ประเภทของการพนัน ในการศึกษาเครือข่ายแนวราบของการพนันชนไก่ซึ่งเป็นงานระดับคลาสสิกคืองานของคลิฟฟอร์ด เกียซรีในชื่อ Deep Play : Notes on the Balinese Cockfight. **เครือข่ายพนันชนไก่ ที่บาหลิ** ความเป็นญาติพี่น้อง คนหมู่บ้านเดียวกัน เป็นความสัมพันธ์ที่ควบคุมทางสังคมในการเล่นการพนันชนไก่ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งการเล่นพนันชนไก่ข้างเดียวกันเป็นการแสดงออกถึงความ เป็น “พวกเดียวกัน” มากกว่าหวังผลในแพ้-ชนะเพื่อให้ได้เงินพนัน

ด้วยการแบ่งเช่นนี้ทำให้การชนไก่เป็นกระบวนการเลื่อนฐานะทางสังคมและการเปลี่ยนกลุ่มในทางสังคมด้วย เกียรติยศได้ตั้งข้อสังเกตหลายประการต่อกีฬาชนไก่อันลึกซึ้งหรือปักษากรีฑานี้ ดังเช่นผู้แทงจะต้องไม่แทงฝั่งตรงข้ามกับไก่ที่เป็นของญาติหรือพี่น้องตนเอง ผู้แทงต้องแทงสนับสนุนไก่ของพี่น้องหรือเพื่อนสนิท ผู้แทงจะต้องสนับสนุนไก่ที่มาจากภายในหมู่บ้านของตนหากมีการชนกับไก่จากต่างถิ่น และจะต้องร่วมมือหาไก่ที่ดีที่สุดมารับมือไก่ต่างถิ่นอย่างถึงที่สุดเพื่อรักษาเกียรติภูมิของหมู่บ้าน แม้จะน้อยครั้งที่เกิดแต่ก็อาจเป็นไปได้ที่ไก่ต่างถิ่นทั้งสองตัวจะมาตีกันในพื้นที่ที่เป็นกลาง ในเกมแบบนั้นเป็นเกมที่ไม่ควรแทงด้วยเดิมพันสูง และก็เช่นเดียวกันที่อาจจะมีไก่จากเจ้าเดียวกันหรือจากญาติพี่น้องมาทำศึกกันเอง ซึ่งก็ไม่จำเป็นต้องแทงหนักและถือว่าเป็นเกมอ่อนเครื่องเท่านั้น ไก่ที่มาจากต่างถิ่นจะต้องมีดี หากไม่แล้วจะกล้าเดินทางไกลมาได้อย่างไร และแน่นอนย่อมมีกองเชียร์มากมายตามมาด้วย ดังนั้นเจ้าของไก่ในหมู่บ้านต้องตั้งรับอย่างดี ยิ่งมาไกลเท่าใดยิ่งน่ากลัวมากเพียงนั้น ดังนั้นไม่ควรผลิผลามในการแทง (อนุสรณ์,2553)

จากเครือข่ายความสัมพันธ์ในการพนันชายแดนมีทั้งแนวตั้งและแนวนราบ ซึ่งเครือข่ายความสัมพันธ์แนวตั้งหรือแนวตั้ง ซึ่งแสดงถึงการใช้อำนาจและระบบอุปถัมภ์ ไม่มีความไว้วางใจ อยู่ได้ด้วยผลประโยชน์ ต่างตอบแทน ฝ่ายหนึ่งเกื้อหนุนหรืออุปถัมภ์คำชูกอีกฝ่ายหนึ่ง (เสรี พงศ์พิศ, 2554) ส่วนเครือข่ายการพนันแนวนราบซึ่ง หมายถึง ความสัมพันธ์แบบภาคี หุ้นส่วน แบบเพื่อน แบบพี่แบบน้อง เป็นความสัมพันธ์ที่มาจากและก่อให้เกิดความไว้วางใจกันของผู้คน (เสรี พงศ์พิศ, 2554) ความสัมพันธ์กันแบบไม่มีลำดับชั้นหรือสูงต่ำกว่ากันทางสังคม เป็นเครือข่ายทางสังคมที่เน้นความสัมพันธ์ส่วนตัว สถานะของสมาชิกใน เครือข่ายและความเป็นเพื่อนกันหรือญาติพี่น้องกัน

งานศึกษาของกนกวรรณและวัชร (2556) ซึ่งทำการศึกษาเครือข่ายและองค์กรทางสังคมของคาสีโนข้ามแดนระหว่างไทยกับกัมพูชาพบว่า เครือข่ายพนันข้ามแดนก่อตัวขึ้นทั้งแบบตามธรรมชาติผ่านระบบเครือญาติและเพื่อนฝูงที่รู้จักคุ้นเคย กันและก่อตัวผ่านการจัดตั้งและการจัดการอย่างเป็นระบบเชิงธุรกิจ นอกจากนี้การศึกษายังพบว่า เครือข่าย ทางสังคมของการพนันข้ามแดนมี หกลักษณะได้แก่ (หนึ่ง) เครือข่ายที่มีการจัดการที่ชัดเจนของธุรกิจที่เรียกว่า “การขึ้นทัวร์” (สอง) เครือข่ายญาติพี่น้อง (สาม) เครือข่ายเพื่อนฝูง (สี่) เครือข่ายการเดินทางร่วมกันในฐานะ นักท่องเที่ยว (ห้า) เครือข่ายภายในครอบครัวเดียวกัน และ (หก) การเดินทางไปคาสีโนแบบส่วนตัวโดยไม่พึ่ง เครือข่าย แต่โดยส่วนใหญ่จะมีลักษณะการจัดการเครือข่ายผ่านธุรกิจการขึ้นทัวร์เป็นหลัก โดยการ

พนันข้ามชาตินี้มี การจัดระบบอย่างชัดเจนของผู้กระทำการอันเป็นการสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ที่ทับซ้อนกันระหว่าง ความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์และความสัมพันธ์เชิงธุรกิจบนฐานผลประโยชน์ระหว่างเจ้าของคาสีโนกับเครือข่ายผู้ จัดทัวร์พนัน และกลุ่มนักพนัน ในแง่ผลกระทบที่เกิดจากการพนันข้ามแดนนี้มีทั้งด้านบวกที่การพนันคือรายได้ และสามารถทำเป็นอาชีพได้ การเกิดธุรกิจที่เกี่ยวข้องเนื่องกับพนันหลากหลายแบบ ที่สนับสนุนการพัฒนา เศรษฐกิจท้องถิ่น ส่วนผลกระทบด้านลบ ได้แก่ ความเสี่ยงจากการเป็นหนี้แม่ทัวร์และคนทัวร์ด้วยตนเอง การ ถูกหักหลัง ความเสี่ยงจากการเดินทางและสุขภาพ เป็นต้น (กนกวรรณและวัชร, 2556:126)

เครือข่ายความสัมพันธ์แนวตั้งที่เกี่ยวข้องกับการทำธุรกิจหวยใต้ดิน

วิเศษได้ศึกษาการเล่นหวยใต้ดินของบ้านทุ่งยาวเฉกเช่นกับหมู่บ้านอื่น ที่มีโครงข่ายหวยใต้ดินเชื่อมโยง เป็นธุรกิจหวยใต้ดินที่เป็นระบบมีบุคคลเข้ามาเกี่ยวข้องด้วยกัน 4 ส่วนคือ คนแทงหวย คนรับแทงหวย คนเดินโพล เจ้ามือ

1) คนแทงหวย เป็นชาวบ้านที่ต้องการเสี่ยงโชคไม่ว่าจะเป็นหญิงหรือชาย การแทงหวยจะนิยมแทงกันใน 3 วันก่อนหวยออก เฉพาะอย่างยิ่งวันหวยออก การที่ราคาสลากกินแบ่งที่แพงเกินกำลังซื้อของชาวบ้าน ทำให้ชาวบ้านสนใจเล่นหวยใต้ดินมากกว่า หวยใต้ดินจึงเข้าถึงคนทุกกลุ่มทุกเพศ ทุกวัยแม้กระทั่งคนยากคนจน

2) คนรับแทงหวย เป็นตัวแทนเจ้ามือในการรับแทงหวย ในหมู่บ้านหนึ่งๆอาจมีคนรับซื้อหวยหลายคนขึ้นอยู่กับขนาดของหมู่บ้านและจำนวนคนนิยมแทงหวย คนรับซื้อหวยอาจจะให้ข้อมูลสถานการณ์ กระแสการเล่นหวยเช่น มีเลขเด็ดส่งตรงจากกรุงเทพฯ มีเลขลือ หรือเลขฝันของคนดัง เพื่อเร่งให้คนซื้อตัดสินใจ รายได้ของคนรับซื้อหวยจะได้จากเปอร์เซ็นต์การซื้อหวยแต่ละงวดจำนวน 25% คนรับซื้อหวยบางคนนำค่าเปอร์เซ็นต์ที่ได้แทงหวยต่อโดยไม่ต้องควักเงินส่วนตัวมาเล่น

คนรับแทงหวยจะไม่รู้จักเจ้ามือว่าเป็นใครรู้จักเฉพาะคนเดินโพลเท่านั้น บางครั้งเจ้ามือจะเป็นคนติดต่อทางโทรศัพท์กับคนรับแทงหวยโดยตรง เฉพาะกรณีมีการทุ่มซื้อเลขเด็ดเป็นจำนวนมาก เจ้ามือจะรีบสั่งไม่รับซื้อเลขเด็ดนั้นทันที อันเป็นวิธีการลดความเสี่ยงของเจ้ามือ

การรับแทงหวยหรือการรับซื้อหวยมี 2 วิธีคือ การรับซื้อด้วยเงินสด กับการรับซื้อด้วยเงินผ่อนหรือซื้อหวยแปะ การซื้อหวยแปะมีทั้งการซื้อกับคนรับซื้อโดยตรงและสั่งซื้อทางโทรศัพท์ โดยสั่งซื้องวดหนึ่งพร้อมกับจ่ายค่าหวยงวดที่แล้วกรณีเช่นนี้ คนขายหวยต้องควักกระเป๋าจ่ายให้เจ้ามือ

ผ่านคนเดินโพลไปก่อน คนรับซื้อหอยจึงรับความเสี่ยงจากการเบี่ยงไม่จ่ายค่าหอยจนถึงขั้นยุติรับซื้อ
ได้

3) คนเดินโพล เป็นคนเชื่อมประสานกันระหว่างเจ้ามือกับคนรับซื้อหอยตามหมู่บ้าน มีหน้าที่
ไปหาบตามหาคนรับแทงหอยตามหมู่บ้านต่างๆเป็นระบบโครงข่าย ทำหน้าที่รวบรวมโพลหอยส่งให้
เจ้ามือก่อนเวลา 13.30 น. ในวันหอยออก นอกจากนั้นยังมีหน้าที่ตามเก็บเงินจากคนรับแทงหอยและนำ
เงินรางวัลมาให้กรณีแทงหอยถูก คนเดินโพลจะได้ค่าตอบแทน 5 % ของจำนวนเงินที่ได้จากคนรับ
แทงหอย

4) เจ้ามือ เป็นเจ้าของกิจการธุรกิจหอยใต้ดินและเป็นเจ้าของทุนในการดำเนินกิจการ
ทั้งหมด อาจจะมีผู้ถือหุ้นส่วนด้วยเป็นบางท้องถิ่น มีหน้าที่รวบรวมโพลหอยทั้งหมดเพื่อคำนวณ
ออกมาเป็นจำนวนเงินในการรับซื้อหอยของแต่ละงวด และคำนวณการรับภาวะความเสี่ยงจากตัว
เลขที่มีแนวโน้มจะถูกรางวัลจากการเก็งของนักเล่น ในกรณีเช่นนี้ เจ้ามือจะแจ้งไปยังคนรับซื้อหอย
ล่วงหน้าโดยตรง ไม่ให้รับซื้อหอยตัวเลขดังกล่าวที่นิยมเรียกว่า “อัน” เจ้ามือรายใหญ่ในลำพูนมีธุรกิจ
หลายอย่างใกล้เคียงกับนิคมอุตสาหกรรมภาคเหนือ (วิเศษ, 2557, 27-29)

ในงานศึกษาวิจัยของวศิน ซึ่งศึกษาเครือข่ายคาสีโนชายแดนแม่สอด-เมียวดี ภายใต้นโยบาย
พื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษ พบว่าการตั้งคาสีโนข้ามแดน ต้องอาศัยความสัมพันธ์กับนายพลกองกำลัง
กะเหรี่ยงทั้ง KNU และ DKBA ซึ่งมีพื้นฐานจากการค้าขายในตลาดมืดทำให้รู้จักกับกลุ่มนายทุนใน
ท้องถิ่นกับกลุ่มผู้มีอิทธิพลระดับนายพลฝั่งพม่า ทำให้พ่อค้าชายแดนเห็นช่องทางที่จะหารายได้จาก
การทำบ่อนการพนันชายแดนได้มาก ซึ่งต้องอาศัยความสัมพันธ์ต่างตอบแทนเพื่อแลกกับ
ผลประโยชน์ที่จะได้มามหาศาล จากผลตอบแทนที่ได้มาทำให้พ่อค้าชายแดนธรรมดากลายเป็นคน
สำคัญในการตั้งเครือข่ายต่างๆเข้าร่วมลงทำธุรกิจคาสีโน ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มเครือข่าย กลุ่ม
ข้าราชการระดับจังหวัด กลุ่มนักการเมืองท้องถิ่นและกลุ่มนายทุนทั้งในฝั่งไทยและฝั่งพม่า
นอกจากนั้นพ่อค้าต้องอาศัยบารมีผู้มีอิทธิพลระดับประเทศในการเจรจากับข้าราชการที่เกี่ยวข้องใน
การอนุญาตเปิดทำข้ามแม่น้ำเมยข้ามฝั่งเข้าไปยังคาสีโนโดยตรง

ต่อมามีนักลงทุนจากเครือข่ายใหม่ประกอบด้วยกลุ่มข้าราชการ นักการเมืองที่ย้ายฐานบ่อน
การพนันเถื่อนในประเทศไปสู่คาสีโนถูกกฎหมายในเขตสัมปทานฝั่งเมืองเมียวดี พม่า รวมทั้งกลุ่ม
นายทุนคาสีโนชายแดนแห่งต่าง ๆ ที่ต้องการขยายกิจการคาสีโนในเขตสัมปทาน

งานของชัยยนต์ในการศึกษาเครือข่ายชนชั้นนำและผลประโยชน์ข้ามชาติในคาสิโนชายแดน ด้านตะวันออกของประเทศไทยพบว่า การเชื่อมร้อยระหว่างชนชั้นนำทางเศรษฐกิจและการเมืองในการลงทุนบ่อนคาสิโน ตามแนวชายแดนจังหวัดจันทบุรีและตราดนั้น เกิดขึ้นทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการประกอบด้วย

- *กลุ่มชนชั้นนำทางเศรษฐกิจ* ได้แก่แก่นธุรกิจจากท้องถิ่น จากกรุงเทพมหานคร นักธุรกิจข้ามชาติจากประเทศมาเลเซีย สิงคโปร์

- *กลุ่มชนชั้นนำทางการเมือง* ได้แก่แก่นการเมืองท้องถิ่นในจังหวัดจันทบุรี และตราด ตั้งแต่องค์การบริหารส่วนจังหวัดเป็นต้นไปและนักการเมืองจากประเทศกัมพูชา ตั้งแต่ผู้นำประเทศจนถึงผู้ว่าราชการจังหวัด

- *เครือข่ายธุรกิจที่มีความสัมพันธ์กันเหนียวแน่น* เป็นการเชื่อมร้อยที่มีพัฒนาการจากการลงทุนธุรกิจชายแดนในอดีตซึ่งมีลักษณะกำกวมและคลุมเครือเช่น การขาดพลอย ทำไม้ ค่าน้ำมัน ค่าบุหรี่ยี่เป็นต้น จนก่อให้เกิดความสัมพันธ์ที่เหนียวแน่น ก่อนที่จะมาลงทุนบ่อนคาสิโนร่วมกันซึ่งเครือข่ายที่เป็นทางการจะให้ความสำคัญในการบริหารธุรกิจการพนันระหว่างประเทศโดยอาศัยช่องโหว่ทางด้านกฎหมายความแตกต่างทางภูมิรัฐศาสตร์ 2 ประเทศ จึงต้องอาศัยความสัมพันธ์ของเครือข่ายที่ไม่เป็นทางการ จากการช่วยเหลือต่างตอบแทนในกิจการต่างๆแถบชายแดนซึ่งชัยยนต์เรียกว่า ความสัมพันธ์(เชิงอำนาจ)ส่วนตัวกับผู้นำในประเทศกัมพูชา (ชัยยนต์,2557)

เครือข่ายพนันออนไลน์ ว่ากันว่าเครือข่ายการพนันบอลในสังคมไทยประกอบไปด้วย เจ้ามือโต๊ะใหญ่ที่เชื่อว่ามีทั้งนายทุนไทยและต่างประเทศร่วมทุนกันตั้งเป็นโต๊ะพนันรับแทงผลการแข่งขันฟุตบอลขึ้นมา ด้านหนึ่งโต๊ะใหญ่ที่ว่านี้ จะมีเครือข่ายติดต่อบริษัทใหญ่หรือสาขาอื่นในต่างประเทศ เช่นมาเลเซีย สิงคโปร์ อินโดนีเซีย ใต้หวันและอังกฤษ ในอีกด้านหนึ่งก็จะรับแทงพนันจากเครือข่ายเจ้ามือ/โต๊ะเล็ก รายย่อยภายในประเทศอีกต่อหนึ่ง โต๊ะจึงรับแทงได้แบบไม่จำกัดวงเงิน เนื่องจากหากรับแทงพนันมากเกินไปจนอาจไม่มีเงินพอจ่าย เจ้ามือ/โต๊ะใหญ่ที่ว่านี้สามารถที่จะออกตัว ด้วยการโยกย้ายเงินที่รับเงินจากภายในประเทศดังกล่าวไปแทงพนันกับบริษัทพนันต่างประเทศได้อย่างง่ายดาย โดยผ่านเครือข่ายการสื่อสารทันสมัย (วสันต์ ปัญญาแก้ว ชีวิตข้างถนน หน้า 145)

ในการทบทวนวรรณกรรมที่ว่าด้วยเครือข่ายการพนัน ได้เข้าใจการจัดความสัมพันธ์ของเครือข่ายที่หลากหลายทั้งในเชิงพื้นที่ ประเภท/ชนิดการพนัน กลุ่มผลประโยชน์ต่างๆที่มาเกี่ยวข้อง

อันเป็นส่วนหนึ่งของระบบในสังคมทั้ง วิถีวัฒนธรรมท้องถิ่น ระบบธุรกิจต่างตอบแทน ระบบอุปถัมภ์/
อำนาจนอกระบบ ระบบเครือญาติและชุมชน อันเป็นแนวทางในการศึกษาเครือข่ายการพนันชนไก่
จังหวัดลำพูนครั้งนี้

บทที่ 3

เครือข่ายการพนันชนไก่

เครือข่ายการพนันชนไก่ก่อนการแพร่ระบาดเชื้อโควิด-19

ในการศึกษาเครือข่ายการพนันชนไก่จังหวัดลำพูน จะแบ่งประเภทของเครือข่ายการพนันชนไก่ออกเป็น 2 ประเภทคือ เครือข่ายสนามชนไก่ที่จดทะเบียนกับกระทรวงมหาดไทย กับเครือข่ายสนามซ้อมไก่ที่ไม่ได้จดทะเบียน ซึ่งในที่สุดเครือข่ายทั้งสองประเภทก็มีความเชื่อมโยงกันแต่ไม่ได้ขึ้นต่อกัน ในแง่สนามซ้อมไก่กลายเป็นสิ่งเวียนคัดเลือกไก่เก่งใต้อันดับเข้าสู่การต่อสู้ในสนามที่ใหญ่ขึ้น นอกจากนั้น ก่อนเกิดสถานการณ์การระบาดของโรคโควิด-19 จึงนำแนวคิดความเสี่ยงมาประเมินเครือข่ายสนามชนไก่ทั้งสองประเภทว่ามีความเสี่ยงมากน้อยอย่างไร แม้ว่าสนามพนันชนไก่ทั้งสองยังไม่เกิดเหตุการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 เหมือนเช่นเกิดที่บ่อนพนันชนไก่จังหวัดอ่างทอง จากการระบาดของโรคโควิด-19 ระลอก 2

3.1 องค์ประกอบเครือข่ายพนันชนไก่

เครือข่ายการพนันชนไก่ที่เกิดขึ้นต้องมีองค์ประกอบต่างๆซึ่งประกอบไปด้วย สนามชนไก่ ชุมไก่ (เจ้าของไก่) คนเล่นการพนัน (เจ้าของบ่อน เจ้าของชุม มีอน้ำ เจ้าของไก่ ผู้ชมไก่) ในองค์ประกอบที่กล่าวมา สนาม ชนไก่จะมีบทบาทสำคัญในฐานะเป็นตัวเชื่อมความสัมพันธ์กับส่วนต่างๆเข้าด้วยกัน ทุกองค์ประกอบมี บทบาทหน้าที่ชัดเจน โดยมีกฎเกณฑ์กติกาข้อบังคับ หรือธรรมเนียมปฏิบัติที่ได้รับการยอมรับ การพนันชน ไก่มีความแตกต่างจากการพนันชนิดอื่น ทั้งนี้*สนามชนไก่มีหน้าที่จัดการชนไก่และอำนวยความสะดวกให้กับผู้ที่เข้าบ่อนเท่านั้น จะไม่เข้าไปเกี่ยวข้องกับการเล่นการพนันในฐานะเป็นเจ้าของมือเหมือนกับสถานกาสิโน* ดังนั้นบ่อนชนไก่จึงมีหน้าที่จัดให้มีการชนไก่โดยมีการพนันเข้ากระตุ้นหรือจูงใจให้คนเข้ามาในสนามชนไก่มากขึ้น

- สนามชนไก่

สนามชนไก่ หมายถึง สถานที่นัดพบของบรรดาเครือข่ายการพนันชนไก่นำไก่มาชนกัน ในสถานที่ดังกล่าว ประกอบไปด้วยสิ่งเวียนกั้นขอบเป็นวงกลม ล้อมรอบโดยมีคนดูที่นั่งและยืน เจ้าของบ่อนหรือผู้ดูแลสถานที่จัดการชนไก่ภายใต้กฎระเบียบที่กำหนดไว้อย่างชัดเจนสนามชนไก่ ใน

ปัจจุบันที่ทั้งขออนุญาตอย่างถูกต้องและไม่ขออนุญาตที่เรียกกันว่าบ่อนเถื่อน ในการศึกษาคั้งนี้ จะหมายถึงพนันชนไก่ที่จดทะเบียนกับกระทรวงมหาดไทยกับสนามซ้อมไก่ที่ไม่ได้จดทะเบียนให้ถูกต้อง

- *ซ้อมไก่-ฟาร์มไก่*

การเลี้ยงไก่แบบซ้อม ไช้ไก่หมายถึง สถานที่เลี้ยงไก่ชนเพื่อการพนันโดยเฉพาะ ต่างจากการเลี้ยงแบบชาวบ้านตรงที่มีการจัดการอย่างเป็นระบบกว่า มีทีมงานคล้ายกับการทำค้ายมวย การเลี้ยงแบบซ้อมโดยทั่วไป เจ้าของไก่จะเป็นเจ้าของซ้อมด้วยและเป็นผู้เสาะแสวงหาไก่ชนด้วยตัวเอง โดยการเห็นลีลาชั้นเชิงการชนของไก่ หรือลูกน้อง ในทีมงานซึ่งเปรียบเสมือนแมวมองไปเห็นไก่ที่ชนตามบ่อนหรือเลี้ยงกันตามหมู่บ้าน ก็จะทำการติดต่อซื้อ มาเลี้ยงฝึกซ้อมไก่แล้วนำไก่ไปชนตามบ่อนด้วยเงินเดิมพันจำนวนมาก ซึ่งเจ้าของซ้อมจะเป็นผู้เดิมพันแต่ผู้เดียวแต่บางครั้งก็มีคนรู้จักคุ้นเคยมาขอเอี่ยวซ้อมไก่ที่ดังๆบางแห่งจะทำการเพาะพันธุ์ไก่ชนขายด้วย ถ้า เจ้าของซ้อมมีสถานที่กว้างขวางจะไม่ทำการเพาะเลี้ยงไก่กับการฝึกซ้อมไก่ชนในสถานที่เดียวกัน เนื่องจาก ธรรมชาติของไก่ตัวผู้ พร้อมผสมพันธุ์เมื่อเห็นตัวเมียจะเข้าไปหาเพื่อทำการผสมพันธุ์ไก่ตัวผู้ ตัวอื่นที่เห็น ก็จะเกิดอารมณ์หึงหวง เกิดอาการกระวนกระวายส่งเสียงร้อง หรือเวลาไก่ตัวเมียร้องกระต๊ากเพื่อที่จะไข่ ไก่ ตัวผู้ได้ยินก็จะร้องกระต๊ากช่วยตัวเมียด้วย ทำให้ขาดสมาธิและไม่ความสงบในระหว่างการฝึกซ้อมอันมีผล ต่อความแข็งแรงของร่างกายไก่ด้วย (วรรณชัย 2546 :76) ในการจัดการซ้อมไก่ เจ้าของซ้อม ดูความเรียบร้อยของซ้อม หายาบำรุงไกรักษาโรค หาอาหารข้าวโพด ข้าวเปลือก มังไก่ ติดต่อราชการ เช่น ไข่หวัดนก นอกจากนั้นเจ้าของซ้อมจะต้องจัดหาพนักงานประจำซ้อม ทำหน้าที่ดูแล เลี้ยงไก่ เช่น การให้อาหาร อาบน้ำไก่ทำความสะอาด ดูเชิงไก่อีกคนที่สำคัญ มือให้น้ำไก่ หน้าที่เมื่อตอนอยู่ซ้อมไก่จะทำการฝึกซ้อมไก่ตามตารางฝึกที่วางเอาไว้เมื่อครั้งอยู่ในบ่อน จะทำหน้าที่ เปรียบไก่ ให้น้ำไก่ดูอาการ และเย็บแผลไกระหว่างพักยก เป้าหมายในการเลี้ยงไก่แบบซ้อมคือเลี้ยงเพื่อเล่นพนันชนไก่นั้นจึงมีหลักการวิธีการเลี้ยงไก่ที่เป็น

- *นักพนันไก่ชน*

เมื่อดูภาพรวมของนักพนันในประเทศไทยพบว่า นักพนันไก่ชนถูกจัดเป็นหนึ่งในประเภทพนันพื้นบ้าน จากรายงานการศึกษาสถานการณ์ พฤติกรรม และผลกระทบการพนันในประเทศไทย ปี 2560 และปี 2562 พบว่ามีผู้อยู่ในวงการพนันวัวชน ตีไก่ กัดปลา ที่ 1.16 ล้านคน (ปี60) และ 1.36 ล้านคน (ปี 62) และมีนักพนันหน้าใหม่ 60,000 คน ขณะที่ในกลุ่มผู้สูงอายุการพนันวัวชน ไก่ชนเป็น

การพนันอันดับ 4 มีผู้สูงอายุ 1.6 แสนคน สอดคล้องกับสถานการณ์การเล่นพนันทั้งในประเทศและ ตะเข็บชายแดนไทย จากการเข้าไปสังเกตการณ์ในพื้นที่ สถานที่ที่ผู้สูงอายุนิยมไปเล่นพนันเช่น ที่ สถานกาสิโน สนามชนไก่หรือปอนพนันไก่ชนที่อยู่ใกล้บ้านหรือในชุมชนซึ่งส่วนใหญ่รู้จักกันมาก่อน สำหรับสนามชนไก่ขนาดใหญ่ ผู้สูงอายุจะไม่นิยมไปอันเนื่องมาจาก ระยะทางห่างไกลไป-มาไม่ สะดวก ไม่คุ้นกันนักพนันแปลกหน้า ไม่มีรายได้แน่นอน และวงเงินที่เอาไปเล่นกับการเล่นพนันขั้นต่อ ซึ่งต้องใช้สมองในการคำนวณขณะเล่นพนันต่อรอง ระหว่างการระบาดเชื้อโควิด-19 นักพนันผู้สูงอายุ ถูกจัดให้เป็นกลุ่มเสี่ยง หรือกลุ่มเปราะบางเพราะมีภูมิคุ้มกันต่ำกว่าคนวัยหนุ่มสาว จึงมีมาตรการ เข้มงวดสำหรับกลุ่มพนันผู้สูงอายุ โดยทั่วไปจะพักอยู่ในบ้าน (Stay at home.)

นักพนันหมายถึง คนที่เข้ามาในสนามชนไก่โดยมีจุดประสงค์ในการเล่นพนันโดยเฉพาะ ส่วนใหญ่จะรู้จักคุ้นเคยกันทั้ง เจ้าของสนาม เจ้าของไก่ คนดูคนเล่นพนัน ในการศึกษาครั้งนี้จะแยกแยะ นักพนันตามความสัมพันธ์กันเป็นเครือข่าย และองค์ประกอบ ประเภทการเล่นพนันชนไก่กล่าวคือ นักพนันที่เป็นเจ้าของไก่ เจ้าของขุมและคณะหรือกองเชียร์ จะเล่นพนันแบบมีเดิมพันและแบบ ต่อรอง ส่วนคนที่มาเล่นพนันชนไก่โดยไม่ได้้นำไก่มาชนหรือไม่มีไก่เป็นของตนเอง จะเรียกว่า “นัก พนันชนไก่กระดาศ” หมายถึงนักพนันที่ถือสมุดมาจดบันทึกอัตราการพนันต่อรองการชนไก่แต่ละคู่ ไม่ได้นำไก่มาชนด้วยตัวเอง ทั้งหมดนิยมเข้าสนามชนไก่ที่จดทะเบียนถูกต้องตามกฎหมาย นักพนันไก่ กระดาศ เป็นคนในแวดวงระดับเซียน จะเล่นต่อรองในสนามชั้นริงไซด์ มีหลากหลายอาชีพทั้งทหาร ตำรวจ เจ้าของโรงกลึง ข้าราชการอยู่ที่ลำพูน ส่วนต่างจังหวัด ก็มีน่าน พะเยา เชียงราย เชียงใหม่ เซียนเหล่านี้มีประมาณ 50-60 คนจะมาวันอาทิตย์มีทั้งแบบเดินสายและไป-กลับ พวกนี้จะนำเงินสด ประมาณ 50,000 บาทต่อคน

จากแรงงานข้ามชาติที่มาทำงานรับจ้างที่ชุมชนบ้านม้า ถ้าทำงานในร้านเฟอร์นิเจอร์จะไม่ สามารถมาเล่นพนันชนไก่ได้เนื่องวันอาทิตย์(เป็นวันที่อนุญาตชนไก่)ยังเป็นวันทำงานจากแรงงาน 150 คน จะเล่นพนันแค่ 50 คน และบางคนรับจ้างเลี้ยงไก่ตามขุมไก่อีกก็จะตามมาเข้าปอน และคนงาน โรงงานในนิคมอุตสาหกรรมภาคเหนือ ซึ่งทางผู้จัดการสนามชนไก่อนุญาตให้นำไก่ชนในสังเวียนตอน เช้า อนึ่งแรงงานส่วนใหญ่มาทำงานเก็บเงิน ซึ่งน้อยมาก ที่เล่นพนันชนไก่ แม้ว่าจะอยู่ในสถานการณ์ลึ อกตาวน แรงงานข้ามชาติยังทำงานเฟอร์นิเจอร์ตามออร์เดอร์ที่ค้างไว้ ไม่ได้ถูกเลิกจ้างหรือพวยพ กลับประเทศ ส่วนที่ฟาร์มหมู/ฟาร์มไก่ ก็เช่นกันยังทำงาน แต่ไม่ให้ออกข้างนอก ที่ประสบปัญหาคือ ถูกแปะป้ายว่าจะเป็นตัวแพร่เชื้อจากสถานการณ์แรงงานเข้าเมืองแบบผิดกฎหมาย ช่วงระบาดที่ ตลาดปลา ผู้ว่าลำพูนจึงสั่งตรวจแรงงานข้ามชาติทั้งหมด

ตารางที่ 2 การวิเคราะห์เครือข่ายพนันชนไก่

ประเภทเครือข่ายพนันชนไก่	เครือข่ายสนามชนไก่บ้านม้า	เครือข่ายสนามซ้อมไก่
สถานที่ตั้ง	- กิ่งเมือง/เขตนิคมอุตสาหกรรม	- ชนบท/ เกษตรกรรม
ลักษณะบ่อน/ วัตถุประสงค์/ ความเป็นมา	- ภายใต้กฎหมาย - ธุรกิจ - ตลาดกลางซื้อ-ขายไก่ชน - เสริมธุรกิจการค้า เฟอร์นิเจอร์	- นอกกฎหมาย/ ชุมชนควบคุม - สนามกลางคัดเลือกเป็นไก่ชน - ที่พบปะ/ แลกเปลี่ยนของกลุ่ม - เริ่มจากนโยบายไอทีอป/ วิถี วัฒนธรรมในชุมชน
ความสัมพันธ์แนวตั้ง/ แนวนอน	- แนวตั้ง - หุ้นส่วนธุรกิจ - ระบบอุปถัมภ์	- แนวนอน - กลุ่ม/ ชมรม - ระบบเครือข่าย/ พรรคพวก
องค์ประกอบ/ การจัดการ	- มีระบบการจัดการมืออาชีพ - ชุมมาตรฐาน - ลูกค่านักพนันกระดาศ/ คนงานโรงงาน	- วิถีชุมชน/ ชาวบ้าน - ชุมชาวบ้าน - ผู้สูงอายุ / เน้นคนในชุมชน

3.2 สภาพพื้นที่เครือข่ายพนันชนไก่

จังหวัดลำพูนซึ่งตั้งอยู่ในระบบภูมินิเวศ ที่มีการตั้งถิ่นฐานจากชุมชนลุ่มน้ำปิงและลุ่มน้ำสาขา มีภูเขาล้อมรอบในลักษณะแอ่งกระทะหรือในภาษาท้องถิ่นภาคเหนือเรียกว่า “แอ่งเชียงใหม่-ลำพูน”

ชุมชนชนเมืองลำพูนเกิดการขยายกลายเป็นเมือง (Urbanization) อันเป็นผลจากการตั้งนิคมอุตสาหกรรมภาคเหนือขึ้น ทำให้มีความต้องการขยายที่พักอาศัย ตลาดร้านค้า สิ่งอำนวยความสะดวกเพิ่มขึ้น ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงในชุมชน ทั้งการใช้ประโยชน์จากที่ดิน แรงงานคนรุ่นใหม่ที่หันหลังให้กับ การเกษตรเข้าสู่โรงงาน นิคมอุตสาหกรรมภาคเหนือจังหวัดลำพูน ตั้งอยู่ที่ตำบลบ้านกลางอำเภอเมือง จังหวัดลำพูน เริ่มเปิดดำเนินการตั้งแต่ ปี 2528 เป็นส่วนหนึ่งของที่ราบสูงลำน้ำแม่กวางฝั่งตะวันออกนิคมฯ ปัจจุบันเขตอุตสาหกรรมแบ่งออกเป็น 2 โซนคือ โซนนิคมอุตสาหกรรม

ภาคเหนือเดิม และโซนอุตสาหกรรมสหกรณ์ ตั้งอยู่ทางด้านทิศใต้ของเมืองลำพูน ที่ตำบลป่าสัก อำเภอเมือง

การขยายตัวของอุตสาหกรรมในภาคเหนือนี้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงการผลิตในภาค การเกษตรชาวนาในจังหวัดลำพูน ส่งผลต่อการจัดการแรงงานในชุมชนโดยตรง ด้านหนึ่งเกษตรกร หันไปปลูกลำไยแทนการทำนามากขึ้น การทำสวนลำไยปัจจุบัน ต้องการแรงงานเข้มข้นในช่วงฤดูเก็บเกี่ยวผลผลิตลำไยส่งพ่อค้าคนจีน เปิดโอกาสให้แรงงานข้ามชาติจากประเทศกัมพูชาและเมียนมาร์มา รับเหมาเก็บลำไยแทน อีกด้านหนึ่งทำให้มีแรงงานในจังหวัดลำพูน ชุมชนหมู่บ้านที่อยู่รอบนิคมฯ ชายที่เดินไปเกือบหมด เหลือเพียง ที่ดินสำหรับที่อยู่อาศัยเท่านั้น ปัจจุบันคนหนุ่มสาวหันไปทำงาน นิคมฯ แทนที่จะไปทำนา อาชีพเกษตรกรเป็นอาชีพที่ลำบากและมีรายได้ไม่แน่นอน ในขณะที่การ ทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมนั้นสภาพแวดล้อมดีมีรายได้เป็นเงินเดือนอย่างสม่ำเสมอได้รับสวัสดิการต่าง ๆ เช่น ประกันสังคม ทั้งยังมีเพื่อนรุ่นราวคราวเดียวกันทำงานด้วยกัน

ชุมชนรอบนิคมอุตสาหกรรมบางชุมชน สามารถปรับตัวเข้ากับการกลายเป็นเมืองได้ กรณี ชุมชนบ้านม้าซึ่งเป็นพื้นที่ศึกษาการพนันชนไก่ระดับจังหวัด จากเดิมเป็นชุมชนทำล้อเกวียน และมีความเชี่ยวชาญในการประกอบทำตู้เร่ขาย กลายมาเป็นชุมชนศูนย์กลางทำเฟอร์นิเจอร์ภาคเหนือ มี โรงงานเฟอร์นิเจอร์ใหญ่น้อยประมาณ 100 โรง ความที่แรงงานหนุ่มสาวในชุมชนไปทำงานที่นิคม อุตสาหกรรมทำให้เกิดการขาดแคลนแรงงาน จึงมีแรงงานข้ามชาติเข้ามารับจ้างทำเฟอร์นิเจอร์ ประมาณ 700 คน ส่วนมากเป็นแรงงานเข้าเมืองถูกกฎหมาย ผู้ชายจะประกอบเฟอร์นิเจอร์ ส่งสินค้า ยกของขึ้น-ลง ส่วนผู้หญิงมีหน้าที่ทาสี ขัดเงา แรงงานข้ามชาติบางคนเข้ามาอยู่นานถึงสิบปีมาทั้ง ครอบครัวรวมไปถึงผู้สูงอายุ ให้ลูกเข้าเรียนโรงเรียนไทย ส่วนทางด้านชนบทจะมีแรงงานข้ามชาติ ทำงานในฟาร์มหมู ฟาร์มไก่ มีที่พักทั้งในหมู่บ้านและในฟาร์ม แรงงานเกือบทั้งหมดอพยพมาจาก ประเทศเมียนมาร์ ด้านรัฐฉานซึ่งมีเชื้อสายไทยใหญ่ และได้ถือ สามารถปรับตัวเข้ากับวัฒนธรรม ชีวิต ความเป็นอยู่แบบล้านนาได้เป็นอย่างดี

การเปลี่ยนแบบวิถีชีวิตแบบเมืองที่มีวันหยุดเสาร์-อาทิตย์นิยมเอาวันหยุดไปพักผ่อนเดินห้าง หรือไม่กี่เข้าบ่อนชนไก่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งคนงานชาย บ่อนชนไก่ที่ตั้งอยู่รอบนิคมอุตสาหกรรมจะ เปิดต้อนรับคนงานชายที่เป็นนักพนันชนไกรุ่นใหม่ เพราะอยู่ใกล้หอพักคนงานทำงานในนิคมฯ ส่วน หนึ่งมาจากต่างจังหวัด มาอยู่หอพักรอบนิคมฯ เมื่อวันหยุดไม่ได้กลับบ้านก็จะหันมาเข้าบ่อนโดยการ ชักชวนของเพื่อนๆ ดังนั้นบ่อนดังในเชียงใหม่และลำพูนได้ปรับเวลาชนไก่ให้ตรงกับวันหยุดของ

คนงาน และเอื้อให้นักพนันจากต่างถิ่นเข้ามาเล่นพนันได้สะดวกยิ่งขึ้น เวลาชนไก่จะเริ่มตอนบ่ายจนถึงตีสาม ของวันต่อมา

ตารางที่ 3 แสดงความสัมพันธ์ประเด็น/เนื้อหาเกี่ยวกับวิธีการในการศึกษาเครือข่ายพนันชนไก่

เครือข่ายพนันชนไก่	ประเด็น/เนื้อหา	กระบวนการ/วิธีการ
สนามชนไก่จดทะเบียนถูกต้อง -ผู้จัดการ, ชุมไก่มาตรฐาน, ชุมไก่คนงานโรงงาน, ชุมไก่ไทใหญ่(ทำเฟอร์นิเจอร์), ฟาร์มเพาะพันธุ์ไก่, คนดู/เล่น(กองเชียร์), ผู้ใหญ่บ้าน, นายกเทศมนตรี, ชมรม/สมาคมไก่ชน	-บริบท/การเปลี่ยนแปลงเศรษฐกิจ-สังคมในพื้นที่รอบนิคมอุตสาหกรรมกับการพนันไก่ชน และความเสี่ยง -ผลกระทบจากโควิด-19 และทางออกในการปรับตัวแก้ไข ปัญหา -ข้อเสนอ การชนไก่วิถีใหม่	-สัมภาษณ์ -แบบสำรวจ(รายรับ-รายจ่าย ชุม/สนาม) -สัมภาษณ์เชิงลึก(กรณีศึกษา) -โฟกัสกรุ๊ป -สังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม
สนามซ้อมไก่ -ผู้ดูแล, ชุมไก่ชาวบ้าน, ชุมไก่ไทใหญ่(ทำงานฟาร์มหมู)คนดูผู้สูงอายุ คนพิการ -อื่นๆเช่น ฟาร์มเพาะเลี้ยงไก่ชน, หมอพื้นบ้าน, เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง, ผู้ใหญ่บ้าน, สมาชิกสภาเทศบาล	-การเปลี่ยนแปลงวิถีเกษตรกรรมในลุ่มน้ำกวังและแม่ทากับการพนันไก่ชน และความเสี่ยง -ผลกระทบจากโควิด-19 และทางออกในการแก้ไขปัญหา -ข้อเสนอ การชนไก่วิถีใหม่	-สัมภาษณ์ -แบบสำรวจ(รายรับ-รายจ่าย ชุม/สนาม) -สัมภาษณ์เชิงลึก(กรณีศึกษา) -โฟกัสกรุ๊ป -สังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม

3.3 สนามชนไก่ที่จดทะเบียน

จากสนามชนไก่ ซึ่งเป็นสถานที่นัดพบของบรรดาเครือข่ายการพนันชนไก่นำไก่มาชนกัน ในสถานที่ดังกล่าว ประกอบไปด้วยสังเวียนกั้นขอบเป็นวงกลม ล้อมรอบโดยมีคนดูที่นั่งและยืน โดยมี

เจ้าของบ่อนหรือผู้ดูแลสถานที่จัดการชนไก่ ภายใต้กฎระเบียบที่กำหนดไว้อย่างชัดเจน สนามชนไก่ในปัจจุบันที่ทั้งขออนุญาตอย่างถูกต้องและไม่ขออนุญาตที่เรียกกันว่าบ่อนเถื่อน

ตามระเบียบของกระทรวงมหาดไทย สนามชนไก่หรือบ่อนไก่ในพื้นที่จังหวัดลำพูน มีสนามที่ได้รับใบอนุญาตเพียง 18 สนามเท่านั้น ส่วนที่อื่นๆไม่ได้ขออนุญาตอย่างถูกต้อง แต่ขออนุญาตเป็นชมรมส่งเสริมการเลี้ยงไก่พื้นเมืองกับปศุสัตว์ในแต่ละพื้นที่ ซึ่งหากพบว่ามีการจัดให้ชนไก่หรือเล่นพนันชนไก่ก็เป็นความผิดตามกฎหมาย เป็นหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจในการที่จะตรวจสอบดำเนินการ ในส่วนของจังหวัดลำพูน อนุญาตให้มีการชนไก่ในบ่อนไก่ตามกฎหมายเพียงเดือนละ 2 ครั้งเท่านั้น และต้องเป็นวันเสาร์อาทิตย์ รวมถึงต้องไม่ตรงกับวันสำคัญทางศาสนา โดยจะแบ่งใบอนุญาตออกเป็น 2 ชนิด ก็คือใบอนุญาตบ่อนไก่ ซึ่งมีจำนวน 6 แห่งมีอายุ 1 ปี และใบอนุญาตชนไก่ซึ่งต้องขอเดือนละ 1 ครั้ง โดยได้ดำเนินการส่งงดการขออนุญาตชนไก่ของทุกสนามไปอย่างไม่มีกำหนด ในส่วนของใบอนุญาตบ่อนไก่ก็ต้องรอการเข้าคณะกรรมการของจังหวัดเมื่อหมดอายุจะเป็นผู้พิจารณา บ่อนไก่ที่ขออนุญาตถูกต้องนั้นมีกฎและข้อระเบียบในการที่จะคัดกรองตามมาตรการของสาธารณสุขตั้งแต่การระบาดของโควิด-19 ในรอบแรก แต่ส่วนที่ลักลอบชนไก่อก็ผิดตามข้อกฎหมายซึ่งมีทั้งโทษจำและโทษปรับ

สนามชนไก่หรือบ่อนพนันชนไก่ที่จดทะเบียนและได้รับอนุญาตจากทางจังหวัดลำพูนมีทั้งสิ้น 18 แห่งประกอบด้วย ชื่อสนามชนไก่ สถานที่ตั้งเรียงตามลำดับดังนี้

ตารางที่ 4 แสดงจำนวนสนามชนไก่ที่จดทะเบียนกับทางจังหวัดลำพูน

ลำดับ	ชื่อสนามชนไก่และที่ตั้ง	
1	สนามชนไก่ป่าไผ่	4/1 หมู่ 5 ตำบลป่าไผ่ อำเภอถลาง
2	สนามชนไก่มะเขือแจ้	132 หมู่ 1 ตำบลมะเขือแจ้ อำเภอเมือง
3	สนามชนไก่ท่าทุ่งหลวง	71 หมู่ 3 ตำบลท่าทุ่งหลวง อำเภอแม่ทา
4	สนามชนไก่วังผาง	272 หมู่ 6 ตำบลวังผาง อำเภอเวียงหนองล่อง
5	สนามชนไก่เหมืองจี้	149 หมู่ 2 ตำบลเหมืองจี้ อำเภอเมือง
6	สนามชนไก่เหล่ายาว	38 หมู่ 8 ตำบลเหล่ายาว อำเภอบ้านโฮ่ง
7	สนามชนไก่สมพิศ	56 หมู่ 15 ตำบลบ้านธิ อำเภอบ้านธิ
8	สนามชนไก่เวียงหนองล่อง	93/1 หมู่ 6 ตำบลวังผาง อำเภอเวียงหนองล่อง
9	สนามชนไก่ห้วยยาบ	2/2 หมู่ 5 ตำบลห้วยยาบ อำเภอบ้านธิ 19
10	สนามชนไก่บุญมาดี	488 หมู่ 8 ตำบลม่วงน้อย อำเภอป่าซาง
11	สนามชนไก่หนองช้างค้ำ	124 หมู่ 3 ตำบลหนองช้างค้ำ อำเภอเมือง
12	สนามชนไก่ครูสำเร็จ	284 หมู่ 2 ตำบล ท่าทุ่งหลวง อำเภอแม่ทา
13	สนามชนไก่กาดสมานชัย	149 หมู่ 6 ตำบลศรีบัวบาน อำเภอเมือง
14	สนามชนไก่บ้านแป้น	89 หมู่ 7 ตำบลบ้านแป้น อำเภอเมือง
15	สนามชนไก่ป่าสัก	15/2 หมู่ 13 ตำบลป่าสัก อำเภอเมือง
16	สนามชนไก่บ้านกลาง	120 หมู่ 7 ตำบลบ้านกลาง อำเภอเมือง
17	สนามชนไก่ริมปิง	66 หมู่ 7 ตำบลริมปิง อำเภอเมือง
18	สนามชนไก่อุโมงค์	115 หมู่ 4 ตำบลอุโมงค์ อำเภอเมือง

ที่มา : สำนักงานปกครองจังหวัดลำพูน

ในจำนวนสนามชนไก่ 18 แห่งของจังหวัดลำพูนที่จดทะเบียนกับสำนักงานปกครองจังหวัดลำพูน จำนวน 9 แห่งหรือครึ่งหนึ่งตั้งอยู่ในเขตอำเภอเมืองซึ่งอยู่ในเขตประชากรอยู่อย่างหนาแน่น มีการคมนาคมติดต่อไป-มาสะดวก อยู่ใกล้กับตัวเมืองเชียงใหม่ ทำให้บ่อนชนไก่เหล่านี้กลายเป็นพื้นที่เสี่ยงต่อการแพร่เชื้อโควิด-19ได้ง่าย การกลายเป็นพื้นที่เสี่ยงของสนามชนไก่แตกต่างกันขึ้นอยู่กับประเภทของสนามชนไก่ สถานที่ตั้ง พฤติกรรมการเว้นระยะห่างทางสังคม และมาตรการการควบคุม

เครือข่ายสนามชนไก่บ้านม้า (ภาคสมานชัย)

1) ความเป็นมาของชุมชนบ้านม้า

ที่ตั้งสนามชนไก่บ้านม้า ห่างจากศูนย์กลางนิคมอุตสาหกรรมประมาณ 5 กิโลเมตร จัดว่าเป็นบ่อนชนไก่ระดับใหญ่ของจังหวัดลำพูน สนามชนไก่ตั้งเมื่อปี 2550 ด้วยเหตุผลจากแนวคิดธุรกิจต่อเนื่อง จากการขยายตัวของนิคมอุตสาหกรรมภาคเหนือ มาสู่การตั้งตลาดสมานชัยในชุมชนขึ้น ซึ่งแต่ก่อนนั้นบ้านม้าหลังฤดูเก็บเกี่ยวก็ทำตู้ชาวบ้าน (เฟอร์นิเจอร์ใช้ในครัวเรือน) ขายอยู่แล้ว ซึ่งเป็นตู้ไม้สักอัดบางจากตำบลมะเขือแจ้ ต่อมาบ้านม้าพัฒนาเป็นเฟอร์นิเจอร์น็อคดาว์น และได้ออกแบบไว้ให้เหมาะกับขนาดห้องพักในหอพัก ซึ่งกำลังขยายตัวตามความต้องการของคนงานนิคมอุตสาหกรรม และต่อมามีการออกแบบเป็นเฟอร์นิเจอร์ระดับบ้านชนิดต่างๆจนขายดี ส่งออกไปต่างจังหวัดทั่วประเทศเนื่องจากราคาไม่แพง (ไม้เนื้อดาว์นราคาถูกกว่าไม้อัด)

ภายหลังหลังเกิดนิคมอุตสาหกรรม บ้านม้าก็พัฒนาผลิตภัณฑ์ขึ้นไปอีก เมื่อมีการส่งสินค้าวัตถุดิบจากต่างประเทศเข้ามาทั้งทางเรือและทางอากาศ ซึ่งต้องแพ็คของส่งเป็นลังไม้สนลำเลียงเข้าโรงงาน แรก ๆ ไม่มีใครต้องการไม้ลังเหล่านี้ เพราะไม่รู้จักนำไม้ลังไปใช้ประโยชน์ ทำให้มีไม้ลังกองพะเนินหลังโรงงานไม่รู้ว่าจะไปทิ้งที่ไหน ต่อมามีคนบ้านม้าเห็นเข้าจึงไปขอลังไม้จากโรงงาน ทางโรงงานให้เปล่า แต่เดี๋ยวนี้ไม้ลังกลับมีราคาจึงมีการประมูลลังไม้เป็นลือตๆ เพราะชาวบ้านนำลังไม้เหล่านี้ไปทำเฟอร์นิเจอร์เป็นโต๊ะ เก้าอี้แบบต่าง ๆ เพิ่มขึ้นนอกเหนือจากตู้ เตียง โดยเขาจะนำไม้สนมาขัดจนเกิดลวดลายตามธรรมชาติสวยงามมีราคา ส่วนไม้เนื้อดาว์นจะมีจุดอ่อนตรงที่ไม่ทนน้ำ นับว่าบ้านม้าเป็นหมู่บ้านเฟอร์นิเจอร์ที่ใหญ่ที่สุดในประเทศไทย ทุกๆปีจะมีการจัดงานเฟอร์นิเจอร์แฟร์โดยจัดขึ้นที่บริเวณพื้นที่ตลาดสมานชัย

2) ความเป็นมา/วัตถุประสงค์ของสนามชนไก่บ้านม้า

ในการจัดตั้งสนามชนไก่บ้านม้านั้น เป็นไปเพื่อกระตุ้นให้บรรยากาศการค้าขายใน กาดสนาม ชัยเกิดความคึกคัก ให้มีคนเข้ามาจับจ่ายมากขึ้น ก็เลยดำเนินการขออนุญาตทำสนามชนไก่ให้ถูกต้อง ตามกฎหมาย คือวันที่ 19 พฤษภาคม 2550 จากการเปิดเผยของผู้จัดการสนามชนไก่บ้านม้าถึง เจตนาธรรมเนียมทางธุรกิจว่า

“ผมเองไม่ได้ชอบการพนันนะ แต่มองสนามชนไก่ว่าเป็นธุรกิจที่กระตุ้นให้กิจการในหมู่บ้าน คึกคัก บ่อนไก่เป็นหลักเฟอร์นิเจอร์เป็นตัวเสริมหรือเป็นผลพลอยได้ หมายถึงว่าเราเปิดตลาดสนาม ชัยแต่แรกมันไม่บูม จึงตั้งบ่อนไก่ขึ้นให้คนรู้จักตลาดมากขึ้น ตลาดสนามชัยมีพื้นที่กว้างขวาง เดินทาง ไปมาสะดวก ที่ตั้งบ่อนห่างไกลจากวัด โรงเรียน จึงไม่ส่งผลกระทบต่อคนเราตั้งกันครั้งแรกยังไม่มี บ้านเรือนหนาแน่นเช่นทุกวัน มีการสร้างห้องแถวให้คนมาเช่าทำร้านอาหาร”

ดังนั้นการจัดตั้งสนามชนไก่บ้านม้า เพื่อดำเนินการธุรกิจการพนัน และการขออนุญาตให้ ถูกต้องตามระเบียบเป็นการดึงดูดนักพนันไก่ชน ในพื้นที่ผิดกฎหมายเข้าสู่ “พื้นที่การพนันถูก กฎหมาย”

3) บทบาทหน้าที่ของสนามชนไก่บ้านม้า

การพนันชนไก่ จะเกิดขึ้นได้ต้องมีองค์ประกอบต่างๆให้ครบซึ่งประกอบด้วย บ่อนชนไก่ ชุ้ม ไก่ (เจ้าของไก่) คนเล่นการพนัน (เจ้าของบ่อน เจ้าของชุ้ม มือน้ำ เจ้าของไก่ ผู้ชมไก่) ผู้ชมใน องค์ประกอบที่กล่าวมา บ่อนชนไก่มิบทบาทสำคัญในฐานะ “เป็นตัวเชื่อมความสัมพันธ์กับส่วนต่าง ๆ เข้าด้วยกัน” ทุกองค์ประกอบมี บทบาทหน้าที่ชัดเจน โดยมีกฎเกณฑ์กติกา ข้อบังคับ หรือธรรมเนียม ปฏิบัติที่ได้รับการยอมรับ การพนันชนไก่มีความแตกต่างจากการพนันชนิดอื่น เพราะการพนันชนไก่ ไม่มีเจ้ามือรับแทงเหมือนกับการเล่นไฮโลว์ เล่นหวย และบ่อนชนไก่ มีหน้าที่จัดการชนไก่และอำนวยความสะดวกให้กับผู้ที่เข้าบ่อนเท่านั้น จะไม่เข้าไปเกี่ยวข้องกับการเล่นการพนันในฐานะเป็นเจ้าของ เหมือนกับบ่อนกาสิโน ดังนั้นบ่อนชนไก่จึงมีหน้าที่จัดให้มีการชนไก่โดยมีการพนันเข้ากระตุ้นหรือจูงใจให้คนเข้ามาในบ่อนเพิ่มขึ้น บ่อนชนไก่ในปัจจุบันไม่เพียงทำหน้าที่จัดให้มีการชนไก่เพื่อความ สนุกสนาน หากยังเป็นสถานที่จัดให้มี การเล่นการพนันได้ถูกต้องตามกฎหมายภายใต้พระราชบัญญัติ การพนันปี 2478 และระเบียบการควบคุมการพนันที่ออกโดยกระทรวงมหาดไทย

สนามชนไก่ในฐานะตลาดกลางและที่พบปะสื่อสารของเครือข่าย (Face to Face Communication)

เป็นประจำในสนามชนไก่จะมีการติดต่อซื้อ-ขายไก่เก่งทันที หลังจากนำไก่ชนที่ชนะออกจากสังเวียนทั้งนี้ในท่ามกลางคนดูไก่ตักกัน จะมีคนที่เป็น “แมวมอง” แทรกอยู่ในการสังเกตลักษณะ สีสัน พันธุ์ไก่ ชั้นเชิงการชนที่ตรงตามสเป็คที่ลูกค้าสั่งมา เฉพาะอย่างยิ่งไก่ชนหน้าใหม่ที่อายุน้อยมีอนาคต ไก่ดาวรุ่งส่วนใหญ่มาจากซุ่มชาวบ้านตามชนบท แมวมองมักจะให้ราคาสูงจูงใจให้เจ้าของไกรับตัดสินใจขาย ซึ่งแมวมองบางคนรับออร์เดอร์จากลูกค้าหลายราย บางทีด้วยความเชื่อใจกันจะซื้อเก็บไก่ไว้ให้หรือถ่ายคลิปส่งให้ลูกค้าดูทันที รวมทั้งการซื้อ-ขายไก่ทางออนไลน์ก็จะนัดส่งไก่กันที่สนาม เพื่อแสดงความเป็นเจ้าของไก่เก่งไปในตัว และได้ขยายเครือข่ายข้อมูลข่าวสารให้กว้างออกไปอีก

ปัจจุบันในวงการไก่ชนมีการพัฒนาโครงข่ายเทคโนโลยี เครื่องมือ แอปพลิเคชันให้ทันสมัย แม้กระทั่งชาวบ้าน/ผู้สูงอายุสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้จากโทรศัพท์มือถือ สามารถดูการชนไก่ออนไลน์ ซื้อ-ขายไก่ทางออนไลน์ได้ เฉพาะอย่างยิ่งในสถานการณ์ปิดบ่อนชนไก่จากการแพร่ระบาดของเชื้อโควิด-19 กระนั้นก็ตาม สนามชนไก่ก็ยังคงมีความน่าสนใจมากกว่าสื่อออนไลน์ เพราะเป็นที่ปลดปล่อยอารมณ์ได้ลึ้น ตื่นเต้นเร้าใจแบบสุดๆไม่มีดราม่า เพราะกล้องถ่ายภาพสื่อทางออนไลน์ โฟกัสเฉพาะที่ไก่ชนเท่านั้น ไม่สามารถถ่ายทอดบรรยากาศอารมณ์ในสังเวียนได้เท่าที่ไปดูที่สนามจริง

จากคำบอกเล่าของผู้จัดการสนามชนไก่สรุปว่า

“พยายามพัฒนาให้เป็นตลาดนัดไก่ชนอยู่ เพราะมันมีการซื้อ-ขายไก่ชนเกิดขึ้น จากไกราคา 200-500 บาท อาจขายได้ 1,000 2,000 5,000 บาท ผมบอกว่าการตีไก่ในสนามมาตรฐานราคาไก่จะสูงกว่า ไก่ตีข้างละ 2,000 บาทขายล่าสุด 109,000 บาท เป็นความพอใจคือ ไม่มีตัวกำหนดราคาพื้นฐานขึ้นอยู่กับความเก่งของไก่ ไก่จะเก่งได้ต้องเกิดจากคนเลี้ยง การดูแลให้ไก่สมบูรณ์มีโอกาสชนะได้”

4) การจัดการประกอบด้วย

อาคาร – สถานที่

สนามชนไก่บ้านม้า ตั้งอยู่ในตลาดสมานชัย ภายในตัวอาคารประกอบด้วยสังเวียนกลาง 1 สังเวียนและสังเวียนซุ้มไก่อีก 5 สังเวียน ซึ่งตามระเบียบออกโดยกระทรวงมหาดไทยอนุญาตให้มี

สังเวียนได้แค่ 1 สังเวียนพร้อมที่นั่งดูการชนไก่ ส่วนสังเวียนที่เหลือเป็นสังเวียนซ้อมไก่ไม่อนุญาตให้มีที่นั่ง ผู้จัดการเล่าว่า “ได้ก่อนปูนทำที่นั่งถาวรไว้หนึ่งที ปรากฏว่าเจ้าหน้าที่มาพบสั่งให้รื้อทิ้ง”

ภายในบริเวณอาคารยังมีพื้นที่สำหรับการประกบคู่ไก่สำหรับเข้ารายการชนไก่โดยมีบอร์ดจดลำดับชื่อคู่ไก่ที่จะชนพร้อมทั้งวงเงินเดิมพัน ถ้าไก่คู่นั้นมีวงเงินเดิมพันสูงระดับ 1 แสนบาทก็จะเขียนด้วยปากกาสีแดงเพื่อเรียกความสนใจให้กับคนดู ถือว่าเป็นคู่เอกที่จะชนในสังเวียนหลักเท่านั้น จาก การสังเกตที่บอร์ดจะพบรายการไก่ที่ประกบคู่พร้อมที่จะชนสำหรับ 1 วันประมาณ 30 คู่ บริเวณอาคารด้านนอกจะจัดที่พักสำหรับซ้อมไก่พร้อมป้ายชื่อซ้อมอันแสดงออกถึงการเข้าสังกัดเครือข่ายสนามชนไก่ การจัดที่พักซ้อมไก่จะจัดเป็นล็อกแต่ละล็อกหน้ากว้างประมาณ 2 เมตรเพียงพอสำหรับวางสุ่มไก่ และที่สำหรับให้น้ำไก่อหว่างพักยก และสถานที่จำหน่ายน้ำ เครื่องดื่มไม่มี แอลกอฮอล์ ผ้าเย็น กิจกรรมเหล่านี้ทางเจ้าของสนามเป็นผู้ดำเนินการเองและเป็นรายได้หลักของสนามเลยทีเดียว สุดท้ายจะเป็นมุมร้านขายอุปกรณ์ อาหารไก่ และยาบำรุงไก่อยี่ห้อต่างๆส่วนนี้จะให้เขาที่ขายให้กับพ่อค้าภายนอก

ส่วนด้านหน้าอาคารมีรูปถ่าย พลเอกบัณฑิต พิริยาสัยสันติ ที่ปรึกษา ติดอยู่เห็นได้ชัดเจน แสดงออกถึงสถานภาพและความแน่นแฟ้นของระบบอุปถัมภ์ และการเข้าถึงอำนาจส่วนบนที่นำมาสู่อำนาจการต่อรองในท้องถิ่น ขณะเดียวกันยังมีอำนาจบารมีให้การคุ้มครองไปถึงนักพนัน เจ้าของซุ้ม ซึ่งน้อยนักที่จะเข้าถึงอำนาจประเภทนี้

ในการบริหารสนามชนไก่บ้านม้าปัจจุบัน ภายหลังจากคุณสมานชัยได้เสียชีวิตจากโรคมะเร็งเมื่อปี 2563 ทางทีมงานสนามชนไก่บ้านม้าเดิม ได้มาเทคโอเวอร์/เช่าสถานที่จากทายาทคุณสมานชัย โดยการระดมทุนหรือลงขันกันทำเป็นธุรกิจโดยการระดมทุนรูปแบบลงทุน 10 คนๆละ 10,000 บาท และตั้งคณะกรรมการฝ่ายต่าง ๆ มี ผู้จัดการ และกรรมการฝ่ายต่าง ๆ ที่ปรึกษาเช่น

ฝ่ายอำนวยความสะดวก –ที่จอดรถ –ตรวจทางเข้า-ออก ร้านค้า เครื่องดื่ม ขายอุปกรณ์

ฝ่ายดำเนินการจัดการชนไก่ –ประกบคู่ไก่และรับวางเดิมพัน กรรมการตัดสิน/จับเวลา

กรรมการตัดสิน ซึ่งทางสนามจะใช้กรรมการตัดสินไก่ชนมือ 1 ของจังหวัดลำพูนที่มีชื่อเสียงของความเที่ยงตรงไม่เอนเอียง ได้รับความเชื่อถือจากเซียนพนันชนไก่ ตัดสินตั้งแต่เงินเดิมพัน ระดับพันถึงระดับเงินแสน และข้างนอกก็มีกรรมการประจำสังเวียนรอง สังเวียนละ 1 คน ผู้จัดการสนาม

จะเป็นผู้ควบคุมทั่วไปถ้าเป็นแม่ทใหญ่มีไกชนดั่ง อาจต้องมีกรรมการเพิ่มอีก 1 คน ปกติคู้เดิมพันวงเงินระดับหมื่นใช้กรรมการคนเดียว เป็นเรื่องปกติธรรมดา การควบคุมคนมากยากกว่าการควบคุมไก่ จึงต้องเพิ่มกรรมการสังเวียนข้างใน 2 คน

การคิดค่าธรรมเนียมจากวงเงินเดิมพันพนันชนไก่

การประกบไก่ชนจะคิดค่าประกบ 5-10% ของวงเงินเดิมพัน เจ้าหน้าที่มีหน้าที่ช่วยคู้ไก่ที่พอจะตีกันได้ มีพนักงาน 3 คนกรรมการ 7 คนพนักงานทั่วไป 4 คน ผจก.1 คน ส่วนใหญ่เป็นทีมงานคนรุ่นใหม่

ธุรกิจด้านการอำนวยความสะดวกสนามชนไก่บ้านม้า

1. มีลานจอดรถบริเวณตลาดสมานชัย มีความสะดวกสบาย เฉพาะผู้มาเล่นพนันไก่ชนได้บริการจอดรถฟรี แต่ก่อนมีการเก็บค่าจอดรถ แล้วนำทางตัว ออกฉลากชิงโชคปีละ 2 ครั้ง
2. ร้านอาหารเครื่องดื่ม จะจัดให้อยู่ด้านนอกคนละโซน เป็นโซนตลาดสมานชัยเก่า เก็บค่าร้านๆละ 400 บาทต่อวัน มีจำนวน 4 ร้าน ส่วนภายในสนามชนไก่ มีร้านขายเครื่องดื่ม ประเภทเครื่องดื่มชูกำลัง น้ำเปล่า ไม่ขายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ โดยขายเฉพาะวันชนไก่เท่านั้น เฉพาะร้านเครื่องดื่มวันที่พีคที่สุด สามารถขายได้วันละ 3 - 40,000 บาทเป็นยอดขายที่ยังไม่ได้หักต้นทุน ร้านขายเครื่องดื่มมีอยู่ 3 ร้าน ร้านก๋วยเตี๋ยว 1 ร้านทำให้เกิดอาชีพ รวมทั้งบรรดารถเข็น รถเร็วขายลูกชิ้น พวกนี้เข้ามาขายในบริเวณสนามได้ฟรี
3. ร้านขายยาไก่ อุปกรณ์ชนไก่เป็นของพ่อค้าจากภายนอก เจ้าของสนามเก็บค่าเช่ามีอยู่ 2 ร้านๆละ 300 บาท

จำนวน/ประเภทคนดูเล่นพนัน

รู้ได้โดยการนับจากการ์ดเบอร์ที่แจกให้คนดู(เล่น)นับได้จำนวน 800-1,000 คน สูงสุดตอนทำป้ายติดเท่ากับ 850 คน (ขณะนั้นเก็บบัตรเข้าคนละ 20 บาท) ถ่ายรูปมีเบอร์ติด หลังจากนั้นสนามชนไก่ต่างๆเปิดได้ทั่วไปจำนวนคนก็ลดลงเพราะวันชนไก่ซ้อนกันกับสนามอื่น เลยต้องกลับมาเปิดฟรี

ไม่ได้ควบคุมและเป็นการลดต้นทุน ลดเสียงบ่นจากลูกค้าที่ไปเก็บเงิน เขียนพินิจจริงเขาไม่บ่นแต่ที่บ่นเป็นพวกชาวบ้าน

ซุ้มไก่ชนในเครือข่ายสนามชนไก่บ้านม้า

ซุ้มไก่ที่อยู่ในเครือข่ายสนามชนไก่มี 10 กว่าซุ้ม ซุ้มไก่เหล่านี้กระจายอยู่ในพื้นที่จังหวัดลำพูน จากการสอบถามเรื่องที่ตั้งซุ้มไก่ จะเลือกอยู่บริเวณชายทุ่งหรือกลางสวนลำไยทำบ้านและมีบริเวณกว้างสำหรับปล่อยไก่รวมฝูง ตั้งอยู่ห่างชุมชนยิ่งดีเพื่อป้องกันการถูกร้องเรียนจากการรำคาญเสียงไก่ขันและกลิ่นจากมูลไก่ ในจำนวนซุ้มไก่ 10 กว่าซุ้ม ประกอบด้วยซุ้มใหญ่ประมาณ 2-3 ซุ้ม ซึ่งซุ้มใหญ่จะมีจำนวนไก่ชนเยอะ ค่าตัวไก่สูง มีกิจการหลายอย่างเช่น เพาะพันธุ์ไก่ มีทีมงาน บางคนเข้าบ่อนไม่ได้เล่น แต่มาดูไก่เก่ง ทำธุรกิจซื้อ-ขายไก่ ซุ้มเล็กจะมีไก่พร้อมชน ตัว 2 ตัวไม่เกิน 5 ตัว ซุ้มใหญ่มีไก่เลี้ยงดี 5-60 ตัว นำไก่ออกชนแต่ละครั้งวันอาทิตย์ 10 ตัว

ซุ้มไก่สนามพินิจไก่ชนบ้านม้ามี 3 ประเภท คือ

1) ซุ้มไก่ชาวบ้าน คือ ซุ้มที่ชาวบ้านเลี้ยงไก่ตามใต้ถุนบ้าน ตามบริเวณหรือเลี้ยงปล่อย(มีพ่อพันธุ์แม่พันธุ์)ตามธรรมชาติ ตามทุ่งนาและตามสวน อาหารที่เลี้ยงก็เป็นเศษอาหาร หรือช่วงขุนบำรุงให้ไก่โตเร็ว ส่วนมากจะเป็นพวกข้าวโพด ข้าวเปลือก เมื่ออายุได้ 8 เดือนเอาไก่ไปสนามซ้อมเพื่อคัดกันในซุ้มเดียวกัน ใครมีไก่เอามาลอง (จาม) ถ้าดีเอาไปเก็บไว้ ตัวแพ้ก็น่าเป็นอาหารหรือเอาเป็นไก่กิโล ซึ่งจะมีการรวมกลุ่ม(โครงข่ายชาวบ้าน)ตัวไหนดี ตัวเองไม่มีเงินที่จะไปตีแพงก็จะขาย (ไก่เก่งแต่มีเงินเดิมพันน้อย) ให้ซุ้มใหญ่หรือซุ้มมาตรฐาน ซุ้มที่เขาไปตีประจำ ช่วงที่มีการฝึกการซ้อมก็จะมีแวมมองที่ อยู่ในกลุ่มเดียวกัน ไก่ที่จะเอาไปตีก็ต้องมีการบำรุงด้วยอาหาร ด้วยยา ชาวบ้านก็จะมีความรู้ในการเลี้ยงไก่ ถ้ายาไก่ พวกนี้จะมีการเอาใส่ส้มหรือเข้ากรง พวกซุ้มชาวบ้านเกี่ยวโยงกับซุ้มใหญ่ บางครั้งเขาจะตามมาดูไก่ในสังเวียน เป็นที่มีการซื้อ-ขายขาด แต่ความผูกพันกับไก่อีกยังมีอยู่ ชาวบ้านก็จะตามไปดูไก่ชนเหมือนไปดูฝีมือการปั้นไก่ของตนเองว่าเก่งมากน้อยแค่ไหน และตามไปเชียร์รวมทั้งเล่นพนันต่อรอง

กรณีซุ้มไก่ชาวบ้าน “ป้อมเพชร” ลุ่มน้ำแม่ทา ตำบลทาทุ่งหลวง อำเภอแม่ทา

เจ้าของซุ้มไก่ชื่ออ้อต (นามสมมุติ) อยู่ตำบลทาทุ่งหลวง อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน มีอาชีพค้าขาย แกะสลัก ส่งน้ำการเลี้ยงไก่จึงเป็นงานอดิเรกสร้างความสนุกสนาน ที่ชอบไก่ชนเพราะเป็น

กีฬาถูกผู้ชาย และไก่ชนจะมีสีสันสวยงาม มีความแข็งแรงนิสัยไม่ยอมแพ้อยู่ในตัวไก่ชน ชอบไก่ชน ตั้งแต่อายุ 12 ปีจึงมีพรรคพวกที่เล่นไก่ด้วยกันเยอะเยะ

ชื่อซุ่มไกว่า “ป้อมเพชร” ได้ชื่อมาจากนามสกุลของคุณหญิงพจมาน “ผมรักเขา ชื่อนี้มันมีความหมายถึงความแข็งแรงมีฐานที่ดี ชอบนิสัยท่านที่เป็นคนไม่พูด นิ่งๆเงียบๆเหมือนไก่เก่ง ถ้าไก่เก่งมันจะซิมๆ แต่พอเข้าสังเวียนเปลี่ยนไปในทางตรงข้าม”

ในการจัดการซุ่มหาไก่เข้าซุ่ม จะทำตัวคล้าย ๆ แมวมอง โดยไปดูตามบ่อนจามไก่ ตัวไหนมีลีลาดีก็จะติดต่อขอซื้อจากเจ้าของไก่ เพื่อนำไก่อมาปั้น เข้าสังกัดซุ่มเหมือนกับน่านกมวยเข้าสังกัดค่ายมวย ปัจจุบันมีไก่ชนในซุ่ม 8 ตัว โดยที่เจ้าของซุ่มไม่ชอบเลี้ยงตั้งแต่ไก่อยังเล็ก จึงไปซื้อไก่ตามบ่อนจาม โดยตรงดีกว่า เมื่อได้ไก่อจะนำมาอาบน้ำออกกำลัง เอามาปล้ำดูความพร้อมความสมบูรณ์ก่อนนำเข้าสังเวียนสนามชนไก่ ออดมีข้อสังเกตความพร้อมความสมบูรณ์ของไก่อคือ ดูที่มูลไก่อที่ถ่ายออกมา ถ้าลักษณะมูลไก่อเหลวไม่ต้องเอาไปชน ถ้ามูลไก่อเป็นสีเขียวแสดงว่ามีความพร้อมเข้าชนไก่อได้เลย ที่ผ่านมากเคยนำไก่อเข้าชนที่สนามชนไก่ต้นปิ่น ตำบลป่าสักขณะเดิมพัน 4,400 บาท ส่วนน้องชายจะทำธุรกิจขายไก่อออนไลน์ โดยทำคลิปถ่ายรูปไก่อทรงดี และเก็บภาพไก่อจามกันในสังเวียนโพสด้วย

ออดมีไก่ในซุ่มทั้งรุ่นเล็กรุ่นใหญ่ ไก่อที่พร้อมนำเข้าสังเวียนชนมี 7 ตัวและกำลังปั้นอยู่ 11 ตัว ส่วนสนามชนไก่อที่นำไก่อเข้าชนจะไปทั้งในลำพูนและเชียงใหม่ที่อยู่ใกล้เคียงกันเช่น บ่อนแม่ออน บ่อนสนามบิน บ่อนทาเหนือ ในลำพูนก็มีบ่อนต้นปิ่น ตำบลป่าสักและบ่อนบ้านม้า (ภาคสนามชัย) ตำบลศรีบัวบาน อำเภอมือง

ผลที่ได้จากการทำซุ่มไก่อ ประการแรกมีความสุขพอสมควร เทียบกับที่ต้องไปเที่ยวอย่างอื่นไปกินอย่างอื่นมันก็หมดเหมือนกัน เรามีไก่อเก่ง เผลอๆได้ขายราคาดีด้วยเช่น ซื่อไก่อตัวละ 1,000 บาท เลี้ยงไปอาจขายได้ตัวละ 5,000 บาท เนื่องจากตัวเงินคือ การมีเครือข่ายสมัครพรรคพวกที่รู้จักจริงใจต่อกัน

“คราวที่แล้วผมซื้อไก่อตัวละ 500 บาทมาขายได้ตัวละ 3,000 บาทคือมีไก่อให้เลือกเยอะ ไก่อชนมีตามหมู่บ้านจึงมีเพื่อนฝูงที่รู้จักกันตาม แชรซ์ข้อมูลเกี่ยวกับไก่อเก่ง เพื่อนฝูงในแถบลุ่มน้ำอยู่ร่วมกัน คล้ายกับเป็นเครือข่ายเป็นสมาคม ไก่อชนแต่ละตัวเจ้าของก็จะหวงเหมือนกัน การซื้อขายจึงต้องใช้เครือข่ายเพื่อนฝูงเข้าหา ใช้วาทศิลป์ ความจริงใจไม่เจ้าเล่ห์ คล้ายกับพวกเล่นพระเครื่องแบบสมบัติผลัดกันชม แต่ต้องตาถึง การเล่นไก่ชน ผมถือว่าเป็นการกีฬา ได้บ้าง-เสียบ้างคละกันไป ความสนุกสนานความสุขที่ได้รับเป็นสิ่งสำคัญ จึงไม่ได้คิดเป็นเรื่องธุรกิจจริงจัง”

นี่คือบทสรุปของเจ้าของซุ้มไก่ที่ซื้อออกจากสิ่งที่ได้จากการพนันชนไก่

2) ซุ้มมาตรฐาน เป็นซุ้มที่ใช้ระบบธุรกิจมาบริหารจัดการซุ้ม และเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของธุรกิจการพนันชนไก่ครบวงจร จะมีทั้งเลี้ยงไก่เพื่อการพนันและเลี้ยงไก่ขายเป็นธุรกิจสามารถเลี้ยงตัวเองได้ กิจกรรมซุ้มอีกอย่างที่กำลังได้รับความนิยมคือ กิจกรรมฟาร์มเพาะพันธุ์ไก่เก่งไก่ดัง โดยอาศัยสื่อโซเชียลมีเดียทำการตลาดทำแพลตฟอร์มให้ดูน่าสนใจ

คนที่ทำซุ้มมาตรฐานส่วนมากมีอาชีพเป็นนักธุรกิจมีฐานะดี กล่าวคือ เจ้าของร้านเฟอร์นิเจอร์ ก็มีซุ้มเลี้ยงไก่ชนเป็นของตนเองแทบทุกเจ้า อย่างน้อยที่สุดเลี้ยงไก่เพื่อเสริมบารมีมาทำซุ้มเป็นอาชีพเสริมเพราะความชอบ คนที่มีอาชีพอยู่แล้วเช่น ทำเฟอร์นิเจอร์จะจ้างคนงานเลี้ยง อีกประการหนึ่งซุ้มมาตรฐานต้องมีพนักงาน ถ้าซุ้มเล็กหน่อยเจ้าของซุ้มจะเลี้ยงเอง หรือให้พรรคพวกมาช่วยกันเลี้ยงร่วมกัน มีเทรนเนอร์ซอมไก่ มือเลี้ยง การจ้างจะจ้างเป็นเดือน ขึ้นตัววันละ 300 บาท ถ้าเป็นมือน้ำเลี้ยงไก่ด้วย ตกวันละ 400-500 บาท ซุ้มมาตรฐานจะมี คนเลี้ยง คนให้น้ำไก่ คนเปรียบไก่ บางทีคนเดียวทำหน้าที่ทั้ง 3 อย่างก็ได้ คนเย็บแผล คัดเลือด พวกนี้เรียกว่าคนให้น้ำไก่ รวมทั้งพวกมือแก้ ในการให้น้ำมี 2 ระบบคือ ระบบประคบร้อน กับระบบประคบเย็น ถ้าตีตอนเช้าจะให้ น้ำระบบร้อน ซึ่งในวงการการพนันชนไก่ที่มีเดิมพันสูงจะคำนึงถึงฝีมือการให้น้ำไก่เป็นอย่างยิ่ง ดังประสบการณ์ของผู้จัดการสนามชนไก่บ้านม้าที่ว่า

“การให้น้ำระบบเย็นส่วนมากจะใช้กับไก่ที่เริ่มชนหรือไก่คัด ซอมไก่ พวกซุ้มชาวบ้าน ซุ้มไทใหญ่ ซุ้มคนงานเอาไก่มาตีกันเขาไม่เก่งด้านการให้น้ำหรือการแก้ไข การไขหัวไก่ การเย็บไก่ เย็บตาเขาไม่มีความถนัด เอามาตีกันอย่างเดียวแต่ไก่พวกนี้จะตีไม่นาน ให้กินยาได้ ให้น้ำเย็นได้ แต่เข้ากระเบื้องไม่ได้ (ให้น้ำระบบร้อน) ถ้าเขาจะน็อกจึงต้องฝึกไก่ให้อดทน ไก่ที่มีเดิมพันสูงจะใช้ระบบร้อนต้องแก้ไขต้องใช้ความร้อนประคบ ส่วนมากประคบร้อน การแก้ไขไก่ที่ตีมักจะใช้น้ำแข็งประคบ(พวกตาบวม) ส่วนกระเบื้องมีอยู่แล้วใช้การรมควัน ใช้ตะไคร้หอมถูหน้า การใช้ระบบร้อนจะทำให้ไก่ฟื้นเร็ว จากตกเป็นรองกลายเป็นต่อได้ก็แล้วแต่ว่ามีน้ำเก่งหรือไม่”

กรณีซุ้มไก่มาตรฐานบอยรุ่งเรือง

ซุ้มไก่ชนบอยรุ่งเรือง ตั้งอยู่ที่บ้านม้าเจ้าของซุ้มชื่อบอย และเป็นเจ้าของกิจการทำร้านเฟอร์นิเจอร์ในหมู่บ้าน มีงานอดิเรกคือเลี้ยงไก่ชน บอยสืบทอดการเลี้ยงไก่ชนจากญาติและปรับปรุง

การเลี้ยงไก่ชนให้เป็นระบบทันสมัย มีมาตรฐานปลอดภัยโรคระบาดไก่ กิจกรรมซุ้มจะทำทั้ง ทำฟาร์มเพาะเลี้ยงไก่และธุรกิจซื้อ-ขายไก่ชน และนำไก่เข้าแข่งขันพนันชนไก่ที่สนามชนไก่บ้านม้าในนาม ซุ้มบอยรุ่งเรือง โดยส่วนตัว บอย จะรู้จักสนิทสนมกับผู้จัดการสนามชนไก่บ้านม้า ในฐานะคนบ้านเดียวกันและประกอบธุรกิจที่จะต้องพึ่งพาอาศัยกัน ทำให้ซุ้มไก่บอยรุ่งเรือง เป็นส่วนหนึ่งของเครือข่ายสนามชนไก่บ้านม้าโดยปริยาย

ที่บ้านม้ายังมีการอนุรักษ์พันธุ์ไก่ชนพื้นเมืองทางภาคเหนือชื่อ “เหล่าเหยีย” เมื่อก่อนจะรู้จักในนามเหล่าเหยียบ้านม้าแต่ปัจจุบันมีการปรับปรุงพัฒนาสายพันธุ์ไก่เหล่าเหยียเป็นเหล่าเหยียบอยรุ่งเรือง จากการบอกเล่าของผู้จัดการสนามชนไก่บ้านม้าถึง เมื่อก่อนบอยซึ่งเป็นเจ้าของซุ้มบอยรุ่งเรือง มีน้ำขေးเป็นคนเล่นชนไก่ และเลี้ยงไก่สายเหล่าเหยีย นำไก่ออกชนตามที่ต่าง ๆ ได้ชัยชนะมีชื่อเสียงรำลือกัน เมื่อนำไก่เหยียบ้านม้าออกไปตีที่ไหนคู่ต่อสู้ก็กลัวไม่กล้าประกบด้วย เพราะไก่เหยียมีชั้นเชิงเป็นไก่เก่ง ฉลาดรู้จักรอจังหวะหาจุดตีให้ชนะได้ ด้วยความประทับใจตั้งแต่เป็นเด็กเมื่อโตขึ้น บอย จึงรับไก่เหยียบ้านม้าจากน้ำขေးมาเลี้ยงต่อ

ลักษณะไก่เหยียเป็นไก่ออกเป็นสีเดียวทั้งตัวตั้งแต่หางไล่ไปจนถึงหัว ตัวเมียมีหลายสี ถ้าเป็นสีเขียวเรียกว่าเหยียเขียว เหยียเทา เหยียแดง จัดเป็นไก่ประจำหมู่บ้านสมัยก่อน เชิงตีของไก่เหยียมีทั้งจิม (จิก) ตี เเดินตี ถอยตี ใช้ปากน้อยใช้แข้งสาด (เตะ) หน้าเยอะ ต่างจากไก่เหล่าปากก้อยซึ่งเป็นไกลำพูนเหมือนกันตรงที่ เหล่าปากก้อยจะใช้ปากจิก กัดตี และมัดตีคือเอาคอไปพันล็อกคอคู่ต่อสู้

ภายในชุมชนบ้านม้า บรรดาพวกชาวบ้านที่เลี้ยงไก่ชนจะรู้จักกันว่า ถ้ามีไก่เก่งมักจะนำมาขายให้บอยเพราะบอยจะให้ราคาไ้สูงกว่าคนอื่น ไก่ชนที่ดีที่สนามชนไก่บ้านม้า ที่บอยเคยซื้อในราคาสูงสุดจนเป็นสถิติของสนามคือราคา 109,000 บาท มาแล้วแค่ชนไฟท์เดียว บอยคนซื้ออาจมองถึงอนาคตคือเอาไก่ที่ซื้อไปชนต่อได้และเอาไปเป็นพ่อพันธุ์เพาะพันธุ์ไก่ขาย โดยการถ่ายคลิปไว้ คนที่ซื้อไก่เขาจะดูที่ครีพพ่อพันธุ์ไก่ ลูกที่ได้มาอาจมีการฝึกฝนไก่ให้ตี มีชั้นเชิง ก็จะได้ราคาอีก นอกจากนั้นด้วยความหวอดอยู่กับวงการธุรกิจการพนันไก่ชน ผู้จัดการสนามชนไก่บ้านม้ายังได้เล่าถึงสถิติการซื้อ-ขายไก่ อยู่บนฐานของความไว้น้ำใจกันของคนในวงการเครือข่ายพนันชนไก่

“เราอยู่ด้วยความซื่อสัตย์จริงใจไม่มีการย้อมแมวโกยขาย เชื้อใหม่ที่ซื้อขายในสนามบ้านม้าตัวหนึ่งราคา 529,000 บาทเป็นไก่เก่งของลำพูนสายพันธุ์พม่าม้าล่อราวัง ดีข้างละแสนชนะ 2 ครั้งที่สนามบ้านม้า ไปตีเชียงรายข้างละ 3 แสนก็ชนะ เลยตัดใจขายให้พวกซุ่มโคราชในราคาสูงถึง 529,000 บาท เป็นสถิติสูงสุดของสนามบ้านม้าในขณะนี้”

3) ซุ่มไก่คนงาน คือซุ่มของคนที่มีงานประจำในโรงงานนิคมอุตสาหกรรม คนงานทำเฟอร์นิเจอร์ คนงานเหล่านี้มีเวลาดูแลไก่ชนตอนเย็น และนิยมนำไก่ไปตีในสนามซุ่มหรือจามกัน ถ้าแมวมองเห็นว่าไก่ดีเก่งก็ติดต่อซื้อ กิจการซุ่มจะเป็นแบบกึ่งธุรกิจกึ่งสมัครเล่น แต่ถ้ามีไก่เก่งเขาจะรวมตัวกันเป็นซุ่มนำไก่เก่งมารวมกัน มีการจ้างคนดูแลประจำ ส่วนซุ่มหอพักหรือพวกเลี้ยงไก่ชนตามหอพัก อาจเลี้ยงตัวสองตัว พวกนี้รวมตัวกันในที่พักเดียวกันแม้ว่าจะทำงานในที่ต่างกันแต่มีความชอบไก่ชนเหมือนกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับเจ้าของหอพักว่าจะอนุญาตให้เลี้ยงไก่หรือไม่

หอพักที่มีซุ่มไก่ส่วนใหญ่จะอยู่ที่ตำบลบ้านกลางซึ่งเป็นที่ตั้งนิคมอุตสาหกรรมภาคเหนือหรือถัดไปเป็นตำบลมะเขือแจ้ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่เป็นไร่นาป่าสวน มีการรวมกันไปเข้าบ้านชาวบ้านเป็นหลังและมีบริเวณเลี้ยงไก่ได้ด้วย วันหยุดจะนัดกันนำไก่มาจามกันเวียนกันไปตามบ้าน อันเป็นบันไดขั้นแรกในการไต่เต้าของไก่เก่งไปสู่ไก่ประจำซุ่มและเข้าชนในสนามชนไก่ที่ใหญ่ขึ้น

ซุ่มหอพักและซุ่มคนงานอาจเป็นการรวมตัวสังสรรค์กัน หลังเลิกงานประจำวันที่จำเจน่าเบื่อหน่าย มีประโยชน์ในด้านสังคมตักตักเล่นหน้าใหม่เข้ากลุ่ม บางคนอาจไม่ชอบการพนันหรือแค่หาเวลาไปอยู่กับเพื่อนๆ ผู้หญิงบางคนอาจเริ่มติดตามแฟนเข้าสนามชนไก่ มานั่งดูหรือมานั่งเฝ้าไก่ให้เฝ้าระวังเพื่อมีคนโกงแอบนำเอายามาใส่ในน้ำไก่ (วางยาไก่)

กรณีซุ่มคนงาน, ซุ่มแรงงานข้ามชาติ

การเกิดซุ่มคนงานและแรงงานข้ามชาติ เนื่องมาจากการขาดแคลนแรงงานในโรงงานเฟอร์นิเจอร์ ทำให้มีการนำแรงงานข้ามชาติเข้ามาทั้งชายและหญิง เมื่อ 7-8 ปีที่ผ่านมา แรงงานหญิงจะขาดเงา ทาสีไม้ งานประเภทคนไทยจะไม่ทำ เนื่องจากสีมีกลิ่นเหม็น ผู้ชายเป็นช่างและส่งสินค้าที่บ้านม้ามีแรงงานพม่าไทใหญ่เป็นจำนวนมาก บางหอพักเต็มไปด้วยแรงงานข้ามชาติทั้งหมด ทางโรงงานจะรับแรงงานที่มีใบอนุญาตถูกต้อง ไม่ต้องเสียต่อการถูกจับมีการปรับ 20,000 บาท

ชุมนุมคนงาน หมายถึงคนงานจากโรงงานนิคมอุตสาหกรรมภาคเหนือกับนิคมอุตสาหกรรมสหกรณ์เขตตำบลป่าสัก อำเภอเมือง อาทิวชัย ชุมกลุ่มโรงงานแพนดอรา กลุ่มอนุรักษ์ไก่ชนโรงงานเคอีน และชมรมอนุรักษ์ไก่ชนทานากะ คนงานเหล่านี้ทำงานโรงงานมานานตั้งแต่วัยรุ่นจนถึงผู้ใหญ่ บางที่ทำงานบริษัทเดียวกันแต่คนละหมู่บ้าน หรืออยู่คนละหอพัก

ชุมนุมไก่คนงานและแรงงานข้ามชาติ จะนัดมาเจอกันหรือนำไก่มาซ้อมที่สนามซ้อม จุดใหญ่ที่มากเจอกันคือ สนามชนไก่ที่จตุรพัฒน์อยู่ตรงตามกฎหมาย แรงงานข้ามชาติจะไม่เสี่ยงนำไปชนบ่อนเถื่อนเพราะเสี่ยงการถูกจับ ถึงขั้นถูกขับออกนอกประเทศซึ่งแรงงานข้ามชาติจะกลัวกันมาก การนำไก่ชนเข้ามาในสนามชนไก่ที่จตุรพัฒน์ได้ นั้น เนื่องจากผู้ใหญ่บ้าน สั่งห้ามไม่ให้จามไก่ตามบ้านตามหอพัก ดังนั้นตัวแทนแรงงานข้ามชาติ จึงมาติดต่อบุคคลผู้ดูแลสนามชนไก่ขอนำไก่เข้ามาตีในสนามได้ ดังนั้นสนามชนไก่บ้านม้าจึงเปิดให้เป็นสนามซ้อมในวันอาทิตย์ตอนเช้า ของบรรดาคนงานและแรงงานข้ามชาติ นอกนั้นก็จะมีที่สนามชนไก่บ้านออน อำเภอสันกำแพง ซึ่งชุมนุมใหญ่ก็เคยนำไก่ข้ามเขตไปตีมา วงเงินการเล่นเดิมพันประมาณคู่ละ 2,000 บาทแต่ถ้าวงเดิมพัน 10,000 บาทจะต้องเป็นไก่เก่งจริงๆ นั่นหมายถึงต้องเล่นเดิมพันชนไก่กับชุมนุมของคนไทย

การมีวงเงินเดิมพันจำนวนน้อยก็มีผลดีเพราะไม่ค่อยมีปัญหาโกงกัน เนื่องจากเล่นพนันชนต่อกับพวกเดียวกันรู้จักกันมาก่อน แต่จะมีปัญหากับคู่ไก่ชนที่มีวงเงินเดิมพันเยอะๆ เพราะเป็นการเล่นข้ามกลุ่มไม่ค่อยคุ้นเคยกัน ทำให้ผู้จัดการสนามชนไก่ต้องเข้ามาเคลียร์อยู่บ่อยๆ ไก่เก่งบางตัวเจ้าของชุมนุมเล็กไม่ยอมขาย ก็จะต้องรวมหมู่พวกเขาเยอะๆเพื่อเพิ่มเดิมพันชนไก่ในระดับที่สูงขึ้น ในการต่อสู้กับไก่เจ้าของชุมนุมที่ใหญ่กว่ามีเงินเดิมพันสูง ถ้าเกิดชนะขึ้นมากก็จะขายขาด ราคาตัวจะเพิ่มจากพันขึ้นถึงระดับแสนบาทได้ และทำให้เจ้าของชุมนุมไม่มีชื่อเสียงตามมา

กรณีชุมนุมไก่ชาติพันธุ์ใหญ่ ที่รู้จักเพราะวันอาทิตย์ที่สนามชนไก่บ้านม้า จะเห็นคนไทใหญ่มาเล่นพนันชนไก่ นำไก่จากชุมนุมมาชนที่สนามบ้านม้าชื่อชุมนุม “สาไทใหญ่” เขาก็จะรวมกลุ่มกันซื้อไก่เก่งจากชาวบ้านมาเลี้ยง การเลี้ยงดูแลไก่อีกเหมือนไทย ส่วนใหญ่เป็นพวกไก่ชนใหม่ พวกเขาจะทำไก่มาตีไก่น้ำเย็นในตอนเช้า ไม่มีไทใหญ่ที่เล่นพนันระดับเดียวกับนักพนันไก่กระดาดซึ่งล้วนแต่เป็นเซียนพนันกระเปาะหนัก เขาเลือกขายไก่ของตนเองให้ชุมนุมใหญ่ และตามมาเล่นพนันข้างไก่อตัวเองที่ขายไปหรือเลี้ยงไก่ให้ชุมนุมใหญ่

การเล่นพนันของพวกซุ่มไทใหญ่ ส่วนมากเขาจะเล่นกับพวกเดียวกันหรือคนที่รู้จักกัน ถ้าไม่รู้จักจะไม่เล่นด้วย ยิ่งรู้ว่าเป็นเซียนพนันโก่เขายังไม่เล่นด้วย เกิดเขาจำไม่ได้หรือสื่อสารพูดกันภาษาพนันโก่ชนไม่เข้าใจ พวกไทใหญ่ทำงานที่ฟาร์มหมูและโรงงานเฟอร์นิเจอร์จะเลี้ยงโก่มีซุ่มของตนเอง พวกนี้เลี้ยงโก่ในฟาร์มหมู บางทีรวมพวกนำโก่มาตีลงขันคนละ 1,000 บาท มีฟาร์มหมูแถวตำบลป่าสัก และอำเภอแม่ทา เวลามาสนามชนโก่ เขามาเป็นทีมเป็นคณะทีละ 10-20 คน วิธีการเขาจะเอาเงินมากองกันเล่นต่อรอง/เติมพนันไม่เล่นใครเล่นมัน พวกไทใหญ่เล่นจริง ไม่มีปัญหาส่วนพวกซุ่มโก่มีเฉพาะส่วนคนไทย ถ้าคนไทใหญ่โก่งมันจะอยู่ไม่ได้กลัวถูกส่งกลับประเทศ พวกนี้จะกลัวเจ้าหน้าที่ที่สุดเขาจะเล่นกับพวกเดียวกัน วิธีการเล่นโก่ต่างกันตามอาชีพระหว่างฟาร์มหมูกับเฟอร์นิเจอร์ เพราะฟาร์มหมูมีทำเลเลี้ยงโก่ และทำงานในฟาร์มพร้อมกับเลี้ยงโก่ไปในตัว ส่วนไทใหญ่ทำงานเฟอร์นิเจอร์จะกลับไปเลี้ยงโก่หลังเลิกงาน ไทใหญ่บ้านม้าจะไม่เลี้ยงเป็นซุ่ม เลี้ยง-ซุ่มกับชาวบ้านเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ไม่มีเวลาพอที่จะสัมพันธ์ชุมชนแบบเดิม หากแต่ไปสร้างเครือข่ายสัมพันธ์ในโรงงานแบบ “กลุ่มเพื่อนซุ่ม (Peer Group)” ขึ้น

กลุ่มเพื่อนซุ่มเป็นการรวมกันของคนงานในโรงงานเดียวกันที่มีทัศนคติ มีรสนิยมที่คล้ายคลึงกัน การที่คนงานให้ความสัมพันธ์กับชุมชนน้อยลง แต่หันมาสัมพันธ์กับกลุ่มเพื่อนซุ่มในโรงงานทั้งการทานอาหารร่วมกัน การแลกเปลี่ยน การนิเทศ หรือการวางแผนร่วมกันหลังเลิกงานหรือในวันหยุดสุดสัปดาห์ เรื่องราวที่แลกเปลี่ยนกันก็จะวนอยู่ในเรื่อง ความรัก แฟชั่นรุ่นล่าสุด ดาราละครทีวีหลังข่าว (Hirai, 2008 : 135-136) กิจกรรมพิเศษเช่น การเป่าเค้กในวันคล้ายวันเกิด การให้ของขวัญหรือการไปเยี่ยมบ้านสมาชิกกลุ่มในวันอาทิตย์ ซึ่งรวมถึงการเล่นโก่ชนในหมู่คนงานชายด้วย กลุ่มเพื่อนซุ่มจึงเป็น “ชุมชน” ที่ซึ่งสมาชิกใช้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ชีวิตของแต่ละคน และชุมชนเพื่อนซุ่มได้นำเสนอภาพความเป็นสังคมสมัยใหม่ (Modern Society) ที่มีอัตลักษณ์มีตัวมีตนเฉพาะแตกต่าง ซึ่งสมาชิกกลุ่มจำแนกให้ต่างออกไปจากประชาชนกลุ่มอื่น และต่างจากชุมชนที่อิงอยู่กับประสบการณ์ประเพณีความเชื่อแบบเก่า ความสัมพันธ์ของกลุ่มเพื่อนในการพนันชนโก่อาจเปลี่ยนไปได้เมื่อสมาชิกบางคนเกิดการแต่งงาน หรือย้ายหอพักไปอยู่ในชุมชน

3.4 เครือข่ายสนามซุ่มโก่บ้านหนองงาฟ้า

สนามจามโก่ (ซุ่มโก่) หมายถึงสนามชนโก่ที่เครือข่ายเจ้าของโก่ นำโก่ใหม่ที่ไม่ผ่านการชนที่ไหนมาก่อน มาประลองกัน ในการคัดเลือกเพื่อยกระดับโก่ชนใหม่เข้าสู่สนามชนโก่ที่เป็นทางการ

ต่อไป ซึ่งในการประลองไก่แต่ละครั้งจะมีแมวมอง นายหน้าค้าไก่ชน หรือเจ้าของซุ้มไก่ชนมาหาไก่ชนตัวใหม่เข้าสังกัด โดยมีติดต่อ ประมูลซื้อขายที่สนามจามไก่โดยตรง

กระนั้นก็ตามสนามซุ้มไก่ก็มีความเหมือนและต่างกับบ่อนป่ากล่าวคือ ความต่างของสนามซุ้มไก่หรือจามไก่เป็นการนำไก่ตัวใหม่มาลองกันและไม่มีการเดิมพันขึ้นต่อขณะที่บ่อนป่าจะมีการนำไก่มาชนกัน มีการเดิมพันขึ้นต่อ ดังคำให้สัมภาษณ์ของเจ้าของซุ้มไก่ชาวบ้านรายหนึ่งที่ว่า

“จริง ๆ แล้วบ่อนจามไก่ไม่ใช่บ่อนเล่นเงิน แต่เขาเอาไก่มาซุ่มกัน ไม่รู้ว่าไก่เก่าไก่ใหม่เอามาหมด ไก่เก่าก็เอามาจามได้ถ้าซุ่มมา เพื่อสร้างกล้ามเนื้อให้แข็งแรง”

ส่วนความเหมือนกันก็คือ ทั้งสนามซุ้มไก่และบ่อนป่าต่างก็ผิดกฎหมายว่าด้วยการพนันทั้งคู่ เนื่องจากไม่ได้จดทะเบียนขออนุญาตเปิดบ่อนชนไก่กับทางมหาดไทย ดังนั้นในทางปฏิบัติสนามซุ้มไก่บางแห่ง “จะมีการเดิมพันติดปลายแข้ง” อยู่เหมือนกันเพียงแต่น้อยกว่าบ่อนป่าซึ่งเน้นที่การพนันขึ้นต่อเป็นหลัก

บทบาทหน้าที่สนามซุ้มไก่

1) เป็นจุดเชื่อมเครือข่าย มีการพบปะ แลกเปลี่ยนข้อมูล สนามซุ้มไก่จึงทำหน้าที่เชื่อมโยงเครือข่ายกลุ่มคนที่สนใจมาคัดเลือกไก่ชนหน้าใหม่เข้าสู่วงการพนันชนไก่ในระดับสูงขึ้นไป มีเกณฑ์ในการคัดเลือกอย่างกว้างๆ อาทิเช่น มีคุณลักษณะ/ขนาดไก่พอเหมาะตามที่ต้องการของแต่ละคนที่ไม่เหมือนกัน มีประวัติ/ข้อมูลไก่ที่น่าเชื่อถือรวมทั้งเชื้อสายพ่อพันธุ์แม่พันธุ์ มีความเก่งกาจภายในตัวไก่ ไก่ที่มีแววจะเอามาปั่นส่งลงสนามชนไก่ใหญ่ต่อ ซึ่งนั่นจะเป็นโอกาสทำกำไรจากการเพิ่มมูลค่าในการซื้อ-ขายไก่หลายเท่าตัว

2) เป็นจุดรวมในการซื้อ-ขายไก่ชน ในการซื้อ-ขายไก่ตามสนามไก่ชน ไม่ใช่แค่จะซื้อเฉพาะไก่ที่ชนชนะเท่านั้น แต่ยังคงพิจารณาปัจจัยด้านอื่น ๆ อีกเช่น ไก่ที่ชนแพ้ก็ยังมีเขียนไก่ติดต่อขอซื้อ เพราะแม้ว่าชนแพ้ในเกมส์แต่ทรงยังดีสามารถนำไปปรับปรุงแก้ไขพัฒนาต่อได้ หรือไก่ที่ชนชนะแต่บาดเจ็บพิการเสียตา ก็มีคนมาซื้อเพื่อนำไปเป็นพ่อพันธุ์ในธุรกิจเพาะพันธุ์ไก่ขายต่อ ดังนั้นสนามชนไก่จึงเป็นเหมือนตลาดกลางของการติดต่อของคนที่อยู่ในแวดวงของการพนันชนไก่ ไม่เฉพาะแต่นักพนันเท่านั้น แต่ยังมีนักธุรกิจ ชาวบ้านผู้สนใจที่อยากจะพัฒนาสายพันธุ์ไก่ชน ทั้งหน้าเก่า-หน้าใหม่

การดำรงอยู่ของสนามชนไก่หลัก ๆ จะอยู่ได้ด้วย ความน่าเชื่อถือของผู้ประกอบการ เปิดเผย ชื่อสัตย์ตรงไปตรงมา และป้องกันไม่ให้เกิดการโกงเด็ดขาดทั้งการซื้อ-ขายไก่ชน และการเล่นพนันขั้นต่อ

การซื้อ-ขายไก่เป็นไก่เศรษฐกิจ การค้นหา “ไก่ปั้น” หมายถึงการนำไก่ไปปั้นหรือไปเลี้ยงดูฝึกฝนให้เก่งขึ้นเหมือนการปั้นนักรวย ดังนั้นไก่ที่จะเอามาปั้นจะเป็นไก่ของชาวบ้านทั่วไปที่ยังไม่ผ่านการชนจากสนามใหญ่มาก่อน ไก่ประเภทนี้ผ่านสนามเล็กในชุมชนราคาตัวจะไม่แพงเท่าไร จึงถูกซื้อนำไปปั้นทำการคัดเลือกต่อ ไก่ที่เอามาปั้นต้องเป็นไก่อายุได้ 8 เดือนมีสุขภาพแข็งแรง มีความพิถีพิถันดี แต่ถ้าไปซื้อไก่จากซุ้มใหญ่ ซุ้มดังจะมีราคาแพงและเสี่ยงไม่คุ้มทุน

ส่วนที่เป็นไก่ข้อม ในวงการไก่ชนจะรู้ว่าไก่ที่เอามาคัด เคยผ่านสนามมาก่อนหรือไม่ จะมีการสังเกตดูทรวดทรงองค์เอวของไก่ และเอามาลองเชิง มาลองเตะดู เตะแม่นหรือไม่ ระดับชาวบ้านส่วนมากเขาจะรู้ข้อมูลกันทั้งหมด

“ชาวบ้านเขารู้กันในระดับบ้านใกล้เรือนเคียง ใครจะจามกันที่ไหน เขาจะรู้กันหมด ไก่ตัวนี้เคยเห็นที่ไหนมาก่อน เมื่อรู้ข้อมูลชาวบ้านถึงจะซื้อ ดังนั้นจึงไม่มีการข้อมไก่แน่นอน”

แต่แน่นอนที่สุด ก็คือ คนซื้อ-คนขายไก่ชน มักจะเริ่มต้นจากคำล่ำลือว่ามีไก่เก่งบ้านนั้นบ้านนี้ เมื่อมาเจอตัวจริงก็อยากให้เห็นชั้นเชิงของไก่ก่อนที่จะตกลงซื้อ-ขายจ่ายเงินกัน มักจะนัดกันนำไก่มาช้อมที่สนามช้อมไก่บ้านหนองยางฟ้า ซึ่งมีคูช้อมเตรียมไว้ให้ ดังนั้นสนามช้อมไก่จึงมีความจำเป็นมากและเป็นสนามกลางของการตัดสินใจซื้อ-ขายได้ไก่เป็นเจ้าของ ซึ่งในแวดวงเครือข่ายพนันชนไก่ได้รู้เห็นเป็นพยาน ช่วยแนะนำและเป็นมาตรการควบคุมป้องกันไม่ให้คนโกงเข้ามาอยู่ในวงเครือข่ายพนันชนไก่อีกทอดหนึ่ง

ความเป็นมาสนามช้อมไก่บ้านหนองยางฟ้า

ผลจากนโยบายส่งเสริมหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) สมัยรัฐบาลทักษิณ มีการผลักดันให้ไก่ชนเป็นหนึ่งในผลิตภัณฑ์ตำบลท่าทุ่งหลวง อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน จึงทำการจัดตั้งชมรมอนุรักษ์ไก่ชนบ้านหนองยางฟ้าขึ้นเมื่อปี 2545 มีสมาชิกที่ลงทะเบียนจำนวน 54 คน เกิดสนามชนไก่ขึ้นทั่วไปตามงานเทศกาลต่างๆในตำบล ภายหลังจากรัฐประหาร 2549 ทางรัฐได้เข้ามาควบคุมการชนไก่ขึ้นโดยอ้างถึงพระราชบัญญัติควบคุมการพนันปี 2478 ทำให้การชนไก่ของชาวบ้านที่มีมาแต่เดิม

ผิดกฎหมาย แม้ว่าจะมีระเบียบของกระทรวงมหาดไทยปี 2552 ว่าด้วยการขออนุญาตเปิดบ่อนชนไก่ก็ตาม แต่ทางชมรมฯไม่สามารถเข้าถึงได้ด้วยข้อจำกัดภายในชมรมเอง จึงหาทางออกด้วยการทำสนามซ้อมไก่ขึ้น เพื่อรักษาความสัมพันธ์ของสมาชิกชมรมไว้จนกระทั่งปัจจุบัน

การจัดการ/สถานที่ตั้ง

เหตุผลสำคัญในการตั้งสนามซ้อมไก่นั้นมาจากความต้องการตัดไก่ในซุ้มออกขาย “ซึ่งไก่ที่จะนำออกขายและได้ราคานั้น ก็ต้องมีการซ้อมเพื่อเรียกคนที่ชอบไก่มาดูมาเห็น ไก่ก็จะได้เตะโชว์” สถานที่ตั้งสนามซ้อมไก่ (จามไก่) เมื่อ 2-3 ปีที่แล้ว (ปี2560) เป็นบริเวณสวนลำไย ของซุ้มไก่ ส.ส. รารุช เพราะเป็นสถานที่เหมาะสมในการรวมตัวของชาวบ้านโดยเฉพาะอย่างยิ่งสมาชิกชมรมอนุรักษ์ไก่ชนฯ และอยู่ห่างจากชุมชนมาอยู่ในสวนลำไย บรรยากาศเงียบเป็นที่มืดชิดลับตาคนต่างจากสนามชนไก่บ้านม้า มีเส้นทางเข้า-ออกได้ทางเดียว เป็นที่ที่ชาวบ้านนิยมมาตัดไก่ มาซื้อ-ขายไก่กันที่นี่ เพราะมีคนหลากหลายเข้ามาทั้งชาวบ้าน คนซื้อ คนเล่นแวะมาเยี่ยมเยือน มีพรรคพวกหลายกลุ่ม สำหรับตัวผู้จัดการสนามจะมีเครือข่ายคนชนไก่หลายอำเภอ บางส่วนเป็นพรรคพวกมาจากต่างจังหวัด ที่ต้องการอยากได้ไก่ชนก็แวะเวียนมาหา หรือโทรติดต่อมาบอกช่วยตัดไก่ให้ เวลาจามไก่กันตัวไหนตรงกับลักษณะที่เขาต้องการเช่น พรรคพวกโทรมาว่า

“อ้อ ผมอยากได้ไก่ขนาด 2.5 กิโลกรัมไซ้ขนาดนี้ บางคนชอบสีแดง บางคนชอบสีฟ้า บางคนก็บอกเอาไก่สายพันธุ์พม่า ชั้นเชิงในการตีอย่างนั้นอย่างนี้ หรือเป็นไก่ไทย ไก่พันธุ์เหล่าปากก้อยก็มีก็ฝากให้ดูหน่อย”

ลักษณะสนามซ้อมไก่บ้านหนองยางฟ้า เป็นเพิงไม้เล็กๆป้องกันฝน ตรงกลางประกอบด้วยสังเวียนซ้อมไก่อันเดียว และมีสำรองอยู่หนึ่งอัน ที่นั่งไม้รอบสังเวียนครึ่งรอบ มีนาฬิกาแขวนเพื่อบอกเวลาการชนไก่ บริเวณรอบสังเวียนจะมีร่มต้นลำไย ร่มกอไผ่ปกคลุมอยู่ เหมาะเป็นที่พบบปะพูดคุย จำหน่ายเครื่องตีมี น้ำและที่ประคบคู้ ที่ให้น้ำไก่ ที่ต่อรองซื้อ-ขายไก่

จำนวนคนเข้าสนามซ้อมไก่ มีคนเข้า-ออกสนามประมาณ 50 คน ในหมู่คนที่เข้าสนามมีคนอยู่ 2 จำพวก พวกหนึ่งนำไก่มาด้วยมีประมาณ 20 คน อีกพวกมาดูเฉย ๆ ประมาณ 30 คนส่วนใหญ่เป็นคนเฒ่าคนแก่ที่อยู่ว่าง ๆ ไม่รู้ว่าจะไปไหน พอรู้ว่ามีการชุมนุมกันที่นี่ก็จะมาดู ส่วนคนที่เป็นอัมพาต ก็นั่งรถเข็นมาดูแต่ก่อนตนเองก็มีไก่ชนมาซ้อม พอไม่สบายก็เลยมาดูเฉยๆ ช่วงวันซ้อมนั้น

เนื่องจากทางสนามจะเปิดให้มีการซ้อมขึ้นในไก่อวันจันทร์ซึ่งตรงกับวันทำงาน คนที่มาส่วนมากเป็นผู้สูงอายุไม่ได้ทำงานหรือเกษียณ ขณะคนวัยหนุ่มก็จะไปทำงานและจะกลับมาสนามซ้อมไก่อตอนเย็นหลังเลิกงาน การเป็นสถานที่พบปะของชาวบ้าน เป็นไปตามวิถีชีวิตตามชนบท ชาวบ้านจะออกไปทำงานในที่ต่างๆทั้งในไร่นาสวน และโรงงานแกะสลักในหมู่บ้าน ทั้งผู้สูงอายุเฝ้าบ้านอยู่คนเดียวจึงเกิดความเหงาขึ้นมา ต้องการพบปะพูดคุยกัน เลยนึกถึงสถานสนามซ้อมไก่อในสวนลำไย

ระยะเวลาชนไก่อ มีการจำกัดเวลาเปิด-ปิดคือชนไก่อจนถึง 2 ทุ่มจึงปิด ส่วนการให้บริการอื่นๆ นอกเหนือจากเป็นเวทีกลางให้ชนมาซ้อม ก็มีการขายน้ำ เครื่องดื่ม ขนมขบเคี้ยว การประกบคู่ไก่อชนคนที่นำไก่อก็จะตกลงกันเอง มีผู้มีประสบการณ์ในการดูไก่อให้คำแนะนำออกความเห็น ก่อนนำไก่อเข้าสู่สังเวียน

การคิดค่าสนามซ้อมไก่อ ทางผู้จัดการสนามจะคิด 10% ของเงินเดิมพัน การเปิดสนามซ้อมไก่อส่วนหนึ่งเป็นการนำไก่อใหม่ๆของซ้อมมาซ้อมด้วยจึงไม่เน้นเรื่องรายได้ของสนาม ส่วนมากไก่อของซ้อมไม่ได้ซ้อม เพราะเจ้าของไก่อแต่ละคนไม่ยอมประกบไก่อซ้อม เนื่องจากเกรดหรือระดับของไก่อต่างกัน คนทั่วไปจะมองไก่อซ้อมเป็นไก่อเก่งมีระดับที่สูงกว่า ดังนั้นจึงต้องนำไก่อซ้อมเข้าสนามพนันชนไก่อโดยตรงในวันเสาร์-อาทิตย์ ดังนั้นเจ้าของซ้อมไก่อหลายรายจะกลายเป็นพ่อค้าคนกลางคอยเป็นแมวมอง หาไก่อเก่งในสนามซ้อมตามออดเตอร์ตามที่ตกลงกับพรรคพวกที่อยู่ภายนอก เจ้าของซ้อมไก่อบางคนมักจะมาซื้อไก่อใหม่เข้าซ้อมของตัวเอง นำไปเก็บตัวและอัพราคาไก่อให้สูงขึ้น

กรณีซ้อมไก่อ ส.สรารุช

ชื่อจริง นายสรารุช มินทอน อายุ 58 ปี เจ้าของซ้อม ส.สรารุช ตั้งซ้อมมากกว่า 10 ปี ส่วนตัวมีความชอบไก่อชน เพราะเป็นสัตว์ที่มีความสวยงาม มีความองอาจในตัว แต่ด้วยความเป็นลูกชาวบ้านทำให้สรารุชมีความคุ้นเคยกับไก่อมาตั้งแต่เป็นเด็ก และมาชอบไก่อจริง ๆ ก็ 10 กว่าปีที่ผ่านมา ด้วยความชอบสีสนั่นชนไก่ออันสวยงามใบหน้าสวยดูดี เสียงขันเพราะ ก็เริ่มสะสมสายพันธุ์ไก่อนำมาเลี้ยงเวลาเดินทางไปไหนมักจะซื้อไก่อพันธุ์มาเพาะ พันธุ์ไก่อชนที่ชอบเป็นพิเศษคือ สายพันธุ์เหล่าปากอ้อยกับสายพันธุ์พม่า ทั้ง 2 สายพันธุ์มีจุดเด่น จุดด้อยแตกต่างกัน สายพันธุ์เหล่าปากอ้อยมีนิสัยโหดดุตันจิกหลัง ตีหนัก เป็นไก่อเลี้ยงง่าย แต่การชนแต่ละครั้งต้องใช้กำลังมากถ้ากำลังไม่ดีก็จะแพ้ ส่วนไก่อสายพันธุ์พม่าชอบความพริ้วของมัน มีเชิงอริยะใช้ชั้นเชิงตีแม่น บินตีได้เสีย

ซุ่ม ส.สราวุธมีไก่ 80 ตัว เป็นไก่ชนพร้อมชนหรือจำหน่าย 20 ตัวผ่านการจาม ที่เหลือเป็นไก่เล็ก ไก่วัยรุ่น พ่อพันธุ์-แม่พันธุ์ (พ่อพันธุ์ 3 ตัวแม่พันธุ์ 10 ตัว) ไก่ที่ไม่ผ่านการคัดจะเป็นไก่เนื้อไก่กิโลจะนำไปส่งพ่อค้าในเมืองราคากิโลกรัมละ 100 บาท ถ้าเป็นไก่มีอายุจะลดเหลือกิโลกรัมละ 80 บาท ในวงการไก่ชนมีความพยายามพัฒนาสายพันธุ์ไก่ชนลูกผสม โดยนำลักษณะเด่นของสายพันธุ์เดิมมาอยู่ในตัวเดียวกัน ไก่ชนของซุ่มเคยขายได้ราคาสูงสุด 39,000 บาทเป็นไก่ชนสายพันธุ์พม่าชนชนะครั้งแรกก็ปล่อย คนซื้อเป็นนายหน้าอีกทีโดยถ่ายคลิปเสนอไป ตอนนั้นมีคนเสนอซื้อหลายราย คนที่ซื้อได้ข่าวว่านำไก่ไปขายให้ซุ่มใหญ่อีกที

สังเวียนที่เคยเอาไก่ไปตีมีหลายที่รวมทั้งสนามชนไก่บ้านม้าด้วย โดยเดิมพันข้างละ 11,000 บาทเทียบกับชั้นไก่ชนที่สนามบ้านม้าจัดอยู่ในระดับคู่เอกของวันนั้น ผลการชนไก่เราชนะในชั้นน้ำอันแรก ทำให้ไก่ไม่ซ้ำเท่าไร

ในอนาคตจะทำการซื้อ-ขายไก่ทางออนไลน์ ปีนี้ได้แนวคิดมาจึงวางแผน และจากการเล่นไลน์กลุ่มที่ชอบการชนไก่เหมือนกัน ส่วนใหญ่เป็นโครงข่ายเพื่อนฝูงที่รู้จักกัน เขาเชื่อถือในมือของเรา เชื้อในสายพันธุ์ไก่ที่เราเลี้ยง มาปีนี้เราน่าจะเปิดตัวขายไก่ทางออนไลน์

มูลค่าไก่ชนในซุ่ม

ไก่ในซุ่มมีมูลค่าอย่างน้อยตัวละ 2,000 บาท ในซุ่มมี 20 ตัวมูลค่ารวมกัน 40,000 บาท ถ้าแยกแยกออกเป็นพ่อพันธุ์ไก่ชนตัวละ 5,000 บาทส่วนแม่พันธุ์ไก่อายุตัวละ 1,000-2,500 บาท รวมมูลค่าไก่ทั้งซุ่ม (80ตัว) ประมาณ 100,000 บาท ถ้าเปรียบเทียบกับมูลค่าไก่ฟาร์มจะคิดราคาตามน้ำหนักของไก่คูณด้วยจำนวนไก่ในฟาร์มทั้งหมด และค่าชดเชยในการทำลายไก่จะตกตัวละ 45 บาท ทำให้เจ้าของซุ่มในเมืองบางรายที่อยู่ในรัศมีการระบาดเชื้อโรค ลักลอบนำไก่เก่งไก่แพงหนีไปฝากเลี้ยงในที่ป่าที่สวนในที่ห่างไกล ตามญาติเพื่อนฝูงที่รู้จักกันในเครือข่ายชนไก่ ผลพลอยได้ตามมาไก่ชนที่นำไปฝากตามสวนลำไยเกิดการแพร่พันธุ์เยอะเยอะ ไก่บางตัวมีแววเป็นไก่ชนเจ้าของซุ่มเดิมยังตามไปซื้อไก่กับชาวบ้านกลับมาเข้าซุ่มอีก

ในช่วงเปิดสนามชนไก่เมื่อเดือนตุลาคมที่ผ่านมา หลายซุ่มขายไก่ชนไปเยอะ เพื่อลดค่าใช้จ่ายในการดูแลรักษา ซุ่มไก่ชนจึงตัดขายไก่ออกเป็นบางส่วน และก็จะชะลอการซื้อ-ขายไก่เอาไว้สำหรับซุ่มเลี้ยงไก่ชาวบ้านพากันตามหาซื้อไก่กันทำให้วงการไก่ชนคึกคักอีกครั้งหนึ่ง การซื้อหาไก่จะไปตามแหล่งที่อยู่ห่างจากชุมชน สายพันธุ์ใช้ได้ มั่นใจเป็นแหล่งปลอดเชื้อโรคซึ่งจะมีการติดต่อสื่อสาร

หาข้อมูลในเครือข่ายโซเชียลมีเดียที่รู้จักกัน คำว่าปลอดภัยโรครันในดวงใจของคนเขาจะประเมินจากการจัดการ มีอาหารสะอาด น้ำสะอาด อากาศโปร่ง ไม่เลี้ยงแบบแออัด ส่วนมากไก่ที่เลี้ยงตามสวนลำไยจะเป็นการเลี้ยงแบบปล่อยให้คุ้ยเขี่ยหาอาหารกินตามธรรมชาติ กรณีอาหารเลี้ยงไก่จะไม่นิยมซื้ออาหารสำเร็จรูปของบริษัทส่วนหนึ่งมีราคาแพง แต่จะเน้นอาหารธัญพืชจำพวก ข้าวเปลือก ข้าวโพด ผักที่สะอาด หญ้า รวมถึงจำพวกยาสมุนไพรไก่เช่น บอระเพ็ด ฟ้าทะลายโจร หญ้าแห้วหมู นำมาคลุกกับอาหารเป็นยาไปในตัว ถ้าเป็นลูกไก่ให้กินปลวกด้วยจะโตเร็ว

ซุ้มไก่ ส.พยัคฆ์

เสื่อ (นามสมมุติ) เกิดในตระกูลที่ชอบเลี้ยงไก่ชน ผ่านมาทางคุณตาของเสื่อเอง แต่ตระกูลจินากาศ มี 2 คนที่สืบทอดการเลี้ยงไก่ชน คือเสื่อและพี่ชายได้มรดก(ไก่)จากตาผ่านมาจากน้ำ(น้องชายของแม่) สมัยเสื่อเป็นเด็ก จะมีการปล้ำไก่บ้านนั้นบ้านนี้เสื่อก็ก็นำไปดูมัน เลยซึมซับเข้ามาในใจจนเกิดความชอบขึ้นมา พอโตเป็นนักเรียนก็ยังไม่เลิกเลี้ยงไก่ชน แต่มาเรียนต่อที่กรุงเทพฯ และพักอยู่วัด ไม่ได้เลี้ยง เมื่อย้ายไปทำงานมีเมียที่อยู่อยุธยาบังเอิญเจอพ่อตาชอบไก่ชน เสื่อจึงเลี้ยงไก่ชนกับพ่อตา แต่เกิดการหย่าร้างขึ้นเสื่อจึงย้ายกลับบ้านเกิดอำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน ครั้นนี้ติดไก่ชนหนักกว่าเดิม ที่อยุธยาจะนิยมเลี้ยงไก่เชิงเหลืองหางขาว ชอบลือกขึ้นขี่แต่ตีแม่น เป็นไก่อายุใหญ่น้ำหนัก 3.2 กก. เคยมีไก่เชิงตัวเก่งชื่อฉมวกเพชร ขายให้กับชาวอินโดนีเซียราคาตัวละ 25,000 บาท ลีลาธรรมดา แต่ตีแม่น

ประสบการณ์ที่อยุธยาเคยเห็นไก่ตีกันแล้วซัดดินตายเพราะถูกแทงด้วยเดือยคู่ต่อสู้ แต่ทางภาคเหนือจะนิยมไก่เชิงลือกเข้าปีก ปัจจุบันนี้ไปนำไก่พม่ามาตี เชิงจะออกแข้งหน้า ส่วนของเสื่อเองจะนิยมไก่สายพันธุ์มีทั้งเหล่าปากก้อย พันธุ์พม่า แต่เป็นไก่เหล่าปากก้อยพันธุ์ผสมพม่า เพราะไก่พันธุ์เหล่าปากก้อย 100% มักจะตีแพ้ไม่ทันเขาคือเมื่อโดนคู่ต่อสู้ตีแล้วชอบก้มหัว บทสรุปของการคลุกคลีไก่ชนเป็นเวลานาน จนเสื่อเห็นอนาคตของการพัฒนาสายพันธุ์ไก่ชนว่า

“เมื่อไปเห็นไก่ในบ่อน เราต้องพัฒนาไก่ของเราเพื่อเอาชนะเขา มันเป็นศิลปะ เหมือนมวยไทยมวยพม่า ไก่พม่าร้อยเปอร์เซ็นต์เดี๋ยวนี้สู้ไก่พม่าพันธุ์ผสมไม่ได้ เวลาโดนลือกคอกก็คอยแต่จะหันหัวให้เขาตี หันหลังให้เขาตี ส่วนเหล่าปากก้อยมักจะแพ้กำลังของตนเองต้องฟิตร่างกายถึงจะชนะ ไก่เหล่าปากก้อยถ้าถูกจิกตีตบแข้งตีตรงจะยืนง สมองไม่ลั้งการ”

เสื่อเป็นเจ้าของซุ้มไม้ชาวบ้าน และทำการเพาะพันธุ์ไม้ด้วย มีไม้รวมกันทั้งสิ้น 100 กว่าตัว ไม้พร้อมชน 12 ตัวนอกนั้นเป็นไม้กระถางไม้รุ่น ไม้ชนที่คัดออกจะให้ญาติหรือเพื่อนนำไปทำพ้อพันธุ์ ไม้ที่ถูกคัดออกอาจเนื่องจากพิการหรือลักษณะไม่ตรงกับความต้องการ นอกนั้นก็เหลือก็จะคัดเป็น ไม้กิโลขายกิโลกรัมละ 90 บาท ถ้าเป็นไม้ตัวผู้จะขายยกตัวราคาตัวละ 150 บาท วิธีขายจะใช้วิธี โทรศัพท์แจ้งให้พ่อค้ามาซื้อถึงที่ ก็ตัวก็ซื้อทั้งหมดเพราะพ่อค้าไม้พื้นเมืองชำแหละมีแผงขายไม้ในตลาดชุมชนอยู่แล้ว ในธุรกิจไม้พื้นบ้านรวมถึงไม้ชนไม่มีการผูกขาด ไม่มีการกำหนดราคาตายตัว ดังนั้นราคาไม้จึงมีหลายราคา การเลี้ยงไม้ของเสื่อก็จะเลี้ยงแบบชาวบ้านทั่วไปเช่น อาหารจำพวก ข้าวโพด ข้าวเปลือก

เครือข่ายความสัมพันธ์กับซุ้มไม้ ส่วนการเตรียมไม้เข้าชนในสนามชนไม้ ก่อนจะนำไม้ไปชน 1-2 เดือนจะเลี้ยงไม้ด้วยข้าวเปลือกอย่างเดียว นอกนั้นจะทำการดูแลไม้ ซ่อมไม้ด้วยตนเอง ถ้าจะนำ ไม้ไปชนข้างนอกหมู่บ้านเช่นบ่อนที่ใหญ่แถบลำพูน เชียงใหม่ จะต้องมีสมัครพรรคพวกเห็นด้วย โดย จัดให้มีการประลองไม้กันที่สนามซุ้มไม้บ้านหนองยางฟ้า นำไม้เก่งแต่ละฝ่ายมาชนกันโดย “ไม่ติด เดิมพัน” เพื่อดูลีลาชั้นเชิงจนเห็นแววไม้เก่งที่ดีกว่าจึงเลือก และนำไม้ตัวเก่งไปด้วยกัน ถ้าเก่งทั้งคู่ก็ เอาไปด้วยกัน ไม้ที่เอาไปจึงเป็นตัวแทนของเครือข่ายไม้ชน เป็นตัวแทนชุมชนถ้าไม้ที่นำไปชนชนะ จะ พलयทำให้ชุมชนมีชื่อเสียงเลื่องลือทั้งชุมชน ดังเคยมีไม้ชนค่าตัวถึง 1 แสนบาทมาแล้ว ซึ่งเวลาเข้า บ่อนจะไปเป็นคณะคือ คนเลี้ยงไม้ สมาชิกเครือข่ายเป็นกองเชียร์และเล่นพนัน ส่วนผู้สูงอายุจะไม่ นิยมออกไปข้างนอกหมู่บ้านจะด้วยด้าน สุขภาพ และไม่ชอบการพนันขึ้นต่อเนื่องจากเพราะสมอง การคิดคำนวณอัตราต่อรองไม่ทันคนหนุ่ม

การเพิ่มมูลค่าไม้ของผู้สูงอายุ

ไม้จะมีมูลค่าเพิ่มต้องผ่านการประลองหรือผ่านการตีมาก่อน ทำให้จำเป็นต้องมีสนามซุ้มไม้ เป็นที่ให้ไม้ได้แสดงความสามารถจนเข้าตา คนก็จะตามมาซื้อไม้ วิธีการหนึ่งในการเพิ่มมูลค่าไม้ของ ผู้สูงอายุ ก็คือ ถ้าไม้ตัวไหนมีแววจะเป็นไม้เก่ง เจ้าของไม้ตัวโปรดจะเอาไม้มาประลองให้ทั้งกลุ่มเห็น จนกลุ่มเดียวกันเห็นลมนิตเป็นเอกฉันท์ ก็เอาไม้เข้าซุ้ม เลี้ยงประมาณ 1 เดือน จากนั้นก็นำไม้ไปตีที่ บ่อนชนไม้กาดสมานชัย (สนามชนไม้บ้านม้า) ซึ่งเป็นสนามมาตรฐานมีแมวมอง เจ้าของซุ้มที่รับซื้อไม้ เก่งอยู่ที่นั่น ถ้าชนะนายทุนเห็นไม้ตัวนี้เก่ง ก็ให้ราคาสูงขึ้นหลายหมื่นบาท จนมีการเปรยขึ้นมาว่า

“เดือนนี้ไม่ได้ขายสักตัว ถ้าขายได้ตัวหลายหมื่นบาทมันก็คุ้มไปเป็นเดือน การซื้อ-ขายก็ทำกันในบ่อน
ทำได้ทุกที่ทุกสถานะเช่น ไก่สายพันธุ์ของลุงยุยมีถึง 14-15 ตัวขายได้หมด พอการประกาศปิดบ่อน
เท่าปิดช่องทางในการเพิ่มมูลค่าราคาไก่ชน “

ตัวอย่าง ช่องทาง/วิธีการ ในการเพิ่มมูลค่าไก่ชนในสถานการณ์ปกติ

แบบที่ 1 อาจมีพรรคพวกไปเลี้ยงซื้อตัวละ 700-800 บาท ลุงยุยอาจจะตัดใจขายบ้าง

แบบที่ 2 ลุงยุยนำไก่มาให้ดูพร้อมกัน โดยนำมาซ้อมที่สนามซ้อมไก่ พรรคพวกเห็นหมด
ยอมรับว่าไก่นี้เก่งจริง ในเครือข่ายจะออกเงินลงขันเสนอซื้อตัวละ 2,000-3,000 บาท จากนั้น
มอบให้คนที่เก่งเลี้ยงไก่ นำไก่เข้าซ้อม ถือว่าไก่นี้เป็นของเครือข่ายคนที่ลงขันซื้อ

แบบที่ 3 ลุงยุยไม่ขายไก่ เพราะยังรักอยู่ ลุงยุยก็เลี้ยงไก่เก่ง (ตัวที่ผ่านการซ้อม) ต่อ แล้ว
นำไปตีที่สนามกลางที่ใหญ่กว่า ไก่ตัวนี้อาจมีมูลค่าเยอะกว่าจากเงินพันเพิ่มขึ้นกลายเป็นเงินหมื่น

ส่วนการนำไก่ชนไปเข้าสนามที่ใหญ่มีมาตรฐานอาทิเช่น สนามชนไก่บ้านม้านั้น จำเป็นต้อง
ไปเป็นคณะเครือข่ายในนามชุมนุมหนองย่างฟ้า แสดงออกถึงความเป็นพวกเดียวกันและช่วยกันลงขัน
ต่อรองกับฝ่ายตรงข้าม

“เวลานำไก่ไปชนที่บ่อนที่ใหญ่กว่า แน่นอันวงเดิมพันต้องสูงขึ้น บางที่เจ้าของไก่นำเงินติดตัว
ไม่พอแต่เห็นร่วมกัน ซึ่งหมายถึงต้องกันลงขันคนละ พันสองพันว่ากันไป”

“ถ้าบ่อนเปิดมีไก่เก่งก็มีโอกาสที่เราจะไปกัน ส่วนหนึ่งไปเพื่อหารายได้จากการขายไก่อย่าง
ลุงยุย ขายไก่ตัวละ 10,000 บาทมาหลายตัวแล้ว ถ้าเลี้ยงเป็นไก่กระทิงยังไม่ได้ซ้อมตัวละประมาณ
300-500 บาท ถ้าผ่านการซ้อม ราคาจะเพิ่มขึ้นตามสายพันธุ์ ตามความพอใจของคนซื้อ-คนขาย ไม่มี
ราคากลางเหมือนของฟาร์ม ต่อมาพูดถึงแม่พันธุ์ ตัวเมียเขาไม่ได้ให้กินฟรีๆต้องซื้อ-ขาย วิธีดูแม่พันธุ์
ต้องมีลักษณะ รับยาว ตัวยาว ขาวยาว ถึงเอาเป็นแม่พันธุ์”

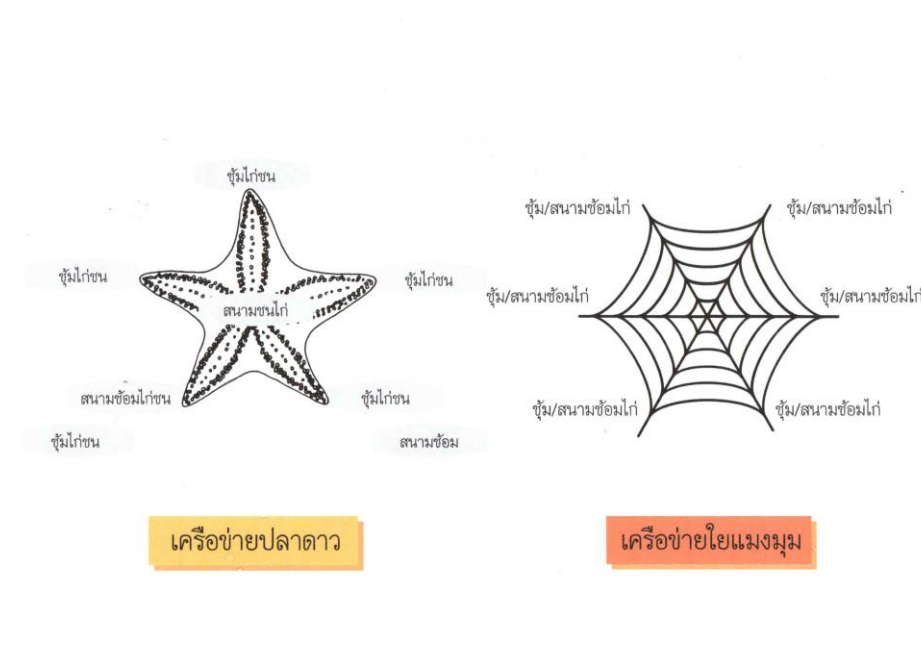
3.5 รูปแบบและความสัมพันธ์เชื่อมโยงของเครือข่ายพนันชนไก่

โดยตัวของมันเองถือว่า เครือข่ายเป็นรูปแบบความสัมพันธ์ทางสังคม (Social
Network) อย่างหนึ่ง ที่แตกต่างไปจากกลุ่มหรือองค์กร โดยที่กลุ่มจะมีขอบเขตที่ชัดเจน รู้ว่า

ใครเป็นสมาชิก มีความเป็นรูปธรรมมองเห็นได้ มีโครงสร้างทางสังคมในระดับหนึ่ง แต่เครือข่ายเป็นรูปแบบความสัมพันธ์ทางสังคมที่ไม่มีขอบเขต การเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกเครือข่ายอาจจะมองเห็นหรือมองไม่เห็น เป็นรูปธรรมก็ได้ ซึ่งการเชื่อมโยงระหว่างกันที่จะเห็นเป็นรูปธรรมของเครือข่ายมี 3 ลักษณะ คือ เครือข่ายการแลกเปลี่ยน เครือข่ายการติดต่อสื่อสารและเครือข่ายความสัมพันธ์ในการอยู่ร่วมกัน

เครือข่ายไม่มีโครงสร้างแน่นอนตายตัว อาจมีการออกแบบโครงสร้างขึ้นมาทำหน้าที่สานความสัมพันธ์ระหว่างคน กลุ่มองค์กรให้ต่อเนื่อง แต่ในเครือข่ายไม่มีใครบังคับให้ใครทำอะไรได้ แต่ละคนหรือกลุ่มองค์กร ต่างก็เป็นศูนย์กลางของเครือข่ายได้พอกๆกัน ดังนั้นรูปแบบความสัมพันธ์ทางสังคมของเครือข่ายจึงมีความซับซ้อนกว่ากลุ่มหรือองค์กรมากนัก (Boissevain and Mitchell, 1973)

ภาพที่ 2 แสดงรูปแบบเครือข่ายสนามชนไก่

รูปแบบเครือข่ายมี 2 รูปแบบคือ

- 1) รูปแบบที่ 1 คือ รูปแบบเครือข่ายศูนย์กลางหรือเครือข่ายรูปปลาดาว
- 2) รูปแบบที่ 2 คือ รูปแบบเครือข่ายใยแมงมุม

จากข้อมูลเครือข่ายพนันชนไก่ที่บ้านม้าและบ้านหนองยางฟ้าพบว่า มีความเชื่อมโยงกันของเครือข่าย 2 รูปแบบกล่าวคือ รูปแบบเครือข่ายพนันชนไก่ที่บ้านม้าเป็นเหมือนรูปปลาดาว มีสนามชนไก่เป็น “ศูนย์กลาง” แลกเปลี่ยนซื้อ-ขายไก่ชน ที่ช่วยยกระดับไก่เก่งจากซุ้มต่างๆให้มีราคา/มูลค่าไก่ชนสูงขึ้น ขณะที่รูปแบบเครือข่ายพนันซุ้มไก่บ้านหนองยางฟ้ามีรูปแบบเหมือนรูปใยแมงมุม กล่าวคือ กระบวนการคัดสรรไก่เก่งเป็นเหมือนตัวแทนของชุมชนหนองยางฟ้า เพื่อเข้าแข่งขันในสนามชนไก่ระดับจังหวัด ซึ่งจะต้องผ่านความเห็นชอบจากเครือข่ายสนามซุ้มไก่หนองยางฟ้าเสียก่อนโดยจัดให้มีการประลองไต่กันที่สนามซุ้มไก่บ้านหนองยางฟ้า นำไก่เก่งแต่ละฝ่ายมาชนกันโดย “ไม่ติดเดิมพัน” เพื่อดูลีลาชั้นเชิงจนเห็นแวว จึงเลือก ไก่เก่งที่ดีกว่าเป็นตัวแทน ถ้าไก่เก่งทั้งคู่ก็เอาไปด้วยกัน ไก่ที่เอาไปจึงเป็นตัวแทนของเครือข่ายไก่ชน เป็นตัวแทนชุมชน โดยใช้ชื่อ “ซุ้มหนองยางฟ้า” ถ้าไก่ที่นำไปชนชนะ จะพลอยทำให้ชุมชนมีชื่อเสียงเลื่องลือทั้งชุมชน ดังเคยมีไก่ชนค่าตัวถึง 1 แสนบาทมาแล้ว สนามชนไก่ระดับจังหวัดคือ สนามชนไก่บ้านม้าซึ่งเวลานำไก่เข้าสนามชนไก่บ้านม้าจะไปเป็นหมู่คณะคือ คนเลี้ยงไก่ สมาชิกเครือข่ายเป็นกองเชียร์และเล่นพนัน ซึ่งจะมีกฎเกณฑ์หรือข้อตกลงภายในร่วมกันในการไปเชียร์/เล่นพนันขั้นต่อ

ดังนั้น ถึงแม้มีการแยกรูปแบบเครือข่ายออกจากกันอย่างชัดเจน แต่ในความเป็นจริงรูปแบบเครือข่ายทั้งสองมีการเชื่อมโยงกัน ขณะเดียวกันในมุมมองของเครือข่ายแบบปลาดาวมีสนามชนไก่ที่บ้านม้าเป็นศูนย์กลางกลับมองว่า เครือข่ายสนามซุ้มไก่บ้านหนองยางฟ้าแบบใยแมงมุมก็อยู่ในสถานะความเป็น “ซุ้ม” หนึ่งในเครือข่ายพนันชนไก่ที่บ้านม้า แต่เป็นซุ้มที่มีความสัมพันธ์แบบหลวม (Loosely Relationship) คือ มีอิสระต่อกัน เข้าร่วมด้วยความสมัครใจ มีความสัมพันธ์เชิงแลกเปลี่ยนเป็นครั้งคราว ซึ่ง ซุ้มหรือเครือข่ายสนามซุ้มไก่เช่นเดียวกับซุ้มบ้านหนองยางฟ้า มีอยู่กระจัดกระจายไปทั่วจังหวัดลำพูนและมีสายสัมพันธ์แบบเส้นใยแมงมุม ไม่มีความเป็นศูนย์กลางอยู่จุดเดียวเช่นเครือข่ายรูปปลาดาว

หันกลับมาพิจารณาความสัมพันธ์ภายในเครือข่ายพนันสนามชนไก่ที่บ้านม้า ในประเด็นการจัดการชนไก่ 2 ช่วงเวลาคือ ช่วงเช้าเป็นการชนไก่ของกลุ่มซุ้ม คนงานโรงงาน ซุ้มไทใหญ่ และช่วงบ่ายเป็นการชนไก่ของซุ้มมาตรฐาน ซุ้มชาวบ้านและนักพนันไก่กระดาศ ด้านหนึ่งเป็นการแก้ไขปัญหาการสื่อสารในการพนันขั้นต่อ และเปิดโอกาสให้นักพนันชนไก่หน้าใหม่จากโรงงาน “มีพื้นที่จัดการชนไก่ของตนเอง” โดยเฉพาะ

“ผมจัดให้คนงานนำไม้มาชนกันเข้าวันอาทิตย์ซึ่งเป็นวันหยุดเรียนว่า ชนไม้ให้น้ำเย็นเดิมพันระหว่าง 300-500 บาท โดยเปิดฟรีแบบไม่คิดค่าน้ำ(ค่าสังเวียน) นอกเวลาปกติคือต้องจัดให้เขานำไม้มาตีโดยเฉพาะประมาณ 30-40 คู่ ไม้เดิมพันตามปกติจะเริ่มตอนบ่าย โดยพวกนี้จะจัดการชนกันเอง ทางสนามก็บริการสถานที่ให้มีการเล่นที่มันถูกกฎหมาย ไม่ต้องไปลักลอบตีไม้กัน มีสังเวียนให้ตีเหมือนเป็นการคัดเลือกไม้ไปในตัว จำนวนคนงานที่เอาไม้มาตีกันเข้าวันอาทิตย์ มีประมาณ 2-300 คน รวมทั้งการเดินเข้า-ออก ไม่ใช่ขังอยู่ในสนามตลอด”

การแยกจัดการชนไม้คนละเวลาเช่นนี้ เท่ากับเป็นการจัดการความสัมพันธ์แบบมีลำดับชั้นสูง-ต่ำ ซึ่งในวงการต่อรองการชนไม้ในสังเวียนจะเกิดปัญหา การกล่าวหากันไปมาระหว่างนักพนันชาวไทยใหญ่กับนักพนันคนไทย ทว่าไทยใหญ่พูดไม่รู้เรื่อง ไม่เข้าใจสัญลักษณ์การชุนไม้ต่อรอง ส่วนพนันชาวไทยใหญ่มักกล่าวหานักพนันชาวไทยว่าซี้โกง ทำให้ระยะหลังการเล่นการพนันต่อรองจะเล่นเฉพาะกับวงเพื่อนฝูงเดียวกันเป็นส่วนใหญ่

การมีสถานภาพสนามชนไม้ที่ถูกกฎหมาย ไม่ได้เป็นเครื่องยืนยันถึงความมั่นคงของความสัมพันธ์อย่างเป็นทางการ หากยังต้องพึ่งพิงความสัมพันธ์อย่างไม่เป็นทางอีกด้วยนั่นคือ “การหาผู้มีบารมี มาเป็นที่ปรึกษา” ซึ่งเป็นภาพลักษณ์ของสนามชนไม้ทุกสนามที่จะติดรูปข้าราชการทหารคนมีสี นักการเมืองสายนักเลง ดารานักร้อง ซึ่งผู้มีบารมีหลายต่อมาได้กลายเป็นสะพานเชื่อมถึงนักการเมือง-รัฐมนตรีที่มีอำนาจตัดสินใจเชิงมาตรการ/นโยบายการพนัน และยังอยู่ในวงการไม้ชนด้วยยิ่งดี เช่น นายสมศักดิ์ เทพสุทิน รมต.ว่าการกระทรวงยุติธรรม ซึ่งสนับสนุนให้มีการล่ำรายชื่อเสนอ พรบ.อนุรักษ์ไม้พันธุ์พื้นเมืองไทย อีกด้านการติดภาพผู้มีบารมีที่สนามพนันชนไม้ เป็นการสื่อสารถึงสถานภาพความมั่นคงปลอดภัย จากการรบกวนของข้าราชการในจังหวัด

ภูมิหลังของผู้ก่อตั้ง สนามชนไม้บ้านม้า มีภูมิหลังเป็นนักธุรกิจมีกิจการขายรถ เครื่องใช้ไฟฟ้าแบบเงินผ่อน ลูกค้าส่วนใหญ่เป็นคนงานโรงงานอุตสาหกรรม เป็นที่ปรึกษาให้กับเครือข่ายธุรกิจเฟอร์นิเจอร์ ทำให้ต้องสัมพันธ์กับนักการเมืองท้องถิ่น ข้าราชการระดับสูงของจังหวัด ในด้านการกุศลเช่น บริจาครถมอเตอร์ไซด์และจักรยานเป็นรางวัลผลงานกาชาดของทุกปี ถือว่าการบริจาคสิ่งของเป็นการให้ของขวัญต่อระบบอุปถัมภ์ที่มีสถานะและอำนาจเหนือกว่า เป็นการตอกย้ำถึงความ

จงรักภักดีที่มีต่อกัน สิ่งนี้กลายเป็นต้นทุนทางวัฒนธรรมสำคัญที่ผู้ก่อตั้งสนามชนไก่ ประสบความสำเร็จได้รับใบอนุญาตตั้งสนามชนไก่ในเวลาต่อมา

กล่าวโดยสรุป ไม่ว่าจะเป็ความสัมพันธ์อย่างไม่เป็นทางการ หรือความสัมพันธ์ในแนวตั้ง ซึ่งสอดคล้องกับแนวความคิดทางมานุษยวิทยาเรียกว่า “ความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์”

ประการต่อมา ภายใต้ระเบียบกระทรวงมหาดไทย สนามชนไก่สามารถเปิดให้มีการชนไก่ได้ 2 อาทิตย์ต่อครั้ง (อ้างว่าลดการมกมุ่นในการพนันของคนไทย) ระเบียบซึ่งเป็นข้อจำกัดนี้ เป็นช่องทางให้สนามชนไก่ต้องเสนอต่อรอง ขอให้เปิดการชนไก่ได้อาทิตย์ละครั้ง ซึ่งต้องแลกมาด้วยการจ่าย “ส่วย” ให้กับตำรวจ ไม่อย่างนั้นกิจการชนไก่จะอยู่ไม่ได้ หรือไม่คุ้มทุน(ถ้าปฏิบัติตามระเบียบ) ทำให้นโยบายการควบคุมการพนันชนไก่ประสบกับความล้มเหลว และภาพลักษณ์การสนามชนไก่ยังติดอยู่กับ “บ่อนการพนัน” อย่างแยกไม่ออก จึงถูกผลักดันไปสู่ธุรกิจสีเทาประเภทหนึ่ง ต้องอาศัยความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ และต้องหาผู้มีอำนาจบาบริมาเป็นที่พึ่ง เช่นคนมีสี

จากเครือข่ายความสัมพันธ์ในการพนันชายแดนมีทั้งแนวตั้งและแนวนราบ ซึ่งเครือข่ายความสัมพันธ์แนวตั้งหรือแนวดิ่ง ซึ่งแสดงถึงการใช้อำนาจและระบบอุปถัมภ์ ไม่มีความไว้วางใจ อยู่ได้ด้วยผลประโยชน์ ต่างตอบแทน ฝ่ายหนึ่งเกื้อหนุนหรืออุปถัมภ์ค้ำชูอีกฝ่ายหนึ่ง (เสรี พงศ์พิศ, 2554) ส่วนเครือข่ายการพนันแนวนราบซึ่ง หมายถึง ความสัมพันธ์แบบภาคี หุ้นส่วน แบบเพื่อน แบบพี่แบบน้อง เป็นความสัมพันธ์ที่มาจากและก่อให้เกิดความไว้วางใจกันของผู้คน (เสรี พงศ์พิศ, 2554) ความสัมพันธ์กันแบบไม่มีลำดับชั้นหรือสูงต่ำกว่ากันทางสังคม เป็นเครือข่ายทางสังคมที่เน้นความสัมพันธ์ส่วนตัว สถานะของสมาชิกใน เครือข่ายและความเป็นเพื่อนกันหรือญาติพี่น้องกัน

เครือข่ายสนามซ้อมไก่บ้านหนองยางฟ้า

ในกระบวนการชนไก่แบบเครือข่ายบ้านหนองยางฟ้า ได้ทบทวนความสัมพันธ์ทางสังคมให้เห็นเป็นรูปธรรม เป็นกระบวนการกล่อมเกลாதงสังคม (Socialization) น่าสนใจ ซึ่งความสัมพันธ์ชนิดนี้โยงใยกันคล้ายๆกันกับ “รูปแบบเครือข่ายใยแมงมุม” ทั้งนี้กระบวนการกล่อมเกลาทงสังคม จะเริ่มต้นเป็นลำดับชั้นจากการประลองไก่เพื่อค้นหาไก่เก่งไปชนยังสนามชนไก่ที่จดทะเบียน ซึ่งมีข้อตกลงร่วมกันของเครือข่ายทำการคัดกรองสมาชิก ถึงนิสัยใจคอ ข้อจำกัดของแต่ละบุคคล ซึ่งความสัมพันธ์ในเครือข่ายไก่ชนจะกลายเป็นต้นทุนทางสังคมในการใช้ชีวิตอยู่ด้วยกันในชุมชน ดัง

ปรากฏผลให้เห็นจากสมาชิกเครือข่ายได้รับการสนับสนุนให้เป็นผู้ใหญ่บ้าน ได้รับเลือกตั้งให้เป็นสมาชิกสภาเทศบาลตำบลทาพุงหลวง อำเภอแม่ทา

อันเนื่องมาจากต้องการคัดเลือกไก่อ่งไปเป็นตัวแทนเครือข่ายไก่อชน โดยการนำไก่อชนมาประลองร่วมกันพร้อมทั้งติดปลายนมคนละ 100-200 บาทเพื่อหาตัวชนะ เมื่อได้ไก่อแล้วก็เลี้ยงด้วยกัน ถ้าแก่งทั้งคู่กินกันไม่ลงก็จะเลี้ยงทั้ง 2 ตัว ซึ่งสนามซ้อมไก่อในละแวกเดียวกันก็จัดการคล้ายๆกัน เมื่อนำไก่อชนเข้าบ่อนพนันชนไก่อขนาดใหญ่ก็จะไปกันเป็นทีม จากเดิมการประลองไก่อในพื้นที่ชุมชนเหมือนเป็นศัตรูฝ่ายตรงข้ามกัน พอเข้าบ่อนชนไก่อจะอยู่คณะเดียวกันและก่อนเข้าบ่อนจะมีการสื่อสารบอกต่อกันในเครือข่าย และข่าวสารก็จะแพร่ออกไปบางคนก็โทรถามเพื่อยืนยัน การเข้าบ่อนเป็นกลุ่ม “เราจะเล่นเดิมพันตัวเดียวกัน” มีรูปแบบการพนัน 2 แบบกล่าวคือ

1) แบบเดิมพัน ซึ่งคนทีไปด้วยกัน จะทำการลงขัน (เอี้ยว) กรณีเจ้าของไก่อนำเงินเดิมพันไปไม่พอ หรือเจ้าของไก่อเรียกวงเดิมพันไว้สูง ต่อรองแล้วไม่ยอมลดวงเดิมพันลง หรือไม่ ต้องเปิดโอกาสให้เพื่อนทีไปด้วยกันมีส่วนได้เสียในฐานะที่ร่วมอยู่ในคณะ (เครือข่ายร่วมกัน)

2) การเล่นต่อรอง จะเกิดขึ้นภายหลังกนำไก่อลงสู้สังเวียน และกรรมการทำการปล่อยไก่อให้ชนกัน การเล่นต่อรองของกลุ่มเครือข่ายทีมาด้วยกัน เขาจะไม่เล่น (ถือหาง) ไก่อฝ่ายตรงข้าม แต่ถ้าเกิดมีคนทีมาด้วยกันต่อรองฝ่ายตรงข้าม ก็จะถูกกันไม่ให้เข้าใกล้ไก่อระหว่างการพักยกให้น้ำไก่อ ซึ่งตามหลักปฏิบัติแล้วไปด้วยกัน ก็ต้องเล่นไก่อข้างเดียวกัน ใส่เดิมพันด้วยกัน ถ้าไม่ชอบก็ไม่ต้องใส่เดิมพัน (ออกตัว)

ความทีเครือข่ายสนามซ้อมไก่อมีบทบาทในการคัดเลือกไก่อ่ง จึงเกิดเครือข่ายความสัมพันธ์ขยายไปมีเครือข่ายคนชนไก่อระดับอำเภอ และส่วนหนึ่งก็มีพรรคพวกจากต่างจังหวัด ทีอยากได้ไก่อ่งก็แวะเวียนมาหาถึงที ตามทีผู้ประสานเครือข่ายสนามชนไก่อบ้านหนองยางฟ้าได้กล่าวถึง

“เพื่อนมันจะมาบอก ให้คัดไก่อให้ดูหน่อย เวลามาจาม (ซ้อม) กัน ตัวไหนมันดี ตรงกับทีลักษณะทีเขาต้องการ หรือฝากความไว้ว่าอยากได้ไก่อขนาด 2.5 กิโลไซค์นี้ ส่วนสีก็ขึ้ขึ้นอยู่กับความชอบความนิยมของแต่ละคน เป็นไก่อชนสายพันธุ์ไทย เป็นไก่อชนสายพันธุ์เหล่าปาก้อยถ้ามี เราก็จะไปติดต่อถามให้”

ในส่วนอำเภอแม่ทาการหาไก่แก่งสักตัวอาจต้องพึ่งพาพรรคพวก ที่เป็นเครือข่ายไก่ชนอื่นซึ่งมีอยู่ 7-8 ช่าย

“เขาเลี้ยงมาหลายตัว ก็จะกว้างกว่า เราก็อ้อมมา-ขายไปนี่แหละ ก็มาสั่งซุ่มเล็กๆอย่างเรา ถ้ามีลักษณะอย่างนั้นก็จะคัดให้ผมหน่อย ในแม่ทามีสนามจามไก่ ที่พอรู้จัก อย่างน้อย 4-5 ที่ (สนามคัดไก่)”

แม้ว่าสนามชนไก่ที่จดทะเบียนถูกต้องจะเน้นทางธุรกิจการพนันมีรายได้ หรือบ่อนซุ่มไก่ที่เน้นการคัดเลือกไก่แก่ง แต่สำหรับเจ้าของซุ่มไก่อรายเล็กรายน้อยเขาจะใช้พื้นที่ตรงนี้ สร้างความสัมพันธ์แนวราบแบบใยแมงมุมของตนเองขึ้นมา โดยเชื่อว่าแต่ละคนที่มาสนามชนไก่ต้องเป็นคนมีใจรักในการชนไก่เหมือนกัน ในการสานเป็นเครือข่ายกันนั้น จากประสบการณ์ของเจ้าของซุ่มไก่ ส.พยัคฆ์ ที่ผ่านมาพูดว่า

“การที่ผมพาไก่ไปซุ่มที่สนามซุ่มไก่ เนื่องจากมันมีสายสัมพันธ์ในเครือข่ายที่ชอบไก่ชนเหมือนกันพาไป ในพื้นที่บ้านทาแค่อ้อมไก่ออกมาก็มีคนทักแล้ว ซึ่งรู้จักกันง่ายจะตาย สมมุติเราไปงานศพ นั่งปุ๊บทำพิธีเสร็จสักพักคนที่ชอบไก่ชนมันจะมานั่งด้วยกัน จะคุยกันแต่เรื่องไก่อันเป็นธรรมชาติ โดยอัตโนมัติ ในระดับตำบลอำเภอจะรู้จักกันหมดขอแค่นี้ได้เจอหน้าทีบ่อนสักแห่ง การเจอกันอยู่ในบ่อนจามไก่ มันซึมซับค่อยเป็นค่อยไป พัฒนาไปเรื่อยๆ ก็มีการเก็บข้อมูลนิสัยของแต่ละคน เวลาเราไปบ่อนพนันชนไก่ บ่อนจามไก่อเราจะรู้เลยว่า ใครมีนิสัยอย่างไร การเล่นคนไหนเชื่อสัตย์ เห็นแก่ตัวคนนั้นเป็นอย่างนั้นจะรู้หมด เช่น เล่นแล้วบอกไม่ได้เล่นพอแพ้มากก็เถียง มันจะรู้นิสัยกันแล้ว”

สรุป ในรูปแบบ ลักษณะความสัมพันธ์ของเครือข่ายพนันชนไก่ 2 รูปแบบคือ เครือข่ายรูปปลาตาวกับเครือข่ายรูปใยแมงมุม ซึ่งทั้ง 2 รูปแบบมีความเชื่อมโยงในลักษณะ ที่เครือข่ายใยแมงมุกลายสภาพเป็น “ซุ่มไก่” ซุ่มหนึ่งของเครือข่ายรูปปลาตาวโดยมีสนามชนไก่เป็นศูนย์กลางในการพบปะติดต่อสื่อสาร ทั้งนี้เครือข่ายพนันชนไก่ ทั้งเครือข่ายรูปปลาตาวและเครือข่ายรูปใยแมงมุม มีลักษณะเฉพาะหรือหน้าที่ที่แตกต่างกันกล่าวคือ เครือข่ายปลาตาว ซึ่งเป็นสนามชนไก่ที่จดทะเบียนถูกต้องตามกฎหมาย จะเน้นเป็นศูนย์กลางในการทำธุรกิจการพนันชนไก่ มีความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์กับข้าราชการ นักการเมืองชนชั้นนำในท้องถิ่น ในการต่อรองและปกป้องผลประโยชน์ของเครือข่าย ทั้งนี้ต้องแลกมาด้วยการจ่ายส่วยเป็นการตอบแทน ส่วนเครือข่ายใยแมงมุมจะมีลักษณะเป็นกลุ่ม

ย่อยๆกระจายไปทั่วจังหวัดมีฐานติดกับชุมชน มีหน้าที่ในการการตัดไม้แก่งส่งเข้ามายังสนามพนันชนไก่ที่ใหญ่กว่า โดยใช้สนามซ้อมไก่ในชุมชนเป็นเวทีประลองกัน การทำให้กลายเป็นไก่ชนจึงเป็นการ “เพิ่มมูลค่าไก่” ขึ้นมาหลายเท่าตัว ทั้งนี้เครือข่ายแบบใยแมงมุม จะเน้นที่การติดต่อสื่อสารกันทั้งส่วนบุคคลและระหว่างกลุ่ม โดยไม่ยึดติดกับโครงสร้างองค์กรแบบเป็นทางการ

3.6 การประเมินความเสี่ยงของสนามชนไก่

ในสถานการณ์ปัจจุบัน การคำนวณความเสี่ยงอย่างแม่นยำ มีความยากลำบากมากขึ้น สาเหตุส่วนใหญ่่นั้นมาจากปัจจัยความเสี่ยงที่มีหลากหลายมากขึ้น มีตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับความเสี่ยงมากขึ้น การคำนวณจึงยากขึ้นตาม ดังนั้นการคำนวณความเสี่ยงจึงทำได้เพียงการพยากรณ์ความเป็นไปได้ ภายใต้สังคมทันสมัย กล่าวได้ว่ามีความไม่มั่นคงมากขึ้น จนเขาไม่สามารถคำนวณความเสี่ยงแบบรัฐสวัสดิการที่เคยทำมาก่อนได้ (ทานาเบ,2551,47)

ความเสี่ยงนั้นจะใช้กับกลุ่มประชากรซึ่งอยู่ในเครือข่ายของการรวมกันของปัจจัยเสี่ยงต่างๆ เช่น ความเสี่ยงในการติดเชื้อจากการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ของเครือข่ายสนามพนันชนไก่ ซึ่งมาจากปัจจัยความเสี่ยงที่หลากหลาย อาทิเช่น การเดินทางติดต่อกัน การชุมนุมในที่แออัดและมีพฤติกรรมใช้เสียงตะโกน เป็นต้น ดังนั้นในการร่วมสังเกตการณ์ คุณภาพแวดล้อมสนามชนไก่ และทำโพกัสกรู๊ปกับเครือข่ายพนันชนไก่จึงสรุปได้ถึงปัจจัยเสี่ยงต่างๆ เพื่อคาดการณ์ถึงแนวโน้มที่จะเกิดการแพร่ระบาดของเชื้อโควิด-19 ในสนามชนไก่ในอนาคต

ตารางที่ 4 เปรียบเทียบความเสี่ยงของ 2 บ่อนชนไก่

	สนามชนไก่บ้านม้า	สนามซ้อมไก่บ้านหนองยางฟ้า
1. สภาพพื้นที่	อุตสาหกรรม/ การค้า/ เมือง	การเกษตร/ ชนบท
2. ลักษณะชุมชน	ชุมชนเปิด/ หนาแน่น/ หอพัก	ชุมชนปิด/ เบาบาง
3. ที่ตั้งสนามชนไก่	ใกล้ถนนใหญ่/ ตลาดในชุมชน/ ทางเข้า-ออก 3 ทาง	ในสวนลำไย ทางเข้าออกทางเดียว
4. กิจกรรมภายในอาคารบ่อนชนไก่	หนาแน่น ใกล้ชิด	อยู่ห่าง, มีอากาศถ่ายเท
5. การชุมนุมเล่นชนไก่	หลายร้อยคน/ เดินทางจากทั่วทุก สารทิศ	หลายสิบ/ คนในบ้าน/ ผู้สูงอายุ/ไม่ ค่อยเดินทางออกนอกพื้นที่
6. ช่วงวัน/เวลา	วันอาทิตย์ เช้า-ดึก	วันจันทร์ เทียง-ค่ำ

3.6.1 สนามชนไก่บ้านม้า

อยู่ในบริเวณพื้นที่รอบนิคมอุตสาหกรรมภาคเหนือ และขยายตัวกลายเป็นเมืองทำให้มีการเคลื่อนย้ายแรงงานเข้า-ออกสูง ชุมชนรอบนิคมฯเช่น ชุมชนบ้านม้าซึ่งเป็นชุมชนเปิด กลายเป็นศูนย์กลางการค้าเฟอร์นิเจอร์ภาคเหนือ มีโรงงาน/ ร้านเฟอร์นิเจอร์ตั้งขึ้นเรียงตามถนนในหมู่บ้าน และเป็นที่ตั้งของหอพักแรงงานไทยและแรงงานข้ามชาติไทใหญ่ ขณะเดียวกันทำเลศูนย์กลางการค้าเฟอร์นิเจอร์จะเป็นที่ตั้งตลาดกาดสมานชัยซึ่งมีบริเวณกว้างขวาง และเป็นที่ตั้งสนามชนไก่บ้านม้าติดถนนใหญ่กลางหมู่บ้าน มีทางเข้า-ออก 3 ทาง ให้มีพ่อค้าจากต่างจังหวัดเดินทางมาติดต่อค้าขาย และถือโอกาสแวะเข้าสนามชนไก่ได้ง่าย แม้ว่าบริเวณภายในอาคารสนามชนไก่บ้านม้าจะกว้างขวาง แต่มีข้อจำกัดในระบบระบายอากาศ เพราะไม่ได้ติดท่อระบายอากาศบนหลังคา มุงหลังคาแบบทึบแสงจึงไม่มีแสงอาทิตย์ลอดลงมา

คนที่เข้ามาเล่นพนันชนไก่มาจากต่างถิ่น ไม่สามารถตรวจสอบได้ถึงแหล่งที่มาว่า มาจากพื้นที่เสี่ยงหรือไม่ รวมถึงการที่เป็นสนามชนไก่แบบเปิด ทำให้มีคนเข้า-ออกตลอดเวลาถ้ามีการระบาดเชื้อโรคขึ้น จะมีความยากลำบากในการสืบสวนตามหลักระบาดวิทยา ความแออัดของผู้คนที่เข้ามาเชียร์อยู่ชิดติดกัน การเชียร์จะร้องตะโกนเสียงดัง แสดงออกถึงความตื่นเต้นสะใจ พร้อมกับการร้องชูนิ้ว เพื่อแสดงออกถึงสัญลักษณ์การต่อรองกันไป-มา พฤติกรรมการแสดงออกเสียงตะโกนจึง

เสี่ยงต่อการฟุ้งกระจายของละอองน้ำลาย ก็กับการไม่มีระยะห่างทางสังคม (ถึงมีระยะเบียดบังไว้แต่ในทางปฏิบัติทำได้ยาก)

ส่วนการวางมาตรการตรวจสอบเป็นรายบุคคลโดยการทำบัตรเข้าสนาม เพื่อป้องกันแบล็กลิสต์ได้ยกเลิกมาก่อนหน้านั้นเพราะไม่เป็นการสะดวกแก่ผู้คนที่เข้าไปเล่นพินัน ช่วงเวลาของมาตรการผ่อนคลายเป็นให้เปิดการชนกันได้ มีเครื่องตรวจความร้อนในร่างกาย การป้องกันการแพร่ มีบริการเจลแอลกอฮอล์ ใส่แมส ตามระเบียบแต่ไม่มีหลักประกันว่าจะไม่เสี่ยงต่อการติดเชื้อ

3.6.2 สนามซ้อมโก้บ้านหนองยางฟ้า

สภาพพื้นที่ อยู่บริเวณลุ่มน้ำแม่ทา ซึ่งเหมาะในการเกษตรกรรมไม่ว่าจะเป็นการทำนา ทำสวนลำไย

ลักษณะชุมชน เป็นชุมชนในชนบททั่วไปคือไม่อยู่อย่างแออัด และที่ตั้งสนามซ้อมโก้ ตั้งในสวนลำไย ห่างจากชุมชนประมาณ 2 กิโลเมตร มีถนนหนทางเข้า-ออกได้ทางเดียวจึงไม่เสี่ยงต่อการแพร่เชื้อโควิด-19 เนื่องจากสนามซ้อมโก้มีเพียงเพิง หลังคาคลุมสังเวียนซ้อมโก้อย่างง่ายๆ และจำนวนคนเข้าสนามน้อย ส่วนใหญ่เป็นคนในหมู่บ้าน และเป็นผู้สูงอายุไม่ค่อยเดินทางออกไปข้างนอก มีการนั่งระยะห่างกันระหว่างการเชียร์โก้ชนกัน มีการสวมแมสระหว่างดูการชนโก้ แต่ก็ยังผลอถอดแมสออกระหว่างตะโกนเชียร์โก้ชนฝ่ายตนเอง

และมีข้อสรุปในการทำโฟกัสกรุป ถึงการใช้เกณฑ์ความเป็นสนามชนโก้แบบปิด-เปิดมาประเมินความเสี่ยงต่อการแพร่เชื้อ

“สนามชนโก้บ้านม้าคล้ายกับบ่อนเปิด มีความเสี่ยงต่อการแพร่เชื้อโควิด-19มาก เพราะสนามชนโก้บ้านม้า มีคนจากทั่วสารทิศ ซึ่งไม่สามารถระบุได้ว่าคนเหล่านี้มาจากไหน มาจากกรุงเทพฯ ก็มี ตั้งอยู่ในโซนซึ่งอยู่ในโซนการระบาด มีชุมชนรอบข้างหนาแน่น สังเวียนที่ขบการระบายอากาศ และมีความแออัด จักระยะห่างได้ยาก ฯลฯ บ่อนปิดมีความเสี่ยงน้อยกว่า คนไม่เยอะ เป็นคนในพื้นที่กันคนนอก มีระยะห่างได้ ”

เจ้าของซุ้ม ส.พยัคฆ์ ซึ่งเคยนำโก้ชนเข้าสนามชนโก้บ้านม้า ก็ประเมินความเสี่ยงออกมาว่า

“ผมเห็นด้วยกับมาตรการปิดบ่อน อย่างสนามชนไก่ในช่วงโควิดผมเห็นด้วยที่จะให้ปิด ถ้าโควิดมันแพร่ระบาดที่บ่อนไก่ได้ มันจะลามไปมากเพราะพฤติกรรมการตะโกนเชียร์ทำให้ฝอยน้ำลายกระจายไปในอากาศได้ไกล การตะโกนต่อรองอยู่ตลอดเวลาที่ไก่ชนกัน ติดเชื้อโควิดแน่นอนร้ายแรงกว่าเล่นร่มมี มันจะกระจายเป็นคลัสเตอร์ใหญ่ 5-600 คนซึ่งยืนแออัดกันต่อรองกันทีเดียว ถ้าตีตมาหนึ่งคนมันก็จะเหมือนไฟลามทุ่งดับยาก และคนที่เป็นนักเล่นไมโซจะเล่นอยู่ในบ่อนเดียว แต่จะลัญจรไปเล่นบ่อนอื่นๆ อีก อาทิตย์เดียวอาจเข้าบ่อนทั้ง 7 วันก็ได้ ส่วนบ่อนซ้อมไก่ไม่เสี่ยงไม่มีปัญหาเพราะได้คุยกันเมื่อคราวโควิดระบาดครั้งแ

บทที่ 4

ผลกระทบจากมาตรการปิดบ่อนพนันชนไก่

ผลกระทบจากมาตรการปิดบ่อนพนันชนไก่

การประกาศปิดสนามชนไก่ เป็นมาตรการที่รัฐใช้ควบคุมปัจจัยเสี่ยง ต่อการแพร่เชื้อโควิด-19 รัฐถือว่าเชื้อโรคระบาดโควิด-19 เป็นความเจ็บป่วยของประชากร “เป็นภัยคุกคามต่อความมั่นคงของรัฐ” รัฐบาลจึงประกาศภาวะฉุกเฉิน จัดการควบคุมประชากรโดยตั้งอำนาจรวมศูนย์ จัดตั้งศูนย์บริหารสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (ศบค.) และแต่งตั้งให้เลขาธิการความมั่นคงแห่งชาติ (สมช.) พลเอกนัฐพล นาคพาณิชย์ เป็นประธาน ศบค.ชุดเล็ก

สังคมไทยกลายเป็นสังคมเสี่ยงทันที จากการส่งเสริมการท่องเที่ยวแบบเสรี หลังจากพบว่ามีนักท่องเที่ยวชาวจีนติดเชื้อจากเมืองอู่ฮั่น มาแสดงอาการที่เมืองไทย ชาวมุสลิมติดเชื้อโควิด-19 จากการเดินทางไปร่วมประกอบศาสนกิจประเทศเพื่อนบ้าน ตามมาด้วยเกิดการแพร่ระบาด (Super spreading) เชื้อโควิด-19 ที่สนามมวยลุมพินี และดูเหมือนว่าเชื้อโรคนี้อาจจะแพร่กระจายอย่างรวดเร็วต่างจังหวัดทั้งเขียนพนันมวยและมีการเดินทางกลับ จากมาตรการปิดเมืองที่กรุงเทพฯ นอกจากนั้นประเทศไทยยังส่งเสริมนำเข้าแรงงานข้ามชาติเข้ามาทำงานตามพื้นที่จังหวัดต่างๆรอบกรุงเทพฯ จึงเป็นปัจจัยเสี่ยงให้เกิดการระบาดของเชื้อโควิด-19 รวมได้ 3 ระลอกด้วยกัน ในบทนี้จะทำการทบทวนการแพร่ระบาดของเชื้อโควิด-19 3 ระลอก มาตรการและผลกระทบที่เกิดขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งผลกระทบต่อเครือข่ายสนามชนไก่ในจังหวัดลำพูน

4.1 พัฒนาการการระบาดของเชื้อโควิด-19 (3 ระลอก)

ในบทนี้จะใช้แนวทางระบาดวิทยา ทำความเข้าใจพัฒนาการการระบาดของเชื้อโควิด-19 ในประเทศไทยตลอดจนผลกระทบที่เกิดขึ้น โดยแบ่งช่วงระยะเวลาออกเป็น 3 ระลอกคือ

ตารางที่ 6 แสดงผลการระบาดเชื้อโควิด-19 3 ระลอก

ช่วงเวลาการระบาด 3 ระลอก	ลักษณะการระบาด/กลุ่มเสี่ยงที่แพร่กระจาย	ผลต่อการพำนักทั้งระดับประเทศและพื้นที่จังหวัดลำพูน	การปรับตัวของเครือข่ายพำนักชนไก่
ระลอกที่ 1 มกราคม- กันยายน 2563	<ul style="list-style-type: none"> - ระบาดจากผู้อื่น - เชื้อไวรัสโควิด-19 สายพันธุ์อื่น - ผ่านการท่องเที่ยว - จากสนามมวยลุมพินี - นักท่องเที่ยว/ แหล่งท่องเที่ยว 	<ul style="list-style-type: none"> - เขียนมายจากต่างจังหวัดนำเชื้อไปแพร่,บางที่เขียนมายกลับไปเที่ยวบ่อนไก่ - ชนทำให้บ่อนไก่กลายเป็นพื้นที่เสี่ยง - ประกาศปิดบ่อน - จังหวัดลำพูนมีผู้ติดเชื้อโควิด-19 จำนวน 4 คน 	<ul style="list-style-type: none"> - เกิดบ่อนดาวอังคาร - ผากเลี้ยงไก่ชน - ขายไก่ออกจากซุ้มเพื่อลดต้นทุน
ระลอกที่ 2 ตุลาคม- กุมภาพันธ์ 2564	<ul style="list-style-type: none"> - ระบาดจากพม่า - เชื้อไวรัสโควิด-19 - แรงงานการลักลอบข้ามแดน/กลุ่มแรงงาน/แม่ค้าตลาดสด - ตลาดอาหารทะเลสมุทรสาคร 	<ul style="list-style-type: none"> - ระบาดไปยังบ่อนชนไก่อ่างทอง - ระบาดไปยังบ่อนระยอง/ชลบุรี - จังหวัดลำพูนมีผู้ติดเชื้อโควิด-19 - เดินทางมาจากร้านฟิตเนส ระยองซึ่งกำลังระบาดอย่างหนัก 1 คน สะสมรวม 5 คน 	<ul style="list-style-type: none"> - การพำนักออนไลน์ - ระบาด - เกิดบ่อนดาวอังคาร - เปิดสนามชนไก่ และสนามซ้อมไก่
ระลอกที่ 3 มีนาคม- พฤษภาคม 2564	<ul style="list-style-type: none"> - ระบาดจากกัมพูชาโดยกลุ่มนักท่องเที่ยวไฮโซกลับจากบ่อนปอยเปตมาเที่ยวคลับที่ซอยทองหล่อ - เชื้อไวรัสโควิด-19 สายพันธุ์อังกฤษ - สถาบันเทิง/ คลับซอยทองหล่อ - กลุ่มนักเที่ยว/ดารานักร้อง/นักดนตรี 	<ul style="list-style-type: none"> - ระบาดไปยังพื้นที่จังหวัดลำพูนจากนักศึกษา มข. ไปกินเลี้ยงฉลองสอบเสร็จที่สถานบันเทิงเมืองเชียงใหม่เป็นที่นักเที่ยว/นักดนตรีจากกรุงเทพฯ นำเชื้อมาแพร่ - ปิดบ่อนต่อ - วันที่ 9 เมย-4 มิย 64 มีผู้ติดเชื้อ 299 คน ตาย 6 คน 	<ul style="list-style-type: none"> - เกิดบ่อนดาวอังคาร - มีอาชีพอื่นรองรับเช่น ทำเฟอร์นิเจอร์ สวนลำไย

การระบาดเชื้อโควิด-19 ระลอกที่ 1

ประเทศไทยซึ่งเป็นประเทศแรกที่พบผู้ป่วยโควิด-19 นอกประเทศจีน ซึ่งนักท่องเที่ยวจีนที่ติดเชื้อมาจากเมืองอู่ฮั่นมาเกิดอาการที่เมืองไทย ก่อให้เกิดการตื่นตัวในทางสาธารณสุข และตระหนักถึงภัยโรคระบาดมาถึงตัวโดยเฉพาะอย่างยิ่งคนจีนที่เป็นนักท่องเที่ยว บ่อนการพนันกลายเป็นปัจจัยเสี่ยงต่อสุขภาพอย่างชัดเจนเมื่อเกิดเหตุการณ์การแพร่ระบาดอย่างหนัก (super spreading) ของเชื้อไวรัสโควิด-19 ที่สนามมวยลุมพินี กรุงเทพฯ เมื่อกลางเดือนมีนาคม ซึ่งมีการระบุสาเหตุจากการเปิดเผยตัวเองของดารารายชื่อ แมททิว ซึ่งเข้าไปร่วมรายการชกมวยที่สนามมวยลุมพินีและติดเชืวจนเกิดอาการป่วยในเวลาต่อมา จากการสืบสวนทางระบาดวิทยาพบว่า มีเซียนพนันมวยคนหนึ่งสัมผัสกับลูกชายซึ่งเดินทางมาจากอิตาลี(อิตาลีขณะนั้นกำลังเผชิญกับการระบาดเชื้อโควิด-19 อย่างหนัก) ก่อนที่จะนำเชื้อเข้ามาแพร่ที่สนามมวยในเวลาต่อมา และบรรดาเซียนพนันมวยในวันนั้นบางส่วนได้เดินทางกลับที่อยู่ต่างจังหวัดจนทำให้เชื้อโควิด-19 แพร่ระบาดยังต่างจังหวัดเกือบครึ่งก่อนประเทศ

ดังนั้นกลุ่มพนันหรือเครือข่ายการพนันจึงเป็นกลุ่มเสี่ยงต่อการแพร่เชื้อกลุ่มใหญ่สุด อันเกิดจากการเข้าไปแออัดใกล้ชิด ณ สนามมวยเวทีลุมพินี เมื่อวันที่ 6 มีนาคม และมีผู้ป่วยยืนยันแล้วเพิ่มเกิน 100 คนต่อวัน ในอีก 1 สัปดาห์ต่อมา นับแต่นั้นมาสถานที่การจัดการพนันทั้งทางตรงและทางอ้อม (แอบแฝง) ก็ถูกเพ่งเล็งว่า จะเป็นแหล่งมั่วสุมแพร่เชื้อไวรัสโควิด-19 แหล่งใหญ่ ทั้งนี้รวมไปถึงบ่อนประเภทต่างๆรวมถึง บ่อนชนไก่ด้วย

นอกจากนั้น การพนันสนามมวยยังเชื่อมโยงไปยังบ่อนพนันชนไก่ เมื่อเซียนพนันมวยได้เข้าไปพนันยังบ่อนชนไก่ บ่อนพนันชนไก่จึงกลายเป็น “พื้นที่เสี่ยงต่อสุขภาพ” ตามหลักระบาดวิทยา ดังปรากฏในข่าว พบว่ามีเซียนมวยที่เดินทางกลับต่างจังหวัด เข้าไปเล่นพนันในบ่อนชนไก่และวิวชนต่อ ขณะเดียวกันผลการตรวจพบเชื้อโควิด-19 จึงถูกส่งตัวไปยังโรงพยาบาล และผลการสืบสวนระยะเวลาทำให้บุคคลที่เข้าไปเล่นพนันในบ่อนชนไก่และวิวชนในช่วงเวลาดังกล่าวกลายเป็นกลุ่มเสี่ยงทั้งหมด

จากการแพร่ระบาดของเชื้อโควิดไปยังต่างจังหวัดอย่างรวดเร็ว จึงส่งผลให้มีการออกมาตรการปิดบ่อนพนันชนไก่ขึ้นโดยคณะรัฐมนตรีลงวันที่ 17 มีนาคม 2563 ให้ปิดสถานบันเทิงรวมทั้งบ่อนชนไก่ในเวลาต่อมา

การควบคุมบ่อนพนันชนไก่โดยมาตรการปิดเมือง

จากเหตุการณ์การแพร่ระบาดเชื้อโควิด-19 ที่สนามมวยลุมพินี บ่อนพนันชนไก่ก็โดนทางเลขตาม จาก ประกาศกระทรวงมหาดไทยลงวันที่ 18 มีนาคม 2563 ดังข้อความต่อไปนี้

เรียนผู้ว่าราชการจังหวัด ด้วยคณะรัฐมนตรีได้ประชุมเมื่อวันที่ 17 มีนาคม 2563 เรื่องสรุปมาตรการข้อสั่งการเกี่ยวกับโควิด-19 ข้อที่ 7 มาตรการปิดสถานที่ชั่วคราว ข.สถานที่ซึ่งผู้คนไม่ได้ชุมนุมเป็นกิจวัตรแต่มาเพื่อทำกิจกรรมที่มีการเบียดเสียดใกล้ชิด และเสี่ยงต่อการแพร่เชื้อทางปาก (ตะโกน เชียร์) สัมผัสลูกเนื้อตัว หรือใช้สิ่งของร่วมกันง่าย โดยมีมติให้ส่วนราชการที่เกี่ยวข้องรับไปดำเนินการตามอำนาจหน้าที่

การระบาดเชื้อโควิด-19 ระลอกที่ 2

ในช่วงเดือนพฤศจิกายน 2564 เกิดการลักลอบข้ามแดนของพนักงานโรงแรมวันจีวัน จังหวัดท่าซู้เหล็กเข้าเมืองเชียงใหม่ ทำให้สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 ในไทย เริ่มน่าเป็นห่วงอีกครั้ง เมื่อมีคนที่ไปทำงานที่ฝั่งท่าซู้เหล็ก ประเทศเมียนมา กลับเข้าประเทศผ่านทางช่องทางธรรมชาติ และติดเชื้อโรคโควิด-19 นี้มาด้วย บางคนเดินทางมาพักที่เชียงใหม่ไปเที่ยวตามศูนย์การค้า ต่อ งานเฟสติวัลที่เชียงราย บางส่วนก็ขึ้นเครื่องบินมายัง กทม. จนวันวันว่าจะเสี่ยงต่อการแพร่เชื้อระลอก 2 ทั้งนี้ พบว่าผู้หญิงส่วนมากที่ไปทำงานที่จังหวัดท่าซู้เหล็กนั้น ไปทำงานที่โรงแรม 1G1 ซึ่งมีลักษณะเป็นผับ โรงแรม และกาสิโน สถานบันเทิง ห่างจากพรมแดน อ.แม่สาย เพียง 1.5 กม.

ต่อมาเมื่อวันที่ 28 พฤศจิกายน คณะกรรมการโรคติดต่อจังหวัดเชียงใหม่ แถลงชี้แจงกรณีพบผู้ป่วย โควิด-19 คนที่ 42 ของจังหวัดเชียงใหม่ เป็นหญิง อายุ 29 ปี ผู้ป่วยรายนี้เดินทางมาจากประเทศเพื่อนบ้านผ่านทางจังหวัดเชียงรายเข้ามาในจังหวัดเชียงใหม่ โดยรถประจำทาง เส้นทาง เชียงราย-เชียงใหม่ ในวันที่ 24 พฤศจิกายน เข้าพักคอนโดของตนเอง และได้เดินทางไปเที่ยวร้านคาราโอเกะ กับเพื่อนอีก 2 คน ในช่วงดึก ก่อนที่จะไปพักค้างคืนที่วีดีคอนโดมิเนียมกับเพื่อนและได้ขอเข้ารับการรักษาเชื้อโควิด 19 ที่โรงพยาบาลเอกชนในจังหวัดเชียงใหม่ เมื่อวันที่ 26 พฤศจิกายน

ผลการตรวจยืนยัน 2 แลป ทั้งของโรงพยาบาลเอกชนและห้องแล็บของทางโรงพยาบาลนครพิงค์ ระบุตรงกันว่าผลยืนยันพบเชื้อโควิด 19 จึงได้รับผู้ป่วย ซึ่งมีอาการไข้ ไอ ปวดศีรษะ ท้องเสีย จมูก ไม่ได้กลิ่น เข้ารักษาที่โรงพยาบาลนครพิงค์ ซึ่งในขณะนี้ผู้ป่วยมีอาการดีขึ้น ไม่มีไข้ ไม่มีหอบเหนื่อย จมูกเริ่มได้กลิ่น จากการลงพื้นที่สอบสวนโรคและค้นหาผู้สัมผัส พบผู้สัมผัสทั้งหมด จำนวน 306 ราย ในนี้มีผู้สัมผัสใกล้ชิดเสี่ยงสูง จำนวน 85 ราย และได้รับการตรวจหาเชื้อโควิด-19 แล้ว จำนวน 102 ราย ทราบผลการตรวจแล้ว 17 ราย ผลตรวจเป็นลบทั้งหมด โดยผู้สัมผัสใกล้ชิดเสี่ยงสูงที่ไม่มีอาการ จะต้องกักตัวทุกคน

วันที่ 19 ธันวาคม พบการระบาดเชื้อโควิด กับคลัสเตอร์ใหม่ มีที่ไปที่มาเกี่ยวข้องกับธุรกิจเถื่อน จากการลักลอบนำเข้าแรงงานต่างด้าวที่มีจุดเริ่มจากตลาดชายกุ้งสดในจังหวัดสมุทรสาคร เป็นจังหวัดที่มีแรงงานจากประเทศพม่าเป็นหลัก ซึ่งเป็นแรงงานสำคัญในอุตสาหกรรมประมงของประเทศ มีผู้ติดเชื้อกว่า 1,300 คนกระจายไปกว่า 27 จังหวัดที่เชื่อมโยงจากคลัสเตอร์นี้ ในการแพร่ระบาดเชื้อโควิดระลอก 2 นี้ มีผู้ติดเชื้อเดินทางไปยังสนามชนไก่ในหลายพื้นที่ของจังหวัดอ่างทอง ส่งผลให้ผู้ติดเชื้อเพิ่มมากขึ้นจนน่าตกใจ ทั้งในจังหวัดอ่างทอง และจังหวัดใกล้เคียงปรากฏว่าสนามชนไก่ในพื้นที่โดยส่วนใหญ่เป็นบ่อนพนันชนไก่ที่ขออนุญาตถูกต้องตามกฎหมาย แต่มีอีกหลายแห่ง เช่นสนามชนไก่ ในพื้นที่หมู่ที่ 4 ต.ศาลาแดง อ.เมือง จ.อ่างทอง ซึ่งใช้วิธีเลี่ยงข้อกำหนดด้วยการขออนุญาตเป็นชมรมส่งเสริมการเลี้ยงไก่พื้นเมือง แต่จากการตรวจสอบพบว่ามีการจัดพื้นที่เป็นสนามชนไก่หรือบ่อนไก่อย่างชัดเจน และมีการเปิดให้มีการปล้ำไก่หรือตีไก่โดยไม่ได้รับอนุญาต ขณะนี้พบว่า มีผู้ป่วยเกี่ยวข้องกับบ่อนพนันชนไก่มากขึ้น พบผู้ป่วยอย่างน้อย 5 จังหวัดประมาณ 47 ราย ที่เกี่ยวข้องกับสนามชนไก่ที่อ่างทอง โดยอ่างทอง 39 ราย และจังหวัดอื่นๆ อย่างสิงห์บุรี 4 ราย อุทัย 2 ราย ลพบุรี 1 ราย และ สุพรรณบุรี 1 ราย

และตามด้วยเมื่อปลายเดือนธันวาคม พบคลัสเตอร์การระบาดอีกแห่งหนึ่งที่จังหวัดระยองซึ่งเชื่อมโยงกับบ่อนการพนัน และคนงานบ่อนดังกล่าวเสียชีวิตเมื่อวันที่ 28 ธันวาคม ซึ่งนับเป็นผู้เสียชีวิตจากโรคระบาดโควิดรายแรกในรอบเกือบสองเดือน ผลตามมาก็คือเกิดการแพร่เชื้อไปยังจังหวัดลำพูนโดยตรง จากการเดินทางไปเที่ยวระยองของคนลำพูน มีรายงานพบผู้ติดเชื้อโควิด 19 ในพื้นที่จังหวัดลำพูน จำนวน 1 ราย เป็นผู้พักอาศัยอยู่พื้นที่ตำบลแม่ตืน อำเภอเถิน จังหวัดลำพูน เดินทางไปพื้นที่เสี่ยงจังหวัดระยอง และเดินทางเข้ามาในจังหวัดลำพูน เมื่อวันที่ 23 ธันวาคม 2563

จากนั้นได้เข้าไปในพื้นที่ตำบลบ้านกลาง อำเภอเมืองซึ่งอยู่ในเขตนิคมอุตสาหกรรมภาคเหนือและมีเขตติดกับบ้านม้า ตำบลศรีบัวบานอันเป็นที่ตั้งสนามชนไก่บ้านม้า จากการตรวจหาเชื้อกับบุคคลเสี่ยงปรากฏว่าผลเป็นลบไม่มีผู้ติดเชื้อเพิ่ม

เจอลำพูนติดเชื้อโควิด จากการไปเที่ยววอร์มอัพ เชียงใหม่

ลำพูนประกาศปิดสถานที่ที่มีโอกาสเสี่ยงต่อการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19

เมื่อวันที่ 3 มกราคม 2564 ผู้ว่าราชการจังหวัดลำพูน ประธานในการประชุมคณะกรรมการโรคติดต่อจังหวัดลำพูน, นายอำเภอ/ผู้แทนฯ ทุกอำเภอและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้าร่วมประชุมหารือ และร่วมกันกำหนดมาตรการ แนวทางเชิงรุก ในการป้องกันการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อโควิด-19 ระลอกใหม่ในพื้นที่ ได้ออกคำสั่งปิดสถานที่ๆ มีโอกาสเสี่ยงต่อการแพร่ระบาดของโรคติดต่อเชื้อโควิด-19 เป็นการชั่วคราว ดังนี้ สถานบริการ ผับ บาร์ สถานบันเทิง ร้านคาราโอเกะ ร้านอาหารที่มีการสังสรรค์/ดื่มกิน ร้านเกมส์ ร้านอินเทอร์เน็ต ฟิตเนส ร้านหมูกระทะ ชาบู บุฟเฟ่ หากฝ่าฝืนมีโทษจำคุกไม่เกิน 1 ปี ปรับไม่เกิน 100,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ และสำหรับผู้ที่เดินทางมาจากจังหวัดพื้นที่เสี่ยง ใน 28 จังหวัด หรือในพื้นที่ที่เสี่ยงต่อการสัมผัสโรคให้รายงานตัวแก่ทาง โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล(รพ.สต.), อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.), กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน หรือนายอำเภอในพื้นที่ในส่วนการกักตัวแบบ Home Quarantine (HQ) คือการให้ผู้ที่เข้าข่ายเสี่ยงกักกันที่บ้าน เป็นคำสั่งกักตัวโดยนายอำเภอ เป็นการกักตัวแบบเข้มข้น จะต้องไม่ออกจากบ้านที่กักตลอด 14 วัน ทั้งนี้ ผู้ว่าราชการจังหวัดลำพูน ยังได้กำชับทุกอำเภอในการวางมาตรการป้องกันเชิงรุกติดตามและประชาสัมพันธ์ในการขอความร่วมมือให้พี่น้องประชาชน ปฏิบัติ ตามมาตรการป้องกัน

กรณีพบผู้ติดเชื้อโควิด-19 รายที่ 6 ของจังหวัดลำพูน ซึ่งทราบผลอย่างเป็นทางการเมื่อกลางดึกคืนวันที่ 5 มกราคม 2564 ที่ผ่าน จากการตรวจสอบไทม์ไลน์พบว่าผู้ป่วยเป็นชายวัย 25 ปี ชาว ต.มะเขือแจ้ อ.เมืองลำพูน ข้อมูลระบุว่าไปร่วมงานแคนด์ดาว์นฉลองส่งท้ายปีเก่าต้อนรับปีใหม่ร้านวอร์มอัพ สถานบันเทิงอันดับต้นๆ ของเชียงใหม่

การระบาดเชื้อโควิด-19 ระลอก 3

ปลายเดือนมีนาคมถึง ต้นเดือนเมษายน พบคลัสเตอร์การระบาดใหม่จากคริสตัสคลับ สถานบันเทียงย่านซอยทองหล่อ-เอกมัย กรุงเทพมหานคร จากการไต่สวนภายหลังการระบาด พบว่ามีนักการเมืองและศิลปิน-ดาราหลายคนเคยเป็นลูกค้าและกลายเป็นกลุ่มเสี่ยง/ติดเชื้อโควิดและขอกักตัว แม้ว่าจะไม่มีคำสั่งควบคุมการเดินทางข้ามจังหวัดในช่วงสงกรานต์ ซึ่งกระจายไป 20 จังหวัด จำนวน 504 รายรวมทั้งมาจากเชียงใหม่ 2 รายต่อมามีการเปิดเผยว่าโควิด-19 ระลอกนี้เป็นสายพันธุ์กลายพันธุ์ในประเทศอังกฤษ (B117) ตามคำบอกเล่าของคุณชววิทย์ระบุว่ามีหนุ่มไฮโซรุ่นใหม่ 2 คนซึ่งมีกิจการบ่อนการพนันเดินทางจากกรุงเทพฯ ปัญหาซึ่งกำลังระบาดด้วยเชื้อโควิดสายพันธุ์อังกฤษ และนำเชื้อโควิดสายพันธุ์อังกฤษมาแพร่ที่คริสตัสคลับแห่งนี้ระหว่างวันที่ 25-27 มีนาคม 2564 ซึ่งเชื้อโควิด-19 สายพันธุ์นี้ระบาดเร็วขึ้น 1.7 เท่าเมื่อเทียบกับสายพันธุ์ก่อนหน้านี้ (ได้แก่ สายพันธุ์ S และ GS) จนถึงวันที่ 6 เมษายน ปลัดกระทรวงสาธารณสุขเปรียบเทียบการระบาดรอบนี้ว่าเหมือน "ปลวกแตกรัง" อาจมีผู้ติดเชื้อหลักหมื่นคน และอาจต้องใช้เวลาคุมโรค 2 เดือน

การระบาดจากคลับบาร์ซอยทองหล่อ และไปโผล่ที่จังหวัดเชียงใหม่โดยนักเที่ยว พบนักเที่ยวติดเชื้อโควิด-19 ที่ร้านวอร์มอัฟและกราวด์ (GROUND) ในเวลาต่อมาบังเอิญนักศึกษามหาวิทยาลัยเชียงใหม่ไปฉลองเสร็จจากสอบภาคการศึกษาที่ 2 ก่อนจะแยกย้ายกลับบ้านเกิด จังหวัดลำพูนก็ตรวจพบผู้ป่วยติดเชื้อโควิด-19 ตามมา สถานการณ์ในปัจจุบันเชื้อโควิด-19 ได้แพร่ระบาดเข้าไปในโรงงานอุตสาหกรรมกลุ่มแพนดอรา และโรงงานอิเล็กทรอนิกส์มูราตะอยู่ในโซนเดียวกับสนามชนไก่บ้านม้า

การรายงานสถานการณ์การแพร่ระบาดเชื้อโควิด-19 เป็นส่วนหนึ่งของการควบคุมประชากรของรัฐ โดยทีมสอบสวนทางระบาดวิทยา ให้ทันกับสถานการณ์การระบาด เพื่อค้นหาต้นตอของการติดเชื้อโรค ระยะเวลาของการเดินทาง ปฏิสัมพันธ์จนกลายเป็นกลุ่มเสี่ยง รวมถึงสถานที่ต่างๆที่ผู้ติดเชื้อยังไม่แสดงอาการไปสัมผัสด้วย ปริมาณ สถิติ ตัวเลขของผู้ติดเชื้อจะเป็นตัวบ่งชี้ถึงระดับความรุนแรง ในการกำหนดมาตรการการควบคุมในระดับต่างๆ รวมทั้งการควบคุมการอยู่ร่วมกันของประชากร สถานที่เสี่ยง สถานที่ต่างๆที่กำลังเกิดการระบาด เคยเกิดระบาดมาแล้วและสถานที่เสี่ยงที่จะเกิดโรคระบาด

การจัดช่วงเวลาพัฒนาการคร่าว ๆ 3 ระลอก ตามระยะเวลาซึ่งเวลาและเหตุการณ์อาจเหลื่อมกันตามความแตกต่างของสถานที่ หรือความแตกต่างกับช่วงเวลาที่กำหนดโดยรัฐ อย่างไรก็ตาม ระบาดวิทยาที่ทางการใช้ในการติดตามสอบสวนหาต้นตอ (Grounded Xero) การระบาดเชื้อโควิด-19 ล้วนแล้วมีที่มาจากบ่อนการพนันทั้งในและนอกประเทศ ซึ่งเชื่อมโยงกับอำนาจ/อิทธิพลของนักธุรกิจ ข้าราชการ นักการเมืองระดับสูง การติดตามควบคุม เอาผิดเกิดความเหลื่อมล้ำ เป็นสองมาตรฐาน ดังนั้นมาตรการ การบังคับใช้ตามกฎหมายจึงเกิดความล้มเหลว ซึ่งจะพบได้จากกรณีการระบาดโควิด-19 ที่คลับชอยทองหล่อ กรุงเทพฯหายไปจากพื้นที่สื่อโดยปริยาย ภาพลักษณ์บ่อนการพนันถูกตอกย้ำโดยสื่อมวลชนในฐานะที่เป็นแหล่งแพร่เชื้อโควิด-19 ทั้ง 3 ระลอก และเหมารวมไปถึงสนามชนไก่ทั่วประเทศทั้งสนามชนไก่ถูกและผิดกฎหมาย ซึ่งเกิดจากการระบาดเชื้อโควิดในสนามชนไก่จังหวัดอ่างทองและกระจายไปสู่จังหวัดใกล้เคียงอย่างรวดเร็ว อาศัยรูปธรรมสนามชนไก่อ่างทองรัฐจึงประกาศปิดสนามชนไก่ตั้งแต่ต้นปี 2564 เป็นต้นมา

4.2 การเปรียบเทียบประกาศปิดเมือง 2 ครั้ง

จากการระบาดของเชื้อโควิด-19 4 ระลอก และมีการประกาศภาวะฉุกเฉินหรือปิดเมือง 2 ครั้ง ครั้งแรกเมื่อวันที่ 26 มีนาคม 2563 ที่ผ่านมาและประกาศขยายเวลาต่อเนื่อง พร้อมกับประกาศภาวะฉุกเฉิน จะประกาศ คำสั่งและข้อกำหนดที่ออกตามความในมาตรา 9 แห่ง พ.ร.ก.บริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน ซึ่งระบุถึงสิ่งที่ "ห้ามทำ" และ "ต้องทำ" มากมาย เช่น ห้ามเข้าพื้นที่เสี่ยง การปิดสถานที่เสี่ยงต่อการติดต่อโรค การปิดช่องทางการเข้ามาในราชอาณาจักร ห้ามกักตุนสินค้า ยา เวชภัณฑ์ ฯลฯ ทั้งนี้รวมถึงประกาศปิดสนามชนไก่ การประกาศคำสั่งและข้อกำหนด ข้อห้ามต่าง ๆ นั้นได้นำรูปแบบการปิดเมืองอื่น 72 วันมาใช้ จนถึงเดือนตุลาคม 2563 ศบค.ได้ประกาศผ่อนคลายมาตรการลง อนุญาตให้เปิดสนามชนไก่ได้ ตามมาตรการระยะห่างทางสังคม จนถึงปลายเดือน มีนาคม 2564 มีประกาศปิดสนามชนไก่อีก จากการแพร่ระบาดของเชื้อโควิด-19 ระลอกใหม่ซึ่งเป็นเชื้อกลายพันธุ์มาจากอังกฤษและอินเดีย มีการแพร่เชื้ออย่างรวดเร็ว และอันตรายถึงขั้นเสียชีวิตเป็นจำนวนมาก มีการใช้มาตรการปิดเมืองอีกในต้นเดือนเมษายน 2564 เพื่อระงับไม่ให้มีการเดินทางในช่วงเทศกาลสงกรานต์ ซึ่งมีความกังวลว่า จะเกิดการแพร่ระบาดของเชื้อโควิดจนยากที่จะควบคุม ทั้งนี้ภายหลังได้รับบทเรียนจากมาตรการปิดเมืองครั้งแรก การประกาศการควบคุมครั้ง 2 จึงไม่ใช่คำว่าล็อกดาวน์ แต่เลี่ยงไปใช้วิธีการจำแนกพื้นที่เสี่ยงในการระบาดเชื้อโควิดตามจำนวนผู้ติดเชื้อและอัตราการติดเชื้อในแต่ละวัน คือพื้นที่สีแดงเข้มเป็นพื้นที่ที่มีการควบคุมขั้นสูงสุดและเข้มงวดมี 6

จังหวัด (รวมทั้งเชียงใหม่) พื้นที่สีแดง เป็นพื้นที่ที่มีการควบคุมสูงสุดมี 45 จังหวัดและพื้นที่สีส้มเป็นพื้นที่ควบคุมมี 26 จังหวัด

ในการเปรียบเทียบมาตรการปิดเมือง 2 ครั้งสามารถแยกแยะออกมาได้ 3 ประเด็นดังนี้

ประเด็นแรก สถานการณ์ความรุนแรงเชื้อโควิด-19

เชื้อโควิดที่ระบาดเป็นเชื้อสายพันธุ์อู่ฮั่น ติดจากนักท่องเที่ยวชาวจีน และสายพันธุ์อู่ฮั่นที่นำมาจากประเทศอิตาลี (ที่แพร่ระบาดจากสนามมวยลุมพินี) รวมถึงชาวไทยมุสลิมที่ติดเชื้อจากการไปร่วมพิธีทางศาสนาของประเทศอินโดนีเซียและมาเลเซีย ผู้คนรู้สึกกลัวมากเพราะเป็นโรคอุบัติใหม่ ยังไม่มียารักษาจึงต้องมีมาตรการป้องกันอย่างเข้มงวด แต่การระบาดของเชื้อโควิดระลอกหลังกลับรุนแรงกว่า เพราะเป็นการระบาดของเชื้อโควิดกลายพันธุ์จากอังกฤษ (สายพันธุ์เบต้าซึ่งแพร่ระบาดที่คลับชอยทองหล่อและแพร่ไปยังจังหวัดภาคตะวันออกและขึ้นไปเชียงใหม่) และเชื้อโควิดสายพันธุ์จากอินเดีย (สายพันธุ์เดลต้าระบาดที่ชายแดนภาคใต้เข้ามาระบาดที่กรุงเทพฯ) ซึ่งเชื้อโควิดสายพันธุ์อินเดียสามารถแพร่กระจายได้รวดเร็วกว่าเดิม 1.7 เท่า ลงปอดทำให้มีอาการทรุดลงอย่างรวดเร็ว มีผู้ติดเชื้อและเสียชีวิตเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ผู้คนในสังคมฝากความหวังไปที่วัคซีนโดยเชื่อว่าสามารถป้องกันไม่ให้ติดเชื้อโควิดได้ ประเทศไทยจึงกลายเป็น “สังคมเสี่ยง” ในระดับสูง โดยดูจากประกาศห้ามคนที่เดินทางจากประเทศไทยเข้าประเทศของหลายประเทศ อาทิเช่นฟิลิปปินส์

ประเด็นที่สอง การใช้มาตรการปิดเมือง (Lock down)

การประกาศปิดเมืองครั้งแรก เป็นมาตรการ “ใช้ยาแรง” ตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญระบาดวิทยา และการประกาศปิดเมืองครอบคลุมทุกจังหวัดทั่วประเทศ แม้ว่าบางจังหวัดจะปลอดเชื้อโควิดก็ถูกปฏิบัติไม่ต่างจากจังหวัดที่มีเชื้อระบาด ต่างจากประเทศจีนซึ่งมาตรการปิดเมืองเฉพาะมลฑลหมู่เป่ย์ ใช้อย่างเข้มข้นเฉพาะเมืองอู่ฮั่น การปิดเส้นทางสัญจร ตลาดสดและประกาศเคอร์ฟิวทำให้สภาพ/บรรยากาศเมืองไม่ต่างอะไรกับ “เมืองร้าง” ไม่มีผู้คนอาศัยอยู่

เมื่อมีการประกาศปิดเมืองครั้งที่สอง จะใช้มาตรการเน้นการควบคุมเชิงพื้นที่โดยจำแนกตามระดับความรุนแรงของการแพร่ระบาด 3 ระดับ เลี่ยงใช้คำว่า “ปิดเมืองหรือล็อกดาวน์” เพื่อที่รัฐไม่ต้องจ่ายค่าเยียวยาเหมือนประกาศปิดเมืองครั้งแรก และพยายามให้ภาคอุตสาหกรรมดำเนินการต่อไปแม้ว่าจะเผชิญกับการแพร่ระบาดในโรงงานก็ตาม รวมทั้งปัญหาการจัดการวัคซีนทั้งระบบ

ภายใต้มาตรการสร้างภูมิคุ้มกันหมู่โดยมีเป้าหมายการฉีดวัคซีนให้ได้ 70% ของจำนวนประชากรทั้งประเทศ

ประเด็นที่สามผลกระทบที่เกิดขึ้น ผลจากการใช้มาตรการปิดเมืองแบบใช้ยาแรง ตามจำนวนเจ็บแต่จบ สามารถระงับการแพร่ระบาดผลเชื้อโควิด-19 ได้ ประเทศไทยได้รับคำชมจากทั่วโลกว่า มีความสำเร็จในการจัดการควบคุมการแพร่ระบาดได้ดีที่สุดประเทศหนึ่ง แต่ผลตามมาก็มีความรุนแรงเหมือนกัน เกิดผลข้างเคียงเยอะมากไม่ต่างอะไรกับการใช้เคมีบำบัดรักษาโรคมะเร็ง นอกจากมุ่งกำจัดเซลล์มะเร็งแล้วหากยังกระทบไปยังเซลล์ที่ดีอีกด้วย นั่นคือฐานทางเศรษฐกิจทุกประเภทพังพินาศ ไม่คุ้มกับการเยียวยาจากภาครัฐ ผลตามมาจึงเป็นบทเรียนในการออกมาตรการควบคุมการแพร่ระบาดเชื้อโควิด-19 ในระยะต่อมา

4.3 ผลกระทบจากมาตรการปิดสนามพนันชนไก่

ในงานของประชาธิปไตยและสิทธิโชคได้กล่าวถึง ความเสี่ยงทางสังคม (Social Risk) ซึ่งหมายถึง ความเสี่ยงจากการต้องสูญเสียความสัมพันธ์ทางสังคมกับคนรอบข้าง ส่งผลกระทบต่อรายได้และความมั่นคงต่อชีวิตด้านต่างๆ หากพวกเขาต้องปรับพฤติกรรมเสี่ยงต่อสุขภาพ ดังนั้นการณรงค์ให้ความรู้ด้านสุขภาพที่เน้นผลกระทบด้านลบของความเสี่ยงจากการสัมพันธ์กับสิ่งต้องห้าม ในหลายกรณีมักได้ผลลัพธ์ที่ไม่ดีหรือตรงข้าม เพราะกลุ่มเสี่ยงจะใคร่ครวญถึงผลกระทบของความเสี่ยงทางสังคมไปพร้อมกัน ดังนั้นในการศึกษาเครือข่ายบ่อนพนันชนไก่สามารถนำความหมายของความเสี่ยงทางสังคม เป็นแนวทางในการวิเคราะห์ผลกระทบจากมาตรการระยะห่างทางสังคม (Social Distancing) ในบ่อนพนันชนไก่ได้ (ประชาธิปไตยและสิทธิโชค, 2561, 115) เมื่อนำความหมายความเสี่ยงทางสังคมมาใช้วิเคราะห์ผลกระทบสามารถแบ่งผลกระทบได้ 2 ข้อคือผลกระทบทางเศรษฐกิจกับผลกระทบทางสังคม

4.3.1 ผลกระทบต่อทุนทางเศรษฐกิจในชุมชน กรณีเครือข่ายสนามชนไก่บ้านม้า

สืบเนื่องมาจากวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งสนามชนไก่บ้านม้าเพื่อหวังผลตอบแทนด้านธุรกิจ การประกาศปิดสถานประกอบการโดยรัฐ 2 ระลอกทำให้สนามชนไก่บ้านม้าได้รับผลกระทบมากที่สุด เช่นเดียวกับกับธุรกิจด้านอื่นๆ เครือข่ายสนามชนไก่บ้านม้าตายสนิท เชื่อมไปถึงกิจการต่างๆ รอบสนามชนไก่ก็ได้รับผลกระทบตามเป็นลูกโซ่ ซึ่งแต่เดิมนั้น เครือข่ายสนามชนไก่นอกจากจะดำเนินกิจกรรมจัดการชนไก่ หากยังก่อให้เกิดระบบเศรษฐกิจหมุนเวียนกันในชุมชน กล่าวคือ

1) การทำธุรกิจสนามชนไก่ในยุคนี้ไม่ได้หวังกำไรแต่เพียงฝ่ายเดียว เพียงหวังแค่ให้อยู่ได้ นั่นคือธุรกิจสนามชนไก่สามารถเลี้ยงตัวเองโดยไม่ต้องเอาทุนส่วนอื่นมาอุดหนุน แต่ต้องการให้ชาวบ้านเอาไก่มาประลองกันเป็นการ “เพิ่มมูลค่าไก่ไปในตัว”

2) บริเวณสนามชนไก่ คล้ายกับตลาดกลางในการซื้อ-ขายไก่ชน ราคาซื้อ-ขายขึ้นอยู่กับความพอใจของทั้งสองฝ่าย และความเป็นเครือข่ายไก่ชนเดียวกัน

3) ก่อให้เกิดอาชีพต่างๆที่เกี่ยวข้องสนามชนไก่ตามมา เช่นอาชีพขายอุปกรณ์ต่างๆสำหรับไก่ชน แม่ค้าทำร้านอาหารเครื่องดื่มซึ่งมาเช่าห้องแถวของกาดสนามชัย ทำร้านอาหาร เปิดเฉพาะวันอาทิตย์ประมาณ 5-6 ห้อง และโซนไกลจากสนามให้เช่าเป็นรายเดือนๆละ 1,400 บาทแต่อยู่ในบริเวณตลาด และแม่ค้ารถเร่ (รถเข็น) ประมาณ 4-5 คันจะขายลูกชิ้น ขายปลาหมึกย่าง ไม่เก็บค่าวางของขายคิดว่าก็มาค้าขาย นอกจากนั้นก็มีการเข็นขายผลไม้ทั่วไป แจกมาขายโรตีสายเป็นคนนอกบ้านม้า แต่พักอาศัยอยู่บ้านม้า ส่วนในบริเวณสนามก็จะขายน้ำ ซึ่งทั้งหมดเป็นคนในชุมชน มีงานทำมีรายได้เสริมในครอบครัว ดังนั้นการที่สนามชนไก่ดึงคนกว่า 1,000 คนก็จะนำเงินมาจับจ่าย ทำให้มีการกระจายรายได้ มีกระแสเงินทุนหมุนเวียนในชุมชนมากขึ้น

ส่วนเรื่องรายได้จากการประกอบอาชีพในบริเวณสนามชนไก่มีมาน้อยแค่ไหนนั้น มีการประเมินเชิงเปรียบเทียบเชิงเวลาคร่าวๆพบว่า จากตัวอย่างอาชีพขายลูกชิ้น มีการประเมินว่า พ่อค้าขายลูกชิ้นเร่ 6 วันได้เงินน้อยกว่าเงินที่ได้จากการขายลูกชิ้นในสนามชนไก่เพียงหนึ่งวัน หรือไม่

“ร้านเหล้าที่ตั้งอยู่นอกบริเวณบ่อนซึ่งเขาเช่าจากเราโดยแยกออกจากกิจการบ่อน พวกนี้จ่ายเป็นเดือนแต่เปิดร้านเฉพาะวันชนไก่ แค่ 4 วันก็คุ้มแล้ว รถเข็น รถขายโรตีสัมให้ไปขายในบ่อน เพราะเป็นอาหารที่กินง่าย เพราะเล่นไปด้วยกินไปด้วยได้ เป็นของแขกปากีสถานอยู่ที่นี้มานาน รวมถึงพวกรถขายซาลาเปาที่ขายแบบรถเข็นส่วนมากไม่เก็บค่าตัง ถือว่าเขามาบริการให้พวกเล่นพนัน” เป็นคำกล่าวของผู้จัดการสนามชนไก่บ้านม้า

ตารางที่ 7 แสดงรายรับ-รายจ่ายสนามชนไก่บ้านม้า ก่อนการประกาศปิดสถานประกอบการเสี่ยง

รายการ	รายรับ/ต่อวัน	รายจ่าย/ต่อวัน
-รายได้เปอร์เซ็นต์เดิมพันไก่ชน	36,000-48,000 =42,000	
-รายได้จากการจำหน่ายเครื่อง ดื่ม	บาท 30,000 บาท	
-เก็บค่าเช่าร้านขายอุปกรณ์ไก่ ชน	600 บาท 2,000 บาท	1,000 บาท
-เก็บค่าร้านอาหาร		
-ค่าตอบแทนกรรมการสังเวียน หลัก		2,000 บาท
-ค่าตอบแทนกรรมการสังเวียน รอง 4 คน		4,000 บาท 1,200 บาท
-ค่าตอบแทนทีมผู้บริหาร 4 คน		1,500 บาท
-ค่าทำความสะอาด		
-ค่าน้ำ-ค่าไฟ		
-ค่าธรรมเนียมขออนุญาต		
-ค่าน้ำร้อน-น้ำชา		
รวมทั้งสิ้น	74,600 บาท	9,700 บาท

หมายเหตุ : รายจ่ายนี้ยังไม่นับรวมถึงค่าดำเนินการด้านเอกสาร การขออนุญาตชนไก่ต่อเดือน 400 บาท (220 บาท ต่อวัน เดือนละ 2 วัน) ส่วนค่าใช้จ่ายที่เรียกว่าค่าน้ำร้อนน้ำชา ก็ยังไม่แน่นอนขึ้นอยู่กับการต่อรองและประเภทที่เคยจ่ายโดยที่ทางหน่วยงานราชการร้องขอมาเช่น รางวัลงานกาชาด (มอเตอร์ไซด์) อำเภอก็เป็นตัวแทนจังหวัดขอมาจัดทุกปี การเลี้ยงต้อนรับข้าราชการย้ายมาใหม่ ผู้กำกับมักจะทำขอเป็นเปียร์ เป็นเหล่าตามระบบลูกน้องเลี้ยงนาย หลังโควิดก็มีรายจ่ายประจำเช่น ใบรับรองสนามปลอดภัยมีอายุ 90 วันเป็นรายจ่ายที่ไม่มีใบเสร็จ เป็นค่าบริการที่เอายามาพันในบ่อน ครั้งละ 1,500 บาท หลังโควิดบ่อนปิด แต่ก็ยังจ่ายเพื่อรักษาสถานภาพ ค่าพ่นยาฆ่าเชื้อของปลุสัตว์อำเภอ (เขาต้องทำรายงาน) ก็ไม่มีใบเสร็จ

ตามระเบียบกระทรวงมหาดไทยปี 2553 อนุญาตให้มีการชนไก่ได้ 2 อาทิตย์ต่อครั้ง แต่ในทางปฏิบัติสนามชนไก่สามารถเปิดให้มีการชนไก่ได้ อาทิตย์ละครั้ง(เปิดได้เฉพาะวันเสาร์หรือวันอาทิตย์วันใดวันหนึ่ง) หรือจำนวน 4 ครั้งต่อเดือน

ถ้าในสถานการณ์ปกติ สนามชนไก่บ้านม้าจะมีรายได้เป็นตัวเงินวันละ 74,600 เดือนละ 298,400 บาทภายหลังการประกาศปิดสนามชนไก่ สนามชนไก่บ้านม้าสูญเสียรายได้ไปหมด และกระทบไปยังห่วงโซ่เศรษฐกิจ คนตงงาน แม่ค้าขายของลำบากมากขึ้น

ฟาร์มเพาะพันธุ์ไก่ชน

ฟาร์มเพาะพันธุ์ไก่ชน ตั้งอยู่บ้านจำบอน ตำบลศรีบัวบาน ตำบลเดียวกันกับที่ตั้งสนามชนไก่บ้านม้า ฟาร์มเพาะพันธุ์ไก่ชนจะได้รับผลกระทบค่อนข้างหนัก เพราะเมื่อไม่มีการชนไก่ออเดอร์ในการเพาะลูกไก่ไม่มีเข้ามา และไก่ที่เพาะส่งก็ตกค้างในฟาร์ม จากไม่มีรถขนส่งเข้ามารับ สิ่งที่เป็นทางออกของฟาร์มเพาะไก่ก็คือ ลดจำนวนแม่ไก่ลง และทยอยออกขายเป็นประเภทไก่เนื้อหรือ “ไก่กิโล” หมายถึงไก่ที่ไม่เข้าเกณฑ์เป็นไก่ชน เช่นไก่พิการ ปากแหวง ขาบิด เป็นต้น

ตารางที่ 8 แสดงรายจ่ายของฟาร์มเพาะพันธุ์ไก่ชนต่อเดือน

รายการ	รายจ่าย / เดือน
- ค่าอาหาร	12,000 บาท
- ค่ายาบำรุง	500 บาท
- ค่าวัคซีน	1,500 บาท
- ค่าซ่อมบำรุง	500 บาท
- ค่าน้ำ	200 บาท
- ค่าไฟฟ้า	600 บาท
- ค่าอุปกรณ์เลี้ยงไก่	65 บาท
รวมทั้งสิ้น	15,365 บาท

4.3.2 ผลกระทบต่อทุนทางสังคม เครือข่ายสนามซุ่มไก่บ้านหนองยางฟ้า

เครือข่ายสนามซุ่มไก่บ้านหนองยางฟ้า ยังมีความสัมพันธ์กับชุมชนหมู่บ้านอย่างใกล้ชิด ดังนั้นเมื่อมีการประกาศเสียงตามสายในหมู่บ้าน ห้ามชุมนุมเกิน 5 คนเพื่อป้องกันโรคโควิด-19 ระบาด การซุ่มไก่ทุกวันจันทร์จึงต้องหยุดตั้งแต่ต้นเดือนมีนาคม 2563 จนถึงช่วงออกพรรษานับเป็นเวลา 6-7 เดือน เริ่มมาเปิดสนามซุ่มไก่อีกครั้งต้นเดือนตุลาคม 2563 จากการผ่อนคลายมาตรการล็อกดาวน์ ตอนเปิดสนามซุ่มไก่ไม่ได้ขออนุญาตมาก่อน(เพราะไม่ได้จดทะเบียนกับทางการ) เพียงแค่แจ้งข่าวสารให้เจ้าของซุ่มไก่ขาประจำทราบ ผลกระทบโควิดต่อสนามซุ่มไก่นั้น

- **ซุ่มไม่มีรายได้ ไก่ในซุ่ม** ส.สราวุธ มีมูลค่าอย่างน้อยตัวละ 2,000 บาท ในซุ่มมี 20 ตัว มูลค่ารวมกัน 40,000 บาท ถ้าแยกแยะออกเป็นพ่อพันธุ์ไก่ชนตัวละ 5,000 บาท ส่วนแม่พันธุ์ไก่อายุตัวละ 1,000-2,500 บาท รวมมูลค่าไก่ทั้งซุ่ม(80ตัว)ประมาณ 100,000 บาท ถ้าเปรียบเทียบมูลค่าไก่ฟาร์มจะคิดราคาตามน้ำหนักของไก่คูณด้วยจำนวนไก่ในฟาร์มทั้งหมด และค่าชดเชยในการทำลายไก่จะตกตัวละ 45 บาท ทำให้เจ้าของซุ่มในเมืองบางรายที่อยู่ในรัศมีการระบาดเชื้อโรค ลักลอบนำไก่แก่งไก่แพงหนีไปฝากเลี้ยงในที่ป่าที่สวนในที่ห่างไกล ตามญาติเพื่อนฝูงที่รู้จักกันในเครือข่ายซุ่มไก่ ผลพลอยได้ตามมาไก่นำไปฝากตามสวนลำไยเกิดการแพร่พันธุ์เยอะแยะ ไก่บางตัวมีแววเป็นไก่นำ เจ้าของซุ่มเดิมยังตามไปซื้อไก่อกับชาวบ้านกลับมาเข้าซุ่มอีก เป็นที่เข้าใจด้วยว่า ปกติการเลี้ยงไก่เพื่อเอาไปชนพนันกัน ต่อมาเมื่อเห็นช่องทางในการทำธุรกิจจึงทำการเลี้ยงเพื่อขายเป็นรายได้เข้าซุ่ม ดังนั้นเมื่อมีประกาศปิดสนามซุ่มไก่นั้น เท่ากับไม่มีสถานที่ที่ซุ่มไก่ให้คนเข้ามาซื้อ-ขาย โอกาสขายไก่ของเรา ก็จะน้อยลง ดังเสียงบ่นของเจ้าของซุ่ม ส.สราวุธที่ว่า

“เมื่อก่อนที่จะมีโควิด-19 เข้ามา ไก่มีเท่าไรก็ได้ขาย เพราะเขารู้ว่ามีสถานที่ที่จะเอาไก่ไปชน พอมีโควิดมาเขาไม่รู้ว่าซื้อไก่ไปทำไม เราก็ไม่ได้ขายแต่จำเป็นต้องเลี้ยงต่อ ก็ต้องเสียค่าใช้จ่ายซึ่งที่จริงควรจะเป็นรายรับของเรา เรากลับสูญเสียโอกาสที่จะได้ขายไก่นำ จะได้นำเงินมาใช้จ่ายหมอนเวียน ”

ผลกระทบค่าใช้จ่ายซุ่มไก่ ในการให้ข้อมูลของเจ้าของซุ่มจะมีการให้รายละเอียดแบบประมาณการดังนี้ ซื้อข้าวโพดให้ไก่กินในระยะเวลา 3 วันต่อกระสอบราคากระสอบละ 200-300 บาท ข้าวเปลือกกระสอบละ 200 บาทปริมาณ/น้ำหนักกระสอบละ 5 กิโลกรัม จะให้กินกระสอบละ 5 วัน ดังนั้นจึงนำรายละเอียดค่าใช้จ่ายของซุ่มโดยคิดเป็นรายเดือนได้ดังนี้

ตารางที่ 5 ค่าใช้จ่ายรายเดือน ประจำซุ้ม ส.สราวุธ บ้านหนองยางฟ้า

รายการจ่าย	จำนวนเงิน
-ค่าข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ 10 กระสอบ	3,000 บาท
-ค่าข้าวเปลือก 7 กระสอบ	2,000 บาท
-ค่ายาสมุนไพร ยาบำรุง วัคซีนไก่	300-500 = 400 บาท
-ค่าไฟฟ้ารายเดือน	400 บาท
-ค่าน้ำประปารายเดือน	150 บาท
-ค่าอุปกรณ์ซ่อมบำรุงซุ้มรายเดือน	500 บาท
รวมทั้งสิ้น	6,450 บาท

ถ้ามองในด้านต้นทุนการเลี้ยงไก่ในยามปกติ ก็จะมีรายได้จากการขายไก่ชนเข้ามาแทบทุกเดือน รวมทั้งรายได้จากการเป็นแมวมองในการซื้อ-ขายไก่ แต่พอประกาศปิดสนามซ้อมไก่ รายได้ที่ควรจะได้หายไป ส่วนรายจ่ายดังในตารางไม่ได้หายไปด้วย จึงกลายเป็นภาระอันหนักอึ้งสำหรับเจ้าของซุ้มไก่

ชาวบ้านไม่มีสถานที่พบปะซื้อ-ขายไก่ชน

การประกาศปิดบ่อนชนไก่มีผลกระทบแน่นอน การปิดบ่อนจึงไม่มีที่ให้ไก่มาชนเพื่อให้คนซื้อ มาดู ซุ้มที่เป็นคนผลิตไก่ชนป้อนสนาม ก็ไม่ได้ขาย เป็นผลกระทบต่อเนื่องแบบลูกโซ่ ถ้ามีการเปิดสนามชนไก่เขาก็รู้ว่ามีที่ชนแล้ว ผู้คนก็จะพากันมาเสาะแสวงหาซื้อ-ขายไก่จากซุ้มทันที ซุ้มก็สามารถระบายไก่ออกได้

ในมุมมองคนซื้อไก่ก็เช่นกัน คนซื้อก็ไม่ว่าจะซื้อไก่ไปทำไมเพราะไม่มีสนามให้ชนไก่หรือไม่ ทางการเข้มงวดกวดขันเสี่ยงต่อการถูกจับกุม ตามปกติคนซื้อก็ซื้อไก่เพื่อเอาไปตี พอสนามซ้อมไก่ถูกปิด ไปไหนไม่สะดวกก็เลยชะลอซื้อไว้ก่อน เจ้าของซุ้มเล็กจะลดการเลี้ยงดู ปล่อยไก่ไม่ทำการฝึกซ้อม (ฟิต) ไก่ ในเมื่อไม่ได้ขายไกรายได้เลยขาดไป กว่า 7 เดือนที่ไม่มีรายได้เข้ามาสู่ครอบครัว นอกเหนือจากขาดรายได้ที่เป็นตัวเงินแล้วยังรวมถึง วงจรการหมุนเวียนของเงินในชุมชนพลอยลดลงไปด้วย รวมทั้งเครือข่ายธุรกิจพนักชนไก่ก็หยุดชะงักโดยปริยาย นอกจากนั้นในกิจการสนามซ้อมไก่

ยังมีค่าใช้จ่ายเล็กน้อย ถ้ามีการซ่อมไม้แบบวางเดิมพัน ผู้จัดการสนามซ่อมไม้จะคิด 10% คือจะได้ค่าสนาม ก็จะนำค่าสนามไปจ่ายเป็นค่าน้ำ ค่าไฟ ในขณะที่มีการซ่อมไม้จะมีการประเมินคัดเลือกไม้ที่มีแววนำไปเป็นไม้ชน

เครือข่ายความสัมพันธ์แนวราบหยุดชะงัก ในความสัมพันธ์เครือข่ายสนามซ่อมไม้ มีกระบวนการซื้อ-ขาย แบบ “แมวมอง” ขึ้นมา แมวมองเป็นบุคคลที่มีความเชี่ยวชาญในการดูไม้ชนเก่ง สามารถคาดการณ์ที่จะได้กำไรจากการทำธุรกิจไม้ชนในอนาคต ทำหน้าที่เป็นตัวกลางเชื่อมระหว่างผู้ต้องการจะซื้อไม้ที่ชอบกับผู้ที่ต้องการขายไม้ให้ได้ราคาสูงตามต้องการ อาจทำหน้าที่เป็นเหมือนแมวมองให้กับคนซื้อไม้เข้าสู่ไม้ใหญ่ ก็จะติดต่อคนมาซื้อไม้ซึ่งแมวมองก็จะได้อำนาจหน้าจากวงเงินการซื้อ-ขายที่ตกลงกันได้ สำหรับแมวมองที่มีประสบการณ์ชำนาญในธุรกิจการซื้อ-ขายไม้และมีความน่าเชื่อถือที่เรียกว่า “ตาถึง” จะได้รับออเดอร์จากคนที่ต้องการหาไม้เข้าสู่ วมทั้งประมาณเพดานราคาไม้ชนที่สามารถจ่ายได้ เมื่อได้ไม้ตามคุณลักษณะและราคาที่ต้องการ แมวมองก็จะติดต่อผู้ซื้อพร้อมทั้งถ่ายคลิป ทำประวัติไม้ส่งไป ในกรณีนี้แมวมองจะมีรายได้ 2 ต่อทั้งค่าเปอร์เซ็นต์การซื้อ-ขายและค่าส่วนต่างของราคาซื้อ-ขายไม้ (คือแมวมองต่อรองซื้อไม้จากเจ้าของได้ราคาถูก และขายให้ผู้ซื้อในราคาแพง) ดังนั้นมาตรการการปิดสนามชนไม้ทำให้ความสัมพันธ์ของคนในติดต่อระหว่างกันที่เคยมีมาหยุดชะงักหมด

ขาดการติดต่อสื่อสารระหว่างกัน การประกาศปิดสนามซ่อมไม้ในชุมชน จะมีผลกระทบต่อเครือข่ายชนไม้คือ ไม่มีการติดต่อกันไป-มาหาสุกกันเช่นแต่ก่อนหน้านี้ รวมทั้งการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร การสื่อสารเช่นบางคนไม่ได้เจอกันมา 5-6 เดือนทุกๆที่ก่อนหน้านี้เจอกันเป็นประจำ

ปกติสนามซ่อมไม้ในยามที่ไม่มีไม้มาชนกัน จะกลายเป็นที่มาพบปะพูดคุยกันของผู้สูงอายุ ในวิถีชีวิตชนบทมักจะเป็นการสื่อสารต่อหน้ากัน มากกว่าจะใช้เครื่องมือสื่อสารนอกเหนือจากมีความจำเป็นจริงๆตามปกติ 7 วันก็จะมาเจอกันครั้งหนึ่ง ผู้สูงอายุบางคนสนิทกันก็มาวันเว้นวันก็มี หรือเสร็จจากทำงานในสวนละแวกเดียวกัน ก็มาแวะหาที่บ้าน หรือบางคนใช้บริเวณนั้นเป็นที่พักผ่อนประจำตัวนำเตียงมานอนเล่นเหมือนญาติ บางทีเจ้าของไม้รู้สึกเหงาก็เข้ามามาพูดคุยเสวนา ไม่จำเป็นต้องคุยกับเจ้าของบ้านเช่น

“บางครั้งเจ้าของบ้านไม่ได้อยู่ตรงนั้นตลอดเวลา แต่ก็ออกไปทำงานอะไรก็ไปเถอะ แกกึ่งนั่งคุยอยู่กับพรรคพวกเหมือนกับที่รวมสภาที่ร่วมเสวนา เป็นช่วงสภาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นแต่ละวัน พอใกล้เที่ยงหิวข้าวก็ต่างคนต่างไป แต่ 2-3 เดือนมานี้แทบไม่มีคนเข้าเลย ”

ความไม่เข้าใจระหว่างรัฐกับชุมชน

การที่รัฐจัดการปิดบ่อนพนันชนไก่ติดต่อกันเป็นเวลานาน เป็นการสร้างความขัดแย้งเกิดความอึดอัดคับข้องใจและสะสมความไม่พอใจต่อผู้นำรัฐบาลโดยตรง คำสั่งที่ออกมาประกาศผ่านเสียงตามสายในชุมชนเป็นตัวอย่างของการใช้อำนาจนิยม กระทำต่อชาวบ้านตามความเคยชินแทนที่จะถามความเห็นจากประชาชนซึ่งเป็นเจ้าของประเทศ กลับฟังคำแนะนำจากผู้เชี่ยวชาญจากส่วนกลางไม่กี่คน ในการจัดการสัมมนากลุ่มย่อยในชุมชนแบบมีระยะห่างทางสังคม ได้สะท้อนถึงกระบวนการใช้อำนาจสื่อสารผ่านสื่อ ผ่านผู้นำทางการตามสายบังคับบัญชา โดยนักวิจัยบันทึกเสียงการสะท้อนกลับ(Reflection)ของเครือข่ายสนามชนไก่ และสามารถประมวลออกมาได้ดังนี้

“ทั้งนี้พ่อหลวง (ผู้ใหญ่บ้าน) ก็บอกว่าทุกคนมีความกลัว(ติดเชื้อโควิด)ถ้าเกิดเป็นขึ้นมาใครจะรับผิดชอบ จึงสั่งปิดเสียแต่ต้นง่ายกว่า ดีกว่าจะถูกสอบสวน แต่คนเดือดร้อนคือชาวบ้านที่ไม่มีเงินเดือนหรือมีรายได้ประจำ แต่ประกาศปิดมันมีผลต่อสนามซ้อมโดยตรง อยู่ๆกำหนดก็ประกาศอย่าดีไก่ ในการมองของพวกทางบ้านผม คนเข้าไปไม่จำเป็นต้องเป็นคนชอบตีไก่ ไปเล่นๆไปตัวเปล่าหลายคนได้ยินเสียงประกาศก็รู้สึกรำคาญ “โหย้ไม่ไปแล้ว” จ้องเหมือนพวกเราเป็นตัวเชื้อระบาด”

“ถ้ามองในแง่ดี อาจเป็นมาตรการที่ดีที่มีคนมาตลอดบ่อนในหมู่บ้าน ผู้ว่าเป็นคนจับผิดหรือบ่อนมันมีทั้ง 2 ด้านแต่ว่าคุณต้องไปดูด้วยตา บ่อนจามนี้คนที่มา 80-90%คือคนในท้องถิ่น พอผู้ปกครองพูดออกมอย่างนั้นไม่ได้พูดกับผมคนเดียว แต่นี่ประกาศเสียงตามสายเลย ทำให้หลายๆคนมองว่าบ่อนจามไก่เป็นจำเลยของสังคม ก็เลยไม่มีใครเข้าไป”

“ทั้งที่จริงแล้วพวกเรารู้ว่าพวกเราไม่ติดเชื้อแน่นอน เพราะส่วนใหญ่อายุเยอะอยู่แต่ในบ้าน ไม่ได้ไปไหน ซึ่งมันมีสาเหตุมาจากกลุ่มแพร่เชื้อมาจาก “บ่อนการพนัน” ที่อื่น แต่คำว่าบ่อนทุกประเภทก็ถูกจัดการแบบเหมารวมไปหมดโดยไม่แยกแยะให้ชัดเจนว่า บ่อนประเภทไหนมีความเสี่ยง

มาก-น้อยอย่างไร ดินะโควิดที่ผ่านมาติดจากบ่อนพนันนายทุน ตลาดปลา แต่ถ้าติดจากบ่อนไก่ซ้ำจะหนักกว่านี้อีก ถ้าติดจากบ่อนไก่จริง คนเลี้ยงไก่ถ้าจะสูญเสียพันธุ์ตายไปแล้ว”

กล่าวโดยสรุปผลกระทบที่เกิดขึ้น เป็นความขัดแย้งที่จะพัฒนากลายเป็นอคติต่อกัน ซึ่งเป็นความขัดแย้งที่มีบรรยากาศคล้ายๆกับความขัดแย้งทางการเมือง มีคำศัพท์ที่ใช้ร่วมกันหรือใกล้เคียงกันเช่น “เหมารวม” “ใส่ร้ายป้ายสี (Stereotype)” หรือว่า “ด้อยค่ากัน” ซึ่งชาวบ้านทั่วไปได้ติดตามข่าวถึงการระบาดของเชื้อโควิดระลอก 2 ซึ่งมาจากคลัสเตอร์ตลาดอาหารทะเล และลามเข้าไปในบ่อนพนันไก่ชนจังหวัดอ่างทอง และเป็นไปได้ว่าจะมีการระบาดของเชื้อโควิด-19ไปยังบ่อนพนันชนไก่แห่งอื่นๆคล้ายกับบ่อนพนันชนไก่อ่างทอง

การคาดการณ์จึงเหมารวมทั้งสนามจามไก่ในชุมชน ดังจะเห็นได้จากเครือข่ายพนันไก่ชนบางคนมีพฤติกรรมเดินทางไปเล่นในสนามชนไก่ในเมืองที่แออัดเสี่ยงต่อการแพร่เชื้อได้ง่าย สุดท้ายคนนั้นจะนำเชื้อมาแพร่ในชุมชนในที่สุด การเดินทางเข้าออกชุมชนของนักพนันไก่ชนคล้ายกับนักเที่ยวคลับชอยทองหล่อขณะที่ชาวบ้านคนอื่นพากันอยู่ในบ้านดังกล่าว จึงถูกใส่ร้ายไว้ก่อนเป็นการป้องปรามไว้ก่อน ซึ่งกรณีเช่นนี้จะต้องทำความเข้าใจกันในชุมชน เพราะว่าสมาชิกเครือข่ายสนามซ้อมไก่ส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุอยู่ในบ้าน จะกลายเป็นผู้รับเชื้อในที่สุด ถ้าไปใกล้ชิดกับกับสมาชิกที่เดินทางเข้าออกซึ่งเสี่ยงที่จะเป็นตัวพาหะนำเชื้อเข้ามาโดยไม่รู้ตัว

การสนทนากลุ่มย่อยจึงเป็นกระบวนการเรียนรู้ประชาธิปไตยที่เกิดขึ้นจริงจาก สามารถอธิบายเชื่อมโยงถึงตัวแทนอำนาจ (ผู้ว่าราชการ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน) ที่เข้ามาจัดการกับเครือข่ายสนามชนไก่จนได้รับผลกระทบดังกล่าว ถึงแม้ว่ามาตรการปิดเมืองจะออกมาจากส่วนกลาง แต่ปฏิบัติการสื่อสารทำความเข้าใจของแต่ละจังหวัดมีความแตกต่างกัน ในวงเสวนากลุ่มย่อยมีการวิเคราะห์เปรียบเทียบบทบาทผู้ว่าราชการจังหวัดลำพูนกับผู้ว่าราชการจังหวัดลำปาง สรุปได้ว่า ผู้ว่าลำปางมีความเป็นมืออาชีพมากกว่าเคยผ่านการแก้ไขวิกฤติทีมฟุตบอล 13 หมูป่าติดถ้ำที่เชียงราย ได้รับความไว้วางใจจากหน่วยงานในจังหวัดที่จะสามารถผ่านวิกฤติการระบาดเชื้อโควิดได้ ขณะที่ผู้ว่าลำพูนจะทำตามคำสั่งจากส่วนกลางอย่างเคร่งครัด เพราะที่ลำพูนกำลังเกิดโครงการเยียวยาผู้สูงอายุ (care sets) จากภัยโควิด-19 เป็นพิษ นายกองค้การบริหารส่วนจังหวัด(อบจ.)คนที่แล้วอยู่ระหว่างถูก

สอบสวนจาก ปปช.กรณีการใช้จ่ายงบประมาณเยียวยาผลกระทบจากโควิดไม่สมเหตุสมผล ทำให้ผู้ว่าลำพูนใช้แนวทางปฏิบัติแบบปลอดภัยไว้ก่อนคือยกการ์ดสูง บางครั้งก็ถ่ายทอดเสียงตามสายไปในหมู่บ้านด้วย และการระบาดระลอกล่าสุด มีการเข้าตรวจเช็คแรงงานข้ามชาติอย่างเข้มข้น เชื่อว่า จะมีแรงงานเถื่อนหลบหนีเข้าเมืองพร้อมกับนำเชื้อโควิด-19 จากพม่ามาแพร่ที่ลำพูน มาตรการยกการ์ดสูงและหวาดระแวงต่อแรงงานข้ามชาติจึงสร้างความตึงเครียดต่อชาวบ้านในชุมชนต่อมา

สรุป จากการระบาดเชื้อโควิด-19 3 ระลอกในจังหวัดลำพูน ทำให้รัฐส่วนกลางประกาศสนามพนันชนไก่ 2 ครั้งทั้งสนามชนไก่ที่จดทะเบียนถูกต้องตามกฎหมายและสนามซ้อมไก่ที่กระจายอยู่ตามชุมชนหมู่บ้าน ส่งผลกระทบต่อเครือข่ายพนันชนไก่ ตลอดจนนักพนันชนไก่ ด้านหนึ่งอาจส่งผลดีทำให้การพนันพื้นบ้านทุกประเภทหยุดดำเนินการ จนกว่าจะมีมาตรการผ่อนคลายเป็นปกติ แต่อีกด้านหนึ่งได้ส่งผลกระทบต่อวงการพนันชนไก่เป็นอย่างมาก เพราะไม่มีมาตรการรองรับไว้ล่วงหน้าในการเผชิญกับสภาวะปิดเมืองในครั้งนี้ อันก่อให้เกิดผลกระทบทั้งด้าน “ทุนทางเศรษฐกิจ” อาทิเช่น ขาดรายได้จากการพนัน ธุรกิจการซื้อ-ขายไก่ชนหยุดชะงัก และ “ทุนทางสังคม” อาทิเช่น ปิดสนามซ้อมไก่ในฐานะเป็นที่พบปะของกลุ่มผู้สูงอายุ ขาดการติดต่อสื่อสาร และเกิดความขัดแย้ง มีการแปะป้ายใส่ร้ายป้ายสีกันในชุมชน

4.4 ทางออกในการลดปัจจัยเสี่ยงของนักพนันเครือข่ายพนันชนไก่

ทางออกของนักพนันเครือข่ายพนันชนไก่หมายถึง ความสามารถในการยืดหยุ่น (Flexibility) ของแต่ละกลุ่มคนในเครือข่ายฯในการเผชิญกับสถานการณ์ปัญหาการระบาดของเชื้อโควิด-19 เพื่อให้ปัญหานั้นมีผลกระทบน้อยที่สุด

การประกาศปิดเมืองในสถานการณ์ไม่ปกติ เพื่อยับยั้งการระบาดเชื้อโควิด-19ทั่วประเทศตามด้วยการประกาศปิดบ่อนการพนันทุกประเภทรวมถึงบ่อนพนันชนไก่ มาตรการปิดเมืองเริ่มจากกรุงเทพฯ (ในฐานะเป็นแหล่งแพร่เชื้อโควิด-19 จากนักท่องเที่ยวชาวจีนและการแพร่เชื้อจากเซียนพนันที่สนามมวยลุมพินี) สร้างความตระหนักแตกตื่นในหมู่ประชาชน เกิดการอพยพโยกย้ายไปยังจังหวัดต่างๆ มีการตั้งด่านตรวจทั้งกลางวันกลางคืน การจำกัดการเดินทางการติดต่อ การค้าขายและปิดสถานที่ที่คนมารวมกันทุกประเภท (ยกเว้นร้าน7-11) เหล่านี้ส่งผลกระทบต่อการค้าดำเนินชีวิตของประชาชนโดยตรง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเขตอุตสาหกรรม เขตเมือง-ชนบทลำพูน และเช่นกันก็ส่งผล

กระทบไปยังเครือข่ายการพนันชนไก่ ซึ่งผลกระทบที่ได้รับและทางออกเฉพาะหน้าของนักพนันแต่ละส่วนอาจแตกต่างกัน สามารถแยกแยะออกได้ดังนี้

(1) สนามชนไก่

สนามชนไกมี 2 ประเภทคือ สนามชนไก่ที่จดทะเบียนกับทางมหาดไทย กับบ่อนจามไก่หรือบ่อนข้อมไก่ สนามชนไก่ทั้ง 2 ประเภท ได้รับการแจ้งจากเจ้าหน้าที่ทั้งตำรวจและปกครองให้ปิดโดยไม่มีกำหนด เจ้าของสนามชนไกมีอาชีพของตนเองทั้งทำธุรกิจให้เช่าห้องพัก เป็นพนักงานในร้านค้า จึงสามารถจัดการความเสี่ยงจากมาตรการปิดบ่อนได้ระดับหนึ่ง

ส่วนสนามข้อมไก่อันช่วงแรกของการประกาศล็อกดาวน์ก็จะปิดบ่อนตามคำสั่งของทางราชการ และมีการลักลอบเปิดบ่อนในช่วงคลายล็อกดาวน์ลงซึ่งมีสองลักษณะคือ ลักลอบเปิดบ่อนชนไก่ในที่เดิมตามชายป่าหรือในสวนลำไยกับลักลอบเปิดแบบย้ายที่โดยการนัดแนะกันในวงสมาชิกเป็นการเฉพาะ และเป็นครั้งคราวเพื่อป้องกันการจับกุมของเจ้าหน้าที่ตำรวจ

(2) เจ้าของขุ่มไก่

ส่วนใหญ่เจ้าของขุ่มไก่อายใหญ่จะรับภาระหนักในด้านค่าใช้จ่ายแต่ละเดือนค่อนข้างสูง ทั้งค่าจ้างพนักงาน ค่าอาหาร ค่าน้ำ-ค่าไฟ ฯลฯ ดังนั้นทางออกของเจ้าของขุ่มไก่อายใหญ่ ก็จะตัดขายไก่ชนบางส่วนซึ่งเป็นไปได้ยากเพราะราคาไก่ชนประจำขุ่มมีราคาสูงจึงไม่มีคนซื้อ นอกจากลดราคาไก่ลง และตัดใจขาย (แบบเสียดาย) เฉพาะกับเครือข่ายเพื่อนฝูงที่รู้จัก ต่อมาก็ใช้มาตรการลดพนักงานหรือให้พนักงานเปลี่ยนไปทำงานอื่นไปพลางก่อน ในช่วงคลายล็อกดาวน์ให้มีการเดินทางติดต่อไปมา บางขุ่มก็ยังเลี้ยงไก่-ส่งขายไก่ทางออนไลน์กันตลอด จะหยุดกันในช่วงระบอบแรก แต่หลังจากนั้นก็ทำการซื้อ-ขายไก่กันตามปกติ และมีเจ้าของขุ่มไก่อายใหญ่บางรายนำไปชนแถบพื้นที่ชายแดนทางฝั่งทำขีเหล็ก พม่าตรงข้ามเมืองแม่สาย ฝั่งบ่อแก้ว สปป.ลาว ตรงข้ามเมืองเชียงแสน และชายแดนอำเภอแม่สอด จังหวัดตาก ซึ่งขณะนั้น สองประเทศเพื่อนบ้านไม่มีมาตรการล็อกดาวน์เหมือนประเทศไทย

ส่วนการนำไก่ชนในขุ่มมาขายในราคาไก่เนื้อหรือไก่กิโละเป็นการ “ลดมูลค่าไก่ลง” ความจริงไก่ที่นำมาฆ่าแหละขาย เจ้าของขุ่มจะรู้สึกก็ไม่คุ้มกับการเลี้ยงดูเอาใจใส่ เพราะการเลี้ยงขายไก่ชนมันมีมูลค่าเพิ่มบวกเข้ามา เช่นไก่ชนที่เลี้ยงมาได้ 8-9 เดือน หนัก 2 กิโลกว่าถ้านำไปขายเป็นไก่กิโละอย่าง

มากจะขายได้แค่ 200 บาท ถ้าขายเป็นไก่ชนอย่างน้อยก็ราคา 2,000 บาทราคามูลค่ามันเพิ่มถึง 10 เท่า ราคาไก่ 2,000 บาทคือราคาต่ำสุดที่แล้ว บางตัวราคาขึ้นถึง 3,000-5,000 บาทแล้วแต่เกรดไก่ ซึ่งประเด็นนี้เป็นผลกระทบโดยตรง

สำหรับเจ้าของซุ้มไก่ที่เป็นคนงานโรงงานอุตสาหกรรม หลายคนออกจากงานกลับภูมิลำเนา ออกจากหอพักจึงยุบซุ้มไก่ ทั้งซุ้มหอพัก และซุ้มโรงงาน นำไก่กลับไปหรือฝากชาวบ้านที่รู้จักกันเลี้ยง ยังมีซุ้มอยู่บ้างเฉพาะคนงานที่ตั้งหลักปักฐานมีครอบครัวหรือเป็นคนในท้องถิ่นนั้นมาก่อน แต่ก็ต้องลดรายจ่ายโดยการลดจำนวนไก่ชนลง ส่วนคนงานที่มีที่ดินทำไร่ทำสวนก็ปรับวิถีชีวิตใหม่หลายคนกลับไปทำนา ทำสวน

ส่วนแรงงานข้ามชาติ พวกไทใหญ่และไตลื้อกลุ่มใหญ่ในเมืองลำพูน ซึ่งมาทำงานรับจ้างในฟาร์มหมู-ไก่ที่ตำบลป่าสัก ตำบลแม่ทา และรับจ้างทำเฟอร์นิเจอร์ที่บ้านม้า ตำบลศรีบัวบานซึ่งเป็นที่ตั้งบ่อนชนไก่บ้านม้า (ภาคสนามชัย) ยังทำงานในโรงงาน ในฟาร์มตามปกติเหมือนก่อนประกาศปิดเมือง เพราะยังทำงานตามออร์เดอร์ที่สั่งไว้ล่วงหน้าก่อนเกิดการระบาดเชื้อโควิด-19 และส่วนใหญ่ยังรักษาซุ้มไก่ของตัวเองไว้ได้เพราะโรงงาน/ฟาร์มไม่ได้ปิดตัว นอกจากนั้นในฟาร์มหมูยังมีอาหารไว้เลี้ยงไก่ได้อีกด้วย

(3) ฟาร์มเพาะพันธุ์ไก่ชน

ฟาร์มเพาะพันธุ์ไก่จะได้รับผลกระทบค่อนข้างหนัก เพราะเมื่อไม่มีการชนไก่ ไม่มีออเดอร์ในการเพาะลูกไก่เข้ามา และไก่ที่เพาะเตรียมส่งก็ตกค้างในฟาร์ม ทำให้สิ้นเปลืองค่าอาหาร และไม่มีรถขนส่งเข้ามารับจากคำสั่งปิดถนน สิ่งที่เป็นทางออกของฟาร์มเพาะไก่อก็คือ ลดจำนวนแม่ไก่ลง และทยอยออกขายเป็นประเภทไก่เนื้อหรือ “ไก่กิโล” หมายถึงไก่ที่ไม่เข้าเกณฑ์เป็นไก่ชน เช่นไก่พิการปากแหง ขาบิดเป็นต้น ส่วนการขายไข่จากการผสมของพ่อพันธุ์ไก่เก่งฟองละ 500 บาทนั้นเป็นการขายในระบบฟาร์มใหญ่ ที่ที่เขายขายไก่เก่งตัวละเป็นล้านห้าแสนบาทตามที่เขานั่น จะเป็นไก่ในระบบฟาร์มซึ่งเป็นธุรกิจไก่ชนโดยเฉพาะ

(4) นักพนัน

ประเภทนักพนันที่ไม่มีไก่ชนเป็นของตนเองที่เรียกว่า “พนันไก่กระดาศ” เท่าที่ได้ข้อมูลมามากมีอาชีพเป็นของตนเองเช่น เป็นข้าราชการ นักธุรกิจ มักจะไม่เปิดเผยตนเองรวมทั้งคนที่มีอาชีพ

เป็นนักพนัน ส่วนนักพนันที่เป็นผู้สูงอายุ คนพิการมักจะเป็นชาวบ้านและไปพบปะเจอเจอกันในสนามซ้อมไก่ ก็จะอยู่ทำกิจกรรมในชุมชนตามปกติ (มีระยะห่างทางสังคม) หรือพักกักตัวในบ้าน

ทางออกของเครือข่ายพนันชนไก่ดังกล่าวเป็นทางออกจากผลกระทบมาตรการล็อกดาวน์ครั้งแรก (มีนาคม 63-กันยายน 63) เริ่มมีการเปิดบ่อนพนันชนไก่อีกครั้งเมื่อต้นเดือนตุลาคม 2563 ตามปกติ แต่ต้องอยู่ภายใต้มาตรการการจัดการระยะห่างทางสังคม ซึ่งในทางปฏิบัติยังไม่ประสบผลเท่าที่ควร บ่อนพนันชนไก่อังเป็นสถานที่ “เสี่ยง” ต่อการแพร่เชื้อโรคระบาดโควิด-19 จนกระทั่งเกิดสถานการณ์การระบาดเชื้อโควิด-19 รอบที่สองขึ้น

(5) บ่อนดาวอังคาร

การทำบ่อนดาวอังคาร หมายถึงการนัดซ้อมไก่กัน แต่ไม่บอกให้คนทั่วไปรู้ เป็นการนัดกันเป็นการภายในนำไก่เก่งมาตีราคาเท่านั้น บ่อนดาวอังคารเปรียบเหมือนสถานที่อยู่ห่างไกลจากโลกจนไปไม่ถึง และเป็นที่เร้นลับรู้จักเฉพาะคนไม่กี่คน การสื่อสารทางโทรศัพท์ไม่ผ่านไลน์ แต่ถ้านัดกันผ่านไลน์ก็จะเป็นการชี้เป้าให้ฝ่ายปกครองไปจับ

บ่อนดาวอังคารก็คือบ่อนเถื่อนในสถานการณ์การแพร่ระบาดเชื้อโควิด-19 ความเป็นบ่อนเถื่อนโดยทั่วไปมาจากนโยบายจำกัดบ่อนพนันชนไก่ไม่ให้แพร่หลาย(ระเบียบกระทรวงมหาดไทย)เชื่อว่าส่งเสริมให้คนเล่นพนันน้อยลง บ่อนเถื่อนจึงเป็นการลักลอบชนไก่กันโดย แต่บ่อนดาวอังคารชนทุกวันรู้เฉพาะกลุ่มเฉพาะบุคคล การกำหนดจำนวนคนประมาณ 5-6 คน สถานที่ที่ถูกกำหนดจะไม่ประจำจะย้าย/สัญจรไปตามที่ต่างที่อยู่ห่างไกล ส่วนบ่อนเถื่อนจะประจำที่แน่นอนไม่ย้ายไปไหนแต่กติกาชนไก่อังเหมือนเดิม

ดังนั้นบ่อนดาวอังคารเกิดขึ้นเป็นการเฉพาะจากมาตรการปิดสนามชนไก่ จากสถานการณ์ระบาดเชื้อโควิด-19 เท่านั้นและเชื่อว่าถ้าไม่มีสถานการณ์โควิดจะไม่มีบ่อนดาวอังคารแน่นอน (อันสะท้อนถึงการปรับตัวของโครงข่ายพนันชนไก่ในชุมชน)

บทที่ 5

การปรับตัวและปฏิบัติการต่อรองในการสร้างเครือข่ายไก่อชน

หลังจากได้วิเคราะห์ผลกระทบเครือข่ายพนักชนไก่อจากการแพร่ระบาดของเชื้อโควิด-19 ว่าได้รับผลกระทบด้านไหนอย่างไร ในบทที่ 5 จะมีการอธิบายถึงการปรับตัวและปฏิบัติการต่อรองของเครือข่ายการพนักชนไก่อแนวใหม่ ซึ่งการปรับตัวของเครือข่ายฯในบทนี้ใช้แนวคิด ชุมชนปฏิบัติการ โดยเน้นที่กระบวนการเรียนรู้ทางสังคม(Social Learning Process) และเป็นพื้นที่ของการได้มาซึ่งความรู้และเก็บรักษาความรู้ไว้ คำว่า”ชุมชน” ในชุมชนปฏิบัติเป็นแหล่งรวมสมาชิกที่มีความสนใจและมีทัศนคติที่แตกต่างกัน ซึ่งคนเหล่านี้สามารถนำความแตกต่างหลากหลายเหล่านั้น มาใช้ในการดำเนินกิจกรรม ที่เรียกว่าการมีส่วนร่วมในหลายระดับ ชุมชนปฏิบัติก่อรูปขึ้นจากการมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่ผู้เข้าร่วมแต่ละคน ได้แบ่งปันความเข้าใจและใส่ใจในสิ่งที่พวกเขาปฏิบัติอยู่ และการปฏิบัติเหล่านั้น มีความหมายต่อชีวิตและชุมชนของพวกเขา (ทานาเบ,2551.88-89)

กระบวนการเรียนรู้ทางสังคม(Social Learning Process)สามารถเอามาเสริมเข้ากับการวิจัยเชิงปฏิบัติแบบมีส่วนร่วม(Participatory Action Research) ซึ่ง

-นักวิจัยได้เดินทางติดต่อแกนนำเครือข่ายให้เป็นผู้ประสานงานในพื้นที่/กลุ่มนักพนัก เป้าหมาย และเข้าร่วมสังเกตการณ์การชนไก่อ(Participatory Observation)

-ทำการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้จัดการสนามชนไก่อ หมอพื้นบ้าน นักพนักทั้งที่เป็นเจ้าของซุ้มไก่อประเภทต่างๆ

-จัดโพกักรูปในชุมชนในพื้นที่ที่ได้รับการผ่อนปรน ตามแนวทางกระบวนการเรียนรู้ทางสังคม มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ชีวิตที่ผูกพันกับไก่อชนตั้งแต่อยู่นวัยรุ่นกระทั่งถึงวัยชรา การพนักชนไก่อจนเกิดปัญหา ทำให้แต่ละคนได้เติมเต็มด้านข้อมูล ความรู้และแสดงออกถึงอารมณ์ ความรู้สึกความทุกข์เชิงสังคม(Social Suffering)จากการถูกใส่ร้ายป้ายสี ว่าเป็นผู้ที่จะนำเชื้อโรคร้ายโควิด-19มาแพร่ในชุมชน

ดังนั้นภายใต้สถานการณ์การระบาดของเชื้อโควิด-19 เครือข่ายพนักสนามซุ้มไก่อจึงสร้างกระบวนการเรียนรู้ภายในเครือข่ายตนเอง เพื่อที่จะตอบโต้และลดการถูกป้ายสีและถูกเหมารวมจากรัฐและตัวแทนในชุมชน ในการทำโพกักรูปหรือกระบวนการเรียนรู้ทางสังคม มีการกำหนดหัวข้อ/ประเด็นเป็นแนวทางในการแลกเปลี่ยนไปตามเงื่อนไขด้านเวลา และความไม่แน่นอนในสถานการณ์การระบาดของเชื้อโควิดเช่น การประเมินความเสี่ยงของสนามไก่อชนและเกณฑ์

บ่งชี้(indicators) การวิเคราะห์ผลกระทบ การระบุปัญหาจากการพ่นชนไก่ การออกแบบมาตรการ และสร้างสนามชนไก่วิถีใหม่ การทำข้อเสนอเชิงนโยบาย

ในการแลกเปลี่ยน 3 ครั้งตามประเด็นที่กำหนดร่วมกันสามารถประมวลและแยกแยะออกมา ได้ 3 ข้อดังนี้

- 1) “ท่า ” ความทรงจำทางสังคม (social memory) เกี่ยวกับโรคระบาดในอดีต
- 2) ปฏิบัติการปรับตัว ต่อรองของเครือข่ายสนามชนไก่
- 3) ชุมชนปฏิบัติการ เครือข่ายสนามซ้อมไก่บ้านหนองยางฟ้า

5.1 “ท่า” ความทรงจำทางสังคม (social memory) เกี่ยวกับโรคระบาดในอดีต

ในการอธิบายทำความเข้าใจกับสถานการณ์การระบาดเชื้อโควิด-19 ในฐานะเป็นปรากฏการณ์ทางสังคม จึงมีความจำเป็นที่จะนำความทรงจำทางสังคมในอดีต ที่สัมพันธ์กับสถานที่ เพื่อเตือนความจำบางอย่าง ไม่ว่าจะเป็นสถานที่ตั้ง ชื่อสถานที่ รวมทั้งวัตถุสิ่งของสิ่งของที่นำมา ประกอบทำให้ความทรงจำนั้นฟื้นขึ้นมา โดยเฉพาะอย่างยิ่งความทรงจำที่สัมพันธ์กับชีวิตประจำวันของผู้คนเช่น บ้านเกิด เหตุการณ์สำคัญที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงชีวิตของผู้คนในชุมชน ในที่นี้หมายถึงการเกิดโรคระบาดต่างๆในอดีต ดังนั้นการดึงความทรงจำทางสังคมเป็นความพยายาม ที่ให้ความสำคัญกับประสบการณ์ของคนในชุมชนที่อยู่รอดจากโรคระบาดเชื่อมโยงกับโรคระบาดโควิด-19 ในปัจจุบัน ผ่านเรื่องเล่า ที่นักวิจัยเข้าไปร่วมสนทนาทั้งเป็นรายบุคคลและกลุ่มย่อย และแน่นอน เรื่องเล่าจากประสบการณ์คนท้องถิ่นอาจไม่ตรงหรือสอดคล้องกับความรู้ระดับวิทยาที่อธิบายโดยผู้เชี่ยวชาญ ทั้งนี้เรื่องเล่าเป็นได้ทั้งแบบอุปมาอุปไมย (metaphor) เทียบเคียงได้เรื่องที่เกิดในปัจจุบัน หรือเป็นการรื้อฟื้นความรู้ที่มีอยู่เดิมมาปรับใช้ ภายใต้เงื่อนไขความไม่แน่นอนของการระบาดเชื้อโควิด

จากเรื่องเล่าของหมอพื้นบ้าน ชื่อป่าดาวซึ่งสืบทอดความเป็นหมอพื้นบ้าน มาตั้งแต่รุ่นปู่ ตกทอดมาถึงรุ่นพ่อ ป่าดาวเป็นหมอเมืองรุ่นที่สาม ตอนเป็นเด็กป่าดาวก็ช่วยพ่อทำงานเก็บสมุนไพร ก็เลยซึมซับเรียนรู้จดจำสมุนไพรตลอดมา และมาสนใจยาสมุนไพรอย่างจริงจังเมื่ออายุได้ 26 ปี จากการเห็นคนในหมู่บ้านเจ็บป่วยเยอะแยะ และโรงพยาบาลก็อยู่ห่างไกลไปมาลำบาก ถึงขนาดต้องใช้ไม้ผูกแคร่หามคนป่วยไปรักษา ทำให้ป่าดาวมีความรู้สึกอยากจะช่วยเหลือคน

ส่วนความเชื่อพื้นฐานว่าด้วยความเจ็บป่วย มีสาเหตุมาจากร่างกายเสียสมดุล ธาตุเจ้าเรือนต่างกัน การกินอาหารไม่ถูกต้องกับธาตุ สมดุลร่างกาย มีอยู่ 2 ระบบคือ ระบบเลือดกับน้ำเหลือง ถ้าระบบเลือดน้ำเหลืองดี คนนั้นจะไม่ค่อยป่วย คนนั้นจะสดชื่นมีความสุข กับอีกระบบหนึ่งที่สัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมที่นั่น มาจากการเกิด(จุด)มีธาตุเจ้าเรือนประจำตัว สิ่งแวดล้อม บริบทสังคม ชุมชน ภูมิอากาศ

โรคระบาดสมัยก่อนเรียกว่า “โรคห่ากิน” ซึ่งมีอยู่ 2 ประเภทคือ โรคห่ากินคน กับโรคห่ากินสัตว์ ในสมัยก่อนโรคห่าเคยเกิดในหมู่บ้านเช่นโรคฝีดาษ คนไหนเป็นโรคนี้อาจตามลำตัวจะเต็มไปด้วยตุ่มหนอง เวลาจะนอนต้องเอาใบตองปูนอน คนที่หายจากโรคนี้อาจเกิดแผลเป็นตามใบหน้า มีใบหน้าขรุขระเป็นหลุม คนสมัยก่อนอธิบายถึงสาเหตุของการเกิดโรคห่าว่า เกิดจากการกระทำของผีทำบันดาลให้เกิดอาเพศ บางที่ที่เขตอำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ ชนตีพันธุ์/ชนเผ่าต้องย้ายหมู่บ้านไปหาที่อยู่ใหม่ พื้นที่เดิมถูกปล่อยทิ้งร้างกลายเป็นพื้นที่เสี่ยงจากการกระทำของผี ไม่เหมาะที่จะเป็นที่อยู่อาศัยอีกต่อไป

โรคห่ากินคนถ้าเกิดที่ระบบทางเดินอาหาร ก็จะมีอาการท้องร่วงอย่างรุนแรง ถ้าเกิดที่ระบบทางเดินหายใจ จะเป็นไข้หวัด ถึงไข้หวัดใหญ่ หรือกระทบไปถึงปอด ส่วนโรคห่ากินสัตว์ที่คุ้นเคยเช่นโรคห่ากินไก่ โรคห่ากินวัวกินควาย จะมีอาการแตกต่างกันไป ถ้าเป็นกับไก่ไม่ว่าจะเป็นไก่ธรรมดาหรือไก่ชน ก็จะมีหลายโรค ถ้าเกิดอาการชี้ขาวตกเวลาเย็นไก่เข้านอน รุ่งขึ้นตอนเช้าจะเห็นไก่ร่วงตกลงมาจากคอกตายกองอยู่เต็มแล้ว ดังนั้นคำว่า “โรคห่า” จึงหมายถึงโรคระบาด และคำว่าทำไม่ได้เป็นคนเดียวหากแต่เป็นกันทั้งหมู่บ้านหรือหลายๆหมู่บ้าน จึงเปรียบคล้ายกับฝนตกหนักกระจายไปทั่วที่มักเรียกกันว่า ฝนตกห่าใหญ่

กับโรคโควิดระบาดก็เป็นโรคห่าชนิดหนึ่ง ซึ่งเข้ามาทางระบบหายใจเข้าไปทำลายปอด ป้าดาวจะเน้นแนวทางการป้องกันมากกว่าแนวทางการรักษา นั่นคือการสร้างความสมดุลของร่างกาย กินอาหารเป็นยาสร้างสมดุล ทำให้ร่างกายแข็งแรงไม่ค่อยเจ็บป่วย มากกว่าจะทำการรักษาซึ่งเป็นปลายเหตุ ป่วยแล้วถึงรักษาก็จะเสียงบประมาณ ร่างกายจะทรุดโทรมไปมากกว่าเดิม ดังนั้นป้าดาวจะทำการป้องกัน รักษา และฟื้นฟูไม่ให้กลับมาเป็นอีก ถึงเป็นอาการจะไม่หนัก ร่างกายทานต่อโรค

มากขึ้นระยะเวลาที่เป็น(ป่วย)สั้นลงเช่น จากเวลาป่วย 2 อาทิตย์ถึงหาย จะเหลือเวลาแค่ 1 อาทิตย์ก็หาย

เรื่องเล่าของป่าดาวหมอพั่นบ้านข้างต้น เป็นปฏิบัติการของชาวบ้านในชุมชนท้องถิ่นที่เผชิญกับภาวะความเสี่ยงจากการระบาดของโรคอุบัติใหม่ การสร้างความหมายใหม่จากชุดประสบการณ์ความเจ็บป่วยที่ผ่านมาและอยู่รอดปลอดภัยจนถึงปัจจุบัน ซึ่งชุดความหมายใหม่จากการระบาดเชื้อโควิด-19 เทียบได้กับการเกิดโรคระบาดในอดีตที่เรียกว่า “โรคห่า” ที่ผ่านมามีประเทศไทยก็ประสบกับโรคระบาดทั้งคนและสัตว์มาทุกปี ซึ่งนับวันจะมีความถี่ของการเกิดและนับวันจะมีความรุนแรงขึ้นทุกปี (ปี 2563 เกิดโรคระบาดในม้าล้มตายเป็นจำนวนมาก เนื่องมาจากการขนย้ายม้าลายมาจากแอฟริกามาไทย และโรคระบาดในหมูมีการฆ่าหมูยกเล้าแถบจังหวัดเชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง)

ดังนั้นในการจัดการโรคระบาดอุบัติใหม่อย่างเช่นโรคโควิด-19 ควรมีการผสมผสานชุดความรู้ระดับวิทยาของทางการแพทย์กับชุดความรู้ระดับวิทยาชาวบ้าน โดยให้ความสำคัญกับกระบวนการจัดการปัญหาแบบมีส่วนร่วม (Participatory Resolution Process) ที่แท้จริง ต่างจากการแก้ไขปัญหาโรคโควิด-19 แบบรวมศูนย์ของราชการในปัจจุบัน ทั้งนี้ระดับวิทยาชาวบ้าน มาจากประสบการณ์ ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็น “ต้นทุนทางสังคม” ที่สำคัญของชุมชนและเครือข่ายพนันพื้นบ้าน นำมาใช้จัดการตนเอง สนามชนไก่แนวใหม่ในสถานการณ์การแพร่ระบาดเชื้อโควิด-19

5.2 ปฏิบัติการต่อรองของเครือข่ายสนามชนไก่

การนิยามสนามชนไก่ในสถานการณ์การแพร่ระบาดเชื้อโควิด-19

หากย้อนไปที่สถานการณ์การระบาดเชื้อไข้หวัดนก เป็นสิ่งเลวร้ายมากสำหรับคนเลี้ยงไก่ประมาณปี 54-58 ที่ผ่านมาก็เกิดโรคระบาดมาเป็นระยะๆแต่ไม่รุนแรงเท่าช่วงปี 2547-48 อันส่งผลกระทบถึง คำสั่งปิดสนามชนไก่ทุกแห่งเป็นเวลานาน สายพันธุ์ไก่ชนดีๆแต่ละซุ้มก็สูญหายตายจากไปเยอะเยอะ ทำให้เกิดภาวะเสี่ยงไม่กล้านำไก่สายพันธุ์จากที่อื่นเข้ามาพัฒนาสายพันธุ์ต่อ เพราะกลัวโรคระบาดเหมือนกัน มาตรการการป้องกันการระบาดไข้หวัดนกของรัฐขณะนั้นใช้วิธีทำลายไก่หรือสัตว์ปีกทุกชนิดในรัศมีศูนย์กลางการเกิดโรค 5 กิโลเมตรแล้วชุดหลุมฝัง ซึ่งเหมารวมถึงไก่ชนในซุ้มทั้งหมดและระวังไม่ให้คนภายนอกเข้ามา ไม่ให้นำไก่ชนจากที่อื่นเข้ามาในซุ้มเพราะกลัวจะเป็นพาหะในการนำเชื้อโรคมาระบาด

ดังนั้นในทางปฏิบัติในวงการเครือข่ายพนันไก่ชน มีความพยายามที่จะเสนอให้มีการเปิดสนามชนไก่ขึ้นอีก โดยทำการทบทวนมาตรการทางด้านสุขภาพที่ทำมาเมื่อครั้งเกิดโรคระบาดไข้หวัดนกปี พ.ศ. 2547-48 ในสมัยนางสุดารัตน์ เกยุราพันธ์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

5.2.1 สนามพนันชนไก่บ้านม้า “สนามปลอดภัย”

การทำสนามปลอดภัยของสนามชนไก่บ้านม้าตามแนวทางการปรับตัวของเครือข่ายฯ ทั้งนี้เป็นไปตามคำแนะนำของเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์ และสาธารณสุขซึ่งได้รับมอบหมายหน้าที่ในการควบคุมและตรวจสอบ เสนอมาตรการในการป้องกันการแพร่ระบาดไข้หวัดนกแต่เดิม เช่น สถานที่ตั้งสนามชนไก่อยู่ในบริเวณที่การคมนาคมไป-มาสะดวก ไม่อยู่ติดชุมชน อากาศถ่ายเทสะดวกโล่งเตียน ไม่มีน้ำท่วมขัง ส่วนลักษณะสังเวียนชนไก่มีเนื้อที่เหมาะสม สร้างด้วยอุปกรณ์ที่ล้างทำความสะอาดง่าย บริเวณพื้นสังเวียนทำความสะอาดและกำจัดเชื้อโรคได้ ต้องทำพื้นให้สะอาด เนื้อพื้นสังเวียนจะมีถึงสำหรับเก็บมูลไก่ชนในสังเวียน และมีถังน้ำยาฆ่าเชื้อโรคสำหรับจุ่มเท้าไก่

ในสถานการณ์การระบาดเชื้อโควิด-19 ต้องเพิ่มมาตรการเว้นระยะห่างทางสังคมเช่น แمسปิดปากปิดจมูก เจลแอลกอฮอล์ล้างมือ จัดที่นั่งบนสังเวียนให้มีระยะห่างประมาณ 2 เมตร จำกัดจำนวนคนไม่เกิน 50 คน และอาจต้องพ่นระบบการดีควาร์โค้ดประจำตัวคนที่เข้าไปเล่นพนันชนไก่ที่เคยทำมาก่อน ล่าสุดอาจต้องเพิ่มการตรวจดูใบแสดงการผ่านการฉีดวัคซีนประกอบ ก่อนที่จะอนุญาตให้เข้าสนามได้ ทั้งนี้ต้องรอให้ทาง ศบค.ประกาศมาตรการผ่อนคลาย และจะทำเอกสารขออนุญาตเปิดสนามชนไก่แนวใหม่ที่ “ปลอดภัย” และต้องมีเจ้าหน้าที่จากหลายหน่วยงานที่รับผิดชอบมาตรวจให้ผ่าน ขึ้นต่อไป

ซึ่งการทำสนามชนไก่ปลอดภัยให้ได้นั้น ต้องเชื่อมโยงไปถึงเครือข่ายสนามชนไก่ด้วยนั่นคือการทำซุ้มไก่เป็น “ซุ้มไก่มาตรฐานปลอดภัย” ซุ้มไก่ชนดังกล่าวหมายถึง ซุ้มที่อยู่ในเครือข่ายสนามชนไก่กาตสมานชัยเดิมหรือสนามชนไก่บ้านม้า รวมทั้งซุ้มทั่วไปและกลุ่มสมัครพรรคพวก ซึ่งผู้จัดการสนามชนไก่บ้านม้าได้ให้ข้อมูลไว้ว่า “ในการจะตั้งสนามชนไก่บ้านม้าก็ต้องมีการรวมกลุ่มก่อน ต่อมาถึงรวบรวมบรรดาซุ้มมาอยู่เป็นกลุ่ม กลุ่มจึงใหญ่กว่าซุ้มเรียกว่า “ชมรม” สนามชนไก่บ้านม้าแห่งนี้เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า สนามชมรมก็ได้” ส่วนซุ้มประเภทหนึ่งที่ไม่อยู่ในกลุ่มเช่น ซุ้มไก่คนงานซึ่งเป็นคนรุ่นใหม่ต่างจากชาวบ้าน กลุ่มเหล่านี้มีรายได้ประจำ มีภูมิลำเนาอยู่ต่างจังหวัด มาอยู่รวมกันใน

นิคมโรงงาน รวมทั้งซุ่มไทใหญ่ ซุ่มไก่ของคนงาน ไทใหญ่เพิ่งมาร่วมในภายหลัง อาจมีความสัมพันธ์อย่างหลวมๆ ไม่หนักแน่นเหมือนซุ่มไก่ของชมรม ส่วนการทำฟาร์มไก่อีกจะยึดแนวทางการทำฟาร์มระบบปิด เหมือนเป็น “ฟาร์มปลอดโรค” ได้ง่าย

5.2.2 “ช่วย” การใช้ความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ในการปรับตัวเข้าสู่การชนไก่วิถีใหม่

ภายหลังการรัฐประหารปี 2549 มีความพยายามสลายขั้วอำนาจทางการเมืองหรือระบบอุปถัมภ์ทางการเมืองของอดีตนายกฯทักษิณ จากนโยบายบ่อนชนไก่เสรีหรือ “หนึ่งบ่อนหนึ่งตำบล” รัฐบาลภายใต้การนำพลเอกสุรยุทธ์ได้ยกเลิกนโยบายของนายกทักษิณ จากการพ่นสารเคมีสู่การจำกัดและควบคุม โดยออกระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการอนุญาตให้มีสนามชนไก่ให้ถูกต้อง อันหมายถึงการดึงอำนาจตัดสินใจจากนักการเมืองซึ่งเป็นตัวแทนของประชาชน มาสู่ระบบข้าราชการแบบรวมศูนย์

ข้อระเบียบของมหาดไทยที่สำคัญคือ อนุญาตให้มีการชนไก่ได้ 2 อาทิตย์ต่อครั้ง (จากเดิม 4 ครั้งต่อเดือน) เฉพาะเวลากลางวันของวันเสาร์-อาทิตย์วันใดวันหนึ่ง และให้มีสังเวียนชนไก่สังเวียนเดียว ด้านหนึ่งดูเหมือนว่า รัฐมีเจตนาที่ระงับการพ่นที่เป็นแหล่งอบายมุข แต่อีกด้านหนึ่งระเบียบที่เป็นข้อจำกัดต่อการพ่นกลับเปิดช่อง ให้มีการจ่ายช่วยเหลือแก่สนามชนไก่สามารถเปิดให้มีการชนไก่ได้ 4 ครั้งต่อเดือน ซึ่งในวงการไก่ชนต่างก็รับรู้ “จุดคุ้มทุน” ของธุรกิจพ่นชนไก่อยู่ที่การสนามชนไก่ 4 วันต่อเดือน และการจ่ายช่วยเหลือเป็นการลดความเสี่ยงจากการถูกกลั่นแกล้งไม่ได้รับความสะดวกจากหน่วยงานที่ควบคุมดูแล จนถึงขั้นถูกจับกุม ตามระเบียบจะขออนุญาตเปิดให้มีการพ่นชนไก่ได้คราวละ 90 วัน ทำให้นโยบายการควบคุมการพ่นชนไก่ประสบกับความล้มเหลวในที่สุด และถูกผลักดันเข้าสู่ธุรกิจสีเทาประเภทหนึ่ง ซึ่งต้องอาศัยความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ และต้องหาผู้มีอำนาจบารมีมาเป็นที่พึ่ง เช่นคนมีสิริระดับนายพล

“บ่อนพ่นชนไก่ ธุรกิจสีเทาอย่างนี้ไม่ถูกกฎหมาย 100% หรือ ปกติตามระเบียบเขาให้เปิดบ่อนชนไก่เดือนละ 2 ครั้งหรืออาทิตย์เว้นอาทิตย์ แต่ถ้าเราทำตามระเบียบอาทิตย์เว้นอาทิตย์เราก็คงอยู่ไม่ได้ ต้องเปิดทุกอาทิตย์ ทำให้เราต้องจ่ายเป็นเดือน เงินที่จ่ายประมาณเดือนละ 7,000 บาทไม่รู้เข้ากระเป๋าใคร ถ้าจ่ายเข้าหลวงเราไม่ว่าเพราะเป็นส่วนรวม “

สนามพนันชนไก่บ้านม้า “ปลอดการจ่ายส่วย” ในช่วงการรัฐประหาร 23 พฤษภาคม 2557 หลังจากการเปลี่ยนชั่วคราวมาอยู่ในการควบคุมจังหวัดโดยกองทัพอีกครั้ง ภายหลังจากการถอนตัวของทหาร โครงสร้างอำนาจนิยมในระบบราชการแบบเดิมยังคงอยู่ มีการเรียกค่าส่วยเพิ่มเป็นรายปีในอัตราที่สูงเกินความสามารถที่ทางสนามจะจ่ายได้ ดังนั้นมีการจับกุมนักพนันในสนามชนไก่ในเวลาต่อมาเป็นการเชือดไก่ให้ลิงดู การจับกุม (ตามระเบียบ) จึงเป็นการเตือนไปถึงเจ้าของบ่อนให้นึกถึงความผูกพันในระบบอุปถัมภ์ที่ต้องจ่ายเพื่อแลกกับผลประโยชน์ที่จะได้รับ

ภายใต้สถานการณ์การระบาดโควิด-19 ที่ผ่านมา สนามชนไก่บ้านม้าได้หยุดกิจการไว้และปรับปรุงระบบความปลอดภัยด้านต่างๆเพื่อทำแผนขออนุญาตเปิดชนไก่วิถีใหม่ เมื่อทางการออกมาตรการปลดล็อกสนามชนไก่ รวมทั้งเลือกที่จะ “ปรับตัว” เข้าสู่ระบบอุปถัมภ์ครั้งใหม่ ที่สำคัญยิ่งกว่าการจ่ายส่วยก็คือ เจ้าของสนามชนไก่บ้านม้าผู้มากบารมี ได้ถึงแก่กรรมเมื่อเดือนมีนาคม 2563 ที่แล้ว บรรดาคนสนิทและเจ้าของซุ้มไก่รายใหญ่จึงทำการลงหุ้นได้ 10 หุ้นเพื่อระดมทุนดำเนินกิจการสนามชนไก่ต่อ และทำการยื่นเรื่องขอเปลี่ยนชื่อเจ้าของสนามชนไก่คนใหม่ แต่มีอุปสรรคขวางอยู่ข้างหน้าก็คือ ทางลำพูนมีนโยบายไม่รับจดทะเบียนสนามชนไก่เพิ่ม และถ้าเจ้าของสนามชนไก่ตายลงก็ให้สนามชนไก่นั้นตายตามเจ้าของหมายความว่าให้ปิดบ่อนอย่างถาวร ซึ่งอุปสรรคดังกล่าวจะแก้ได้โดยอาศัยเส้นสายในระบบอุปถัมภ์ในการเจรจา ภาษาในวงการนั้นเรียกว่า “นัดกินข้าวด้วยกัน”

5.2.3 เศรษฐกิจนอกระบบ (Informal Economy) : ตลาดกลางซื้อ-ขายไก่ชน

จากการลงสนามเก็บข้อมูลเครือข่ายพนันไก่ชน ทั้งสนามชนไก่บ้านม้าและสนามซุ้มไก่บ้านหนองยางฟ้า ต่างมีความคิดเห็นตรงกันและให้ความสำคัญกับ “การเพิ่มมูลค่าไก่บนฐานเศรษฐกิจชุมชน” ทำให้สนามชนไก่แทบทุกแห่งทั้งจดทะเบียนและไม่จดทะเบียน กลายเป็นสถานที่พบปะแลกเปลี่ยนข้อมูล สื่อสารกันเป็นโครงข่ายโยงใยดุจใยแมงมุม ไม่สามารถคำนวณได้ว่ามีการซื้อขายไก่ชนเป็นจำนวนเงินเท่าไร การชนไก่ก่อเกิดการต่อยอดออกมาเป็นอาชีพในการผลิตอาหาร ยา และอุปกรณ์ต่างๆ กิจกรรมต่างๆที่เกี่ยวข้องกับไก่ชนทั้งทางด้านเศรษฐกิจ ความสัมพันธ์แบบเครือข่ายระดับต่าง ๆ ที่เชื่อมโยงระหว่างครอบครัว ชุมชน จนถึงชุมชนออนไลน์ ถูกจัดอยู่ในเศรษฐกิจนอกระบบ (Informal Economy)

ถ้าพิจารณาที่นโยบายส่งเสริมการเลี้ยงไก่เป็นสัตว์เศรษฐกิจเพื่อการบริโภคและส่งออก ผลผลิตไก่แปรรูป รัฐมุ่งส่งเสริมการเลี้ยงไกระบบฟาร์มแบบครบวงจร (Contact Farming) ซึ่งตกอยู่ในการควบคุมของบริษัทธุรกิจการเกษตรรายใหญ่ สัตว์เศรษฐกิจที่เรียกว่าไก่ถูกจัดอยู่ในเศรษฐกิจในระบบ (Formal Economy)

การเพิ่มมูลค่าไก่ชนผ่านระบบฟาร์ม ซึ่งรับรู้กันอยู่ทั่วไปว่า ไก่ชนจะมีมูลค่าสูงกว่าไก่กิโล (ไก่ที่ถูกนำไปเป็นอาหารโดยคิดมูลค่าไก่เป็นน้ำหนักกิโลกรัม) มาก ถ้าหากว่าที่ฟาร์มเพาะพันธุ์ไก่ชนมีพ่อพันธุ์-แม่พันธุ์ดีคู่หนึ่ง ออกไข่ได้ลูกมา 8 ตัว อาจเป็นไก่ชน 1-4 ตัว ที่เหลือจะถูกคัดเป็นไก่ตัวเมียหรือไก่กิโล ซึ่งจะต้องจำหน่ายออกไปหรือไม่ก็เอาไว้บริโภค ชุมไก่ชนบางชุมให้ความสำคัญกับการพัฒนาปรับปรุงสายพันธุ์ ซึ่งขณะนี้ต้องเก็บสายพันธุ์แท้ หรือไก่ที่มีประวัติผ่านสังเวียนได้ชัยชนะกลับมา ซึ่งทำให้มูลค่าพันธุ์ไก่นั้นสูงขึ้น ไก่บางตัวไม่ใช่ไก่เก่งแต่อาจให้ลูกเลี้ยงลูกเก่ง ไก่พื้นเมืองตามปกติขายได้กิโลกรัมละ 90 บาทแต่สามารถทำให้เป็นไก่ชนจะขายได้ตัว (2กิโลกรัม) ละ 500 บาทถ้าผ่านการซอมราคาจะเพิ่มขายได้ 1,000 บาทหรือไก่ตัวเมื่อก็ขายได้ตัวละ 500 บาท คนที่ซื้อจะเอาไปพัฒนาต่อได้ลูกออกมาเป็นไก่ชน ดังนั้นการเพิ่มมูลค่าไก่จึงเป็นแนวทางในการส่งเสริมให้ชาวบ้านในชุมชนได้มีไก่ชนไว้ไม่มากก็น้อย ไม่ใช่มุ่งส่งเสริมให้เล่นการพนัน หรือหารายได้จากการเล่นการพนันเท่านั้น

ถ้ามีการผ่อนคลายมาตรการให้เปิดสนามชนไก่ได้ จะใช้ภายในบริเวณตลาดสมานชัยซึ่งกว้างขวางจัดการ ประกวตไก่อ่าง

ปกติมีการแบ่งประเภทไก่ออกเป็น 2 ประเภทคือไก่คู่ซึ่งต่อมากลายเป็นไก่ชน กับไก่แจ้ ส่วนไก่แจ้ถูกจัดเป็นไก่ประกวดสวยงาม ประกวดเสียงขันเรียกว่า “คอกขัน” ทางผู้จัดการสนามชนไก่มีความคิดว่า ตอนเช้าเป็นช่วงสนามชนไก่อังไม่เปิดชน(ส่วนใหญ่ไก่คู่จะมาตอนบ่าย)แต่ไก่ประเภทไก่แจ้ เหมือนไก่ป่าซึ่งชอบขันเพื่อแสดงออกถึงอำนาจความเป็นเจ้าของพื้นที่/บริเวณ เมื่อตอนเช้าว่างจากการชนไก่ จะใช้สนามชนไก่มาตรฐาน มาเป็นสนามประกวดขันไก่อ่อน ขณะนี้การเลี้ยงไก่สวยงามกำลังได้รับความนิยมมากขึ้นยังมีการแข่งขันกันปะปราย เป็นการเปิดช่องทางใหม่ๆในการทำตลาดกลางในการซื้อ-ขายไก่ แถมนำได้ขยายเครือข่ายไก่ชนเดิมจากคนที่ชอบเลี้ยงไก่สวยงามเพิ่มขึ้น

5.3 ชุมชนปฏิบัติการ เครือข่ายสนามซ้อมไถ่บ้านหนองยางฟ้า

ชุมชนปฏิบัติเป็นชุมชนที่เน้นไปที่กระบวนการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning Process) และยังเป็นพื้นที่ที่สมาชิกนำประสบการณ์ชีวิตของตนเองมาแลกเปลี่ยนแบ่งปันซึ่งกันและกัน ทำให้แต่ละคนได้เติมเต็มด้านข้อมูล ความรู้และแสดงออกถึงอารมณ์ความรู้สึกความทุกข์เชิงสังคม (Social Suffering) จากการถูกใส่ร้ายป้ายสี ว่าเป็นผู้ที่จะนำเชื้อโรคร้ายโควิด-19 มาแพร่ในชุมชน ดังนั้นภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อโควิด-19 เครือข่ายพนันสนามซ้อมไถ่จึงสร้างกระบวนการเรียนรู้ภายในเครือข่ายตนเอง เพื่อที่จะตอบโต้และลดการถูกป้ายสีและถูกเหมารวมจากรัฐและตัวแทนในชุมชน

5.3.1 สนามซ้อมไถ่แนวใหม่บ้านหนองยางฟ้า “สนามเพื่อสุขภาพ”

สนามซ้อมไถ่ส่วนใหญ่เป็นของคนในชุมชน คนในชุมชนจะรู้จักกันและกัน ตรวจสอบกันเองว่าใครเดินทางไปไหนบ้าง จึงเป็นไปได้ยากที่เชื้อโควิดจะแพร่ระบาดมายังสนาม เจ้าของไถ่ส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุจะมีกิจกรรมจำกัดอยู่ในชุมชนไม่ได้เดินทางไปสัมพันธ์กับภายนอก ในช่วงเวลาคำสั่งปิดเมือง (lockdown) ก็จำกัดการติดต่อไปมาหาสู่กันธรรมดา จะต่างกันก็ไม่ได้มีโอกาสได้ซ้อมไถ่เท่านั้น และข้อมูลการระบาดของเชื้อโควิดในเขตอำเภอแม่ทามีน้อยมากเมื่อเปรียบเทียบกับอำเภอเมืองซึ่งมีอาณาเขตติดกัน

ในการทำซ้อมไถ่ปลอดเชื่อนั้น เป็นการจัดการความเสี่ยงทางสภาพแวดล้อมได้อีกทางหนึ่ง เริ่มจากการซื้อหาไถ่จะไปตามแหล่งที่อยู่ห่างจากชุมชน สายพันธุ์ที่ได้ มั่นใจว่ามาจากแหล่งปลอดเชื้อโรค ซึ่งจะมีการติดต่อสื่อสารหาข้อมูลในเครือข่ายไถ่ชนที่รู้จักกัน คำว่าปลอดเชื้อโรคนี้ในแวดวงไถ่ชนเขาจะประเมินจากการจัดการเช่น มีอาหารสะอาด น้ำสะอาด อากาศปลอดโปร่ง ไม่เลี้ยงไก่แบบแออัด ส่วนมากไถ่ที่เลี้ยงตามสวนลำไยจะเป็นการเลี้ยงแบบปล่อยให้คู้ยเหยี่ยวหาอาหารกินตามธรรมชาติ กรณีอาหารเลี้ยงไถ่จะไม่นิยมซื้ออาหารสำเร็จรูปของบริษัท เพราะมีราคาแพง แต่จะเน้นอาหารธัญพืชจำพวก ข้าวเปลือก ข้าวโพด ผักที่สะอาด หญ้า รวมถึงจำพวกยาสมุนไพรไถ่เช่น บอระเพ็ด ฟ้าทะลายโจร หญ้าแห้วหมู นำมาคลุกกับอาหารเป็นยาไปในตัว ถ้าเป็นลูกไถ่ให้กินปลวกด้วยจะโตเร็ว

ดังนั้นในอนาคต มีแผนจะพัฒนาอาหาร/ยาไถ่ ทำให้ไถ่มีภูมิคุ้มกันต้านแข็งแรง มองว่ามันเป็นภูมิปัญญาชาวบ้าน มีมาตั้งแต่ดั้งเดิมแล้วมีการนำมาแลกเปลี่ยนพัฒนาเป็นความรู้ชาวบ้านใช้ประโยชน์ร่วมกัน เคยใช้เมื่อคราวเกิดโรคระบาดไข้หวัดนก และมีการขายข้าวเปลือกสำหรับไถ่ชน

เป็นข้าวเม็ดป้อมสั้น ส่วนข้าวคนกินเม็ดจะยาวกว่า ข้าวเม็ดสั้นสำหรับไก่ทำให้ไก่กินแล้วไม่ติดคอ ส่วนอาหารไก่สำเร็จรูปผลิตโดยบริษัทก็มีแต่ชาวบ้านไม่นิยมใช้กัน(ไม่มั่นใจอาจทำให้ไก่อ่อนแอ)

ในส่วนของสนามซ้อมไก่ คนที่เข้าสนามคือคนที่อาศัยในชุมชนหมู่บ้าน เป็นคนในชุมชนจริงๆ เจ้าของไก่ส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุจะมีกิจกรรมจำกัดอยู่ในชุมชนไม่ได้เดินทางไปสัมพันธ์กับภายนอก เพราะฉะนั้นการแพร่ระบาดของเชื้อโควิด-19ในสนามซ้อมไก่จึงเป็นไปได้ยาก เพราะไม่มีคนนอกเข้ามา จึงสามารถควบคุมการแพร่เชื้อโควิด-19ได้ ใครเจ็บใครป่วยอย่างไรจะรู้ถึงกันหมด การออกมาตรการระยะห่างทางสังคมในสนามชนไก่สามารถทำตามได้ และคัดกรองบุคคลที่มีพฤติกรรมเสี่ยงเช่นเคยเดินทางไปในพื้นที่ที่มีการแพร่ระบาดของเชื้อโควิด-19มาก่อน ส่วนการประกาศปิดสนามซ้อมไก่ควรแจ้งให้ทราบล่วงหน้า และริบหาทางออกมาตรการผ่อนคลายเป็นไปตามหลักเกณฑ์โดยท้องถิ่นนั้นๆ ถ้าสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อโควิดในพื้นที่ดีขึ้นโดยดูจากอัตราการติดเชื้อในพื้นที่เป็นเกณฑ์ ในช่วงเวลาคำสั่งปิดเมือง(lockdown)ก็จำกัดการติดต่อไปมาหาสู่กันธรรมดา จะต่างกันตรงที่ไม่ได้มีโอกาสได้ซ้อมไก่เท่านั้น และข้อมูลการระบาดของเชื้อโควิด-19ในเขตอำเภอแม่ทามีน้อยมากเมื่อเปรียบเทียบกับอำเภอเมืองซึ่งมีอาณาเขตติดกัน

สนามเพื่อสุขภาพ จึงเป็น “สนามชนไก่แนวใหม่”หลังสถานการณ์โควิด-19 ซึ่งออกแบบโดยเครือข่ายสนามซ้อมไก่ นอกจากจะให้ความสำคัญต่อความปลอดภัยเชื้อโรค ยังให้ความสำคัญต่อการจัดความสัมพันธ์ภายในเครือข่ายกับความสัมพันธ์กับคนภายนอกชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่มาจากพื้นที่เสี่ยงที่เกิดการระบาดของเชื้อโควิด-19 ซึ่งต้องอาศัยโครงข่ายการติดต่อสื่อสารคอยเฝ้าระวัง สำหรับพื้นที่ที่ไม่มีผู้ติดเชื้อโควิด ควรมุ่งเน้นไปที่การเฝ้าระวังบุคคลภายนอกมากกว่า จะมาสร้างความหวาดระแวงคนภายในชุมชนกันเอง มีมาตรการหนักเบาไม่เท่ากันขึ้นอยู่กับประเมินความเสี่ยงต่อการแพร่ระบาดของเชื้อโควิด-19 มาตรการที่รัฐออกมาบังคับใช้แบบปูพรม จึงไปมีผลกระทบกับชุมชนที่ปลอดภัยโควิดเท่ากับชุมชนเสี่ยงติดเชื้อ ชาวบ้านรู้สึก “ถูกกด” จนเกิดความขัดแย้งระหว่างรัฐกับชุมชนในเวลาต่อมา

5.3.2 การสร้างตัวตนในชุมชนของผู้สูงอายุ

สนามซ้อมไก่บ้านหนองยางฟ้าปรับสภาพลักษณะ จากถูกแปะป้ายว่าเป็นแหล่งมั่วสุมของนักพนัน “ซีไก่” มาเป็นแหล่งเรียนรู้ สันทนาการของผู้สูงอายุชี้ให้เห็นถึงความมีสุขภาวะดี (Well Being) และตอบโต้ (counter attack) ต่อปัญหาปรากฏการณ์การฆ่าตัวตาย (suicide) ที่ลำพูนมีอัตราการ

ฆ่าตัวตายสูงจังหวัดหนึ่งของประเทศไทย การให้ความหมายใหม่ต่อการชนไก่เป็นกระบวนการสร้างสรรค์ สามารถบำบัดโรคที่เกิดกับผู้สูงอายุได้อาทิเช่น โรคซึมเศร้า โรคอันไซเมอร์ (อาการหลงลืม) ในการจัดการเวทีกลุ่มย่อย ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการวิจัยสนาม ในประเด็นการสร้างภาพลักษณ์ใหม่ของสนามซ้อมไก่ของผู้สูงอายุพบว่า มีบรรยากาศการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่สนุกและจริงจัง (Active Learning) ทุกคนมีประสบการณ์อยากพูดออกมา ข้าราชการเกษียณอายุนำข้อมูลระดับจังหวัดมาเปิดประเด็นโยงกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในพื้นที่ ดังนั้นผู้วิจัยอยากจะรักษาบรรยากาศเนื้อหาการพูดคุยครั้งนี้ไว้ให้มากที่สุด โดยไม่เรียงเรียงเป็นภาษาไทยเขียน ถือว่าเป็น “เรื่องเล่าเร้าพลังในการสร้างตัวตน” (Narrative of the Self)

“กรณีโรคซึมเศร้าในหมู่ผู้สูงอายุ ไก่ชนจะช่วยป้องกันปัญหาโรคซึมเศร้าได้ดี เริ่มจากการเลี้ยง ดูแลเอาใจใส่ของผู้สูงอายุเขาจะคิดวนอยู่ในหัวสมอง คิดอยู่กับไก่ตลอดเวลา เข้าขึ้นมาหัวเขาจะแล่น(สมองทำงานทันที) เขาไก่ออกกำลัง หรือซ้อมล่อไก่เป็นการออกกำลังกายไปในตัว และเป็นการบริหารสมอง สองเรื่องของความเพลิดเพลิน มีใจอีกเหิมไก่ช่วยจัดโรคซึมเศร้า ช่วยปรับอารมณ์ ความกังวลบางอย่างได้ผ่อนคลาย อาจมีปัญหาทางครอบครัว ลูกหลานไม่ดูแล เขาจะไม่แคร์เพราะมีไก่ช่วยอยู่แล้ว ”

“ความผูกพันคนกับไก่จะช่วยบริหารด้านอารมณ์ สมองไปในตัว ไม่หมกมุ่นอยู่กับปัญหาใดปัญหาหนึ่งมากเกินไป เช่นปัญหาหนี้สินแต่ทำไมคนเล่นไก่ถึงอยู่กับหนี้สินได้ ไม่ไปคิดสั้นฆ่าตัวตายเหมือนคนอื่น เพราะมีการพูดกันเร็วๆนี้ว่า ปัญหาหนี้สินทำให้คนอำเภอแม่ทาฆ่าตัวตายสูง(1 เดือน 4 คน)อาทิศย์ที่แล้ว 3-4 คนมาจากเรื่องหนี้ เรื่องครอบครัว ผมฟังดูแถวตำบลทาสบเส้า(อยู่ละแวกเดียวกันกับสนามซ้อมไก่) มันจะเป็นโรคซึมเศร้าหรือการเลียนแบบกันหรือเปล่า(เครียด)เพราะว่าตายจะช่วยให้ภาระหนี้สินหมดไปหนี้ไม่ต้องใช้ ดูแล้วมันจะเป็นวัฒนธรรมเลียนแบบถ้าตายก็หมดภาระคนเป็นโรคซึมเศร้าใจมันนึกอยากฆ่าตัวตายๆไปให้พ้นจากเจ็บปวดทรมาน หรือเห็นว่าตนเองเป็นคนไร้ค่าไม่มีความหมาย”

“พวกที่เล่นไก่ชนไม่มีใครฆ่าตัวตาย เพราะคนเล่นไก่จะมีนิสัยเป็นคนร่าเริงใจนักเลง เป็นพวกสวนเสเฮฮา ไม่จริงจังเคร่งเครียด สนุกสนาน คนพวกนี้จะไม่เป็นโรคซึมเศร้าแม้ว่าจะเป็นหนี้มองชีวิตว่า “ปัญหามีทางออก” บางคืนก็ถูกเมียด่า ยังพูดแซวกันในบ่อนกันครึกครื้น เพราะกลับ

บ้านตอนเช้า ก็เห็นคนลुकหนึ่งข้าว ผมว่ามันบริหารได้ อารมณ์ เป็นคนกล้ารับผิดชอบในสิ่งที่ตนเองทำ กลับเข้าถูกเมียด่าก็เจียบ ไม่เถียง คือเล่นโก่ชนกัน เวลาติดลมมันจะลิมทุกสิ่งทุกอย่างจนกลับบ้านไม่ได้ กำลังเล่นอยู่ถ้ากลับบ้านเพื่อนก็จะหาว่าเราหนีเอาตัวรอด มันก็ต้องรอจนเกิดผลแพ้ชนะ หรือยกเสมอกันไปจนต้องกลับมาตีห้าถึงบ้านก็ถูกเมียด่า “ไอ้ทำไมไม่ไปนอนที่โน้นเลย”

“แต่ที่ไม่ทำให้เมียบ่นก็คือ ผมไม่เอาเงินครอบครัวไปเล่นโก่ ผมเล่นไม่เยอะได้บ้างเสียบ้าง เล่นโก่มันไม่มีรอย ผมก็ว่ามันแลกกับความสนุกตื่นเต็นยั้งของเราชนะก็ยั้งคึกครื้น แต่ถ้ากลับบ้านหมาไม่เห่า แสดงว่าโก่แพ้เสียเติมพันเลยพากันมาเจียบๆ พอโก่ชนชนะจะมาส่งเสียงโหวกเหวกไปทั่วจนหมาเห่า **สังคมชนโก่ไม่ใช่สังคมอุดมคติอย่างน้อยมันเป็นสังคมย่อยในสังคมใหญ่ ถ้าสังคมใหญ่ยอมรับคุณค่าบางอย่างของสังคมย่อย จะทำให้สังคมย่อยมันอยู่ได้** แต่ต้องระวังผลกระทบที่จะเกิดขึ้นถ้ามีการปล่อยปะละเลย ซึ่งจะต้องพูดคุยเป็นทางการ ออกกติการ่วมกันมีพ่อหลวงมาร่วม ที่ผ่านมายังไม่ได้คุยกัน ครั้นนี้เป็นการเปิดพื้นที่ในชุมชนในการจัดการผลกระทบที่จะเกิดขึ้น(ที่เรียกว่า ความเสี่ยงติดโควิด) ซึ่งไม่ได้เป็นไปตามสังคมใหญ่คาดหวัง

เมื่อครั้งเกิดโรคระบาดรอบแรก ก็ปิดปากปิดอะไรซะ (ใส่แมส) คนต่างถิ่นก็ไม่ให้เข้า แม้ว่า จะรู้จักกันก็บอกให้กลับเช่น คนที่เล่นโก่ในปอนใหญ่อำเภอเมืองซึ่งอยู่ในเขตพื้นที่เสี่ยงต่อการระบาด เชื้อโควิด รวมทั้งที่มาจากเมืองเชียงใหม่”

5.3.3 ปัญหาและการให้ความหมายทางสังคมต่อนักพนัน “พวกขี้โก่”

ในการเลี้ยงโก่ชนในชุมชนทางภาคเหนือ แม้ว่าจะเป็นที่ยอมรับกันได้ตราบดีที่คนเลี้ยงโก่ ไม่ได้ก่อให้เกิดผลกระทบต่อครอบครัวและชุมชน ด้านหนึ่งเครือข่ายสนามชนโก่จะมีข้อตกลงร่วมกัน ในการสร้างความสัมพันธ์ต่อกันให้ยืนยาว แต่อีกด้านหนึ่งสมาชิกเครือข่ายฯก็ต้องอยู่ภายใต้ “กฎเกณฑ์ทางสังคม” เช่นกัน กฎเกณฑ์ดังกล่าวนำไปสู่การให้ความหมายของปัจเจกบุคคล อันบ่งบอกถึงพฤติกรรมการแสดงออกซึ่งตัวตน ในชุมชนเขาจะเรียกคนที่ลุ่มหลงกับโก่ชนจนเกินไปว่า “ไอ้ขี้โก่” อันแสดงออกถึงการวางตัวมีพฤติกรรมมีปัญหาครอบครัวเช่น เกียจคร้านไม่ทำงาน รักโก่ มากกว่ารักลูกรักเมีย คนที่เมียบ่น “ไอ้ขี้โก่ลูกเข้า” “ไอ้ขี้เหล้าลูกผาย” คือคนขี้โก่จะตื่นแต่เช้ามาดูโก่ เช็ดโก่ ล้างหน้าโก่แทนที่จะไปทำงานตามหน้าที่ เป็นคนไม่คิดจะสนใจอย่างอื่นนอกจากโก่ที่ตนเองชอบลุ่มหลงจนลิมเมียตัวเอง ส่วนคนขี้เหล้ามักจะตื่นสายจนไม่ได้กินข้าวเช้า คำเหล่านี้มันสะท้อนถึง

การให้คุณค่าคนในสังคมผ่านคำว่า “ซี้” ซึ่งเป็นพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ของชุมชน หรือเอนเอียงไปในทางการพนันมากเกินไป รวมถึงการให้ความเคารพนับถือ

ปัญหาของ “พวกซี้ไก่” ที่มีพฤติกรรมเล่นพนันชนไก่จนกลายเป็นปัญหาที่ผ่านมามีประมวลออกมาได้ดังนี้

-รักไก่อมากกว่ารักลูกรักเมีย กลายเป็นความเบียดเบียนและหย่าร้างกันมากที่สุด

-ไม่รับผิดชอบงานบ้านในฐานะหัวหน้าครอบครัว

-มักจะกลับบ้านผิดเวลา บางคนเล่นพนันชนไก่รอบดึก กลับมาตอนเช้าพอดีกับเวลาพระออกมาบิณฑบาตร

-ส่งเสียงเอะอะว๊ายว๊ายขณะเดินทางกลับบ้านตอนดึก เนื่องจากไก่ชนขณะเดิมพัน จนสุนัขข้างทางแตกตื่น ส่งเสียงเห่าหอน

-หาคู่ครองลำบาก เป็นบรรทัดฐานในชุมชน(social norms)ที่ผู้หญิงไม่เลือกนักพนันมาเป็นคู่ครอง จากประสบการณ์ในกลุ่มย่อยเล่าถึง การเปิดใจกับแฟน ให้แฟนตัดสินใจว่ารับได้ไหม ถ้าจะแต่งงานกับคนบ้าไก่อ

-คนในหมู่บ้านรำคาญเสียงเชียร์ไก่ชน จากบ่อนไก่ชนโดยเฉพาะยามดึก

-เป็นคนที่ชุมชนไม่ให้ความเชื่อถือ

จากการประมวลการเล่นพนันชนไก่จนกลายเป็นปัญหา แม้ว่าเป็นเพียงบางส่วนแต่มันได้สะท้อนถึง ปัญหาตัวบุคคล/นิสัยของนักพนัน ปัญหาครอบครัว และปัญหากับสังคม

ดังนั้นคำที่ชุมชนใช้เรียกว่าคนเลี้ยงไก่ชน จึงเป็นการให้ความหมายให้คุณค่าที่พึงประสงค์ และนำมาใช้ควบคุมกำกับดูแลปัจเจกบุคคลที่อยู่ในชุมชน เป็นรูปแบบ “กระบวนการควบคุมทางสังคม” เครือข่ายสนามชนไก่ก็เช่นกัน จะมีการควบคุมทางสังคมเข้าไปกำกับไม่ให้เกิดผลกระทบต่อชุมชน เช่น การตั้งสนามซ้อมไก่ไปอยู่ท้ายบ้านแทนที่จะสั่งห้ามไม่ให้มี (Community Distancing) ซึ่งสอดคล้องกับสถานการณ์การแพร่ระบาดเชื้อโควิด-19 พอตี พฤติกรรมการตระโกนเชียร์ไก่ชนกันเสี่ยงต่อการทำให้เชื้อกระจายไปในอากาศได้ไกลแม้ว่าจะวางระยะห่างทางสังคมแล้วก็ตาม

ชุมชนแบบจารีตในสมัยก่อน ก็จะมีไอ้ซี้ไก่ เกาะกลุ่มกันตลอดมา แม้ว่าจะไม่มีการบันทึกออกมาเป็นลายลักษณ์อักษร คำว่า “ไอ้ซี้ไก่” จึงเป็นมาตรการของชุมชนในการควบคุมตรวจสอบ

พฤติกรรมที่นอกกลุ่มนอทางไปจากคุณค่าที่ชุมชนยึดถืออยู่ ซึ่งเปรียบเทียบกับได้กับ “พฤติกรรมเสี่ยง” ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อโควิด-19

5.3.4 ชุมชนปฏิบัติ กรณี การฟื้นฟูชมรมอนุรักษ์ไถ่ชนบ้านหนองยางฟ้า

การนำเสนอการควบคุมตนเองของเครือข่ายสนามซ้อมไถ่ คือสร้างชุมชนใหม่หมายถึง เป็นที่รวมของ คนที่ได้รับผลกระทบจากมาตรการปิดสนามซ้อมไถ่ ชุมชนที่เกิดขึ้นจากปฏิบัติการต่อรองของสมาชิกส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ มีเวทีการพบปะพูดคุยให้สอดคล้องกับสถานการณ์ รวมทั้งการร่วมแลกเปลี่ยนกลุ่มย่อย(Focus Group) จากการสนับสนุนโดยโครงการวิจัยการพนันชนไถ่ในสถานการณ์โควิด-19 จากความรู้ความเข้าใจของสมาชิกเครือข่ายฯ ผ่านประสบการณ์อันเลวร้ายจากการปิดสนามซ้อมไถ่ 2 ครั้ง มาสู่การมอง ถึงเครือข่ายในอนาคต จะมีการฟื้นฟูเครือข่ายความสัมพันธ์แนวราบ (ไถ่ชนแนวใหม่) กันอย่างไร

ในการฟื้นฟูชมรมอนุรักษ์ไถ่ชนบ้านหนองยางฟ้า เพื่อตอบโจทย์การทำสนามซ้อมไถ่แนวใหม่ จึงทำการทบทวนจุดเริ่มของการรวมตัวกันของเครือข่ายไถ่ชนบ้านหนองยางฟ้าประมาณ 20 ปีที่ผ่านมา สืบต่อจากนโยบายรัฐในการสนับสนุนให้ชุมชนแต่ละตำบลนำเสนอผลิตภัณฑ์ของตนเอง ที่สามารถต่อยอดในทางธุรกิจนำรายได้เข้าสู่ชุมชนภายใต้ยุทธศาสตร์ "เศรษฐกิจฐานความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น" ซึ่งได้แบบจากการไปศึกษาดูงานโครงการหนึ่งหมู่บ้านหนึ่งผลิตภัณฑ์ (One Village One Product : OVOP) ของนายกรัฐมนตรีทักษิณ ชินวัตรที่จังหวัดไอโอตา ประเทศญี่ปุ่น กลายเป็นนโยบาย หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (One Tambon One Product : OTOP) ในเวลาต่อมา การนำต้นแบบมาจากจังหวัดไอโอตา แต่แตกต่างกันตรงที่กระบวนการส่งเสริมซึ่งรัฐบาลทักษิณใช้กระบวนการแบบบนลงล่าง (Top-down approach) ด้วยยุทธวิธีแบบบูรณาการพร้อมกับทุ้มงบประมาณทั่วประเทศ โดยไม่คำนึงถึงความพร้อมของแต่ละชุมชน ทำให้เมื่อสิ้นสุดรัฐบาลทักษิณ โครงการโอท็อปส่วนใหญ่ประสบกับความล้มเหลวเกิดอาคารร้านค้าร้างตามมา

บ้านหนองยางฟ้า อยู่ในตำบลท่าทุ่งหลวง อำเภอแม่ทา ในระยะแรกกลายเป็นศูนย์กลางโอท็อปประจำตำบล มีพื้นที่มีสำนักงานและอาคารร้านค้าสร้างขึ้นจากงบประมาณของรัฐ ชุมผลิตภัณฑ์ตำบลจำพวกไม้แกะสลักซึ่งเอกชนในหมู่บ้านทำมาก่อนในลักษณะอุตสาหกรรมครัวเรือน ในช่วงที่นโยบายกำลังบูมจะมีการจัดงานประจำปีโอท็อปในหมู่บ้านขึ้น นอกจากนี้มีการออกร้านแสดงสินค้า ยังมีการละเล่นดนตรี ชกมวยและการชนไถ่ นับเป็นครั้งแรกที่ชาวบ้านต่างนำไถ่ชนเข้าร่วมประลอง

และกลายเป็นที่รู้จักกันในวงการไถ่ชนระดับอำเภอ จังหวัด ต่อมาภายหลังมีการรวบรวมรายชื่อเพื่อตั้งชมรม และผลักดันไถ่ชนเป็นหนึ่งในของผลิตภัณฑ์โอท็อป ภายใต้นโยบายจังหวัดลำพูน “หนึ่งตำบลหนึ่งสนามไถ่ชน” พร้อมกับการเปิดตัวไถ่ชนสายพันธุ์ของจังหวัดลำพูน “ไถ่ชนสายพันธุ์เหล่าป่าก้อย” ในที่สุดสามารถตั้งกลุ่มไถ่ชนสำเร็จเป็นโอท็อป โดยทางการอำเภอก็อนุญาตให้การรับรองในชื่อ ชมรมอนุรักษ์ไถ่ชนบ้านหนองยางฟ้า มีสมาชิกแรกเริ่มจำนวน 60 คน กิจกรรมการชนไถ่เกิดความคึกคัก ได้รับการสนับสนุนจากทางราชการ นักการเมืองทั้งระดับชาติและระดับท้องถิ่นจนสิ้นสุดรัฐบาลทักษิณ จากการรัฐประหาร 19 กันยายน 2549

รัฐบาลยุคต่อมาไม่มีนโยบายส่งเสริมไถ่ชน ห้ามไม่ให้มีการชนไถ่ในที่สาธารณะนำพระราชบัญญัติควบคุมการพนันปี 2478 มาใช้ การจัดงานโอท็อปประจำปีได้ถอดรายการชกมวยการชนไถ่ออก นำคอนเสิร์ตและคอนเสิร์ตมาแสดงแทน การชนไถ่ที่ศูนย์โอท็อปถูกร้องเรียนจากการส่งเสียงดังจนเกิดความรำคาญเพราะศูนย์โอท็อปตั้งอยู่ใจกลางชุมชน มีการเจรจายกกันภายในชุมชนขอร้องให้ย้ายบ่อนไถ่ชนออกไป สุดท้ายก็ย้ายมาอยู่ที่สวนลำไยซึ่งอยู่ห่างจากชุมชนประมาณ 3 กิโลเมตร ต่อมาทางจังหวัดลำพูนภายใต้ระเบียบกระทรวงมหาดไทยปี 2552 มีแนวทางในการจำกัดสนามชนไถ่เหลือแค่ 18 แห่งที่จดทะเบียนไว้แล้ว นอกนั้นก็กลายเป็นบ่อนเถื่อนรวมทั้งสนามซ้อมไถ่บ้านหนองยางฟ้า

จากการจัดเวทีแลกเปลี่ยนพูดคุย ถึงแนวทางการขับเคลื่อนเครือข่ายสนามซ้อมไถ่ภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดเชื้อโควิด-19 ต้องการพื้นที่ในการทำกิจกรรมชนไถ่กลับคืนมีการเสนอแนวทางออกเป็น 3 แนวทางคือ

1) แนวทางการทำให้มีกฎหมายรับรองให้ถูกต้อง (Legalization) หมายถึง การนำสนามซ้อมไถ่ไปจดทะเบียนกับการปกครองในจังหวัดเหมือนกับสนามชนไถ่บ้านม้า ในแง่นี้มีปัญหา/อุปสรรคขวางหน้าอยู่เช่น นโยบายจำกัดสนามไถ่ชนของจังหวัด ข้อจำกัดด้านเงินทุนจากการต้องซื้อใบสนามชนไถ่เป็นเงินหลายแสนบาท

2) แนวทางการยุบสนามซ้อมไถ่ ไปร่วมกับสนามชนไถ่ที่จดทะเบียน มีการตั้งประเด็นให้มีการถกเถียงกันในกลุ่ม ถ้าคิดว่าให้ทำตามกฎหมายกำหนด ซึ่งสนามชนไถ่บ้านม้ามีสังเวียนถึง 7 สังเวียนทำไมไม่พากันไปสนามชนไถ่บ้านม้าให้หมด ไม่ต้องมาเปิดสนามซ้อมที่สวนลำไยให้เสียเวลาและเสี่ยงต่อการถูกจับ ได้ข้อสรุปว่า

- มีสนามซ้อมโก้ที่สวนลำไยจะทำให้คนในชุมชนไปง่าย มาสะดวก
- สนามซ้อมโก้มีความเหมาะสมกับคนเฒ่าคนแก่คือ ไม่เดินทางไกล สามารถเข้าถึงได้ง่ายกว่าเพราะมีความคุ้นเคยกับบรรยากาศ และมีวงเงินที่ใช้เล่นพนันที่คนแก่สามารถจ่ายได้เช่น มี 50 บาทก็เล่นได้ทั้งวันต่างจากสนามชนโก้ต้องมีเงินอย่างน้อย 1,000 บาทและต้องเสียค่าอาหาร ค่าน้ำ ค่าเดินทางเพิ่ม
- จุดประสงค์หลักของสนามซ้อมโก้คือการตัดโก้ และซื้อ-ขายโก้แก่่ง ทำให้กระแสเงินหมุนเวียนอยู่ในชุมชน ขณะที่สนามชนโก้มุ่งไปในการเล่นพนันซึ่งเอื้อให้เกิดพนันขั้นต่อเป็นหลัก
- อายุคนเข้าสนามซ้อมโก้มีตั้งแต่ 50 จนถึง 80 ปีมีคนหนุ่มชำน้อยมากจึงกำหนดเวลาการเล่นโก้เฉพาะวันจันทร์ซึ่งเป็นวันทำงานของคนหนุ่ม
- ความเป็นพื้นที่เสี่ยงกับการควบคุมความเสี่ยงต่างกัน หมายถึงพื้นที่สนามซ้อมโก้ไม่มีความเสี่ยงและเน้นไปที่คนในชุมชนจึงสามารถควบคุมความเสี่ยงต่อการแพร่ระบาดเชื้อโรคได้

3) แนวทางการฟื้นฟูชมรมอนุรักษ์โก้ชนบ้านหนองยางฟ้า

เวทีกลุ่มย่อยมีความเห็นร่วมกัน อยากรจะฟื้นฟูชมรมขึ้นมาใหม่ ทบทวนสมาชิกเก่า (หลายคนถึงแก่กรรม) หาสมาชิกเพิ่ม รวมทั้งปรับตัวอุปสรรคให้สอดคล้องกับสถานการณ์โควิดโก้ชนแนวใหม่ ขณะนี้ขอให้เจ้าของซุ้ม ส.สราวุธเป็นผู้ประสานงานหรือแกนนำ และเจ้าของซุ้มโก้ ส.พยัคฆ์เป็นที่ปรึกษา ส่วนบ้านท้องผายคนเล่นโก้ชนลดลง กลุ่มไม่ได้ดำเนินกิจกรรมต่อ แต่เงินกองทุนยังคงอยู่โดยนำเงินทุนบางส่วนไปเลี้ยงอาหารกลางวันให้เด็กนักเรียน

การฟื้นฟูชมรมโก้ชนหมายถึง การเลี้ยงโก้ที่บ้านด้วยภูมิปัญญา มียามีอาหารมีสนามซ้อมรวมทั้งส่งเสริมการเลี้ยงโก้พื้นเมืองประเภทอื่นนอกเหนือจากโก้ชน การพัฒนาพันธุ์โก้ชนที่มีมาแต่เดิมเช่น โก้เฝีย เนื่องจากบ้านท้องผายตั้งอยู่ริมแม่น้ำท่ามีพุ่มไม้ขึ้นหนาแน่น ทำให้มีโก้ป่าบินเข้ามาผสมพันธุ์กับโก้เลี้ยง ประกอบกับเจ้าของที่นำข้าวเปลือกมาหว่านไว้ ทำให้โก้มาจิกกินรวมทั้งโก้ป่าทำโก้ป่ามาอยู่เป็นโก้ประจำถิ่นไม่ย้ายไปไหน

ในการฟื้นฟูชมรมจะไม่มุ่งเน้นการพนันเป็นวัตถุประสงค์เพื่อสร้างภาพพจน์ใหม่ให้กับชมรม แต่จะเน้นไปที่เศรษฐกิจฐานรากของครอบครัว/ชุมชน ทำให้โก้พื้นบ้านเป็นสัตว์เศรษฐกิจ ซึ่งจำเป็นต้องได้รับการสนับสนุนจากองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นคือเทศบาลตำบล ทั้งนี้ต้องนำผลการวิจัยทำเอกสารเสนอต่อเทศบาล รวมทั้งการทำฐานข้อมูลการเลี้ยงโก้ของชมรมฯ หมู่บ้านด้วย

ส่วนการปรับตัวอุปสงค์เช่น เพิ่มส่งเสริมผู้สูงอายุให้มาสมาคมกัน มีการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ มีตัวชี้วัดความสำเร็จของการเล่นชนไก่ของผู้สูงอายุเช่น อัตราการฆ่าตัวตาย โรคอัลไซเมอร์ โรคซึมเศร้าในหมู่ผู้สูงอายุ ครอบครัวอบอุ่นไม่มีปัญหา

5.3.5 ไก่ชน ในฐานะเศรษฐกิจนอกระบบ

ท่ามกลางสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อโควิด-19 ชุมชนในพื้นที่ศึกษาไม่ได้นั่งนอนใจรอรับความช่วยเหลือจากรัฐแต่เพียงฝ่ายเดียว แต่ยังคงมีความพยายามทำความเข้าใจในสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน สรุปลง ในช่วงเปิดสนามชนไก่เมื่อเดือนตุลาคมที่ผ่านมา หลายชุมชนไก่ชนไปเยอะเพื่อลดค่าใช้จ่ายในการดูแลรักษาไก่ชนจึงตัดขายไก่ออกเป็นบางส่วน และกั้ชะลอการซื้อ-ขายไก่เอาไว้ สำหรับชุมชนเลี้ยงไก่ชาวบ้านพากันตามหาซื้อไก่กันทำให้วงการไก่ชนคึกคักอีกครั้งหนึ่ง ก่อนการเกิดโรคระบาดโควิด-19 ทางชุมชนมีรายได้จากการขายไก่ชนตลอดปี เฉพาะเดือน ตุลาคม-พฤศจิกายนที่ผ่านมา ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่ทางการออกมาตรการผ่อนปรนอนุญาตให้เปิดสนามชนไก่ (ที่จดทะเบียน) ได้ ทางชุมชนได้ขายไก่ชนรุ่นใหม่ออกไปจำนวน 7 ตัวราคารวมกันประมาณ 15,000 บาท ซึ่งเดือนตุลาคมเป็นช่วงการผลิตเปลี่ยนฤดูกาลที่เรียกว่า “ปลายฝนต้นหนาว” เป็นการหมดหน้าฝนไปสู่หน้าหนาว หลังออกพรรษา ไก่ชนที่เพาะเลี้ยงจนขึ้นเต็มตัวจะมีอาการฮึกเหิมก้าวร้าว อยากรเป็นผู้นำเข้าครอบครองตัวเมีย พร้อมที่จะตีกับตัวอื่น และช่วงเวลาดังกล่าววงการพนันไก่ชนก็คึกคักตามมา มีการติดต่อซื้อ-ขายไก่ชนกันไปมา วงเงินในชุมชนเริ่มหมุนเวียนกันขึ้น เศรษฐกิจในชุมชนเริ่มคึกคักตาม

จะพบว่ามาตรการของรัฐในการควบคุมการแพร่ระบาดของเชื้อโควิด-19 ทั้งสองครั้ง ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจในระบบโดยตรง ทั้งการประกาศปิดโรงงาน ปิดบริษัท กิจการร้านค้าพาณิชต่างๆ อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวพึ่งพิงพินาศ คนตกงานคราวเดียวกัน อัตราการเจริญเติบโตยืนอยู่ได้โตทางเศรษฐกิจติดลบ แม้จะเกิดวิกฤติทางเศรษฐกิจและการเมือง แต่สังคมไทยยังยืนอยู่ได้ด้วยเศรษฐกิจนอกระบบ (Informal Economy) ซึ่งเป็นต้นทุนในการดำเนินชีวิตของคนระดับล่างทั้งในเมืองและชนบท การศึกษาการพนันไก่ชนจึงเป็นกรณีศึกษาหนึ่งที่ชี้ให้เห็นถึงการดำรงอยู่ของเศรษฐกิจ 2 ระบบในพื้นที่จังหวัดลำพูน ภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อโควิด ซึ่งไม่สามารถบอกได้ว่า จะจบสิ้นเมื่อใด ท่ามกลางความสับสนไม่มีอะไรแน่นอนในอนาคต เศรษฐกิจนอกระบบจึงกลายเป็นภูมิคุ้มกันทางสังคม (Social Safety Net) ช่วยฟื้นฟู บรรเทาความเดือดร้อนของผู้คนเฉพาะหน้าได้ดังตัวอย่างไก่ชนของจังหวัดลำพูน

สรุป กระบวนการเรียนรู้ทางสังคมในการปรับตัวต่อรองของเครือข่ายนักพนันชนไก่ 2 ประเภทรวมทั้งนักพนันชนไก่ที่เป็นแรงงานข้ามชาติ ภายใต้บริบทการเปลี่ยนแปลงไปสู่อุตสาหกรรม และการกลายป็นเมืองของจังหวัดลำพูน ได้เห็นรูปธรรมของชุมชนปฏิบัติหลายข้อหลายประการที่น่าสนใจ ที่สำคัญในที่นี้คือ กระบวนการเรียนรู้ทางสังคม(รวมทั้งกระบวนการวิจัย)มีส่วนในการเสริมสร้างศักยภาพในการจัดการตนเอง เช่นการออกแบบสนามชนไก่แนวใหม่มีมาตรการป้องกันการระบาดเชื้อโควิดอย่างเป็นรูปธรรม การฟื้นฟูชมรมอนุรักษ์ไก่พื้นบ้าน กล่าวเสนอปัญหาจากพนันชนไก่ เป็นการลดการใส่ร้ายป้ายสี และประสบการณ์การแลกเปลี่ยนแต่ละครั้งเป็นสร้างสะสมทุนทางสังคม นำมาใช้แก้ไขปัญหาในสถานการณ์โควิดได้

...

บทที่ 6

สรุป

6.1 ข้อค้นพบจากการวิจัย

การพนันชนไก่จัดเป็นประเภทหนึ่งของการพนันพื้นบ้าน เป็นการละเล่นกันทั่วไปในหมู่ชาวบ้าน อันสอดคล้องกับนิยามการพนันซึ่งเป็นสิ่งต้องห้ามตามพระราชบัญญัติควบคุมการพนัน ต่อมาการพนันชนไก่มีการเปลี่ยนแปลงไปตามการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม ได้รับความนิยมแพร่หลาย มีการพัฒนาปรับปรุงระบบการจัดการชนไก่ในรูปแบบบ่อนพนันชนไก่ที่ชัดเจนขึ้น ทำให้การละเล่นพนันชนไก่กลายเป็นส่วนหนึ่งของธุรกิจการพนันที่มีโครงข่ายกว้างขวาง ครอบคลุมทั่วประเทศ

บ่อนการพนันกลายเป็นปัจจัยเสี่ยงต่อสุขภาพอย่างชัดเจนเมื่อเกิดเหตุการณ์การแพร่ระบาดอย่างหนัก (super spreading) ของเชื้อไวรัสโควิด-19 ที่สนามมวยลุมพินี กรุงเทพฯ เมื่อกลางเดือนมีนาคมปี 2563 มีสาเหตุจากเซียนมวยนำเชื้อเข้ามาแพร่ที่สนามมวยในเวลาต่อมา และบรรดาเซียนพนันมวยในวันนั้น บางส่วนได้เดินทางกลับที่อยู่ต่างจังหวัดจนทำให้เชื้อโควิด-19 แพร่ระบาดยังต่างจังหวัดเกือบครึ่งก่อนประเทศ

จากเหตุการณ์ดังกล่าว ประกาศกระทรวงมหาดไทย ออกมาตรการปิดสถานที่ ไม่ให้มีการเล่นการพนันชนไก่ กัดปลา ชกมวย แข่งม้า ชนโค ตั้งแต่วันที่ 18 มีนาคม 2563 ไปจนกว่าสถานการณ์การแพร่ระบาดโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ในประเทศไทยจะคลี่คลายลง การประกาศปิดบ่อนพนัน เป็นมาตรการป้องกันความเสี่ยงต่อการแพร่เชื้อโรคไม่ว่าจะเป็น การมีผู้คนมารวมตัวเป็นจำนวนมาก และมีการเดินทาง ดังนั้นการประกาศปิดบ่อนจึงเป็นไปตามหลักการระบาดวิทยาว่าด้วยป้องกันการระบาดของเชื้อโควิดเรียกว่า การเว้นระยะห่างทางสังคม (Social Distancing)

การประกาศปิดบ่อนชนไก่ครั้งนี้จะอิงอยู่กับความรู้ทางระบาดวิทยา นำแนวทางการจัดการปิดเมืองต้นแบบอุฮั่นมาปรับใช้ ควบคู่กับประกาศภาวะฉุกเฉินและตั้งอำนาจการบริหารภาวะฉุกเฉินไปยังนายกรัฐมนตรีแต่เพียงผู้เดียว

มาตรการล็อกดาวน์ตั้งแต่วันที่ 18 มีนาคม 2563 รวมเวลาได้ 5 เดือนมีการผ่อนคลายเป็นแต่บ่อนชนไก่ ก็ยังไม่ได้รับการพิจารณาให้เปิดชนไก่ได้ตามปกติทั้งๆที่บ่อนชนไก่ไม่ได้เป็นต้นเหตุเป็นแหล่งแพร่เชื้อโควิด-19 ดังนั้นทางบ่อนพนันชนไก่และเครือข่ายมีความต้องการ จะรวบรวม

ผลกระทบจากการปิดบ่อน เครือข่ายพนันชนไก่จะปรับตัวอย่างไรให้อยู่รอด และทำข้อเสนอในการอนุญาตให้มีการชนไก่ หากมีการชนไก่จริงจะจัดการการชนไก่อย่างไร

6.1.1 ผลกระทบต่อเครือข่ายการพนันชนไก่

จากการที่รัฐสมัยใหม่มีมุมมองว่า ปัญหาการแพร่ระบาดของเชื้อโควิด-19 ก่อให้เกิดไข้เจ็บได้ป่วยและความอ่อนแอของประชากร และเป็นภัยคุกคามความมั่นคงทางการเมืองและการเติบโตทางเศรษฐกิจภายใต้ระบบทุนนิยม จึงเป็นภารกิจความรับผิดชอบที่รัฐและสังคมต้องร่วมมือกันค้นหาสาเหตุ กำหนดมาตรการและนโยบายทางสาธารณสุขเพื่อแก้ไขปัญหาสุขภาพของประชากร ดังนั้น ด้วยเจตจำนงทางการเมือง รัฐจึงมีมุมมองต่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจและการเมืองแยกไม่ออกจาก การที่ประชากรที่มีสุขภาพอนามัยที่แข็งแรง ดังนั้นรัฐจึงมีความชอบธรรมและมีความจำเป็นที่จะต้อง สอดส่องดูแล โดยการสำรวจประชากรที่มีพฤติกรรมเสี่ยงต่อการแพร่เชื้อโรคระบาด ในการควบคุม จนมีแนวโน้มจะก่อปัญหาทางสังคม รัฐก็จะเข้ามาจัดการกับประชากรกลุ่มเสี่ยงเหล่านี้ โดยการ ประกาศปิดเมืองตั้งแต่ 18 มีนาคม 2563 ซึ่งส่งกระทบดังนี้

-ผลกระทบกับทุนทางเศรษฐกิจ

หัวใจของธุรกิจการแลกเปลี่ยนซื้อ-ขายไก่ชนคือ การ “เพิ่มมูลค่าไก่ชน (Value Add)” เป็นกระบวนการสร้างไก่เก่งให้มีราคาสูงขึ้น การซื้อ-ขายขึ้นอยู่กับความต้องการและความพอใจทั้งสองฝ่าย เริ่มจากการซื้อไก่ในสนามประลองในชุมชนจนถึงสนามชนไก่มาตรฐานระดับจังหวัด เงินที่ได้จากการซื้อ-ขายจะหมุนเวียนและกระจายอยู่ในท้องถิ่น และกระจายไปยังชาวบ้านที่เกี่ยวข้องเช่น ชุมชนชาวบ้าน ผู้สูงอายุที่เลี้ยงไก่ อาชีพทำผลิตภัณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับไก่ชน พ่อค้า-แม่ค้าทำร้านอาหาร/เครื่องดื่ม สนามชนไก่ในฐานะตลาดกลางสำหรับซื้อ-ขายไก่ชน ดังนั้นการประกาศปิดเมืองจึงเท่ากับ ปิดตัด ห่วงโซ่ทางเศรษฐกิจขาดออกจากกัน สนามชนไก่บ้านม้าซึ่งจัดความสัมพันธ์แบบแนวตั้งหรือสัมพันธ์รูปแบบปลาตัวจะได้รับผลกระทบทางเศรษฐกิจมากกว่า เนื่องจากวัตถุประสงค์การตั้ง เป็นไปเพื่อธุรกิจ

- ส่วนผลกระทบกับทุนทางสังคม

จะมีผลกระทบต่อเครือข่ายชนไก่คือ ไม่มีการติดต่อกันไป-มาหาสู่กันเช่นแต่ก่อนหน้า รวมทั้งการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร การสื่อสารเช่นบางคนไม่ได้เจอกันมา 5-6 เดือนทั้งๆที่ก่อนหน้านี้เจอกันเป็นประจำ จนกลายเป็นที่มาพบปะพูดคุยกันของผู้สูงอายุ ในวิถีชีวิตชนบทมักจะเป็นการ

สื่อสารต่อหน้ากัน มากกว่าจะใช้เครื่องมือสื่อสารนอกเหนือจากมีความจำเป็นจริงๆ ซึ่งตามปกติ 7 วันก็จะมาเจอกันครั้งหนึ่ง ผู้สูงอายุบางคนที่สนิทกันก็มาวันเว้นวันก็มี หรือเสร็จจากทำงานในสวน ละครเวทีด้วยกัน ก็มาแวะหาที่บ้าน หรือบางคนใช้บริเวณนั้นเป็นที่พักผ่อนประจำตัวนำเตียงนอนมานอนเล่นก็มี

ในความสัมพันธ์ของเครือข่ายฯ สนามซ้อมไก่อ อยู่ในชุมชน มีฐานจากทุนทางสังคมจาก ความสัมพันธ์แบบพรรคพวกมีซุ่มร่วมกัน มีฐานจากชมรมอนุรักษ์ไก่อชนร่วม 20 ปี และมีความเสี่ยง น้อยกว่าเพราะที่อำเภอแม่ทามีผู้ติดเชื้อโควิด-19 แค่ 4 คน มีความยืดหยุ่นสูงเมื่อประกาศปิดเมือง เขาก็ยังไปมาหาสู่กันตามปกติ ขณะที่สนามชนไก่อมีกิจการขนาดใหญ่ปรับตัวยาก (ยืดหยุ่นไม่ได้) เสี่ยง สูง มีผู้ติดเชื้อเป็นร้อย

- ความขัดแย้งรัฐกับชุมชน

จะเกิดขึ้นที่สนามซ้อมไก่อ เนื่องจากสถานที่ตั้งอยู่ในชุมชน จำเป็นต้องอยู่ภายใต้อำนาจหน้าที่ของ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน การประกาศปิดเมืองโดยไม่มีการปรึกษาหารือกันมาก่อนจึงเกิดความขัดแย้งกับพ่อ หลวง/กำนันตัวแทนรัฐในชุมชน

ดังนั้นการที่รัฐจัดการปิดบ่อนพนันชนไก่อติดต่อกันเป็นเวลานาน เป็นการสร้างความขัดแย้ง เกิดความอึดอัดคับข้องใจและสะสมความไม่พอใจต่อผู้นำรัฐบาลโดยตรง คำสั่งที่ออกมาประกาศผ่าน เสียงตามสายในชุมชนเป็นตัวอย่างของการใช้อำนาจนิยม “ทั้งนี้พ่อหลวง (ผู้ใหญ่บ้าน) ก็บอกว่าทุกคนมีความกลัว (ติดเชื้อโควิด) ถ้าเกิดเป็นขึ้นมาใครจะรับผิดชอบ จึงสั่งปิดเสียแต่ต้นๆดีกว่า ดีกว่าจะ ถูกสอบสวน แต่คนเดือดร้อนคือชาวบ้านที่ไม่มีเงินเดือนหรือมีรายได้ประจำ แต่ประกาศปิดมันมีผล ต่อสนามซ้อมโดยตรงจ้องเหมือนพวกเราเป็นตัวเชื้อระบาด”

6.1.2 การปรับตัวและปฏิบัติการต่อรองของเครือข่ายพนันชนไก่อ

การปรับตัวขึ้นอยู่กับทุนทางสังคม ซึ่งก็คือความสามารถของเครือข่ายที่มีความสัมพันธ์กับความยืดหยุ่นทำให้ผลกระทบที่ได้รับบรรเทาเบาบางลง และที่สำคัญคือ เป็นไปเพื่อสร้างภาพลักษณ์ใหม่ ลดการใส่ร้ายป้าย ซึ่งแสดงออกเป็นรูปธรรมดังนี้

สนามพนันชนไก่อบ้านม้า “สนามปลอดภัย”

การทำสนามปลอดภัยของสนามชนไก่อบ้านม้าตามแนวทางการปรับตัวของเครือข่ายฯ ทั้งนี้ เป็นไปตามคำแนะนำของเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์ และสาธารณสุขซึ่งได้รับมอบหมายหน้าที่ในการควบคุม

และตรวจสอบ เสนอมาตรการในการป้องกันการแพร่ระบาดใช้หวัดนกแต่เดิม เช่น สถานที่ตั้งสนามชนไก่อยู่ในบริเวณที่การคมนาคมไป-มาสะดวก ไม่อยู่ติดชุมชน อากาศถ่ายเทสะดวกโล่งเตียน ไม่มีน้ำท่วมขัง ส่วนลักษณะสิ่งแวดล้อมชนไก่มีเนื้อที่เหมาะสม สร้างด้วยอุปกรณ์ที่ล้างทำความสะอาดง่าย บริเวณพื้นสิ่งแวดล้อมทำความสะอาดและกำจัดเชื้อโรคได้ ต้องทำพื้นให้สะอาด เนื้อพื้นสิ่งแวดล้อมจะมีถึงสำหรับเก็บมูลไก่ชนในสิ่งแวดล้อม และมีถึงน้ำยาฆ่าเชื้อโรคสำหรับจุ่มเท้าไก่

ในสถานการณ์การระบาดเชื้อโควิด-19 ต้องเพิ่มมาตรการเว้นระยะห่างทางสังคมเช่น แمس ปิดปากปิดจมูก เจลแอลกอฮอล์ล้างมือ จัดที่นั่งบนสิ่งแวดล้อมให้มีระยะห่างประมาณ 2 เมตร จำกัดจำนวนคนไม่เกิน 50 คน และอาจต้องเพิ่มระบบการคัดควอาร์โค้ดประจำตัวคนที่เข้าไปเล่นพนันชนไก่ที่เคยทำมาก่อน ล่าสุดอาจต้องเพิ่มการตรวจดูใบแสดงการผ่านการฉีดวัคซีนประกอบ ก่อนที่จะอนุญาตให้เข้าสนามได้ ทั้งนี้ต้องรอให้ทาง ศบค.ประกาศมาตรการผ่อนคลาย และจะทำเอกสารขออนุญาตเปิดสนามชนไก่แนวใหม่ที่ “ปลอดภัย” และต้องมีเจ้าหน้าที่จากหลายหน่วยงานที่รับผิดชอบมาตรวจให้ผ่าน ขึ้นต่อไป

ซึ่งการทำสนามชนไก่ปลอดภัยให้ได้นั้น ต้องเชื่อมโยงไปถึงเครือข่ายสนามชนไก่ด้วยนั่นคือ การทำชุมชนเป็น “ชุมชนมาตรฐานปลอดภัย” ชุมชนดังกล่าวหมายถึง ชุมชนที่อยู่ในเครือข่ายสนามชนไก่ภาคอีสานชัยเดิมหรือสนามชนไก่บ้านม้า รวมทั้งชุมชนทั่วไปและกลุ่มสมัครพรรคพวก ในการจะตั้งสนามชนไก่บ้านม้าก็ต้องมีการรวมกลุ่มก่อน ต่อมาถึงรวบรวมบรรดาชุมชนมาอยู่เป็นกลุ่ม กลุ่มจึงใหญ่กว่าชุมชนเรียกว่า “ชมรม” สนามชนไก่บ้านม้าแห่งนี้เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า สนามชมรมก็ได้”

สนามซ้อมไก่แนวใหม่บ้านหนองยางฟ้า “สนามเพื่อสุขภาพ”

สนามซ้อมไก่ส่วนใหญ่เป็นของคนในชุมชน คนในชุมชนจะรู้จักกันและกัน ตรวจสอบกันเองว่าใครเดินทางไปไหนบ้าง จึงเป็นไปได้ยากที่เชื้อโควิดจะแพร่ระบาดมายังสนาม เจ้าของไก่ส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุจะมีกิจกรรมจำกัดอยู่ในชุมชนไม่ได้เดินทางไปสัมพันธ์กับภายนอก ในช่วงเวลาคำสั่งปิดเมือง (lockdown) ก็จำกัดการติดต่อไปมาหาสู่กันธรรมดา จะต่างก็ไม่ได้มีโอกาสได้ซ้อมไก่เท่านั้น และข้อมูลการระบาดของเชื้อโควิดในเขตอำเภอแม่ทามีน้อยมากเมื่อเปรียบเทียบกับอำเภอเมืองซึ่งมีอาณาเขตติดกัน

ในการทำชุมชนปลอดภัยนั้น เป็นการจัดการความเสี่ยงทางสภาพแวดล้อมได้อีกทางหนึ่ง เริ่มจากการซื้อหาไก่จะไปตามแหล่งที่อยู่ห่างจากชุมชน สายพันธุ์ที่ได้ มั่นใจว่ามาจากแหล่งปลอดภัย

โรค ซึ่งจะมีการติดต่อสื่อสารหาข้อมูลในเครือข่ายใกล้เคียงกัน คำว่าปลอดภัยโรคนี้ในแวดวงไก่อชน เขาจะประเมินจากการจัดการเช่น มีอาหารสะอาด น้ำสะอาด อากาศปลอดโปร่ง ไม่เลี้ยงไก่แบบแออัด ส่วนมากไก่ที่เลี้ยงตามสวนลำไยจะเป็นการเลี้ยงแบบปล่อยให้คุ้ยเหยี่ยวหาอาหารกินตามธรรมชาติ กรณีอาหารเลี้ยงไก่จะเน้นอาหารธัญพืชจำพวก ข้าวเปลือก ข้าวโพด ผักที่สะอาด หญ้า รวมถึงจำพวกยาสมุนไพรไก่อชน บอระเพ็ด ฟ้าทะลายโจร หญ้าแห้วหมู นำมาคลุกกับอาหารเป็นยาไปในตัว ถ้าเป็นลูกไก่ให้กินปลวกด้วยจะโตเร็ว ดังนั้นในอนาคต มีแผนจะพัฒนาอาหาร/ยาไก่ ทำให้ไก่มีภูมิต้านทานแข็งแรง มองว่ามันเป็นภูมิปัญญาชาวบ้าน มีมาตั้งแต่ดั้งเดิมแล้วมีการนำมาแลกเปลี่ยนพัฒนาเป็นความรู้ชาวบ้านใช้ประโยชน์ร่วมกัน เคยใช้เมื่อคราวเกิดโรคระบาดไข้หวัดนก และมีการขายข้าวเปลือกสำหรับไก่อชน เป็นข้าวเม็ดป้อมสั้น ไก่กินแล้วไม่ติดคอ

สนามเพื่อสุขภาพ นอกจากจะให้ความสำคัญต่อความสะอาดปลอดเชื้อโรค ยังให้ความสำคัญต่อการจัดการความสัมพันธ์ภายในเครือข่ายฯ กับความสัมพันธ์กับคนภายนอกชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่มาจากพื้นที่เสี่ยงที่เกิดการระบาดของเชื้อโควิด-19 ซึ่งต้องอาศัยโครงการติดต่อสื่อสารคอยเฝ้าระวัง สำหรับพื้นที่ที่ไม่มีผู้ติดเชื้อโควิด ควรมุ่งเน้นไปที่การเฝ้าระวังบุคคลภายนอกมากกว่า มีมาตรการหนักเบาไม่เท่ากันขึ้นอยู่กับการประเมินความเสี่ยงต่อการแพร่ระบาดของเชื้อโควิด-19 มาตรการที่รัฐออกมาบังคับใช้แบบบูรณาการ จะมีผลกระทบกับชุมชนที่ปลอดเชื้อโควิดเท่ากับชุมชนเสี่ยงติดเชื้อ ชาวบ้านรู้สึก “ถูกกดดัน” จนเกิดความขัดแย้งระหว่างรัฐกับชุมชนในเวลาต่อมา

การฟื้นฟูชมรมอนุรักษ์ไก่อชน

การนำเสนอของเครือข่ายสนามซ้อมไก่ คือสร้างชุมชนใหม่ เป็นที่รวมของ คนที่ได้รับผลกระทบจากมาตรการปิดสนามซ้อมไก่ ชุมชนที่เกิดขึ้นจากปฏิบัติการต่อรองของสมาชิกส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ มีเวทีการพบปะพูดคุยให้สอดคล้องกับสถานการณ์ รวมทั้งการร่วมแลกเปลี่ยนกลุ่มย่อย (Focus Group) จากการสนับสนุนโดยโครงการวิจัยการพหุชนไก่ในสถานการณ์โควิด-19 จากความรู้ความเข้าใจของสมาชิกเครือข่ายฯ ผ่านประสบการณ์อันเลวร้ายจากการปิดสนามซ้อมไก่ 2 ครั้ง มาสู่การมอง ถึงเครือข่ายในอนาคต จะมีการฟื้นฟูเครือข่ายความสัมพันธ์แนวราบ (ไก่อชนแนวใหม่) กันอย่างไร

การทบทวนจุดเริ่มของการรวมตัวกันของเครือข่ายไก่อชนบ้านหนองยางฟ้าประมาณ 20 ปีที่ผ่านมา ภายใต้ยุทธศาสตร์ “เศรษฐกิจฐานความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น” ซึ่งได้แบบจากการไปศึกษา

คูงานโครงการหนึ่งหมู่บ้านหนึ่งผลิตภัณฑ์ (One Village One Product : OVOP) ของนายกรัฐมนตริตักษิณ ชินวัตรที่จังหวัดไอโอตะ ประเทศญี่ปุ่น กลายเป็นนโยบาย หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (One Tambon One Product : OTOP) ในเวลาต่อมา บ้านหนองยางฟ้า อยู่ในตำบลท่าทุ่งหลวง อำเภอแม่ทา มีการจัดงานประจำปีโอท็อปในหมู่บ้านขึ้น มีการละเล่นดนตรี ชกมวยและการชนไก่ นับเป็นครั้งแรกที่ชาวบ้านต่างนำไก่ชนเข้าร่วมประลอง และกลายเป็นที่รู้จักกัน ต่อมา มีการรวบรวมรายชื่อเพื่อตั้งชมรม และผลักดันไก่ชนเป็นหนึ่งในผลิตภัณฑ์โอท็อป ภายใต้นโยบายจังหวัดลำพูน “หนึ่งตำบล หนึ่งสนามไก่ชน” ในที่สุดสามารถตั้งกลุ่มไก่ชนสำเร็จเป็นโอท็อป โดยทางการอำเภอให้การรับรองในชื่อ ชมรมอนุรักษ์ไก่ชนบ้านหนองยางฟ้า มีสมาชิกแรกเริ่มจำนวน 60 คน กิจกรรมการชนไก่เกิดความคึกคัก ได้รับการสนับสนุนจากทางราชการ นักการเมืองทั้งระดับชาติและระดับท้องถิ่น จนสิ้นสุดรัฐบาลทักษิณ จากการรัฐประหาร 19 กันยายน 2549

เวทีกลุ่มย่อยมีความเห็นร่วมกัน ให้ฟื้นชมรมขึ้นมาใหม่ ทบทวนสมาชิกเก่า (หลายคนถึงแก่กรรม) หาสมาชิกเพิ่ม รวมทั้งปรับตัวอุปสงค์ให้สอดคล้องกับสถานการณ์โควิดไก่ชนแนวใหม่ ซึ่งการฟื้นชมรมไก่ชนหมายถึง การเลี้ยงไก่พื้นบ้านด้วยภูมิปัญญา มียามีอาหารมีสนามซ้อมรวมทั้งส่งเสริมการเลี้ยงไก่พื้นเมืองประเภทอื่นนอกเหนือจากไก่ชน การพัฒนาพันธุ์ไก่ชนที่มีมาแต่เดิมเช่น ไก่เฝีย เนื่องจากบ้านท้องผายตั้งอยู่ริมแม่น้ำท่ามีพุ่มไม้ขึ้นหนาแน่น ทำให้มีไก่ป่าบินเข้ามาผสมพันธุ์กับไก่เลี้ยง ประกอบกับเจ้าของที่นำข้าวเปลือกมาหว่านไว้ ทำให้ไก่มาจิกกินรวมทั้งไก่ป่า ทำไก่ป่ามาอยู่เป็นไก่ประจำถิ่นไม่ย้ายไปไหน

ส่วนการปรับตัวอุปสงค์ ไม่มุ่งเน้นการพนันแต่จะเน้นไปที่เศรษฐกิจฐานรากของครอบครัว/ชุมชน ทำให้ไก่พื้นบ้านเป็นสัตว์เศรษฐกิจเช่น เพิ่มส่งเสริมผู้สูงอายุให้มาสมาคมกัน มีการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ มีตัวชี้วัดความสำเร็จของการเล่นชนไก่ของผู้สูงอายุเช่น อัตราการฆ่าตัวตาย โรคอัลไซเมอร์ โรคซึมเศร้าในหมู่ผู้สูงอายุ ครอบครัวอบอุ่นไม่มีปัญหาหนี้ต้องนำผลการวิจัยทำเอกสารเสนอต่อเทศบาล รวมทั้งการทำฐานข้อมูลการเลี้ยงไก่ของชมรมฯ หมู่บ้านด้วย

6.1.3 ข้อเสนอเชิงนโยบาย

ประการแรก เสนอแนวคิดเศรษฐกิจ 2 ระบบ โดยที่เศรษฐกิจนอกระบบซึ่งเป็นเศรษฐกิจชายขอบ (Marginalized Economy) ของเศรษฐกิจในระบบ จะคอยช่วยให้คนจน (เครือข่ายสนามซ้อมไก่) มีรายได้ และถักทอเป็นเครือข่ายคุ้มกันความปลอดภัยในยามฉุกเฉิน (Emergency Safety Nets) ทั้งนี้ท่ามกลางวิกฤติทาง เศรษฐกิจในระบบ ต้องใช้เวลานานกว่าจะฟื้นกลับมาดังเดิม ขณะที่เศรษฐกิจนอกระบบในชุมชนได้รับผลกระทบน้อยกว่า มีส่วนช่วยพยุงฐานะทางครอบครัวชุมชน

ผู้สูงอายุ บรรเทาความเดือดร้อนได้ (LibertiesEU,2021) ส่วนเครือข่ายสนามชนไก่ซึ่งประกอบด้วย เจ้าของสนาม นักพนันที่เป็นเจ้าของซุ้ม นักพนันไก่กระดาศ ส่วนใหญ่มีฐานอาชีพที่มั่นคง เป็นเจ้าของกิจการ นักธุรกิจ ข้าราชการ แม้ว่าจะอยู่ในส่วนเศรษฐกิจนอกระบบเหมือนกัน แต่ไม่ถูกจัดเป็นพวกเศรษฐกิจชายขอบเพราะบุคคลเหล่านี้อยู่ในภาคเศรษฐกิจทั้งในและนอกระบบอยู่แล้ว

ทั้งนี้ ในการส่งเสริมระบบเศรษฐกิจชายขอบกับเครือข่ายสนามซุ้มไก่ในแต่ละชุมชน ยังต้องเพิ่มเงื่อนไขหรือมาตรการป้องกัน ไม่ให้เศรษฐกิจชายขอบกลายเป็นเครื่องมือส่งเสริมการพนัน หรือทำให้การพนันขยายตัวจนยากต่อการควบคุม

ประการที่สอง การประกาศมาตรการการจัดการความเสี่ยงตามความชุกของการระบาดของแต่ละพื้นที่ตำบล ไม่จัดการความเสี่ยงแบบเหมารวมทั้งจังหวัด เช่น ตัวเลขระบาดวิทยาในแต่ละตำบล/อำเภอในจังหวัดลำพูนมีความแตกต่างเป็นอย่างมาก แต่ผู้ว่าใช้อำนาจ กลับออกมาตรการแบบปูพรมเหมือนกันทั้งจังหวัด ก่อผลกระทบในวงกว้างรวมทั้งกลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่ในเขตป่าห่างไกลซึ่งหลายหมู่บ้านไม่มีผู้ติดเชื้อโควิด-19 ไม่สามารถนำคนป่วยเข้าโรงพยาบาลในเมืองได้

ประการที่สาม การทำให้เครือข่ายพนันไก่ชนได้รับรองทางกฎหมาย (Legalization)

ทั้งนี้เป็นข้อเสนอของ ผู้ประกอบการทำสนามชนไก่ที่จดทะเบียนและอยากลดต้นทุนที่สูงเกินไป เช่น การส่งส่วยประเภทต่างๆ และพยายามขึ้นทะเบียนได้สิทธิ์ตามกฎหมาย เสียภาษีในระบบแทน แผลงสินทรัพย์ให้ได้รับกรรมสิทธิ์ที่ถูกต้อง ซึ่งมีความแตกต่างในข้อเสนออยู่บ้าง ระหว่างเครือข่ายสนามชนไก่ ต้องการผลักดันกฎหมายให้รองรับไก่พื้นเมืองของไทยรวมทั้งไก่ชน กับเครือข่ายสนามซุ้มไก่ ต้องการผลักดันให้ออกเทศบัญญัติในระดับท้องถิ่น ตามที่มีการระดมรายชื่อ 10,000 รายชื่อเสนอพระราชบัญญัติส่งเสริมไก่พื้นเมือง(รวมทั้งไก่ชน)ต่อรัฐสภา ทั้งนี้การเสนอ พรบ.ส่งเสริมไก่พื้นบ้านดังกล่าวเป็นการเสนอของผู้ประกอบการรายใหญ่ระดับประเทศซึ่งมีความสัมพันธ์กับนักการเมืองที่มีตำแหน่งรัฐมนตรีในฝ่ายรัฐบาล ส่วนประโยชน์ที่จะตกถึงมือคนเลี้ยงไก่ในชุมชนหรือไม่ ผู้วิจัยเสนอให้มีการศึกษาผลดี-ผลเสียให้รอบคอบ ก่อนตัดสินใจเข้าร่วมลงชื่อเสนอกฎหมาย

ประการที่สี่ การกระจายอำนาจในการจัดการโควิด-19

จากกระบวนการเรียนรู้ทางสังคมของเครือข่ายพนันชนไก่ แสดงให้เห็นศักยภาพในการจัดการตนเอง ทั้งการประเมินความเสี่ยงของสนามชนไก่ด้วยตนเอง การระบุผลเสียจากการพนันชนไก่ สามารถออกแบบและนิยามสนามชนไก่แนวใหม่ มีมาตรการป้องกันการแพร่ระบาดเชื้อโรคจากประสบการณ์การแก้ไขปัญหาในอดีต รวมถึงการควบคุมการพนันชนไก่ที่ไม่ก่อให้เกิดปัญหา เพื่อที่จะ

ลดผลกระทบจากการออกมาตรการจากส่วนกลาง เสนอให้มีการกระจายอำนาจการจัดการกับเชื้อโควิด-19 ไปสู่ท้องถิ่นเช่น อบจ. เทศบาล และ อบต. ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับศักยภาพ ความพร้อมมีต้นทุนทางสังคมที่เข้มแข็งของเครือข่าย องค์กรนั้น ๆ

6.2 ข้อถกเถียงเชิงแนวคิด/ทฤษฎี ในบริบท การแพร่ระบาดเชื้อโควิด-19

6.2.1 การพนันชนไก่ เป็นประเภทหนึ่งของเศรษฐกิจนอกระบบ (Informal Economy)

กิจการภาคส่วนนอกระบบมีความสำคัญมากในประเทศกำลังพัฒนาส่วนใหญ่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศไทย กิจกรรมเหล่านี้วัดออกเป็นตัวเลขได้ยาก แต่มันเกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจในระบบมีส่วนในการช่วยลดความยากจนและถ่วงช่องว่างความไม่เท่าเทียมกันในสังคม

อโนทัย และ พรสวรรค์ เห็นว่านิยามเศรษฐกิจนอกระบบแบบเดิมจะอิงอยู่กับการผลิตเพื่อยังชีพ การจัดการสินค้าและบริการด้วยตัวเองจึงไม่สามารถวัดขนาดหรือตีมูลค่าออกมาเป็นตัวเงินได้ เช่น การพนัน โสเภณี ดังนั้นคำว่านอกระบบบางประเภทจึงแยกไม่ออกจากระบบการตลาดที่ถูกต้องตามกฎหมาย ทั้งนี้สามารถแยกแยะประเภทสินค้าและบริการออกได้ 4 ประเภท ซึ่งสินค้าจากการประกอบอาชญากรรม ยาเสพติดและการพนัน(และพนันไก่ชน)ถูกจัดอยู่ในประเภทเศรษฐกิจนอกระบบและผิดกฎหมาย(Anotai and Pornsawan, 2019)

ทางออกของการพนันชนไก่ในขณะนี้ มีความพยายามให้ไก่ชนเข้าสู่ภาคเศรษฐกิจในระบบ ได้รับการรับรองทางกฎหมาย โดยเสนอร่างพระราชบัญญัติอนุรักษ์และพัฒนาไก่พื้นเมือง ของนายเลิศชาย หอบอันลือกิจ นายกษมาคมอนุรักษ์และพัฒนาไก่ไทย จากการแถลงข่าวภายหลังการเข้าพบ นายสมศักดิ์ เทพสุทิน รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม เมื่อเดือน ตุลาคม 2563 ที่ผ่านมา

6.2.2 ประเด็นทุนทางสังคมในสภาวะสังคมเสี่ยงต่อการแพร่เชื้อโควิด-19 จะช่วยให้เครือข่ายพนันชนไก่แนวราบหรือเครือข่ายรูปแบบใยแมงมุมมีความยืดหยุ่นได้มากกว่าเครือข่ายพนันชนไก่แนวตั้งหรือรูปแบบปลาตาวซึ่งจดทะเบียนถูกต้องตามกฎหมายเช่น การเลี้ยงไปชนไก่ยังบ่อนดาวอังคาร ซึ่งสอดคล้องกับงานเขียนของ John Field. เกี่ยวกับเครือข่าย/องค์กรที่เป็นทางการ เต็มไปด้วยกฎระเบียบที่เข้มแข็งมากมาย มีสายบังคับบัญชาตามลำดับชั้นสูง-ต่ำ จะไม่สามารถปรับตัวเข้าการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมอย่างรวดเร็ว ต่างจากเครือข่ายที่ไม่เป็นทางการที่มีความยืดหยุ่นและมีความสัมพันธ์ฉันทันเพื่อน(Field,2003:112)

6.2.3 กระบวนการสร้างทุนทางสังคมของเครือข่ายสนามซ้อมไก่ สอดคล้องกับแนวคิดของครีฟฟอร์ด เกียร์ซ ในแง่การกระชับความสัมพันธ์ทางสังคม ในความรู้สึกร่วมกัน “เป็นพวกเดียวกัน” ดังจะเห็นได้จาก

การคัดเลือกไก่ชนเป็นตัวแทนของเครือข่ายฯ โดยจัดให้มีการประลองไก่กันที่สนามซ้อมในหมู่บ้าน นำไก่เก่งแต่ละฝ่ายมาชนกันโดยไม่ติดเดิมพัน เพื่อดูลีลาชั้นเชิงและจะเลือกไก่เก่งที่ดีกว่าไปชนยังบ่อนใหญ่ ถ้าไก่เก่งทั้งคู่ก็นำไปด้วยกัน แล้วก็เลี้ยงด้วยกัน ไก่เก่งที่ถูกนำไปจึงเป็นตัวแทนของเครือข่ายไก่ชน ซึ่งเวลาเข้าบ่อนชนไก่จะไปเป็นหมู่คณะซึ่งเครือข่ายอื่นๆในละแวกนี้ก็จะทำเหมือนกัน

ดังนั้นการร่วมคณะไปเล่นพนันชนไก่จึงเป็นกระบวนการทางสังคม มีบรรทัดฐานทางสังคม ซึ่งเปรียบเสมือนข้อตกลง ทำให้ได้รู้นิสัยใจคอซึ่งกันและกัน ในการช่วยเหลือแบ่งปันเหมือนเครือญาติ สิ่งเหล่านี้นับเป็นคุณค่าที่เกิดขึ้นสะสมเป็นต้นทุนทางสังคมของเครือข่าย ซึ่งสอดคล้องกับงานศึกษาของครีฟฟอร์ด เกียร์ซในชื่อ Deep Play : Notes on the Balinese Cockfight ว่าด้วยเครือข่ายพนันชนไก่ ที่บาหลี ความเป็นญาติพี่น้อง คนหมู่บ้านเดียวกัน เป็นความสัมพันธ์ในการเล่นการพนันชนไก่ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งการเล่นพนันชนไก่ข้างเดียวกันเป็นการแสดงออกถึงความเป็น “พวกเดียวกัน” มากกว่าหวังผลในแพ้-ชนะเพื่อให้ได้เงินพนันเช่น

“ได้ผู้แทงจะต้องไม่แทงฝั่งตรงข้ามกับไก่ที่เป็นของญาติหรือพี่น้องตนเอง ผู้แทงต้องแทงสนับสนุนไก่ของพี่น้องหรือเพื่อนสนิท ผู้แทงจะต้องสนับสนุนไก่ที่มาจากภายในหมู่บ้านของตนหากมีการชนกับไก่จากต่างถิ่น และจะต้องร่วมมือหาไก่ที่ดีที่สุดมารับมือไก่ต่างถิ่นอย่างถึงที่สุดเพื่อรักษาเกียรติภูมิของหมู่บ้าน และแน่นอนย่อมมีกองเชียร์มากมายตามมาด้วย ดังนั้นเจ้าของไก่ในหมู่บ้านต้องตั้งรับอย่างดี ”

ตรงกันข้ามในการศึกษาของวิทยาการ ถึงการมีการพนันในชุมชนส่งผลกระทบบางทางสังคมมากมาย เช่นในกรณีการเปิดสถานคาสีโนในชุมชน มาเก๊าทำให้ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวของคนในสังคม (Social Cohesion) และปัจจัยอื่นๆของทุนหรือความมั่งคั่งทางสังคม (Social Capitals) หายไปเช่นความเข้มแข็ง ความมีวินัย ความสามัคคีเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ของผู้คนในสังคมที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมโดยรวม (วิทยาการ ,2564:38) ความเสียหายที่เกี่ยวกับการพนันมีผลกระทบต่อคนจำนวนมาก ไม่ใช่มีผลกระทบเฉพาะคนติดการพนันเท่านั้น หากรวมถึงคนในชุมชนด้วย

ดังนั้นในข้อถกเถียงการพนันมีผลกระทบต่อทุนทางสังคมทั้งในแง่บวกและลบ อาจต้องคำนึงถึงเงื่อนไขทางสังคม วัฒนธรรม ชนิด/ประเภทของธุรกิจการพนัน ความสัมพันธ์เชิงอำนาจของ

ชุมชนในการควบคุมการพนัน และนโยบายรัฐต่อการสนับสนุนการพนันให้ถูกกฎหมาย เน้นเป้าหมายในการหารายได้จากทุนธุรกิจการพนันขณะทุนทางสังคมชุมชนมาเก๊าหายไป ต่างจากที่ชุมชนในบาห์ลี และชุมชนบ้านหนองย่างฟ้าที่ลำพูนมีทุนทางสังคม สามารถควบคุมการพนันชนไก่ในชุมชนเป็นส่วนใหญ่ และมีการเสริมด้วยกระบวนการเรียนรู้ทางสังคมดังปรากฏในบทที่ 5

6.2.4 ระบาดวิทยาความรู้ท้องถิ่นในทฤษฎีระบาดวิทยาวัฒนธรรม เป็นแนวคิดที่สอดคล้องกับข้อมูลในพื้นที่ และมองว่าปรากฏการณ์โรคภัยไข้เจ็บล้วนมีความหมายทางสังคมและอิทธิพลทางสังคม (social forces) กำกับอยู่ เช่น ความสัมพันธ์เชิงอำนาจ ความไม่เท่าเทียมทางสังคม ดังนั้น “ความหมายทางสังคม” ของความเสี่ยงสุขภาพ เป็นสิ่งที่คนในชุมชนท้องถิ่นสามารถอธิบายได้ จากประสบการณ์ในชีวิตประจำวัน แม้ว่าข้อมูลบางอย่างอาจไม่สอดคล้องกับข้อมูลทางระบาดวิทยาก็ตาม และที่สำคัญก็คือ แนวคิดระบาดวิทยาวัฒนธรรมไปสนับสนุน ชุมชนปฏิบัติการในการลดการแปะป้ายใส่ร้ายป้ายสี ให้ดึงเข้า (inclusion) เครือข่ายพนันชนไก่ทั้งแนวตั้ง/แนวราบเข้ามามีส่วนร่วมในการลดการพนันที่ก่อปัญหา และลดปัจจัยเสี่ยงต่อการระบาดเชื้อโควิด-19

6.2.5 วิธีคิดการจัดความสัมพันธ์ระหว่างสองด้านคู่ตรงข้าม (Binary Opposition) อาจนำไปสู่ปัญหาที่ติดขัดทางความคิดได้ ไม่ว่าจะเป็น ระบาดวิทยา-ระบาดวิทยาวัฒนธรรม, ทุนทางเศรษฐกิจ-ทุนทางสังคม, เศรษฐกิจในระบบ-เศรษฐกิจนอกระบบ และเครือข่ายแนวตั้ง-เครือข่ายแนวราบ จากข้อมูลที่ได้มาชี้ชัดถึงการดำรงอยู่ของความสัมพันธ์ทั้งสองด้านมีความ “ทับซ้อน” กันไปมาหรือการอาศัยด้านหนึ่งเพื่อให้อีกด้านหนึ่งมีความชัดเจนขึ้น

ท้ายที่สุด การศึกษาเครือข่ายพนันชนไก่ได้ช่วยให้เข้าใจความสัมพันธ์ทางสังคมการชนไก่ของผู้สูงอายุ ในฐานะที่เก๋ชนช่วยฟื้นฟูสุขภาพจิตใจผู้สูงอายุ ไม่พบอาการโรคซึมเศร้า การฆ่าตัวตาย ฯลฯ อันสอดคล้องกับการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุเล่นไพ่นกกระจอก หรือเล่นรummy และอื่นๆ ในการพัฒนาสมอง ซึ่งเป็นการเล่นตามวิถีวัฒนธรรมแต่ละสังคมเพื่อให้สอดคล้องกับที่ประเทศไทยจะเป็นสังคมผู้สูงอายุในอนาคต สมควรจะให้มีการศึกษาการเล่นการพนันที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุโดยเฉพาะเป็นการช่วยพัฒนา/ฟื้นฟูคุณภาพชีวิต ทั้งร่างกาย จิตใจ และนำไปสู่การทบทวน ปรับปรุงพระราชบัญญัติควบคุมการพนันให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงไปสู่สังคมผู้สูงอายุต่อไป

บรรณานุกรม

- กนกศักดิ์ แก้วเทพ(2555) การสังเคราะห์องค์ความรู้การวิจัยการพนันพื้นบ้าน, ศูนย์ศึกษา
เศรษฐศาสตร์การเมือง, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กนกวรรณ มะโนรัมย์และวัชร ศรีคำ(2556) พรหมแดนการพนัน ช่องว่างไทย-กัมพูชา ในรายงาน
ประจำปี 2556,ศูนย์ศึกษาปัญหาการพนัน,กรุงเทพฯ.
- ชัยยนต์ ประดิษฐ์ศิลป์(2557) “เครือข่ายชนชั้นนำและผลประโยชน์ข้ามชาติ” ในรายงานประจำปี
2556 ศูนย์ศึกษาปัญหาการพนัน,กรุงเทพฯ.
- ชិเกฮารุ ทานาเบ (2551) ชุมชนกับการปกครองชีวญาณ : กลุ่มผู้ติดเชื่อเอชไอวีในภาคเหนือของไทย
,ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร(องค์การมหาชน),กรุงเทพฯ.
- ปฐม หงส์สุวรรณ (2556) การช่วงชิงความหมายเนื่องด้วยประเพณีบุญบั้งไฟในกลุ่มชาติพันธุ์อีสาน,
วารสารวิถีสังคมมนุษย์ ปีที่1ฉบับพิเศษ เดือนมกราคม-มิถุนายน,2556.
- ปิยอร เปลี่ยนผดุง(2552) “นิตินัยของบุคคลในการเล่นพนันชนไก่: กรณีศึกษาเครือข่ายการเล่น
พนันชนไก่อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่” วิทยานิพนธ์นิติศาสตร์มหาบัณฑิต
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- ประชาธิป กะทาและ สิทธิโชค ชาวไร่เงิน(2561) ระบาดวิทยาวัฒนธรรม,สำนักวิจัยสังคมและ
สุขภาพ(สวสส.),นนทบุรี
- ปิ่นวดี ศรีสุพรรณและ สุรสุม กฤษณะจู่ทะ(2556) “รายงานพื้นที่ ยโสธร-มุกดาหาร” รายงานฉบับ
สมบูรณ์ โครงการวิจัยการพนันและนโยบายเชิงนโยบาย กรณีการศึกษาการพนันในพื้นที่จังหวัด
ชายแดนอีสานใต้,กรุงเทพฯ,ศูนย์ศึกษาปัญหาการพนัน.
- วศิน ปัญญาวุฒตระกูล(2561) “คาสีโนและเครือข่ายธุรกิจในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษแม่สอด-เมียว
วดี”ในคาสีโนชายแดน,วสันต์ ปัญญาแก้ว(บก.),ศูนย์ศึกษาปัญหาการพนัน,กรุงเทพฯ.
- วสันต์ ปัญญาแก้ว(2543) ชีวิตข้างถนน, คณะสังคมศาสตร์, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- วสันต์ ปัญญาแก้ว(2561) “การพนัน รัฐพัฒนา คาสีโนชายแดน” ในคาสีโนชายแดน วสันต์ ปัญญา
แก้ว (บก.),กรุงเทพฯ,ศูนย์ศึกษาปัญหาการพนัน
- วรรณชัย แสงพาณิชย์(2545) วิถีชีวิตชุมชนชนบท. กรณีศึกษากิจกรรมการชนไก่. วิทยานิพนธ์
ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต, สาขาวิชาการศึกษาจากระบบ, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.

วิเศษ สุจินทรัพย์ (2557) “ไก่ชน : จากการเล่นสู่การพนัน” ในพนันพื้นบ้าน, ศูนย์ศึกษาปัญหาการพนัน, กรุงเทพฯ.

วิเศษ สุจินทรัพย์ (2557) การเล่นหวยของผู้หญิงในชุมชนบ้านทุ่งยาว จังหวัดลำพูน, ศูนย์ศึกษาปัญหาการพนัน, กรุงเทพฯ.

วิทยากร เชียงกุล (2564) โครงการวิจัยเรื่อง “การพนันออนไลน์ สถานการณ์ นโยบายและการควบคุม” ศูนย์ศึกษาปัญหาการพนัน, กรุงเทพฯ.

พทุทธิสาน ชุมพล (2546) “เครือข่าย” ในคำและความคิดในรัฐศาสตร์ร่วมสมัย, ศิริพรรณ นกสวน และเอก ตั้งทรัพย์วัฒนา(บก.), กรุงเทพฯ, สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ศรัณย์ เจริญศิริ (2556) องค์กรเครือข่ายภาคประชาชนกับการมีส่วนร่วม กรณีศึกษาเปรียบเทียบ องค์กรอนุรักษ์ป่าชุมชนโคกหินลาดและองค์กรอนุรักษ์ป่าโคกหนองใน จังหวัดมหาสารคาม, วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, กรุงเทพฯ

ศูนย์ศึกษาปัญหาการพนัน(2562) รายงานประจำปี 2562, ศูนย์ศึกษาปัญหาการพนัน, กรุงเทพฯ .

สังคิต พิริยะรังสรรค์(2547) “บ่อนการพนันในสังคมไทย”ในเศรษฐกิจการพนัน, สังคิต พิริยะรังสรรค์ และคณะ, สำนักพิมพ์ร่วมด้วยช่วยอ่าน, กรุงเทพฯ.

อนุสรณ์ ติปยานนท์(เรียบเรียง)(2553) “จากปักษากรีฑาถึงวิหารฆาตกรรม”: การให้ความหมายในมุมแห่งมวลมนุษยชาติโลกวรรณกรรม สารคดี. แหล่งที่มา

<http://www.sarakadee.com//2010/11/07/chick-to-cat-geertz/>

อริยา เสวตามร์และคณะ(2557) หวย ความรู้และความหมายในมุมมองของผู้หญิง, ศูนย์ศึกษาปัญหาการพนัน, กรุงเทพฯ.

ภาษาอังกฤษ

Anotai Buddhari and Pornsawan Rungpenthum(2019) A.Better Understanding of Thailand s Informal Sector,Focus and Quick(FAQ)issue 156,July 9,2019

Duignan Brian (edt.) Diwali hindu festival,Encyclopaedia Britannica.

Field John.(2003). Social Capital,Routledge,NY,USA.

Kyonosuke Hirai. (2008). The Romantic Ethic and the Notion of Modern Society :
Imagining Communities among Northern Thai Factory Women in Imagining
Communities in Thailand Ethnographic Approach, Shigeharu Tanabe (ed).
Chiang Mai: Mekong Press.

LibertiesEU.(2021) What isMarginalization?,<https://www.liberties.eu/en/stories/margin>.

Wu Cary (2020) social capital and covid-19 : a multidimensional and multilevel

approach,page 27- 54,published online 8 oct

2020,<https://doi.org/1080/21620555.2020.1814139>

ภาคผนวก

ภาพเส้นทางเข้า-ออกกลางหมู่บ้าน

บ้านม้า ตำบลศรีบัวบาน อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน ศูนย์กลางเฟอร์นิเจอร์ภาคเหนือ

ป้ายสนามชนไก่บ้านม้า มีรูปนายพลเป็นที่ปรึกษา

บอร์ดแสดงลำดับคู่ไก่ชนและจำนวนเงินเดิมพันแต่ละคู่

สังเวียนไก่ชนหลักแสดงถึงความแออัดของเขียนพนันไก่ชน
เสี่ยงต่อการแพร่ระบาดเชื้อไวรัสโควิด-19

สังเวียนรอง จะไม่มีที่นั่งตามระเบียบสนามชนไก่ออกโดยกระทรวงมหาดไทย

พลตรีอินรัตน์ (เสธม่วย) กับพลเอกบัณฑิต มาเยี่ยมสนามชนไก่บ้านม้า

มาตรการป้องกันก่อนเข้าสนามชนไก่

มาตรการระยะห่างในสังเวียน

ภาพสนามซ้อมไก่ ของเครือข่ายผู้สูงอายุ

ภาพผู้สูงอายุกับไก่ชน

สถานที่ชนไก่นอกชุมชน

การประกบคู่ไก่ชน

ส่งใส่ไถ่นำเข้าสนาม

ส่งเวียนซ่อมไถ่

มาตรการระยะห่างในการเชียร์การชนไก่

มาตรการระยะห่างในการเชียร์การชนไก่

จุดเศรษฐกิจการค้าขายไก่ชน

การเก็บข้อมูลภาคสนาม